Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Moreh nevukhim = Doctor Perplexorum

Mosheh bar Maimon
וומימ וב השמ

Yesnits, [5]502 [1741 oder 1742]

VD18 13301985-001

ישילש קלח

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9286

Visual Library

פרק ראשון

פרק ראשון

שמבני אדם אנשים שצורת פניהם דומה לצורת משאר בעלי חיים. עד שנראה איש כאן פניו דומים לפני האריה ואחר כאן פניו דומים לפני השו' וכיוצא בהן. וכפי אלו הצורות הנוטות אל צורות פני שאר בעלי חיים מכנים בני אדם כן. מה שאמר פני שור. ופני אריה. ופני נשר. הם כלם פני אדם נוטו אל אלו הצורות של אלו המינין. ויש לך בזה שתי ראיות האחת מהן אמרו בחיות בכלל. וזה מראיהן דמות אדם להנה. ואח"כ תאר כל חיה מהן שיש להן פני אדם ופני שור ופני אריה ופני נשר. והראיה השנית מה שבאר במרכבה השנית אשר הביא אות' לבאר ענייניה (שלאנ"ז כרו) במרכבה הראשונה. אמר במרכבה השנית. וארבעה פנים לאחד פני האחד פני הכרוב ופני השני פני אדם והשלישי פני אריה והרביעי פני נשר. הנה באר שמה שאמר עליו פני שור הוא פני הכרוב וכרוב הוא הצעיר לימים מבני אדם והוא ההקש בשני הפנים הנשארים. ואמנם אמר מלת פני שור להעיר ג"כ מצד קצת גזרה כמו שרמזנו בו. ואי אפשר שיאמר אולי זאת השגת צורו' אחרות מפני שהוא אמר בסוף זה הספור השני היא תחיה אשר ראיתי לבנהר כבר. כבר התבאר מה שהחלונו לבארו:

פרק שני

זכר שראה ארבעה חיות. כל חיה מהן בעלת ארבעה פנים ובעלת ארבע כנפים ובעלת שתי ידים. וכלל צורת כל חיה צורת אדם כמו שאמר. דמות אדם להנה. וכן זכר שהידים נ"כ ידי אדם אשר הוא ידוע שידי האד' אמנם הם על הצורה שהם לעשות בהן כל מלאכת מחשבת בלא ספק. ואח"כ זכר שרגליהם ישרים ר"ל שאין בהם פרקים הוא עניין אמרו רגל ישרה כפשוטו של דבר וכן אמרו ורגליהם רגל ישרה מלמד שאין ישיבה למעלה והבן זה ג"כ. ואח"כ זכר שכפות רגליה אשר הם כלי ההליכה אינם כרגלי אדם אבל הידים הם כידי אדם ואמנם הרגלים עגולות ככף רגל עגל. ואח"כ זכר שאלו הארבע חיות אין ביניהם הפרש ולא מקום פנוי אלא כל אחד מחוברת בחברתה אמר חוברות אשה אל אחותה. ואח"כ זכר שעם היותם מחוברות פניהם וכנפיה פרודות מלמעלה אמר ופניה וכנפיה פרודו' מלמעלה והשתכל אמרו מלמעלה כי הגופות מחוברות אמנם פניהם וכנפיה היו פרודות אבל מלמעלה. ואח"כ זכר שהם

פרק ראשון ידוע שמבני אדם אנשים שצורת פניהם דומה לצורה אחת משאר בעלי חיים וכו'. והרגון בזה שהיו' עם שכלם יש להם פני אדם כי המציא להם הוא השכל הנבדל לו כוונת תבונתם הוא להיות אחד' שרו' התכלית אלהרון עכ"ז יש בפרש ביניהם כי כבר תראה היש כאלו פניו דומים לפני אדם ואחרים כאלו פניו דומים לפני שור וכפי אלו הצורות הנוטות אל צורת פני ב"ח דומים לפני אדם כמו שאמר פני שור ופני אריה ופני נשר הם כלם פני אדם נוטות אל אלו הצורות של אלו המינים ויש לנו בזה שני ראיות אחת מקום אחרו בחיות בכלל וזה מראיהן דמות אדם להנה וא"ח"כ תאר כל חיה מהן פני אד' פני שור פני אריה ופני נשר והראי' השנית כי אמר במרכב' שבנית כי אמר במרכב' המקום פני שור פני כרוב וכרוב הוא הצעיר לימים מבני אדם וכוכב למעלה מן המזל ולכן מהו הבדורי' ר' כדור הירח המסוך לנו כדור המזל אשר למעלה ממנו בהכרח וכדור הם' כוכבים נכונים שבתחי' נדק מלדים נגה כוכב וכדור הכוכבים הנעודים ואחרון למעלה מן הכל אשר אין בו כוכב ויהי' מספר כדורי הגזרות אשר בו כוכבים ד' ואלו הד' הכדורים המגויירים אע"פ שמופעים מכלם כחות בכל יש לכל כדור יסוד מד' יסודו' ביחוד הירח מציע המים והוא דומה לבשר כי הטופו' מן הרקיע נכרתו וכדור המזל אלא והוא נרמז לשור כי הטור יש בו לודם. וכדור אחר הכוכבים הנכוכים לאחיר כי יכנסו קצתם בקצתם ואין לכם עמידה וקיום כמו האחיר והמציע לזה הוא פני אדם וכדור הכוכבים הקיימים הוא רומז לאריה. וזה הכדור מציע לאחרן מ"כ כדור הכוכבי' הקיימים מיוחד בפני אריה. וירח בנשר. ואמנם בשור. ואמנם כוכבי לכת בחמה. ובאחרונ"כ כי ד' מכות לתנועות הגלגל כדוריותו ונפשו ושכלו ומוזכלו ואחרבעה פנים מן הכוחות הכוללות הכולו' תחילה שינו והם כחות מקנות המקוריים וכח הנפש הגומחת וכח הנפש החי וכח הנפש המדברת. וכמו שכל כדור שופע כח בכל המתהוו' ויייחד ביסוד אחד כן שופע כח בכל אלו הפנים ויייחד אחד מהם בחמד אחד מהם. וכבר קדם לנו כי הגלגלים נמשים חיים ומשכילי' והחיות ד' והם נושאות לכסא הכבוד כדמות המוקף הנוסף למקיף ולכל ד' חיות פני אדם כי כלם משכילות וכל אחת מהן שופעת אל האדם אחר כו נמצאו כחות אלו פעם פעמים לכל אחת מהם פני אדם הנה יש להם פני אריו' פני שור פני נשר כצורת החיה שתעבר אל אלו הצורות כי כמו שכל אחד שופעת אל האדם כן תשפע על הנ' כחות כי הם כלם באדם ועם זה הנה תיוחד כל אחת מהחיו' בפנים מיוחדי' מ' פני הכרובי' ופני הנ' פני אדם. והנ' פני אריה. והנ' פני נשר כי כל חיה לה הפנים מיוחדים אולת פנים הכוללים ותיוחד הא' בפני אדם בפנין. והנ' בפני הכרוב. והנ' באריה. והנ' פני נשר הנה שכל חיה לה פני אדם כי היא פנים ופנה לאדם וג"כ הנ' פני הנשארים הכוללים באדם ותיוחד כל אחד מהם בפנים מה מאלה הנ' כפי מה שתעבר אל הפנים ההם ר"ל כפי מה שתיוחד לבחיות הנה מאלה הנ' פנים וכבר ידעת כי מסגולת האריה כי הוא קשה הנעמות בתמרו כרע רכן כאריה והוא מגל כח הקפלון הנקרא הכח דומקי וכנגדו מד' יסודות הארץ המיוחדות לקלקל המזלות. וכבר ידעת כי הנשר בטבעו הדמוני כדמו' הלם והוא הנקרא במרכבה האני' כרוב וכרוב הוא הנעיר לימים מבני אדם והחי הוא אדם בלתי אלם ומפר ההבדל האמיתי והוא הדבור וכנגדו מד' יסודו' הלם המיוחד לגלגל הנשמה. והנכר כבר ידעת כי יתביה עוף ויפרח וירכה כדמות האילן והוא מגל לכח הצומח וכנגדו מד' יסודות המים כי העופות מן הדקיק בכרלו ולכן הו ברגליהם כדמות קשקשים והמים מיוחד לגלגל הירח. אמנם האדם הנרלה בצורתו ובעמותו שהוא הנפש המדברת וכנגדו מד' יסודות הארץ כי בעבורו היה האד' בלבד הנקרא הנה המיוחד לבדור הה' כוכבים הנכוכים. ואלה הצורות כלם בחות מהשכל הפועל ולכן הו פני כל חיה ג"כ פני אדם:

פרק ב זכר שראה ד' חיות. ר"ל שיש להם כוכבים גלגל הכוכבים הקיימים וגלגל הכוכבים הנכוכים וגלגל מזרח וגלגל ירח וכל חיה מהם בעלת ד' פנים כי הוא הנה ליסודות ד' שהם ד' אופנים ולכחות ד' שהם המקוריים והנמחים והנ"ח ואחדם ובעלת ד' כנפים שהם שבות תנועות הגלגל הנשמים ונכפו ושכלו ומוזכלו וכלל כל חיה צורת אדם כמו שאמר דמות אדם להנה כי היא מוזכלת והיא הנה אדם המדברת הנכללת הם כחות הד' וכן זכר שהידים נ"כ ידי אדם אשר הם לעשות בהם כל מלאכת מחשבת לא ביד הנ"ח ור"ל שכל חיה מהנה שני כחות והם הוויית המתהוה ומציאת המתהוה הזמן הקלוב כי הכח המהוה אולת שמוזר לותו והנה הטבע הנכון ומצאים הבמוזלת אדם הבמלאכת מתחבת ומצאים בשמירתו כי אינו נופל בחקרה ובהזמן. ואח"כ זכר ברגליהם רגל ישרה והרגון בו כי אלו הכדורים עגולים מתנועים תמיד מלמד שאין ישיבה למעלה ולכן אין בהם פרקים ואמר רגל עגל וכדור. ואח"כ זכר אלו הד' חיות אין ביניהם ריקות כי הם מדוקות קצתם בקצתם כגלגלי הכלים וזהו אמרו חוברות אשה אל אחותה ואח"כ זכר שעם היות מחוברות פניהם וכנפיהם פרודות מלמעלה אמר ופניהם וכנפיהם פרודות מלמעלה ר"ל כי תנועות אלו החיות אינם לחתכת העולם השפל כי אם יהיה הדבר כן יהיה סבבבה בעבור הפחות והבלתי בעבור ההוה הנפסד לבל תנועתם בעבור שתעוקות אלו החיות להדמו' אל הגבדלים וזהו אמרו ופניהם וכנפיהם פרודות מלמעלה לא לחתכת הם העולם השפל: ואח"כ זכר

פרק א

ידוע שמבני אדם אנשים שצורת פניהם דומה לצורת ג' מב"ח עד שבראה איש כאן פניו דומים לפני הראיה כאן פניו דומים לפני השור וכיוצא בהן וכפי אלו הצורות הנוטות אל צורות פני שאר בעלי חיים מכנים בני אדם כן מה שאמר פני שור ופני אריה ופני נשר הם כלם נוטות אל אלו המינים ויש לנו בזה שני ראיות אחת מקום אחרו בחיות בכלל וזה מראיהן דמות אדם להנה וא"ח"כ תאר כל חיה מהן פני אד' פני שור פני אריה ופני נשר והראי' השנית כי אמר במרכב' שבנית כי אמר במרכב' המקום פני שור פני כרוב וכרוב הוא הצעיר לימים מבני אדם וכוכב למעלה מן המזל ולכן מהו הבדורי' ר' כדור הירח המסוך לנו כדור המזל אשר למעלה ממנו בהכרח וכדור הם' כוכבים נכונים שבתחי' נדק מלדים נגה כוכב וכדור הכוכבים הנעודים ואחרון למעלה מן הכל אשר אין בו כוכב ויהי' מספר כדורי הגזרות אשר בו כוכבים ד' ואלו הד' הכדורים המגויירים אע"פ שמופעים מכלם כחות בכל יש לכל כדור יסוד מד' יסודו' ביחוד הירח מציע המים והוא דומה לבשר כי הטופו' מן הרקיע נכרתו וכדור המזל אלא והוא נרמז לשור כי הטור יש בו לודם. וכדור אחר הכוכבים הנכוכים לאחיר כי יכנסו קצתם בקצתם ואין לכם עמידה וקיום כמו האחיר והמציע לזה הוא פני אדם וכדור הכוכבים הקיימים הוא רומז לאריה. וזה הכדור מציע לאחרן מ"כ כדור הכוכבי' הקיימים מיוחד בפני אריה. וירח בנשר. ואמנם בשור. ואמנם כוכבי לכת בחמה. ובאחרונ"כ כי ד' מכות לתנועות הגלגל כדוריותו ונפשו ושכלו ומוזכלו ואחרבעה פנים מן הכוחות הכוללות הכולו' תחילה שינו והם כחות מקנות המקוריים וכח הנפש הגומחת וכח הנפש החי וכח הנפש המדברת. וכמו שכל כדור שופע כח בכל המתהוו' ויייחד ביסוד אחד כן שופע כח בכל אלו הפנים ויייחד אחד מהם בחמד אחד מהם. וכבר קדם לנו כי הגלגלים נמשים חיים ומשכילי' והחיות ד' והם נושאות לכסא הכבוד כדמות המוקף הנוסף למקיף ולכל ד' חיות פני אדם כי כלם משכילות וכל אחת מהן שופעת אל האדם אחר כו נמצאו כחות אלו פעם פעמים לכל אחת מהם פני אדם הנה יש להם פני אריו' פני שור פני נשר כצורת החיה שתעבר אל אלו הצורות כי כמו שכל אחד שופעת על האדם כן תשפע על הנ' כחות כי הם כלם באדם ועם זה הנה תיוחד כל אחת מהחיו' בפנים מיוחדי' מ' פני הכרובי' ופני הנ' פני אדם. והנ' פני אריה. והנ' פני נשר כי כל חיה לה הפנים מיוחדים אולת פנים הכוללים ותיוחד הא' בפני אדם בפנין. והנ' בפני הכרוב. והנ' באריה. והנ' פני נשר הנה שכל חיה לה פני אדם כי היא פנים ופנה לאדם וג"כ הנ' פני הנשארים הכוללים באדם ותיוחד כל אחד מהם בפנים מה מאלה הנ' כפי מה שתעבר אל הפנים ההם ר"ל כפי מה שתיוחד לבחיות הנה מאלה הנ' פנים וכבר ידעת כי מסגולת האריה כי הוא קשה הנעמות בתמרו כרע רכן כאריה והוא מגל כח הקפלון הנקרא הכח דומקי וכנגדו מד' יסודות הארץ המיוחדות לקלקל המזלות. וכבר ידעת כי הנשר בטבעו הדמוני כדמו' הלם והוא הנקרא במרכבה האני' כרוב וכרוב הוא הנעיר לימים מבני אדם והחי הוא אדם בלתי אלם ומפר ההבדל האמיתי והוא הדבור וכנגדו מד' יסודו' הלם המיוחד לגלגל הנשמה. והנכר כבר ידעת כי יתביה עוף ויפרח וירכה כדמות האילן והוא מגל לכח הצומח וכנגדו מד' יסודות המים כי העופות מן הדקיק בכרלו ולכן הו ברגליהם כדמות קשקשים והמים מיוחד לגלגל הירח. אמנם האדם הנרלה בצורתו ובעמותו שהוא הנפש המדברת וכנגדו מד' יסודות הארץ כי בעבורו היה האד' בלבד הנקרא הנה המיוחד לבדור הה' כוכבים הנכוכים. ואלה הצורות כלם בחות מהשכל הפועל ולכן הו פני כל חיה ג"כ פני אדם:

פרק ב

כל חיה מהן בעלת ד' פנים הרגון בזה שהלו הד' חיות שהם אל' כדורים ובכל מהם ד' כחות המחבונות בפנים אחר הפנים אורים על מלאות הדבר כמו ופני לא ידלו שהרגון בד' לחתקן מלאותו כי מה מה בזה לא קושה והם ד' כחות הנפש מהם כח יחיים בעירוב והסרכבה אמר בעבור שלאחר שדמם וכן יתקבצם שלאחת לכל לחת וזהו הנפש הנמחת ולכל לכל חי אי אזהו שלאחר כחי וכח הנמחת המדברת לכל מדבר ולכלו מלאותם מכוונו בפנים כמו שאחרכו. ובשלם ד' כנפים הרגון בזה שכל מקצתם כי כל מקצתם קנוי ממקר' ומוחלי בעופות ולזה יהיו בכנפים אחר יראה על מספר הנוטה מקנוטה והשנות הם שם ד' אחר הם מכוונים בכנפים והם כדוריות ובכנפ ובשכלו ובשכל המכלל אחר שוה תשוקו ובשלם

פרק ב

כל חיה מהן בעלת ד' פנים הרגון בזה שהלו הד' חיות שהם אל' כדורים ובכל מהם ד' כחות המחבונות בפנים אחר הפנים אורים על מלאות הדבר כמו ופני לא ידלו שהרגון בד' לחתקן מלאותם מה מה בזה לא קושה והם ד' כחות הנפש מהם כח יחיים בעירוב והסרכבה אמר בעבור שלאחר שדמם וכן יתקבצם שלאחת לכל לחת וזהו הנפש הנמחת ולכל לכל חי אי אזהו שלאחר כחי וכח הנמחת המדברת לכל מדבר ולכלו מלאותם מכוונו בפנים כמו שאחרכו. ובשלם ד' כנפים הרגון בזה שכל מקצתם כי כל מקצתם קנוי ממקר' ומוחלי בעופות ולזה יהיו בכנפים אחר יראה על מספר הנוטה מקנוטה והשנות הם שם ד' אחר הם מכוונים בכנפים והם כדוריות ובכנפ ובשכלו ובשכל המכלל אחר שוה תשוקו ובשלם

שם טוב מורה נבוכים חלק שלישי אפודי

שהם זכות כעין נחשת קלל • ואחר כן זכר שהם גם כן מאירות אמר מראיהן כנחלי אש בוערות • זה כלל מה שנזכר מצורת החיות כלומר תארם ופניהם וצורותם וכנפיהם וידיהם ורגליהם • ואח"כ התחיל לתאר תנועות אלו החיות איך הם • וזכר בהם מה שתשמע אמר שתנועות החיות אין בהם לא כפיפה ולא עיוות ולא עקמימות אבל תנועה אחת והוא אמרו לא יסבו בלכתן • ואח"כ זכר שכל היה מהם תלך לנוכח פניה והוא אמרו איש אל עבר פניו ילכו • הנה באר שכל היה תלך אל עבר פניה • ואני תמיה לאי זה פנים והיא בעלת פנים רבים • סוף דבר אין הליכת ארבעתן לצד אחד • כי אז היה כן לא היה מיחד לכל אחת תנועה • ולא היה אומר איש אל עבר פניו ילכו • ואח"כ זכר שאלו החיות תכונת תנועתן מרוצה והן חוזרות הלילה במרוצה ג"כ • והוא אמרו והחיו' רצוא ושוב • כי רצוא מקור מן ריצה ושוב מקור מן שב לא אמ' הלוך ובא אבל אמר שתנועתם היא מרוצה וחוזרת הלילה • וביאר זה במשל ואמר כמראה הבזק ובזק שם הברק • אמר כדמות הברק אשר תראה תנועתו המהרת שבתנועות • וכאו הוא נמשך ממהר רץ ממקום אחד ואח"כ יסוב אחור וישוב אל המקום אשר התנועע ממנו במהירות ההיא בעצמ' פעם אחר פעם • ותרגם יונתן ב"ע רצוא ושוב חזרן ומקפן ית עלמ' ותייבן בריא הדא וקלילן כחיזו ברקא ואח"כ זכר שהצד שתתנועע אליו החיה תנועת המרוצה והחזרה ההיא אין תנועתה מעצמה אבל בגלל דבר אחר זולתה ר"ל הכונה האלהית • אמר כי הצד אשר תהיה הכונה האלהית שתתנועע אליו החיה התנועע התנועה ההיא הממהרת אשר היא רצוא ושוב • והוא אמרו בחיות אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו לא יסבו בלכתן • ורוח הנה אינו הרוח המנשבת אבל היא כונה כמו שבארנו (חלק ח' פרק מ') בשתוף שם רוח • יאמר שהצד אשר תהיה הכונה האלהית שהלך אליו החיה בצד ההוא תרוץ הנה אליו • וכן פירש יונתן בן עוזיאל ע"ה אמר לאתר דהוי תמן רעוא למיזל אזלא לא מתהדרן במיזלהן • וכאשר היה נראה מפשוטי דבריו באמרו אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו • שפעמי ירצה השם בעתיד שהלך החיה לצד אחר והלך בצד ההוא ופעמים ירצה שתלך לצד אחר כנגדו ותלך • שב ובאר זה דיספק ואמר שאין הענין כן • ושיהיה הנזכר בפסוק ענינו היה וזה נמצא בעברי הרבה • ושכבר התיחד וסיים הצד אשר רצה השם שתלך אליו החיה • ובצד ההוא שכבר רצה ה' שתלך החיה בעתלך • והרצון קיים בצד ההוא • אמר בבאור זה הענין והשלמת המאמר בו בפסוק אחד אל אשר יהיה שם הרוח ללכת ילכו שמה הרוח ללכת • והבן זה הביאור המופלא וזה ג"כ מה שספר מצורת תנועת הד' חיות אחר סיפור צורתם • ואח"כ התחיל בסיפור אחר ואמר שהוא ראה גוף אחד תחת החיות מתלבר בהם והגוף ההוא מחובר בארץ ג"כ ארבעה גופים והוא ג"כ בעל ארבעה פנים • לא תאר לו צורה כלל לא צורת אדם ולא זולתו מצורות שאר ב"ח אבל זכר שהם גופים גדולים נוראים מבהילים ולא תאר להם צורה כלל • וזכר שכל גופותן עינים ואו"ם ששמם אופנים אמר וארא החיות והנה אופן אחד בארץ אצל החיות לארבעת פניו והנה באר שזה גוף אחד קצתו אצל החיות וקצתו בארץ • ושהאופן ההוא בעל ד' פנים אמר (ומראה) האופנים ומעשיה כעין תרשיש ודמות אחד לארבעתן • נעתק מאמרו אופן לאומרו ארבעה כבר גילה שהארבעה פנים אשר לאופן הם הארבעה אופנים • ואח"כ זכר שצורת הארבעה האופנים צורה אחת והוא אמרו ודמות אחד לארבעתן • ואחר כן הודיע באלו האופני שהן מורכבים קצתם בקצתם והוא אמרו ומראיהן ומעשיהן כאשר יהי' האופן בתוך האופן • וזה מאמר שלא נאמר בחיות לא אמר מלת תוך בחיות אבל קצתם מורכב בקצתם כמו שאמר הוברות אשה אל אחיתה אמנם האופנים זכר שקצתם מחובר בקצתם כאשר יהיה האופן בתוך האופן • אבל כל גוף האופנים אשר זכר שהוא מלא עינים אפשר שרצה בו מלא עינים ממש • ואיפשר שיהיה בעל מראים רבים ועינו כעין הבדולח • ואפש שיהיה דמיונות כמו שנמצא קדמונינו אומרים כעין שגגב כעין שגגל רוצים בו כדמות מה שגגב כדמות מה שגגל • או יהיה עניינים ותארים שונים מאמרו אולי יראה יי' בעיני ר"ל ענייני זהו מה שספר מתכונת האופנים • ואמנם תנועת האופנים אמר בהם שאין בתנועתן לא

שהם זכות כעין נחשת קלל • ר"ל שהחיות הם ספירות והכירות כעין נחשת קלל וצריך עיון קלת במה שאמ' מעמי שבמלת נחשת קלל יש בו קלת שתוף מלד הגבורה וכאן אמר שהם כעין נחשת קלל • שהם ג"כ מאירות • ר"ל שהחיות הם ספירות והכירות מלד הכוכבים שהם • הכל תנועה אחת • ר"ל אלא אחת פה • הכל היה מקום אחד • ר"ל אמר פעם אחת לבדו אזן אין סוף אחת פה • ר"ל אבל הכל בכל אזן אין סוף אחת פה • הכל היה מקום אחד לבדו פניה • ר"ל אבל גלגל יש לו תנועה מיוחדת מלד מציאו והו' הכבלל כי הכבלל המציא זה הגלגל יציאתו לצד מזרח והכבלל אחר יביא גלגל אחר לצד מערב • ואיני תמיה לאי זה פנים • ר"ל מקבלי מה יחייב בכבלל אחר מיתנועו' זה הגלגל לזה הצד ולא יתנועו' לצד אחר כי הכבלל אינו נגשם ואין לו צד אולת בלדו אחר שאין לו צד אולת מצד מפני מה יציאתו לזה ב"ד ולא לזה עד שיאחר הפסוק הל עבר פניו • ר"ל הכונה האלהית • ר"ל אותו רצון שיש לחיה להתנועע ל הנפרד שתהיה נפעל תעדיד קודם הרב כונה האלהית • והרצון קיים בלד הנוח • ר"ל רצון החיה בתנועתה המיוחדת הוא קיי' לא יתנה כלל • בסבוב אחר • ר"ל והוא כעין סיבודות ומה שהרכב אחר • ר"ל והוא כעין סיבודות והוא אחר הראשון המשוף לכל היסודות • ר"ל גופים גדולים ר"ל כי כל יסוד הוא יסוד גדול ועגום • שכל גופותם עגים • ר"ל הרב יפרש זה בסמוך • ושהאופן הזה בעל ד' פנים • ר"ל שהחיר הראשון מלובש מד' צורות והם הד' יסודות • מצורת הד' אופנים צורה אחת • ר"ל והיא הצורה הגשמית שנקנתם מורכב בקצתם • ר"ל שיסודות מורכבים ומעורבים מד' יסודות קצתם בקצת' נקלא עינו' מקמ • ר"ל מלד הד"ח הבעלי עינים שהם מורכבים ומעורבים מן ד' יסודות מפני זה תתר ליסודות עינים • בעבל מראים רבים • ר"ל שיסודות והם האופנים ומה שהרכב מהם בעבל מראים רבים והבעלי גוונים מתחלפים • ואפשר שיהיו דמיונות • ר"ל שלבבה"ח בעלי דמיון לו אפשר שיהי' כו שהמיוחד הוא בעבל אחות ח' מתדמה ולמיוחד אחר יש לו אחות אחר מתדמה ח"כ לכל מקום יש לו דמיון ר"ל איכו' מתדמו' והו אמרו שיהי דמיונות • לא

ר"ל שהחיות הם ספירות והכירות כעין נחשת קלל • ואחר כן זכר שהם גם כן מאירות אמר מראיהן כנחלי אש בוערות • זה כלל מה שנזכר מצורת החיות כלומר תארם ופניהם וצורותם וכנפיהם וידיהם ורגליהם • ואח"כ התחיל לתאר תנועות אלו החיות איך הם • וזכר בהם מה שתשמע אמר שתנועות החיות אין בהם לא כפיפה ולא עיוות ולא עקמימות אבל תנועה אחת והוא אמרו לא יסבו בלכתן • ואח"כ זכר שכל היה מהם תלך לנוכח פניה והוא אמרו איש אל עבר פניו ילכו • הנה באר שכל היה תלך אל עבר פניה • ואני תמיה לאי זה פנים והיא בעלת פנים רבים • סוף דבר אין הליכת ארבעתן לצד אחד • כי אז היה כן לא היה מיחד לכל אחת תנועה • ולא היה אומר איש אל עבר פניו ילכו • ואח"כ זכר שאלו החיות תכונת תנועתן מרוצה והן חוזרות הלילה במרוצה ג"כ • והוא אמרו והחיו' רצוא ושוב • כי רצוא מקור מן ריצה ושוב מקור מן שב לא אמ' הלוך ובא אבל אמר שתנועתם היא מרוצה וחוזרת הלילה • וביאר זה במשל ואמר כמראה הבזק ובזק שם הברק • אמר כדמות הברק אשר תראה תנועתו המהרת שבתנועות • וכאו הוא נמשך ממהר רץ ממקום אחד ואח"כ יסוב אחור וישוב אל המקום אשר התנועע ממנו במהירות ההיא בעצמ' פעם אחר פעם • ותרגם יונתן ב"ע רצוא ושוב חזרן ומקפן ית עלמ' ותייבן בריא הדא וקלילן כחיזו ברקא ואח"כ זכר שהצד שתתנועע אליו החיה תנועת המרוצה והחזרה ההיא אין תנועתה מעצמה אבל בגלל דבר אחר זולתה ר"ל הכונה האלהית • אמר כי הצד אשר תהיה הכונה האלהית שתתנועע אליו החיה התנועע התנועה ההיא הממהרת אשר היא רצוא ושוב • והוא אמרו בחיות אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו לא יסבו בלכתן • ורוח הנה אינו הרוח המנשבת אבל היא כונה כמו שבארנו (חלק ח' פרק מ') בשתוף שם רוח • יאמר שהצד אשר תהיה הכונה האלהית שהלך אליו החיה בצד ההוא תרוץ הנה אליו • וכן פירש יונתן בן עוזיאל ע"ה אמר לאתר דהוי תמן רעוא למיזל אזלא לא מתהדרן במיזלהן • וכאשר היה נראה מפשוטי דבריו באמרו אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו • שפעמי ירצה השם בעתיד שהלך החיה לצד אחר והלך בצד ההוא ופעמים ירצה שתלך לצד אחר כנגדו ותלך • שב ובאר זה דיספק ואמר שאין הענין כן • ושיהיה הנזכר בפסוק ענינו היה וזה נמצא בעברי הרבה • ושכבר התיחד וסיים הצד אשר רצה השם שתלך אליו החיה • ובצד ההוא שכבר רצה ה' שתלך החיה בעתלך • והרצון קיים בצד ההוא • אמר בבאור זה הענין והשלמת המאמר בו בפסוק אחד אל אשר יהיה שם הרוח ללכת ילכו שמה הרוח ללכת • והבן זה הביאור המופלא וזה ג"כ מה שספר מצורת תנועת הד' חיות אחר סיפור צורתם • ואח"כ התחיל בסיפור אחר ואמר שהוא ראה גוף אחד תחת החיות מתלבר בהם והגוף ההוא מחובר בארץ ג"כ ארבעה גופים והוא ג"כ בעל ארבעה פנים • לא תאר לו צורה כלל לא צורת אדם ולא זולתו מצורות שאר ב"ח אבל זכר שהם גופים גדולים נוראים מבהילים ולא תאר להם צורה כלל • וזכר שכל גופותן עינים ואו"ם ששמם אופנים אמר וארא החיות והנה אופן אחד בארץ אצל החיות לארבעת פניו והנה באר שזה גוף אחד קצתו אצל החיות וקצתו בארץ • ושהאופן ההוא בעל ד' פנים אמר (ומראה) האופנים ומעשיה כעין תרשיש ודמות אחד לארבעתן • נעתק מאמרו אופן לאומרו ארבעה כבר גילה שהארבעה פנים אשר לאופן הם הארבעה אופנים • ואח"כ זכר שצורת הארבעה האופנים צורה אחת והוא אמרו ודמות אחד לארבעתן • ואחר כן הודיע באלו האופני שהן מורכבים קצתם בקצתם והוא אמרו ומראיהן ומעשיהן כאשר יהי' האופן בתוך האופן • וזה מאמר שלא נאמר בחיות לא אמר מלת תוך בחיות אבל קצתם מורכב בקצתם כאשר כמו שאמר הוברות אשה אל אחיתה אמנם האופנים זכר שקצתם מחובר בקצתם כאשר יהיה האופן בתוך האופן • אבל כל גוף האופנים אשר זכר שהוא מלא עינים אפשר שרצה בו מלא עינים ממש • ואיפשר שיהיה בעל מראים רבים ועינו כעין הבדולח • ואפש שיהיה דמיונות כמו שנמצא קדמונינו אומרים כעין שגגב כעין שגגל רוצים בו כדמות מה שגגב כדמות מה שגגל • או יהיה עניינים ותארים שונים מאמרו אולי יראה יי' בעיני ר"ל ענייני זהו מה שספר מתכונת האופנים • ואמנם תנועת האופנים אמר בהם שאין בתנועתן לא

קרקאש

ומעלת סחי ידוש • פי' כרוכים הם חבר בהם ישבו מעשנו' ומקור שלו מחיות סם סבות סוגים כל מקומות אחר כתובים הערבו כיסודות ויעשו אסם סוגים מסבות וסם סבת מחיות המיוחס מדע מה מתפשר לשמרים ומאורגת מיוחס של זה כרגון הסם אחר שטביע בסם זה שטבע מבכבד ומה קיומם ומאורגת מקומות מקומים עולם סגרים ומסמכר ואחר כן אבר מרגלים' ומרים ר"ל אחרון לסם ערקים ר"ל אמרן בסם לא שוונים ולא מקומות וכל אחד אסם מקומות מחוחדת לו סוס מרגים מחוברת בסם ולא מחוברת בסם • מלמד אחרון ומרגים לשמלים • מרגלן בזה שאחר שהיה מרגלים כמו ומקבו בקרבו ומים רגים • מרגלה בו בכוב ומרגלה בזה שאחרן סם דבר מושבב בקומות סם כדורים ומקומים בקומות בחזרות לסם • מגולות בכף רגל בגל מרגלן השגול ובכרגלות אחר סם מבנן מקומות בחרובקת • אין ביטים הפרם ולא מקום מבנו מלאחר מלאו ל' כרוכים מחבוטים כל מיות בסם ר' מוך מבי ואין מקום מבנו ביטים ולא רקות כלל • ביטים ובכיטים מרודות מלמלים מרגן בזה מבנן מקומות מחמקומות מקומות מלמד מרגלים מלמד מרגלים בסם מרגלים בכלים זה מוס מחרגים מרגלן ומרגלן מרגלים בסם ר' מבנים ומלאים בסם מרגלים מרגלים בסם מרגלים מרגלים בסם מרגלים מרגל

לא עקמימות ולא עקלתון • רוצה לומר שהגשם כשעושה תנועתו הטבעית ללכת למקומו הטבעי תהיה תנועה ישרה בלא ספק כי היא מתנועה ממקום המוכרח אל מקום הטבעי ואז לא היתה תנועתו ישרה שיתה תנועת מה שמתנו לא תנועה מה שחליו ; על הרבעת רבעיהם • ר"ל כל לאחר מהל' יסודות יולך תנועתו הישרה; פיום מתנועיים מעצמם כחיות • ר"ל לא רצה הרב כזה שתנועת היסודות הטבעית אלא תהיה מעצם היסודות כי אין ספק שתנועה הטבעית מהיסודות היה מעצם היסודו' והוא לומרם הטבעית רק רצה הרב כזה שתנועת הגבוהים אחר ליסודות ולאחור זה כי יהיו הוא מיסוד אחר והאויר הם מתנועיים בתנועת הגלגל במקרה וזאת התנועה הגבוהים במקרים אינה מעצם האופנים שהם מיסודות אבל היא נמשכת במקרה בתנועת החיות ; בלבדם ילכו ובעמדם יעמודו • ר"ל בגבוה בחיות יסוכבו היסודות וכקיום החיות יקיימו היסודו' ולשון עמידה רצה בו קיימות ועמידה ובכר כיאר הרב שתוף עמידה בחלק רשון הר"ר שמוא"ן תכון פי' כי בעמדם רוצה לומר בעת מגורות הבוכב לבד הברחה הבוכב עומד בלתי מתנועע לפי הברחה ואחר שלא יתחדש בינון בזה העולם בשפל לא יתפעלו האופנים מן הבוכב וזהו שאחר שבעמוד החיות לפי הברחה יעמדו האופנים מלהתפעל מהם ; שפל הל' החיות רקיע • ר"ל שפל הגלגל הח' והוא גלגל הבכבים הקיימים רקיע והוא קבוב גלגל ערבות ועל הרקיע כסא והוא הבכונית גלגל ערבות כי הבכונית גלגל ערבות יתיחר בכסא כי שם עיקר הכח ומרוצת הגלגל יותר גדול הבכונים יותר מבקיבוכו וזהו אחר תחר הבכונים בכסא וכן פי' ר"ר שמוא"ן תכון: ושל הכסא דמות כמראה' אדם ר"ל מלכיו' :

הגבול המגיע הגלגל היומי :

פרק ג והדע כי כרובים המה • ר"ל והדע כי החיות הם הגלגלים הם הכרובים:

כי כרובים • ר"ל הכרובים כי הם הבהרכים מן הכלים הבכדלים המגיעים לותם לבלתי תכלית ; שהאופנים הם הגלגלים • ר"ל שיסודות הם נמשים כדורים וגלגלים ר"ל הכר עגול ומתגלגל וכמו שיבאר הרב זה בפר' שאחר זה : כי המקום אשר יפנה הראש וכו' • ר"ל כאשר יסבב המים שהיא הראש לכל היסודות ומה שהוכרב מהם יסוכבו עמה האופנים בהכרח ויתנועעו בתנועת המים תנועת הסבוכית הכרחית ואותה התנועה הבסבוכית אשר לאופנים שמה תמידית וזהו אמרו לא יסבו בלבתם וזהו שחדש במראה הסגנית כי במראה הראשונה לא אמר בלבתם על התנועה הבהרחית אשר לאופנים ולא זכר הענין בתלה • ר"ל שבמראה הראשונה אמר ובנותם מלאות עינים הנה לא תאר עינים רק לגבות שהם החלק מהאופנים ובמראה השנית אמר שבגיבסוכבגיהם וידיהם מלאות עינים סביב לארבעתן ואחת המראה השנית מדברת מהמורכב והממוזג מן היסודות כלם וענין עינים כבר כיאר הרב עינים כפ' הקודם ; בשרם ובגיהם וידיהם וכנפיהם וכו' • ר"ל הטעם שלא זכר במראה הראשונה כשרם ובגיהם לפי שהיה מן האופנים קוד' שהמזגותם וזו אין אלה בשר ובגות וכנפים אבל במראה השנית היתה מן המזגות הכלם מן היסודות אלו מגיע מקמו בשר ובגות וידיים וכנפיהם הכ"ח כלם; שכל אחוז ויחס לכרוב ר"ל כי לכל יסוד יש כדור מיוחד להגיע היסוד

ההוא כמו

לא עקמימות ולא עקלתון אבל תנועות ישרות שלא יתחלפו והוא אמרו על ארבעת רבעיהן בלכתן ילכו לא יסבו בלכתן • ואחר כן זכר שאלו הארבעה אופנים אינם מתנועעים מעצמם כחיות ואין תנועה להן בעצמם כלל אלא בהניע זולתם אותם • והפלא להשיב זה הענין וחזקו פעמים ושם מניע האופנים החיות • ער שיהיה על צד המשל ענין האופן עם החיה כמי שקשר גוף מת (דומם) ביד בעל חיים או ברגלו שכל אשר יתנועע החי ההוא יתנועע העץ ההוא או האבן ההיא הנקשרת באבר החי ההוא • אמר ובלכת החיות ילכו האופנים אצלם ובהנשא החיות מעל הארץ ינשאו האופנים ואמר והאופנים ינשאו לעומתם • וביאר הסבה בזה ואמר כי רוח החיה באופנים • והשיב זה הענין לחזוק ולתוספת ביאור אמר בלכתם ילכו ובעמדם יעמודו ובהנשאם מעל הארץ ינשאו האופנים לעומתם כי רוח החיה באופנים • ויהיה הסדר באלו התנועות כן אי זה צד שתהיה הכונה האלהית שיתנועעו החיות אליו אל הצד ההוא יתנועעו מעצמם החיות ובתנועת החיות יתנועעו האופנים על צד ההמשך אחריהם בקשירה לא שהאופנים יתנועעו מעצמם לצד החיות • וסדר זה הסדר ואמר על אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו שמה הרוח ללכת והאופנים ינשאו לעומתם כי רוח החיה באופני' וכבר הודעתיך תרגו' יונתן בן עוזיאל ע"ה אמ' אל אתר דהוי תמן רעוא למיזל וגו' • וכאשר השלים ספור החיות צורתם ותנועתם וזכר האופנים אשר תחת החיות והקשר' בהם והתנועעים בתנועת' התחיל בהשגה שלישית שהשיג אותה ושב לספור אחר והוא מה שיעל החיות • ואמ' שעל הארבע חיות רקיע ועל הרקיע דמות כסא ועל הכסא דמות כמרא' אדם זה כלל אשר ספרו בהשגה אשר השיג אותה •

תחלה בנהר כבר :

פרק שלישי

כאשר זכר יחזקאל עליו השלום מתאר המרכבה מה שספר בתחלת הספר • (שבה לו) ההשגה ההיא בעצמה פעם שנית כשנשא במראה הנבואה לירושלם • ובאר לנו דברים שלא התבארו תחלת מהן שהעתיקנו ממלת חיות למלת כרובים • והודיענו שהחיות הנזכרות תחלה הם גם כן מלאכים רוצה לומ' הכרובים אבר ובלכת הכרובים ילכו האופנים אצלם ובשאת הכרובים את כנפיהם לרום מעל הארץ לא יסבו האופנים גם הם מאצלם • וחזק הקשר שתי התנועות כמו שזכרנו • ואחר כך אמר היא החיה אשר ראיתי תחת אלהי ישרא' בנהר כבר וארע כי כרובים המה • והשיב הצורות בעצמם והתנועות בעצמם והתבאר שהחיות הם הכרובים והכרובים הם החיות • ואחר כן ביאר בזה הספור השני ענין אחר והוא שהאופנים הם הגלגלים אמר לאופנים הם קורא הגלגל באזני • ואחר כן באר ענין שלישי באופנים אמר בהם כי המקום אשר יפנה הראש אחריו ילכו לא יסבו בלכתן • הנה באר שתנועת האופנים ההכרחית אמנם היא נמשכת אל המקו' אשר יפנה הראש שבאר שהוא נמשך אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת • ואחר כך הוסיף ענין רביעי באופנים ואמר והאופנים מלאים עינים סביב לארבעתן אופניהם ולא זכר זה הענין תחלה • ואחר כן אמר באופנים בזאת ההשגה האחרונה בשרם וגביהם וידיהם וכנפיהם • ולא זכר לאופנים תחלה לא בשר ולא ידים ולא כנפים אבל שהם

גופים לבד • ושב

באחרונה

המגיעים לותם אז ראה כי החיות כלם הם בעלי שכל כי הרוח הוא שכל ואחר"כ אמר היא אשר ראיתי תחת אלהי ישראל בנהר כבר והדע כי הכרובים המה והשיב הצורות בהם בעצמם והתבאר שהחיות הם הכרובים והם הגלגלים אמנם הם הגלגלים לאופנים הם קורא הגלגל באזני • שלישית ביאר כי המקום אשר יפנה הראש אחריו ילכו לא יסבו בלכתם • ר"ל כי כאשר יפנה החיה שיש לכל היסודות ומה שהוכרב מהם יסבו עמה האופנים בהכרח והתנועה הסבוכית אשר לאופנים שמה תמידית וז"ש לא יסבו בלכתם וזהו מחרש המראה הראשונ' לא אמר לא יסבו בלכתם על התנועה ההכרחית אשר לאופנים • ואחר זה הוסיף ענין רביעי באופנים ואמר והאופנים מלאים עינים מסביב לד' לאופניהם ולא זכר זה הענין תחילה ר"ל כי במראה הראשונ' לא' אמר עיני' הם לא אמר עיני' רק לגבות שהם חלק מן האופנים • ובמראה השנית אמ' שבכפיה' ופניהם וידיהם מלאו' עינים סביב לארבעת אופניה' וזאת המראה שנית מדברת מהמורכב והממוזג מה שהודו' כלם וענין עינים כבר ביאר נוסם בפרק שבבר • ואחר"כ אמר באופנים בזאת ההשגה האחרונה בשרם וגביהם וידיהם וכנפיהם ולא זכר לאופני' תחילה לא בשר ולא ידי' ולא כנפי' אבל שהם גופים לבד ושב אחרונ' לאמר שהם בעלי בשר וידים וכנפים אבל לא זכר לזה בזרה בכלל והסבה בזה כי לא זכר במראה הראשונה בשרם וגבות וכנפים לפי שהיתה מן המזגות ואז אין להם בשר וגבות וכנפים אבל המראה השנית מן המזגות הכלם מהיסודות שאז יגיע ממנו בשר וגבות וידים וכנפים והם הכ"ח כלם • עוד ביאר גם כן בזאת ההשגה השנית שבל

לוקן ויוסף לכרוב אחד ואחוז אחד אבל הכרוב אחד' ר"ל כי לכל יסוד יש כדור מיוחד לו מגיע

כמו

כמו שביארנו בפרק שעבר • עוד ביאר עד' חיות הם היה לחת לתתדבק קצתם בקצתם ר"ל כי כבר ידענו כל הגלגלים המכוכבי' בכדור ח' והנו מאחר חיה ח' וזה מעשי עם מאמר חכמי"ז"ל שני רקיעים הם וכמ"ש הרב כפ"ט ומשני וגם כאופני' קרלים תופן תחר תש"ם ש"ש ד' אופנים לתה שכלן דבק' אז כשאין ריקות ביניהם וגם להיות לכם דמות לחת לתרבעתם והוא הביאלי הראשון והנור' הנשמית שכלם מקושתי' בנורם כזה :

פרק ד דרך לבעיר על ענין אחד שנטה עליו יונתן כ"ע וכו' • למה שהרב ביאר כי האופנים הם היסודות ולמה מירלה מפירוש יונתן כ"ע שהאופנים הם השמי' ויביא חדש לתאוה כי מאמר יונתן ותר לתתי מפי' הרב הנזר הרב כוס הפרק שיונתן כטה מדרך אחת ואין ראוי לבטלה מתנו כי גם רבי' מן המפרשים חולקים על פירושו בקצת מלות והענייניים רבים מעניני הנביאים ואיך לא יהיה כן כאלו העמוקו' הנה יונתן ביאר ותרגם כל אופן הגלגל ותשב שהאופנים הם השמים למה שראה מאחר מאחר הנבחרת מתתר לאופני' להם קורת הגלגל כאלו ונם בעבור שהשמים הם כענין תרשיש והבן מ' אין הוא כי הוא כטה מדרך אחת כי האופן שהוא הראשי ראשון והנורא נשמית הוא לחטה אבל החיות ואחר הרב כי כטה מדרך אחת כי אמר כי הגלגל סם ראשון לשמים ואחר הרב שאין מדבר כן הוא שבגלילה הוא מלאון עגולה וכל דבר עגול נקרא גלגל והעבור שראתה היה עגולה בקריאת גולגלת וכו' ח"כ אומרו לאופני' להם קורת הגלגל כאלו היה ללמדנו תכונתם ר"ל כי הם עגולים היסודות כלם כי כפי סדר הנתתם כן היה והכה יודע שהוה הלשון עצמו תרגם שיונקלוס כמעשה לבנת הספיר ואחר כעובר אבן טבא ר"ל שהאופנים הם מן המאמר המאחר בתרשיש וכמו שתרגם בתרגום תרשיש כענין אבן טבא והוא הספיר עצמו מלבנת הספיר אבר הכוהב' ומקנו המחבר הראשון ז"ש הרב וכן זה מלת אבן אבן אבן

חכמי המשנה זה הענין והם העירוני עליו והוא אמר ששתי ההשגות הראשונו'ל השנת האופני' והחיות לבד מותר ללמדה. וההשגה השלישית אשר היא החשמל ומה שנדבק בו אין מלמדין ממנו אלא ראשי פרקים. ורבי' הקדוש חושב שהשלש ההשגו' כלם נקראות מעשה מרכבה ואין מלמדין מהן אלא ראשי פרקים. ולשונם בזה הוא עד היכן הוא מעש' מרכבה ר' אומר עד וארא בתראה. ר' יצחק אומר עד חשמל מן וארא עד חשמל מגמרין אגמורי מכאן ואילך מוסרים ראשי פרקים. איכא דאמרי מן וארא עד חשמל מסרינן ראשי פרקים מכאן ואילך אם היה חכם מבין מדעתו אין אי לא לא. הנה התבאר לך מדבריה שהם השגות חלוקות (והמעיד) עליהם וארא וארא ושהן מדרגות. ושהשג' האחרונה מהם הוא הנאמר עליה וארא בענין חשמל ר"ל צורת הארסה חלוקה אשר נאמר בו ממראה מתניו ולמטה ומטראה מתניו ולמעל היא סוף ההשגות והעליונה שבהם. ויש מחלוקת גם כן בין החכמי' אם מותר לרמוז בלמודו בשום דבר ר"ל בסתירת ראשי פרקים או אין מותר כלל לרמוז בלמוד זאת ההשגה הג' ואפי' בראשי פרקי' אבל מי שהו' חכם יבין מדעתו. וכן יש מחלוק' עוד בין החכמים כמו שתראה בשתי ההשגות הראשונו' גם כן רצוני לומר החיות והאופנים אם מותר ללמד ענייניהם בביאור או אינו מותר אלא ברמיזות וחידות בראשי פרקים. וצרי' שתתעורר גם כן על סדור או ההשגות השלש. וזה שהוא הקדים השנת החיות מפני שהם קודמות במעלה ובעלה כמו שזכר כי רוח החיה באופנים ובזולת זה גם כן. ואחר האופנים ההשגה השלישית אשר היא עליונה במדרגה מן החיות כמו שהתבאר. וסבה זה ששתי ההשגות קודמות בלמוד בהכרח להשגת השלישית והם מורות עליה:

פרק ששי

דע שזה הענין הנכבד הגדול אשר התחיל יחזקאל ע"ה ללמדנו אותו מספור המרכבה בהערת הנבואה אשר עוררתהו ללמדנו אותו. הוא הענין בעצמו שלמדנו ישעיה ע"ה בכלל לא הצטרך אל זה הפרט. והוא אמרו. ואראה את יי' יושב על כסא רם ונשא ושוליו מלאים את ההיכל שרפים עומדים וגו'. כבר באר לנו החכמים ז"ל כל זה והעירו אותנו על זה הענין ואמרו שזה ההשגה אשר השיגה יחזקאל היא ההשגה בעצמה אשר השיגה ישעיה. והמשילו בזה משל בשני אנשים שראו את המלך בעת רכבו והאחד מהם מבני כרך והשני מבני כפר. כי בן הכרך לדעתו שאנשי העיר יודעים הכונת רכיבת המלך אינו מספר תכונת רכיבתו אבל אומר ראיתי את המלך לבד. והאחר מפני היותו רוצה לספר לאנשי הכפר אשר אינם יודעים דבר מתכונתו פרט להם תכונת רכיבתו איך היא ותאר רגליו וחיילותיו ומשרתיו עושיו דברו

בצורת מראה הסכוכה וסס הביהו לו כי מעשה מרכבה לדעת כל החכמי' הינם לו כב' כתובים דגרסינן עד היכן מעשה מרכבה ר' אומר עד חשמל ור' יצחק אומר עד חשמל וסוף כללו וסדבר יבא כן אתם מסביתם עד ויאמר' אלי עמוד על רגלך כל סביתם כי אלו הבני פסוקי' כאחרוני' הם הם מעשה מרכבה והמקשה ויאמר כי אלו הבני פסוקים הינם מעשה מרכבה כי כן אמרו עד היכן מעשה מרכבה עד ויאמר אלי ר' אומר עד היכן מעשה מרכבה וכן לומר אלו הב' פסוקים הינם ממעשה מרכבה ותרגו בגמ' בשתי תרגומין אמרו עד ואמר אלי ר' יצחק ת' עד ואמר כעין חשמל ולפי דעת ר' ולא פשטל בכלל לפי' ר' יצחק עד כעין חשמל והוא בכלל ומסס עד ויאמר הן הן מעשה מרכבה שהקדימו עליהם ולפי לשונם כתרת יבא בדבר כן עד היכן מעשה מרכב' שביתנו ליודע בראשי פרקים מן ואמרת עד המשמל ר' יצחק אומ' עד המשמל ואינו בכלל מכלן ואילך אם היה חכם ומבין מדעתו אין ואי לא לא. מ"ב מלמוד מה בפרש יש בין ר' לר' יצחק כי ר' אומר כי סוס דבר מהמשמל אין דורשין בו. ור' יצחק אומר שעד המשמל דורשין בו וכפי ליבנה כתר' מלמדין אותו בראשי פרקי' ואחר ג"כ שהשגה הג' אף שהיא מעשה מרכבה לגדלה ובעקה אין דורשין ממנה בראשי' כפי הלשון הראשון אבל הם מוסרין ממנו ראשי פרקים לו כפי הלשון מוסרין ראשי פרקי' עד המשמל לר' בסברתו ולר' יצחק בסברתו ומכלן ואילך אפי' בראשי פרקים אין מלמדין אלא שנשאר פסק גדול כי כפי מה שהמיק הרב בו רבי' מקדוש אומר שהגמ' אין מלמדין מהן אלא בראשי פרקים והנה כפי הלשון הראשון עד ואמר כעין חשמל ומגמרינן אגמורי שהם שתי הגמות הראשונות ומסמס שהשגה הג' מוסרין ראשי פרקים והנה כפי דעת הרב כל מעשה מרכבה אין מלמדין ממנו אלא בראשי פרקים וכפי הלשון האחרון עד ואמר כעין חשמל אגמרינן בראשי פרקים מכלן ואילך אם היה חכם ומבין מדעתו אין ואי לא לא ולפי דעת הרב אין הפרש כי הכל מלמדים בראשי פרקים וכאחר עייתי בזה בתכלית הענין לא מצאתי לו תשובה ופשפשתי וחקרתי בגמר' ומצאתי במקום ר' בקנת המוסרות שהיה אומ' ר' מאיר ונם פשפשתי וחקרתי בתוספתא בגמר' ישאר שום שפק אבל אם היא כפי נסחת רש"י וכפי מה שנמצא בקנת המוריי רבי אומר לא ידעתי לו תשובה: עוד אמר הרב הנה התבאר מדבריהם שהן הגמות אלו ידע' הנה התבאר שהגמות אשר הם שיב יחזקאל שהן הגמות מתחלפות בסדר ויתבאר זה מדבריהם אחר שים דברים אחסור לדרוש בדבר' כבאחור הגמור לו לומר אותם הפי' בראשי פרקים וזה התבא' מתבמינו ר"ל והמעיד עליהם ואמרת ואמרת ג' פעמים ושהשגה הראחרונה מהם והיא הנאמר עליה ואמרת כעין חשמל ר"ל צורת אדם המלוקה שנאמר בה ממראה מתניו ולמטה ומטראה מתניו ולמעלה היא סוף ההגמות והעליונה שבה. והיא הגמת הנכבד יש לו שני בחינו' הגמת עצמו והגמתם עצמו הו' למעלה מהגמת עצמו ומזה הכלל יש בו לב מרכבה כמו חיות וחפשרו' כפי דעת ב"ם הו יש בו לב מרכבה עצמו וזולתו יש מחלוקת בין החכמי' אם מותר לרמוז בלמודו בזאת ההשגה בסתירת ראשי פרקים או אין מותר כלל לרמוז בלמוד זאת ההשגה הכל מי שנות חכם יבין מדעתו ואם לא יעמוד ובן יש מחלוקת בשתי הגמות הראחרונות אם מותר ללמוד עניניהם בביאור הו אינו מותר אלא ברמיזות וחידות וראשי פרקי': ולפיך שתתעורר גם כן על סדור שתי אלו ההשגות שהקדים הגמת החיות וכו'. ירח' כי למה שיה לי אחל לשחל בלמוד הטבעי הוא שיהיה אם שנתחיל אלמעלה ונגע עד למטה המשל שנתחיל מהסבה הראשונה ואחר כך עולם השכל ואם' כדרך אל עולם הגלגלים ואם' אל העולם הגויה והחפסד שהוא היסודות וכל מה שהורכב מהם הו שנתחיל אלו הדברים שמוזכים אלו ואם' כנעלה מהם אל עולם הגלגלים ואם' אל עולם השכל עד כניע אל הסבה הראשונה ולחזור שנתחיל בלמוד מה שלמעלה ואם' כנרד אל מה שלמטה ואם' כנעלה מהם אל עולם הסדר האחרון הוא אחר אלף אלפי יחזקאל והוא כי הנה הראשונה החיות ואם' כמלאכים ואם' כמה שלמעלה מהחיות ואחר הרב בתשובה זה כי התחיל בחיות מפני שהם קודמות בטבע אלם כמו שזכר כי רוח החיה באופנים: וכזולת זה. ר"ל כי הגמת החיות הוא מן הלמודיות והגמת האופנים מן הטבעיות והלמודיות ולפיכן פתח בהגמת החיות ואחר כך בהגמת האופנים והיא החכמה הטבעית. ואם' כהגמת הנכבדים והיא החכמה האלהית ואחר הגמות הראשונות קודמות בלמוד בהכרח להשגת הג' והם מורות עליה הרגלן בזה כי תתחל' החכמה האלהית לאחר שכמות אם לעמקה ובקשי הבמידה עליה ומדר הלמוד הוא שלעולם בתחיל בקל ונם ומפני כי עולם השכל הוא בכבל הוא הנגבר הגמתנו והנרס הסמיימי וזה העולם מורות על שים בכלן שכל בכבל קודם לאלו הדברים:

פרק ו דע שזה הענין הנכבד הגדול אשר התחיל יחזקאל ע"ה ללמדנו בספור המרכבה הוא הענין בעצמו שלמדנו ישעיה בכלל ולא הוצרך אל זה הפרט והרגלן בזה כי מה שבאר הרב כי מה שבאר יחזקאל כן הוי הוא בעולם המוסבל והמוחש והיא הגמתו דומה לזה שהיגו החכמים ולזה שהיה אי אפשר לחדם שיגיע עליו

שם טוב מורה נבוכים חלק שלישי אפודי

דברי ומצוותיו • ובזה השיעור מהערתם תועלות גדולות מאד והוא אמרם בחגיגה כל מה״ר שראה יחזקיאל ראה ישעיה ישעיה דומה לבזכרך שראה את המלך יחזקאל לבן כפר שראה את המיך • ואלו הדברי אפשר שיפורש בהן מה שזכרתי תחלה והוא שישעיה לא היואנשי דורו צריכים לבאר להסהפרט ההוא אבל הספיק להם אמרו ואראה אר״ יי וגומר ובני הגולה היו צריכים לפרט הזה • ואילו שהאומר הזה חשב שישעיהו יותר שלם מיחזקיאל • ושההשגה שנבהל עליה יחזקאל והיתה נוראה בעיניו היתה ידועה לישעיה ידיעה שלא היה צריכ׳לספרה על דרך חדוש • להיותה ענין ידוע אצל השלמים :

פרק שביעי

מבלל מה שצרי׳לחקור עליו קישרו השגת המרכבה בשנה ובחד׳ וביום וקשרה במקים שזה מה״ר שצריך לבקש לו ענין ולא יחשב שהוא דבר אין ענין לו • וממה שצריך להסתכל בו והוא מפתח הכל אמרו נפתחו השמי׳ם׳ וזה נמצא מאד בדברי הנביאים ז׳ל ר׳ל זכרון השאלת הפתיחה פתיחת השערים גם כן• פתחי שערים ויבא • ודלתי שמים פתח • ושאו פתחי עולם• פתחו לי שערי צדק אבא בם אודה יה • ומזה הרבה • וממה שצריך שתתעורר עליו היות זה הספיר בולו ואינ״פ שהיה במראה הנביאה בלא ספק כמו שאמר ותהי עליו שם יד יי • אבל עם כל זה נשתנה הלשון על חלקי הספיר ההוא שנוי גדול מאד • והוא כי באשר זכר החיות אמר דמות ארבע חיות ולא אמר ארבע חיות לבד • וכן אמר ודמות על ראשי החיה רקיע וכן אמר כמראה אבן ספיר דמות כסא • וכן אמר דמות כמראה אדם עליו • כל

פנים שיהיה זה הנראה בתמונה מרכבה כדי לסלק זה הספק אמר כי מה שהשיג יחזקיאל השיג ישעיה ותמונה כתלתו ביחזקיאל מדברים הנבבלים הוא לשמה שהיה ויסבלו שני פירושים לו ביחזקיאל היה כן כפר ונבהל מהמראה שהשיג כמו הוא הכפ״יי שראה את המלך כי לא היה רגיל לראות ושעיה היה כן כרך וראה את המלך ולא תתה תמונו לשמה שהיה רגיל מראותו בכל יום לו אפשר שיפורש שישעיה לא היו אנשי דורו צריכין לבאר להם כזה הפרש לשמה שהיו מרושלם והיו תכמים מתוכמים אבל הספיק להם לאמרו ולדרש את הפשט וכני הגולה היו צריכים לפרש להם הדברים כתרוכה : והנה אמר הרב כי הוא מיונן מזה שקאמר הוא הפי׳ הראשון והשי׳ הב׳ אמנם הב׳ הוא שהמיש וכי ישעיה היה יותר שלם מיחזקיאל שהשגתה אשר נבהל אליה יחזקיאל והיה נוראה בעיניו היתה ידועה לישעי׳ ידיעה שלא היה צריך לספרה על דרך חדוש להיותה ידועה אצל השלמים והשלמים הם חכמי׳הנבוכים אלא׳ הרב בפתיחת זה ספר אם כן סולק הספק אשר סופק הוא היה כוונת זה הפרק והסיבה כי אין בהגלות אלא אחל ומלאכיו והזכה עדיף מבכיות והשגתו מופתית• והשגת הבהוה היה המיונות ודיעות החכם קודמות לידיעת הנבואיות ולכן אין לתמוה אם ישרש הרב מעשה מרכבה כפי מה שהשיגו השלמים שהם החכמים :

פרק ז מבלל מה שצריך לחקור עליו קשרו השגת המרכבה בשנה ובחודש וביום וקשרה במקום שזה צריך לבקש לו ענין ולא יחשב שהוא דבר אין ענין לו דבר ״ותקרבו המפרשי״ כי זה ירמזו לב׳ ענינים הא׳ לאורות כי זאת השגת ענינו לא השגת ולתו לאמר שלא נגנסם אל הסכלים ומה שקאמר אל המלאכים שהם אל אחר אחרים אחר נגדת אחרים אחר המלאים מקצו אחרים ואחרים אחר נגדת אחרים אחר המלאים אחר עם הסכלים אחר עם המלאים ומהנו אם לא יהיו מפושטים אל כך לפי דעת אחרים ... אמר המשל הראשון ומקור זה עשה אות ומקור אל המלאים ומהנו אחרים ומהנו אל המלאים לאם מקור שהשם ומה אחרים ... ויש לה מפושטים הרבה ענינים קדמונות בהלכות ומשלים הרבה נגדים המגלגלי קדמוניות של אחרים ומשלה אחרים ומקצתם הוא מפושטים ... אחר קדמוני ר״ל בפרי אלאמור כתו אחר הוא בחקים אחר ... מהנגר בהלכות אחרים אחר אלה ... בעבנים ... אחרים ... אחר ... בעבנים ... אחרים ... אחר ... אחרים ... אחר ... אחרים ... אחר

כל לו אמר בהן דמות · אבל באיפנים לא אמר דמות אופן ולא דמות אופנים אבל הנדה מוחלטת בתאר נמצא כפי מה שהם עליו · ולא ישעך אמרו דמות אחד לארבעתן שאינו בזה הסדור ולא כפי העניין הרמוז אליו · ובא בהשגה האחרונה וחזק זה העניין ובארו · וזכר הרקיע סתם כאשר התחיל לזכרו בפרט · ואמר וארא והנה אל הרקיע אשר על ראש הכרובים כאבן ספיר כמראה דמות כסא נראה עליהם מלמעלה אמר הנה רקיע סתם ולא אמר דמו' רקיע כמו שהיה כאשר חוזר לראשי דמות · החיות אמנם הכסא אמר דמות כסא נראה עליהם להורות על הקדמת השגת הרקיע תחלה ואחר כן נראה לו עליו דמות הכסא והבינהו · וממה שצריך שתתעור עליו ספרו בהשגה הראשונה שהחיות בעלות כנפים וידי אדם יחד · ובהשגה הזאת השנית אשר באר בה שהחיות הם כרובים השיג תחלה כנפיה לבד ואחר כן חודשו להם ידי אדם בהשגתו · אמר וירא לכרובים תבנית יד אדם תחת כנפיהם אמרו תבנית כאמרו דמות וסדרם תחת כנפיהם והבן זה והשתכל איך באר במאמר האופנים לעומתם ואף על פי שלא תארם בצורה אמר ג"כ כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנגה סביב הוא מראה דמות כבוד וגו' חומר הקש המתוא' ואמתתו ידוע וזה נפלא בדמיון ובהמשלה מאד והוא בלא ספק בכח נבואה והבינהו · וממה שצריך שתתעורר עליו חלקו דמות אדם שעל הכסא והעליון שבו כעין השמל והתחתון כמראה אש · וזאת מלת השמל בארו שהיא מורכבת משני עניינים השמל כלומר המהירות המורה עליו ח"ש וההפסק המורה עליו מ"ל · הכונה התחבר שני עניינים חלוקים בבחינת שני צדדים עליון והתחתון ע"ד הדמוי וכבר העירונו הערה שנית ואמרו שהוא נגזר מן הדבור והשתיקה אמרו פעמי חשות פעמים ממללות גזרו השתיקה מן ההשתי מעולם · הערה על שני עניינים בדבור בלי קול · ואין ספק שאמר פעמי חשות פעמים ממללות אמנם הוא על דבר נבראה · וראה איך בארו לנו שזה דמות אדם שעל הכסא החלוק איני משל עליו ית' מכל המרכבה אבל משל על דבר נבראה · וכן אמר הנביא הוא מראה דמות כבוד יי' וכבוד יי' אינו יי' כמו שבארנו פעמים רבות וכלמה שהמשיל באלו ההשגות כלם הם כבוד יי' ר"ל המרכבה לא הרוכב · כי לא ימשילוהו ית' · והבן זה · הנה נתתי לך ג"כ בזה הפרק מראשי הפרקי מה שאם תשלים הראשים ההם יבא לדמהם כלל מועיל בזה העניין ובשתסתכל כל מה שאמרנוהו בפרקי זה המאמר עד זה הפרק יתבאר לך מזה העניין רובו אי כלי · מלבד חלקים מועטים וכפל דברים שנעלם עניינים ואולי עם ההסתכלות המופלג ינלה ולא יעלם מאתו דבר · ולא תקוה ולא תוחיל לשמוע ממני אחר זה הפרק אפילו דבר א' בזה העניין לא בבאור ולא ברמיזה · כי כבר נאמר בו כל מה שאפשר לאומרו וגם להצתי מאד ודחקתי · ואתחיל בעניינים אחרי מכלל העניינים הרבים אמרו

פרק ח

כל לו אמר בהן דמות · אבל באיפנים לא אמר דמות אופן ולא דמות אופנים אבל הנדה מוחלטת בתאר נמצא כפי מה שהם עליו · ולא ישעך אמרו דמות אחד לארבעתן שאינו בזה הסדור · ר"ל שהמשיל אחר לארבעתן שאינו בזה הסדור · ר"ל שהמשיל הרקיע בהמשלה אחת ר"ל שהמשיל הרקיע בהמשלה אחת ר"ל שהמשיל הרקיע בהמשלה אחת

פרק שמיני

כל הנשמים ההויים הנפסדים לא ישיגם ההפסד רק מצד החמר שלהן לא זולת זה • אבל מצד הצורה ובהחינת עצם הצורה לא ישיגם הפסד רק הם עומדי׳ • הלא תראה שהצורות המיניות כלם מתמידו׳ עומדות • אמנם ישיג ההפסד לצורה במקרה רוצ׳ לומ׳ מפני התחברה לחמר וטבע החמר ואמתתו שהו׳ לעול׳ לא ימלט מחברת ההעדר ומפני זה לא תתקיי׳ בו צורה אבל יפשיט צור׳ ולבש אחרת תמיד • ומה נפלא מאמר שלמה ע״ה בחכמתו ברמותו החמר באשת איש זונה • כי לא ימצא חומר מבלתי צורה כלל א״כ הוא אשת איש לעולם לא תמלט מאיש ולא תמצ׳ פנויה כלל • ועם היותה אשת איש היא מבקשת איש אחר לעולם (תמיד) בו בעלה תפתהו ותמשכהו בכל צד עד שישיג ממנה מה שהשיג בעלה • זהו ענין החמר והוא שאי זה צורה שתהיה בו • הצורה ההיא הכינהו לקבל צורה אחרת • ולא יסור מהתנועע להפשיט זאת הצורה שעמו ולהביא אחרת • ובענין זה בעצמו יעשה אחר בא הצורה האחרת • הנה כבר התבאר שכל השחתה והפסד או חסרון אמנם הוא מפני החמר • וביאורו באדם עד״מ כי כיעור צורתו וצאת אבריו מסבע׳ וכן הלשת כל פיעולותיו או בטולם או בלבולם אין הפרש בין היות כל זה בתחילת היצירה או מתחדש עליו אין זה כלו נמשך אלא אחר החמר שלו הנפסד לא אחר צורתו • וכן כל ב״ח אמנם יטות ויהלה׳ מפני החמר שלו לא מפני צורתו • וכל פשעי האדם • והטאיו אמנם הם נמשכים אחרי החמר שלו לא מפני צורתו • ומעלותיו כלם אינם נמשכות רק אחר צורתו • וההמשל בו שהשנת האדם את בוראו וציירו כל מושכל והנהיגו תאותיו וכעסו והסתכלו במה שצריך לבחור בו ובמה שצריך לרחקו כל זה נמשך אחר צורתו • אבל מאכליו ומשתיו ומשגליו ורוב תאותיו בהן וכן בעסו וכל מדה רעה שתמצ׳ לו הכל נמשך אחר החמר שלו • וכאשר ד״תבאר שהענין כן • ולא היה אפשר בגזירת החכמה האלהית שימצא חמר מבלתי צורה אם לא מאלו הצורות מבלתי חמר • והתחייב הקשר זאת הצורה האנושי׳ הנכבדת מאד אשר ביארנו שהיא צלם אלהים ודמותו וזה החמר העפרי החשוך המביא אותו לכל חסרון והפסד • נתן הה״ל לצורה האנושית יכולת על החמר וממשלה ושלשון עד שתבריחהו ותמנע תאותיו ותשיבם על מה שאפשר מן הישר והשוו׳ • ומחנה נחלקו מדרגות בני אדם • כי יש מבני אדם אנשים שכל השתדלותם תמיד הנכבד לבחור ולבקש העמידה המתמדת כפי גזירת צורתו הנכבדת ולא יחשוב רק בציור מושכל והשגת דעת אמתי בכל דבר והדבק בשכל האלהי השופע עליו אשר ממנו נמצאה הצורה ההיא • וכל אשר יביאהו צרכי החמר ותאותיו ללבלוכיו והרפתו המפורסמ׳ יצטער על מה שנשקע בו ויבוש ויכלם ממה שנוגע בו וישתדל למעט מן החרפה ההיא בכל יכולתו ולהשמר ממנה בכל צד • כאדם שכעס עליו המלך וצוהו לפנות זבל ממקום למקום לבזותו שהאדם ההוא ישתדל בכל יכולתו לדסתתר בעת הבזיון ההוא ואולי יפנה דבר מועט למקום קרוב כדי שלא יהלכלכו ידיו ולא בגדיו ושלא יראהו אדם • כן יעשה מי שהוא בן חורין • אמנם העבר ישמח בזה ויראה שלא עמסי עליו טורה גדול וישליך כל גופו בזבל ההוא וילכלך פניו וידיו ויפנה בפרהסיא והוא ישחק וישמח • כן ענייני בני אדם כי מבני אדם אנשי׳ כמו שאמרנו שכל צרכי החמר אצלם חרפה וגנות וחסרון התחייבו בחברת ובלבד חיש המשוש אשר הוא הרפה עליהם כמו שזכר ארים׳ טו אשר בעבורו נתאוה למאכל ולמשתה ולמשגל • כי צריך למשכיל למעט מהם מה שאפשר ולהשמר מהן ולהצטער בעשותו אותן ושלא ידבר בהן ולא ירחיב בהן המאמר ולא יעשו חבורות לאלה הדברים • אבל יהיה האדם מושל על אלו התאות כולן לקצר בהן כפי יכלתו ולא יעשה מהם אלא מה שא״א זולתו • וישים תכליתו תכלית האדם מאשר הוא אדם והוא ציור המושכלות לא זולת זה אשר החזק והנכבד שבהן השגת השם והמלאכים ושאר פיעולותיו כפי יכולת • ואלו האנשים הם עם השם תמיד והם אשר נאמר להם • אלהים אתם ובני עליון כלכם • וזהו המבוקש מן האדם ר״ל שזאת היא תכליתו • אמנם האחרים הנבדלים מהשם והם המין הסבלים הם בהפך זה בטלו כל מחשבה והשתבלות במושכל וישימו תכליתם החוש ההוא אשר הוא הרפתינו הגדולה ר״ל חוש המשוש ולא יחשבו ולא יתבוננו רק במאכל ובמשגל ולא בדבר אחר כמו שנ׳ ברשעים בהיותם שטופי במאכל ובמשתה ובמשגל אמר • וגם

פרק ח לא ימלט מחברת ההעדר • ר״ל כי החמר הרלמון מצד פלמותו תמיד בעדר הצורות כלם ולכן יכלף תמיד להפשים הצורה ולהלבים צורה אחרת עם הכנת הצורים הנמציים ולא תמלט מהם • ואחר ולא תמלט פנויה והיה כפל לשון ר״ל כי החמר לא תמלט רק מהצורות אפילו בעתה ; ומם היות אשת איש • ר״ל ועם היותו החמר דבק עם צורתו עדיין יפקה ויתחדל להיות צורה אחרת כמו שהיינה הצור׳ הדבקת בו ענמו ולא יסור מזה עד שתפשוט הצורה ויבלבם הצורה הדרושה ; צורה מלאו הצורות • ר״ל צורה מהצורות המומריות הנקראו׳ בחמר כי הצורו׳ הנכבדות והם הסבלים הנפרדים הם הנבדלים ומפרדים מהחומ׳ ; ומהנה נחלקו מדרגות בני אדם • ר״ל אחר שנתנה המשלה על השכל הת׳ ומי שלו׳ החמר נחלקו בו מדרגות בני אדם כי יש מי שישים המשלה בענין מה ומה המשגל׳ בענין אחר ; ומחייבו ההכרח • ר״ל שאותם האנשים הבלמים נתחייבו ההכרח להשוות על עניינו החמר כמו ענוה והמזונה אליהם והוא הציור הפרטי הבלבד הצריך לאדם בלת שפקר • אלא שמ״ל זולתו • ר״ל הציור הפרטי הבלבד ומפני

פרק שמיני

כל הנשמים ההויים הנפסדים לא ישיגם ההפסד רק מצד החמר שלהן לא זולת זה • אבל מצד הצורה ובהחינת עצם הצורה לא ישיגם הפסד רק הם עומדי׳ • הלא תראה שהצורות המיניות כלם מתמידו׳ עומדות • אמנם ישיג ההפסד לצורה במקרה רוצ׳ לומ׳ מפני התחברה לחמר וטבע החמר ואמתתו שהו׳ לעול׳ לא ימלט מחברת ההעדר ומפני זה לא תתקיי׳ בו צורה אבל יפשיט צור׳ ולבש אחרת תמיד • ומה נפלא מאמר שלמה ע״ה בחכמתו ברמותו החמר באשת איש זונה • כי לא ימצא חומר מבלתי צורה כלל א״כ הוא אשת איש לעולם לא תמלט מאיש ולא תמצ׳ פנויה כלל • ועם היותה אשת איש היא מבקשת איש אחר לעולם (תמיד) בו בעלה תפתהו ותמשכהו בכל צד עד שישיג ממנה מה שהשיג בעלה • זהו ענין החמר והוא שאי זה צורה שתהיה בו • הצורה ההיא הכינהו לקבל צורה אחרת • ולא יסור מהתנועע להפשיט זאת הצורה שעמו ולהביא אחרת • ובענין זה בעצמו יעשה אחר בא הצורה האחרת • הנה כבר התבאר שכל השחתה והפסד או חסרון אמנם הוא מפני החמר • וביאורו באדם עד״מ כי כיעור צורתו וצאת אבריו מסבע׳ וכן הלשת כל פיעולותיו או בטולם או בלבולם אין הפרש בין היות כל זה בתחילת היצירה או מתחדש עליו אין זה כלו נמשך אלא אחר החמר שלו הנפסד לא אחר צורתו • וכן כל ב״ח אמנם יטות ויהלה׳ מפני החמר שלו לא מפני צורתו • וכל פשעי האדם • והטאיו אמנם הם נמשכים אחרי החמר שלו לא מפני צורתו • ומעלותיו כלם אינם נמשכות רק אחר צורתו • וההמשל בו שהשנת האדם את בוראו וציירו כל מושכל והנהיגו תאותיו וכעסו והסתכלו במה שצריך לבחור בו ובמה שצריך לרחקו כל זה נמשך אחר צורתו • אבל מאכליו ומשתיו ומשגליו ורוב תאותיו בהן וכן בעסו וכל מדה רעה שתמצ׳ לו הכל נמשך אחר החמר שלו • וכאשר ד״תבאר שהענין כן • ולא היה אפשר בגזירת החכמה האלהית שימצא חמר מבלתי צורה ולא שימצא צורה מאלו הצורות מבלתי חמר • והתחייב הקשר זאת הצורה האנושי׳ הנכבדת מאד אשר ביארנו שהיא צלם אלהים ודמותו וזה החמר העפרי החשוך המביא אותו לכל חסרון והפסד • נתן הה״ל לצורה האנושית יכולת על החמר וממשלה ושלשון עד שתבריחהו ותמנע תאותיו ותשיבם על מה שאפשר מן הישר והשוו׳ • ומחנה נחלקו מדרגות בני אדם • כי יש מבני אדם אנשים שכל השתדלותם תמיד הנכבד לבחור ולבקש העמידה המתמדת כפי גזירת צורתו הנכבדת ולא יחשוב רק בציור מושכל והשגת דעת אמתי בכל דבר והדבק בשכל האלהי השופע עליו אשר ממנו נמצאה הצורה ההיא • וכל אשר יביאהו צרכי החמר ותאותיו ללבלוכיו והרפתו המפורסמ׳ יצטער על מה שנשקע בו ויבוש ויכלם ממה שנוגע בו וישתדל למעט מן החרפה ההיא בכל יכולתו ולהשמר ממנה בכל צד • כאדם שכעס עליו המלך וצוהו לפנות זבל ממקום למקום לבזותו שהאדם ההוא ישתדל בכל יכולתו לדסתתר בעת הבזיון ההוא ואולי יפנה דבר מועט למקום קרוב כדי שלא יהלכלכו ידיו ולא בגדיו ושלא יראהו אדם • כן יעשה מי שהוא בן חורין • אמנם העבר ישמח בזה ויראה שלא עמסי עליו טורה גדול וישליך כל גופו בזבל ההוא וילכלך פניו וידיו ויפנה בפרהסיא והוא ישחק וישמח • כן ענייני בני אדם כי מבני אדם אנשי׳ כמו שאמרנו שכל צרכי החמר אצלם חרפה וגנות וחסרון התחייבו בחברת ובלבד חיש המשוש אשר הוא הרפה עליהם כמו שזכר ארים׳ טו אשר בעבורו נתאוה למאכל ולמשתה ולמשגל • כי צריך למשכיל למעט מהם מה שאפשר ולהשמר מהן ולהצטער בעשותו אותן ושלא ידבר בהן ולא ירחיב בהן המאמר ולא יעשו חבורות לאלה הדברים • אבל יהיה האדם מושל על אלו התאות כולן לקצר בהן כפי יכלתו ולא יעשה מהם אלא מה שא״א זולתו • וישים תכליתו תכלית האדם מאשר הוא אדם והוא ציור המושכלות לא זולת זה אשר החזק והנכבד שבהן השגת השם והמלאכים ושאר פיעולותיו כפי יכולת • ואלו האנשים הם עם השם תמיד והם אשר נאמר להם • אלהים אתם ובני עליון כלכם • וזהו המבוקש מן האדם ר״ל שזאת היא תכליתו • אמנם האחרים הנבדלים מהשם והם המין הסבלים הם בהפך זה בטלו כל מחשבה והשתבלות במושכל וישימו תכליתם החוש ההוא אשר הוא הרפתינו הגדולה ר״ל חוש המשוש ולא יחשבו ולא יתבוננו רק במאכל ובמשגל ולא בדבר אחר כמו שנ׳ ברשעים בהיותם שטופי במאכל ובמשתה ובמשגל אמר • וגם

מדרגות גדולות כי יש מבני אדם אנשים שכל השתדלותם תמיד לבחור הנכבד ולבקש

קרקאש

וגם אלה ביין שנו ובשכר תעו וגומר • ואמר כי כל שולחנות מלאו קיא צואה בלי מקום • ואמר ונשים משלו בו • הפך מה שבוקש מהם בתחילת היצירה ואל אישך תשוקתך והוא ימשל בך • וספר חוזק תאוותם ג"כ ואמר איש אל אשת רעהו יצהלו וגו' • ואמר כי כלם מנאפים עצרת בוגדים • ומזה העניין שם שלמה ע"ה משלי כלו להזהיר מן הזנות ומן המשתה המשכר שכשני אלו ישטפו שונאי השם שרחוקים ממנו אשר נאמר בהם כי לא ליי' המה • ונאמר שלח מעל פני ויצאו • ואמנם אמרו אשת חיל מי ימצא • המשל ההוא כלו הוא מבואר כי כשיזדמן לאיש א' חמר טוב נאות בלתי גובר עליו ולא מפסיד סדורו היא מתנה אלהית • סוף דבר החומר הנאות יקל להנהיגו כמו שזכרנו ואם הוא בלתי נאות אינו נמנע מן המתלמד לכבוש אותו • ומפני זה הוכיח שלמה המוסרים ההם כלם הוא וזולתו באמת לא בהמה בתאר אד' ותמונתו • שישים כל השתדלותו לחסר כל צרכי החמר ממאכל ומשגל ומשתה וכעס וכל שאר המדות הנמשכות אחר התאוה והכעס ויבוש מהם וישים להן מדרגות לנפשו • אמנם מה שאי אפשר מבלעדיו במאכל ומשתה יסתפק מהן במועיל ולפי צורך הפרנסה לא לפי ההנאה וימעט הדברים בו ג"כ והקביץ עליו • כבר ידעת מאמר הקדוש שאינה של מצוה ושהחסידים כפנחס בן יאיר לא אכל כלל עם אדם והשתדל רבינו שיאכל עמו ולא עשה • ואמנם היין רינו כדין המזון בכונה אך הקיבוץ על השתייה המשכרת ראוי שיהיה אצלך יותר חרפה מהתקבץ אנשים ערומים מנולי הערוה נפנים ומתרוזים ביום בבית אחד • וביאור זה כי היציאה עניין הברחי אין לאדם תחבולה לדחותו והשכרו הוא ממעשה האיש הרע בבחירתו • ונגות גלות הערוה מפורסם לא מושכל והפסיד השכל והגוף מיוחס לשכל • ולזה צריך למי שרוצה להיות אדם שירחיק זה ולא ידבר בו • ואמנם המשגל איני צריך לאמר בו יותר ממה שאמרתיו בפי' אבות ממה שבא כתוב בתורתינו החכמה הטהורה ממאוס בו ואסור זכרו או לדבר בו כלל ולא לשום סבה • וכבר ידעת אמרם שאלישע הנביא ע"ה אמנם נקרא קדוש מפני שלא היה חושב בו עד שלא היה רואה קרי • וכבר ידעת אמרם על יעקב ע"ה שלא יצא ממנו שכבת זרע קודם ראובן אין כלם עניינים מקובלים באומה ללמדם מדות אנושיות • כבר ידעת אמרם הרהורי עבירה קשין מעבירה • ולי בפירושו פירוש נפלא מאד • והוא שהאדם כשימרה אמנם ימרה מצד המקרים הנמשכי' אחר החמר שלו כמו שבארתי שהאדם לא יעשה מרי רק בבהמיותו אבל המחשבה היא מסגולת האדם הנמשכים אחר צורתו • וכשיחשוב במרי ובעברה ימרה בנכבר שבשני חלקיו • ואין חטא מי שעבר והעביר עבר סכל כחטא מי שהעביד בן חורין חשוב • כי זאת הצורה האנושית וכל סגולותיה וכל כחותיה אין צריך להשתמש בהן אלא במה שהן ראויין לו להתדבק בעליונים לא לרדת להשיג השפל • וכבר ידעת גודל האסור שבא אצלינו בנבלות הפה וזה ג"כ מחוייב שזה הדבור בלשון הוא מסגולת בני אדם וטובה גמלה השם לאדם להבדילו בה משאר בעלי חיים כמו שאמ' מי שם פה לאדם • ואמר הנביא יי' אלהים נתן לי לשון למודים • ואין צריך שנשתמש בטובה ההיא אשר נתנה לנו לשלמות הלמוד וללמד בגדולה שבחם יוני ובחרפה השלמה עד שנאמר מה שיאמרו הגוי' הסכלים הזונים בשיריהם ודבריהם הנאותים בהם לא כמי שנ' להם • ואתם תהיו לי ממלכת כהני' וגוי קדוש • וכל מי שישתמש במחשבתו או בדברו בדבר מעניני הרוש ההוא אשר הוא הרפה לנו עד שיחשוב במשתה או במשגל ביותר מן הצריך לו או יאמ' בו שירים כבר לקח הטובה אשר נמלו השם אותה והשתמש בה ונעזר בה במרי הגומל אותו ועבור על מצוותיו ויהיה כמי שנאמר בהם • וכסף הרבתי לה וזהב עשו לבעל • ולי ג"כ טענה וסבה בקריאת לשונינו זה לשון הקודש ולא תחשוב שהיא הפלגה ממנו או טעות אבל הוא אמרת • מפני שזה הלשון הקודש לא הונח בו שם כלל לכלי המשגל לא מן האנשים ולא מן הנשים ולא לגוף המעשה המביא להולדה ולא לזרע ולא ליציאה • אלו הדברים כלם לא הונח להם שם ראשון כלל בלשון העברי אלא ידברו בהם בשמות מושאלים וברמיזות • והיה הכונה בזה שאלו הדברים אין ראוי לזכרם שיושם להם שמות אבל הם עניינים שצריך לשתוק מהם וכשיביא הצרך לזכרם יעשה לו תחבולה בכנויים ממלות אחרות כאשר נסתר מעשותם בעת הצורך בכל יכולתנו • אמנם הכלי מן האיש קראוהו גיד • והוא שם על צד הדמיון מאמרם וגיד ברזל ערפך • וקראוהו ג"כ שפכה מצד פעולתו • והכלי מן הנקבה קבתה וקיבה שם האסטומכ' • אבל הרחם הוא שם האבר מבני מעים שיעשה בו העובר • והיציאה נקרא כן מגזרת יצא • ושם השתן מימי רגלים • ושם הזרע שכבת זרע • וגוף הפעולה המביאה להוליד אין לה שם כלל מכנים אותו יבעל או ישכב או יקח או יגלה ערוה לא זולת זה • ולא יטעך שגלגה שתחשבהו שם לפעולה אינו כן כי שגל הוא שם הנערה המוכנה למשגל • נצבה שגל לימינך בבתם אופיר • ואמרו שגלגה לפי הכתוב עניינו יקחנה לנערה לזה הענין • והנה יצאנו בכלל הפרק מכונת המאמר אל דברי מדות ועניני דתות ג"כ אלא שהן אע"פ שאינם כולם מכונת המאמר סדר הדברים הביא אליו :

פרק ט

ולכן הבמידה המתמדת כי יאכל ושתה ויבעל לבקשת המציאות שיהיו המיניי וכל זה בהשגרה כפי מה שיצטר שכלו ולא יפשוט רק שיצטר מושכל והמגדעת תמתי בכל דבר ויתדבק בשכל החלטי השופע עליו אחר מתנו במלאת צורת הצורה שהיא ולו הלים קוה הוא לפני ה' תמיד ובהשגתתו דבקה בו כמ"ש כי בי מסק ואחלטהו אמנם בהו ידע שמי והבה סרב יפרא זה בסוף כי זה הלים מ"ל לו שכלין והבפסד אפי' שיעבור בלתם וכתים ולא פלו שיהיו לבניו אלף אלפי רכבות תרבו' צורים ואחר המזיקים ל' זה הלים לא תיגעו לשוס רע כמו אחמר לא תאנה אליך רעה והלים אחר תרבו לבעל' כל אש' יביאהו צרכי בחמר ותאוותיו ותרפתו מפורסמת יצטער על מה שבקשה בו ויבוש ויכלם מזה שנוגע בו ויתבדל למעט בחרפה הבאה בכל יכלתו להמר מזמנה בכל לב • והרלון בו כי יצטער על מי הבאיה ואת הגור' הנכבדת לאיות מזוכרת לזה בחמר הערריי כי הוצרך לעשות פעולות חמריות ולתת חקו לחמר כי יודע לדיק נפש בהתקו כדי שיתקיים ויבוא ויכלם מאלו הפעולות החמריות כי יעשם בהכרח והבה להבליט מעל פניו מי אפשר לבל יתבדל למעט החרפ' הבאה בו אחר שלים לם אלים אתם וכני עליון בלכם ואלו אחר בהם בהשגתה תמידית כמו שבאה' הרב בסוף זה הספר ומפני זה הוכיח שלמה המוסרי' בהם כלם הוא וזולתו מהחכמים ומנות התורה ומזהרותים אמנם הם לכבוש תאוות אנשים ומנות התורה כלם ומרין למי שיבחר לחיות אדם בלתת מיתים כל השתדלותו לחסר כל צרכי החמר מאכל ומשתה ומשגל וכעס ואחר מדות הרעות הנמשכות אחר התאוה והכעס כי רוב הרעות הבאות לאדם הוא מאלו הבני חטאי' ועל זה ועל כיוצא בו נאחר לאלת אדם תמלוך ודרכו ועל ה' יזעף לבו ואחר הרב כי לי טענה נוספת בקריאת לשוננו לשון קודש למה שלא הוכח לו שם כלל לכלי המשגל והנה הרמ"בן ז"ל אמם היה הבר כן שלין בם מיוחד לכלי המשגל על הבאתה הרחשונה לא היו מכיחים קרי וכתיב יסכבה מקום ישגלנה ומקום עמודים טהורים יהיה כי ישגלנה הוא לשון עצמי על הבאתה הראשונה וג"כ היה ראוי שיקראהו לשון נקיה לא לשון קדש והוסיף החבם ר"מ הבראבוי ספר אחר כי אין ראוי לקרות את הכל בשם החלק ואין ראוי לקרות לכל הלשון הקדש בעבור שבחלק ממנו קוא קדוש ואמרו אלו האני חכמים כי אין ראוי לבקש טעם לאם יקרא לשון הקדש כי תורתנו שהיא קדוש כתבה בו והמלאכים והקדוש' אמר בארץ נקראו בזה הלשון כמו אברהם יצחק ויעקב ואדם ונח ודוד ה' עם מלאכיו ובכלליו הוא בזה הלשון וזה היה סבה עצמות וכוללת לא מ"ש הרב כי שבתו שיה אלקיה : אמר שם טוב מה שספקו מבקרי וכתיב שיגלגה כתו' ובקרא שכבה ואמרו הטעם בעבור שלא יאמרו שכלי הסתון כי יעלה בתורה דבר ערוה כן בתקומות אחרים אחר בהם יקרו וכתיב מורה על שגלגון עצמו על הבאתה הראשונה לדעתו אינו ספק כי זה הלשון לתה שהיה מורגל על פעל הלים עם הלשה כלו יחשבו ההמון שהוא על הבאתה הראשונה ואין הדבר כן ומה שאמרו ושפק כי יקרא החלק בשם הכל ג"כ אינו ספק כי כל שהוא פרוש מן הערוה נקרא קדוש ולא אמר אדון הנפרשים רש"י ז"ל כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדוש ורלוי שיקר' לזה הלשון קדוש בעבור ה' לבד והבבה שאמרו שבתורה כתבה לבניאי כזה הלשון שיא אחתית אם ה' יחבר בבניאי הלשון מיוחד אבל כל בניאי ובניאי יהין הענין המוסב בו כפי הלשון המוכן בו כי אין שם אחר ולא דברים אלא כפי הענין הבומע וזולת בכות' מרע"ה כי היה בשמיע' הקול ורלוי לומר כי הקול שישמע לא שיה כפי כח הדמיוני אבל כפי אחת ואם בתורה כלה בזה הלשון ראוי שיאמר ושיקרא אותו הלשון לשון קדש ושעשם אחר כתן הרב הוא כפי שבתנו בבנואה והבן זה והבה אבל בעולה מזה הפרק כי כל הבסד והסרון הוא בחסר אחר החמר וכל הרעות באות מזמנו ומלדו ויש רעות שיוכל האדם להמלט מהם

וכם רוב הרעות המסיגים לאדם מבד ביתו בנמשך אחר תאוותיו הגשמיות ובעבור זה ראוי לשערם כי לו יחלט מרוב הרעות הבאות מאלו הדברים ר"ל כי ההלות הגשמיות ההברחים יסיס תבליתו הבנת ה' ומלאכים ואחר פעולותו ס"ם עם ס' תמיד והשגתתו כדבקת בהם והם אחר בחמר לבם שבי' אתם ובכי עליון בלב' ואחמ' אחר אכז' הם מוכתי' לעקרה ופגע וכפרע אחר ישימו כל השתדלותם בחוש אחר מרפה למו הם שולחי ה' ומה ראוקי' מזמנו ומם המוכתי לכל הפגעי' והמקרי' ועל אן נחמ' כי לא לה' אמה ואת' אלא מעל פני ויצאו וכי יזדמן לאדם חמר טוב ונלות בלתי נוכר עליו הוא תמנה אלהית ומוף דבר חמר הכתו' יקל להנהיגו ואם הוא בלתי נאות אינו נמנע מלכבוש אותו ומפני זה הוכיח שלמה מהמקומרים בהם כלם וזולתו מהחכמים ומנות התורה ומזהרותיה אמנם הוא לזה ואחר הרב אין ראוי שיזכר האדם בכל ענייני זה בחוש אחר הוא מרפה למו וכדי למעט הרעה הבא מלבנו וזה תכלית זה הפ' אהוא הקדמה לפשגתם עם שדבר בו ג"כ לזה נקרא לשוננו הקדש לשון הקדש כי אינו מכונת הפרק לכל

פרק ט

קדר הדברים הבאים אלון :

פרק ט

פרק ט החמר מחיצה גדולה ומסך מונע מן הסגת השכל הנפרד על מה שהוא עליו כבר ידעת כי כל הפסד וכל חסרון יבא מצד החמר והתעדר ההשגה הוא חסרון ואם כן יחייב שיבא מצד החמר ולמה שהאדם היה בעל חמר אחרי שיהיה מחמר זך ונכבד אחרי כחמר הגלגלים וכל שכן זה החמר החשוך העכור אחר שזה החמר שלנו הוא עכר מבדיל בינינו בין ה' והשכלים הנבדלים להשיגם ולזה כתב הרמ"ז בכל ספרי הנביאים שיש עליו עכר מבדיל בינינו ובין השם וזה שכתר מחכנו בעבון לו כתוב לו כעב לו בערפל לו בזיעת אלוה הדמיונות לסיותינו מקצרי' מהשיג אפכי החמר וכן הגלגלות בעבה הענן חשך ענן וערפל הוא ללמדנו זה בענין ההשגת אחתתו כמנעת למו אפכי החמר החשוך ולכן היה מפורסם שיום מעמד הר סיני היה יום עב וענן ומטר מועט: שסיו שם מוכנים רבים ומטרידים מעיקים הכל המטר וזה ההשגה האחיתית היתה מעוטה ליחידי סגלותו לו קצת ידיעה לכל כמ"ש אחכי ולא יהיה לך אפי הנכרה שמעבנים אחכל הש"י אחור אחזק אחתמיד אחר אבשפע הפופע עלאחו אחיר כל מחשך כמ"ש במשלי הנבואה ואחרן אחירה מכבודו כי אבשפע הנשפע לנבאים ועל החכמים אחיר כל מחשך ומסיר כל אפף ומטי' המושכל בכח מושכל בפועל והוא הערפל אחאחרו ואחרן אחירה מכבודו והנו ביחזקאל אחר אפור אמרכבה הפנית וזה הפרק נ"כ הוא ידיעת ההשגחה כמו שתראה בסוף זה אבאחר ;

פרק י לא המדברים כמו שהודעתיך לא ידמו העדר לא ההעדר הגמור •

זה הפר' הוא נ"כ הקדמה לבאחר השגחה והם דרך ויסורה לחבין ענין איוב קוד' שוכרו וסכה כפר' אעבר כתבאר מהו מרלה בשבן ובעבור אל' בשבן ויבא גם השבן בתוכם ולא אחאר לבתיצב על ה' כמ"ש בבראה הבנית ואח' קרב לבאחר זה הפרק ואתחיל ואחר אלו המדברים כמו שהודעתיך לא ידמו העדר אלא ההעדר הגמור והראון כו כי לא ידמו העדר לא שלילה מוחלטת לא העד' הקניני' ובכר ידעת הספרם שיש בין העדר הקניני ובין השלילה מוחלטת שהשלילה מוחלטת ידאק על ההעדר המוחלט כי ידאק על חדם הראשון שהוא נעדר עתה שהוא אינו רואה ולא ידאק עליו שהו עור כמו שלא ידאק עליו שהוא בריא לו חולה וכן ידאק על הכותל שהיא אינכה רואה ולא ידאק עליה שהיא סומא והנה המדברים יאמרו כי ההעדר הגמור הוא הנקרא הנעדר ואחנה העדר הקנין כלם לא יאמרו שהם הנעדרי' ויאמרו שכל העדר וקנין דומם דין ה'הפכי' כעורון והראות והמות והחיים והם אינם בענין החוש והקור כי כמו שהחוש הוא מציאות והקור והם עגולים מאמי סבות כן המות והחיים הם עגולים מאמי סבו' ולזה יאמרו אתם שההעדר לא יצטרך לפועל כי למה יחשבו שהעדר הוא הנעדר המוחלט וההעדר המוחלט אינו צריך לפועל לכן נזרו כי כל העדר אינו צריך לפועל כי הפעולה היא צריכ' פועל בהכרח ואחנה הכלתי כמצא אינו צריך אל פועל וזה אחת מצד א' כי הנעדר אחי' ההעדר המוסר לא יצטרך אל פועל מצד שהיא דבר בלתי נמצא אבל מצד אל כי מי שהסיר הקנין כאמ' שהוא עשה ההעדר לא אמרו אחת כיים לו סבה בהקדם ונם אותה אומרים שההעדר לא יצטרך לפעל ואמרו על שהם יסתה ויאמרים כי אז ההעדרים אנשים עניינים כמלאים הנה אחר שעל כל אחד מהדעות לא תעלה פעולת פועל ההעדר כי ההעדר אינו מפעולה פועל לכל הדעות בין כמו דעת המדברים בין כמי דעת הפילוסופ' אבל אחתלוקת הוא בהעדרי' המוסרי' אם הם העדרים אם לא כי הפילוסופים יאמרו שהם העדרים ואינם צריכ'ם אל פועל לא בהקדם והמדברים יאמרו שהם קנינים ונצטרכו אל פועל כמו הקניני' אנשים הרי אחר אחר מזה שהרע אינו מפעולת פועל אלא בהקדם ולכן יצדק שיאמ' ויבא הנחש בתוכם וכו' המכוכה בהעדר כי הוא בהקדם לא בעצם והבן זה ומפני זה אמרו אחרו נזרה מוחלטת שהרעו' כלם הם העדרי' זה מבואר ואין צריך ביאור כי הבריאות הוא טוב והוא שוי אחר. והוא שוי בלתו או באחרו אם בהקדם ואינו שהם הנמצאים אחר אחר אחר

וקנה טוב מות. ר"ל שהעדר הצורה הנעוכרת סבה לחיות הצורה הטובה וזהו טוב בכתיבים זו: שהטוב כלו מפעולת הש"י. ורבה כי כל מציאות בחיים הוא מציאות הוא טוב והמציאות כולל ממנו יתעלה אם כן הטוב כלו נכלל ממנו יתעלה ומפעולותיו. ואין דבר רע יורד מלמעלה ר"ל בעצם ועם היות שיגיע הרע במקרים והוא מוגע ואין למטע הטוב הרב בעבור הרע המעט:

פרק יא זה הפ' כח לבחר שהרעות שיש מחדיות כמו המלחמה והכלות והתלות מתכילת מתכלי' הרעים המפסידים הגוף והלוף החמומות והדמות כל זה בחסך מהעדר השכל האנושי השלם עד שלא היה הקנון המדיני שלם לא יהיה ביניהם לא קטטה ולא מריבה ולא קנאה ולא תחרות ויהי' שיהם אמונה אחת שלמה וזה יהיה לעתיד בימות המשיח וזהו אמרו לא ירעו ולא ישחיתו וכו': כי מלאה הארץ: ר"ל נתן סבה שלא יהיה ביניהם שום קנאה ושום קטטה כי כלם יהיו מכנים ויהיו נמשכים אחר השכל וזהו שאחר הרב ודעת:

פרק יב מציאות האדם נקנה ממנו ורעה גדולה לו. ר"ל מלד שיש לאדם צרים והכלים ותנוכות ומומים גדולים מציאותו בזה שהאחר הוא נקנה לכל מי שנולד אותו עד שיהיה יותר טוב לאדם העדרו מהציאותו כזה האחר: היות זה השכל והסרין. ר"ל היות אלה"אי: אבל

הוא עליו. והוא היותו מחובר בו ההעדר לעולם כמו שכבר נודע. ומפני זה הוא סבה לכל הפסד ולכל רע. ולזה כל מה שלא המציא לו השם זה החמר לא יפסד ולא תשיגהו. רעה מן הרעות. תהיה אם כן אמתת פעולת השם כולו טוב. אחר שהוא מציאות. ולזה ספר הספר אשר האיר מחשכי העולם ואמר. וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד. עד שמציאות זה החמר השפל לפי מה שהוא עליון. מחבור המחייב למות ולרעות. כולם כל זה ג"כ טוב. להתמדת ההויה והמשך המציאות בבא זה אחר טור זה. ולזה פירש ר' מאיר והנה טוב מאד טוב מות לעניין אשר העירונו עליו. וזכור מה שאמרתיו לך בזה הפרק והבינהו. ויתבא' לך כל מה שאמרוהו הנביאים והחכמים שהטוב כלו מפעולת השם בעצם. ולשון בראשי' רבה אין דבר רע יורד מלמעלה:

פרק אחר עשר

אלו הרעות הנופלות בין בני אדם מקצתם אל קצתם לפי הכוונות והתאוות והרעות והאמונות. כלם ג"כ נמשכות אחר ההעדר. מפני שהם כלם מחוייבים לסכלות ר"ל מהעדר החכמה. כמו שהסמיא מפני שהוא הסר הראות נכשל תמיד מחבל בעצמו ועושה חבורות לזולתו גם כן. מפני שאין אצלו מי שיורהו הדרך. כן כתות בני אדם כל איש כפי סכלותו יעשה בעצמו ובזולתו רעות גדולות בחק אישי המין. ואלו היה שם חכמה אשר יחסה לצורה האנושית כיחס הכח הרואה אל העין היו נפסקין נזקיו כולם לעצמו ולזולתו. כי בידיעת האמת תסור השנאה והקטטה ויבטל החק בני אדם קצתם לקצתם. כבר יעד אותו ואמר. ורב זאב עם כבש וגו' ופרה ורוב וגו' ושעשע יונק וגו'. ואחר כן נתן סבתו ואמר כי הסבה בהסתלק השנאות והקטטות וההתגברות הוא ידיעת בני אדם בעת ההיא באמתת השם אמר. לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ דיעה את יי כמים לים מכסים ודעהו:

פרק שנים עשר

הרבה פעמים יעלה בלב ההמון שהרעות בעולם יהיו יותר מן השובות. עד שבהרבה מחידות רוב האומות ובשיריהם יכללו זה הענין. ויאמרו כי מן הפלא שימצא בזמן דבר טוב אמנם רעותיו רבות ומתמידות. ואין זה הטעות אצל ההמון לבד רק עם מי שיחשוב שהוא חכם גם כן. ולאלר' אזי ספר מפורסם קראהו ספר אלהות כלל בו משנעיונותיו וסכלותיו הרבה. ומכללם עניין בדהו והוא שהרע במציאות יותר מן הטוב. שאתה כשתקיש בין מנוחות האדם ועוננו בעת מנוחתו עם מה שיקרהו מן המכאובים והחבלים הקשים והמומים ובטול האברים והמהומות והצרות. תמצא שבמציאותו ר"ל מציאות האדם נקמה ממנו ורעה גדולה לו. והתחיל לאמת זה הדעת במנותו אלו הרעות אחת אחת. לחלוק על מה שיחשבו אנשי האמת מגמילות חסדי יי' למציאותו וטיבתו המבוארת והיותו ית עלה הטוב הגמור בלא ספק וכל מה שיבא מאתו טוב גמור. וסבת זה הטעות כלה היות זה הסכל והבריון מן ההמון לא יכחנו המציאות רק באיש מבני אדם לא זולת זה. וידמה כל סכל כי המציאות כולו היה בעבורו. וכאלו אין שם מציאות זולתו לבד. וכשיבואהו הענין בחלוף מה שירצה יגזור מהמציאות כולו רע. ואלו כחן האדם המציאות וציירו וידע מיעוט חלקו ממנו התבאר לו האמת. ונגלה כיזה השגיון הארוך אשר ישתגעו בו בני אדם ברוב רעות העולם. אינם אומרים שהוא בחק המלאכים. ולא בחוק הגלגלים והכבבים. ולא בחוק היסודות ומה שהורכב מהן ממוצא או צמח. ולא בחוק מיני בעלי חיים גם כן. ואמנם תלך מחשבתם כולם לקצת אישי מין האדם. ויתמהו מזה אשר אכל מן המאכלים הרעים עד שהצטרע איך חלה בו זאת הרעה הגדולה ואיך נמצא זה הרע וכן יפלאו ממי שהרבה המשגל עד שיכהו עיניו ויקשה בעיניהם כשנוגע זה בעורון ומה שדומה לזה. והבחינה האמיתית היא. שכל בני האדם הנמצאים כל שכן זולתו משאר מיני בעלי חיים. הוא דבר שאין לו שיעור כלל בערך אל המציאות כולו הנמשך. כמו שביאר ואמר. אדם להבל דמה. אף כי אנוש רמה ובן אדם תולעה. אף שוכני בתי חומר. הן גוים כמר מדליו וגו'. וכל מה שבא בדברי ספרי הנביאים מזה הענין הנכבד. גדול התועלת בידיעת האדם ערכו. ושלא ישעה ויחשוב שהמציאות היה בעבורו לבד:

אבל

בעצם כלל ר"ל שיכוון כוונה ראשונה לעשות רע. זה לא יתכן לכל פעולותיו כלם טוב גמור שלימו עושה רק מציאות. וכל מציאות טוב כי הוא יתעלה לא יחמר שיעשה רע בעצם כלל להעדר הגמלה ולא העדר בעין טוב מעניניו ולכן לא כח הפסן להתיצב על ה' שהוא קנין לעשות הרע בעצם לכל פעולותיו כלם טוב גמור שלימו עושה רק המציאות וכל מציאות טוב ולכן אמר ויבואו בני האלהים להתיצב על ה' שהוא כינוי על פעולותיו וסגמלתו המגיעות מאתו ר"ל הצורו' והקניים המתחדשים עלתו וכייחוד הכחות המקוות והרעות כלם העדרים לא תלה בהם פעולה ולא יצטרכו אל פועל רק ע"ז אמר ביאורנו בהמליה אמר מהרחשית והוא שיותו מחוכר להעדר שהוא לא ישלימהו שום צורה ולכן כשיקבל צור' אחרת יסיר הצורה הקודמת ולכן כח הפסן כתוב' להתיצב על ה' אחר הרמז בזה שהשם ית' כרח ההיולי ולכן אחמר להתיצב על ה' מחוכר עם ההעדר ולכן בהתהוות צורה יפסד הצורה הקודמת הפסד הרחשוכה הוא במקרה להוייה והוא הכרח להוויה לכן כח להתיצב על ה' כי העדר הצורה קודמת הסבה להיו' הצורה עתידה והוא טוב בהמיכה זו ומפני זה הסבה זה החמר לא יפסד ולא תשתנה רעה מן הרעות אל"כ תהיה פעולות ה' טוב ולכן אמ' וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד עד שהמציאות זה החמר השפל כפי מה שהוא עליו מחבור ההעדר המחייב למות ולרעות כלם כל זה ג"כ טוב להתמדת ההוויה והמשך המציאות כבוא זה אמר טור זה ולו' פי' ר"ע והנה טוב מאד והב' טוב מות כי אל"ל לחתות דבר אם לא יפסד ראשונ' נורה קודמת והאחר הרב לזכור מה שאחר בזה הפרק ולבארנו כי הוא הקדמה להבין כל מה שאחרו הבבאים וכפרש ספר חיוב והתבאר ג"כ כלו מפעולת הש"י בעצם ולשון בראשית רבה לין דבר רע יורד מלמעל' רמז לכל מה שאחרו בזה הפרק והוא כי אין רע יורד מלמעלה בעצם עד שיבא במקרה כפי מה שאחרנו:

פרק יא אלו הרעות הגדולות הנופלות בין בני אדם מקצתם אל קצתם לפי הכוונו' והתאוות כלם ג"כ נמשכות אחר ההעדר מפני שהם מחוייבי' למכלות מהעדר החכמה לתה שהרב בפרקים שעברו אמ' שכל הפסד וכל הפתתה וכל חסרון כח מלד ההיולי והוא הכרחו כשנו המחייב ההעדר והיו הרעות הגמלאו' בעולם מפני קצתנו אל קצתנו ויביא לחשוב שלא יוחסו אל הסבה ההיולמית לכן אחמר כי אלו הרעות גדולות הנופלות בין בני אדם לפי הכוונות כמו המלחמה והכלות וכקשת הסרה וגם הרעות הבאות מהתאות הרעות והמאכל והמשתה והמשגל וגם הרעות הגדולו' הבאות מלד חלוף החמונות כיהחמונה אם יקיים הקנון המדיני הוא סבת שהפסד והפרוד כי בעלי החמונות ילחמו אלו עם אלו כאלו היו ממיני מתחלפים ושונים בטבע מנגדים אלו ומאחרות גברו להלחם אלו עם אלו להרוג אלו את אלו כעבור חלוף החמונה אחר לא יראו ולא ישמחו כי תלחה אחרן דעה את ה' במים לים מכסים לים שהיו נמשכים אחר הכל ואז יסורו רוב הרעות וכם הרעות שבאים ממנו אל קצתנו ומעצמנו לעצמנו והוא אמרו ודעהו כי רוב הרעות באות מהעדר בידיעה והעדר הידיע' כלה מלד החמ' כמו שכבר ביארנו ורמז בזה הפרק הרב כי החמונה עם שהיא מהשגחת של בקיום המין פלגשי כבר יוסב מה שהי' עובר מעבד והמיסיר כבר יסוב מעיק:

פרק יב הרבה פעמים יעלה בלב ההמון אחר שביאר כי הרע שוא במקרה ובסבת ההעדר המחוכר לאחר ושרוב הרעות הגדולות הנופלות בבני אדם הוא לחסרון החכמה רצה לבא' שהוא על המעט אחר שלין המקנון בעצמו ושהוא מקני טבע ההוויה והמפסד ומפני סכלות האנשים לו סכלות עצמו והכלל העדר החכמה והתחיל ואמר

שהרבה פעמים יעלה בלב בני אדם שהרעות יותר מהטובות עד שהרבה מחידות רוב תלומות וכשיריהם יכללו זה הענין ואמרו כי מן המופלא שיעלה בזמן דבר טוב ואם רעותיו ושרב הרעות בעצם ובטוב במקרה ואין זה טעות אצל ההמון לבד אם גם מי שיחשוב שהוא חכם עד שהר"אזי ספר מפורסם קראהו ספר אלהות כלל בו משנעיונותיו וסכלותיו הרבה ומכללם שהרע במציאות יותר מהטוב עד שמקנה הרעות שיעלה אלהים מיקום הרעות עד יום מותו ואחר כי מציאות האדם נקמה ממנו ורעה גדולה עד שהיה יותר טוב לאדם העדרו מהציאותו כזה הראה נקמה ממנו והה תולה על מה שיחשבו אנשי הסם המגמילות חסדי הסם למציאותם מבוארת. ואם הש"י הוא טוב גמור ומאתו שיהיה טוב גמור כי זה הסגנון אשר יסתגנו בו בני אדם ברוב רעות העולם אינם אומרים שהוא בחוק המלאכים ולא בחק הגלגלים והכבבים כי אלו הם כנחיים ואינם גם כן בחיות ומה שהרבה מ"ם ממנו אל קצתם כי אלו הע"פי הטבע הטוב הוא רעתם ו"ל כי לא בחן הב"ח ואע"פי שהרגשו כי אין להם כפם המשכלת לברגש הרעות ואמנם תלך מחשבת אל הסכלי' כלה לקצת אנשי מבני אדם ניקמנו מה אשר היה הוא סבה להפסד עצמו לקה שאכל מן המאכלים הרעים עד שנצטרע ואלה בו וקת הרעה הגדולה וכן

יעלה

אבל המציאות לפי דעתנו הוא מפני רצון הבורא • אשר מין האדם הקטן שבו בערך אל המציאות העליון • ר"ל הגלגלי והכוכבים • אמנם בערך למלאכים איך יהיה ערך ע"ד האמת בינו ובינה • ואמנם האדם הוא נכבד מכל מה שבעולמינו זה התחתון • ר"ל מכל מה שהוא רב מן היסודות • ועם זה ג"כ מציאותו הוא טוב גדול לו והסר מיי במה שיחדו בו והשלימו • ורוב הרעו הנופלות באישיו הם מעצמם • ר"ל מאישי בני אדם החסרים • ומחסרונותנו נצעקו ונבקש עוד • ומהרעות נעשה אותם בעצמנו בבחירתנו נכאב ונחסהו לשם • חלילה לו ממנו • כמו שבאר בספרו ואמר שחת לו לא בניו מומם וגומר • ובאר שלמה ואמר • אולת אדם תסלף דרכו • וביאור זה שכל רע שימצא האדם ישוב אל אחד משלשה מינין :

המין הא' מן הרע הוא מה שיקרה לאדם מצד טבע ההויה וההפסד • ר"ל מאשר הוא בעל חסר • כי מפני זה יארע לקצת בני אדם מומים גדולים ובטול אברים בכלל היצירה • או מתחדשים משנויים שיארעו ביסודות מאויר הנפסד • או חברקים העצומים הנק' בל"ע לנב"יש • או שקיעת מקומות : וכבר ביארנו שהחכמה האלהית חייבה שלא תהיה הויה כ"א בהפסד • ולולי זה ההפסד האישי לא תהיה הוה נמשכת ההויה המינית • הנה כבר התבאר גמילות החסד וחנינת הטוב הנמורים ושפע השובה • ומי שירצה שיהיה בעל בשר ועצמות ולא יקבל מעשה ולא ישיגהו דבר ממשיני החסר אמנם ירצה לקבץ בין שני ההפכים והיא לא ישער בזה • וזה שהוא ירצ' להיות מקבל מעשה לא מקבל מעשה • שלא היה בלתי מקבל למעשה לא נתהוה והיה הנמצא ממנו איש לא אישי מין • ואמת המאמר שאמר גלי"נו במאמר השלישי מן הספר הנקרא תועלות האברים • לא תיחל נפשך בשקר שיהיה אפשר להיות מדם הנדות ושכבת הזרע בעל חיים שלא ימות ולא יכאב או תדיר התנועה או בהיר כשמש • וזה המאמר מגלי"נו הוא הערה על חלק מנזרה כללית • והנזרה היא שכל מה שאיפשר שיתהוה מאי זה חסר שיהיה • יתהוה על השלמות שאפשר לו להתהוות מן החסר ההוא המיני • וישיג אישי ד"המין מן החסרון כפי חסרון חוסר ד"האיש ההוא • ותכלית מה שאפשר להתהוות מן הדם והזרע והשלם שיהיה מהם הוא מין האדם כפי מה שנודע מטבעו שהוא • חי • מדבר • מת • יאי אפשר לזה המין מבלתי רע שימצא לו • ואתה תמצא עם זה שהרעות אשר ימצאו בני האדם בזה המין מעטים מאד מאד ולא יהיו אלא לעתים רחוקים • שאתה תמצא מדינו' שיש להם אלפים שני' לא נשקעו ולא נשרפו וכן יולדו אלפים מבני אדם בתכלית הבריאות • ולא יולד בעל מום רק על דרך פלא ועל צד זרות • ואם יתגבר המתגבר ולא יאמר על צד זרות הוא מעט מאד ואינו לא הלק מק' ולא חלק מאלף מן הנולדים בתכלית השלמות :

המין הב' מן הרעות הוא מה שיארע לבני אדם מקצתם לקצתם בהתגבר קצתם על קצתם ואלו הרעות יותר מרעות המין הראשון • ופבותם רבות וידועות והם ג"כ ממנו אלא שאין לעשות בהן תחבולה • ועם זה איזה מדינה שתמצא בעולם כולו לא ימצא בין אנשי המדינה ההיא זה המין מן הרע מתפשט מאד כלל • אבל מציאותו ג"כ מעט • כאיש שיתגבל את איש להרגו או לגנוב ממנו בלילה • ואמנם יכלול זה המין מן הרע אנשים רבים במלחמות הגדולות • וזה ג"כ אינו ברוב מה שבישוב :

המין הג' מן הרעות הוא מה שימצא כל אחד מבני אדם מפעלתו בעצמו • וזהו הרוב • ואלו הרעות יותר מרעות המין השני הרבה • ומרעות זה המין יצעקו בני אדם כולם • וזהו אשר לא ימצא מי שלא יחטא על עצמו בו לא מעט • וזהו שראוי לנוח בעל המאורע על מה שיארע לו באמת • ויאמר לו כמה שאמר • מידכם היתה זאת לכם • ועל זה נאמר • משחית נפשו הוא יעשנה • ועל זה המין מן הרעות אמר שלמה • אולת אדם תסלף דרכו ונו' • וכבר ביאר ג"כ בזה המין מן הרעות שהוא פעל האדם בעצמו והו' אמרו • לבך ראה זה מצאתי אשר עשה האלהים את האד' ישר והם בקשו חשבונו' רבי' והחשבונו' ההם הם אשר הביאו עליו אלו הרעות • ועל זה המין נאמר • כי לא יצא מעפר און ומאדמה לא יצמח עמל • ואח"כ באר מיד שהאדם הוא אשר ימציא זה המין מן הרע ואמר • כי אדם לעמל יולד ונו' • וזה המין הוא הנמשך אחר המדות המנונות כלם ר"ל רוב התאוה במאכל ובמשתה ובמשגל • ולקיחתם ביתרון כמות • או בהפסד סדר • או בהפסד איכות המזונו' ויהיה סבה לכל החליים והמכות הנשמיות והנפשיות • אמנם חליי הנוף הם מבוארי • אבל חליי הנפש מרובי זה הסדר משני צדדים • האחד מהם השנוי המשיג לנפש בהכרח מפני שנוי הנוף מאשר היא כח נשמי • כמו שכבר נאמר שמדות הנפש נמשכות אחר מזג הנוף והצד הב' הוא היות הנפש מרגלת בדברי שאינם הכרחיי' וישוב לה טבע חזק להשתוקקה למה שאינו הכרחי לא בהשאר האיש ולא בהשאר המין • וזאת התשוקה הוא עניין אין תכלית לו • אמנם ההכרחיי' כלם הם מתי יפלו מתי שהרכה המצאו ושקעו עיניו לתך נוגע כזה הערון ומה שהוא לזה ת"כ יתן הנ"מתי שהוכה כסף ולא יסבא כסף ירכוה כתיבו' תך נער הים כגלע על זה הים הים שכל בני אדם הנמצאי' כ"ש אולתו מאחר כ"ח הוא דבר שאין לו שעור כלל בערך המציאות כלו הנמצא כי אם כערך נופותינו אל נוף ה' מן הכוכבים אין לו ערך כ"ש אל נוף האמים אין לו ערך כלל ואם כערך כפעותינו אין לה ערך אל נפשו' האמים כ"ש אין לו ערך עם המלאכי' כמ"ש אדם להבל דמה ואח' נ"כ אף כי אנוש רמה וכן אד' תולעה ואף כי שוכני בתי חומר אשר בעפר יסודם הן בנים כמו מדלי ורוב הרעות הנופלו' באישיו הם מעצמם ר"ל באישי בני אדם בחסרים כי הענוד מנגד כמ"ש תעשה לו עוד וכה עוד לא וכה כנגדו ומחסרונותינו נצעק ונבקש עוד אשר בחסרונות; הם מן העדר החכמה גם רוב הרעות בעצה אנחנו בעצמנו ובבחירתנו נכאב ואם כיחם זה אל הם אלו' כמ"ש אמת לו לא בניו מומם הדרו מוקש והרגון כי הרעות הבאות על האדם אינם מאל אבל בניו מום ומחסרון ואח' אל' אל' ג"כ אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו והנה כיאור זה אל רע שימצא לאדם יפה לאחר מן' מינים : ומי שיראה שיהיה כעל בחר ועצמות ולא יהיה נפסד יראה לקיים בין שני הנפסדים ומוקש לא ישער זה שהוא יראה להיות מקבל מעשה • ואם לומר לאחר שאינו יראה להיות מתפעל ויקבל מעשה שתנועה ואחר כך לא יקבל מעשה אחרת ואלו לא יקבל מעשה אחרת לא היה מקבל מעשה אחרת ואם יקבלה יחויב שיהיה נפסד אחר שבתאות יחויב שיפסד כי כל מה שהיה נפסד ואם היה בלתי מקבל מעשה לא נתהוה ואחר המתאמר אחר בלתי מקבל מעשה לא יתהוה אחרת אלו לא תיחל נפשך בשקר בלתי"ם בחמרו לא תיחל נפשך בשקר שלא יבאר שיהיה מדם הנדות ומהשכבת זרע בעלי חיים שלא ימות לו שלא יכאב לו תדיר התנועה לו בהיר כשמש ודי שיתהוה מדם הנדות ומהשכבת זרע מין אדם לא ולא ולא אחר יותר מעולה שלא יבאר שיתהוה והנה אדם עם שהוא בריה מעולה הוא מי מדבר מת ולכן יחויב שיתחברו אלו קצת מקרעות לו בחסרונות אחר שהוא מת ולא לא חלק מאלף ולא חלק מאלף מן הנולדים על תכלית השלמות אם כן הרע שנמצא כזה הוא הוא במקרה ועל המעט וכעבור הטוב :

המין הב המכוון כמו שאמרנו :

מרעות הוא מה שיארע לבני אדם מקצתם לקצתם אל קצתם ואלו הרעות יותר מרעות המין הא' ופבותם רעות יחוניות והם התאוה והכעס והקנאה הנלוה והשרש והקנאה המתמות כי כעבור אלו הדברים והדומים להם כמו הקנאה והשלמה יהרגו קצתם לקצתם ויעשו אלו אלו רעות רבות והם גם כן ממנו ר"ל שהמנשים יעשו אלו אלו רעות מבלתי אוס מכריח אלא שאין לעשות מהם תחבולה כי לא יתלש הים אלו שיהיה לדיק וחסיד ושר ושלטון מכיות לו אויב ומונא מנקם לו רעתו ומם אלו אלו מרעות הם רבות מ"ו אז הודיה שתמצא בעולם לא יתמצא כן המדינה הזאת מן הרע מתפשט מאד בכל המדינה הזאת אבל מציאותו ג"כ מעט כאיש שיתגבל את איש להרגו ולגנוב ממנו בלילה • ואמנם יכלול זה המין מן הרע אנשים רבים במלחמות הגדולות • וזה ג"כ אינו ברוב מה שבישוב :

המין הג מן הרעות הוא מה שימצא כל אחד מבני אדם מפעלתו בעצמו • וזהו הרוב • ואלו הרעות יותר מרעות המין השני הרבה • ומרעות זה המין יצעקו בני אדם כולם • וזהו אשר לא ימצא מי שלא יחטא על עצמו בו לא מעט • וזהו שראוי לנוח בעל המאורע על מה שיארע לו באמת • ויאמר לו כמה שאמר • מידכם היתה זאת לכם • ועל זה נאמר • משחית נפשו הוא יעשנה • ועל זה המין מן הרעות אמר שלמה • אולת אדם תסלף דרכו ונו' • וכבר ביאר ג"כ בזה המין מן הרעות שהוא פעל האדם בעצמו והו' אמרו • לבך ראה זה מצאתי אשר עשה האלהים את האד' ישר והם בקשו חשבונו' רבי' והחשבונו' ההם הם אשר הביאו עליו אלו הרעות • ועל זה המין נאמר • כי לא יצא מעפר און ומאדמה לא יצמח עמל • ואח"כ באר מיד שהאדם הוא אשר ימציא זה המין מן הרע ואמר • כי אדם לעמל יולד ונו' • וזה המין הוא הנמשך אחר המדות המנונות כלם ר"ל רוב התאוה במאכל ובמשתה ובמשגל • ולקיחתם ביתרון כמות • או בהפסד סדר • או בהפסד איכות המזונו' ויהיה סבה לכל החליים והמכות הנשמיות והנפשיות • אמנם חליי הנוף הם מבוארי • אבל חליי הנפש מרובי זה הסדר משני צדדים • האחד מהם השנוי המשיג לנפש בהכרח מפני שנוי הנוף מאשר היא כח נשמי • כמו שכבר נאמר שמדות הנפש נמשכות אחר מזג הנוף והצד הב' הוא היות הנפש מרגלת בדברי שאינם הכרחיי' וישוב לה טבע חזק להשתוקקה למה שאינו הכרחי לא בהשאר האיש ולא בהשאר המין • וזאת התשוקה הוא עניין אין תכלית לו • אמנם ההכרחיי' כלם הם מתי

מספר

אבל המציאות לפי דעתנו הוא מפני רצון הבורא • אשר מין האדם הקטן שבו בערך אל המציאות העליון • ר"ל הגלגלי והכוכבים • אמנם בערך למלאכים איך יהיה ערך ע"ד האמת בינו ובינה • ואמנם האדם הוא נכבד מכל מה שבעולמינו זה התחתון • ר"ל מכל מה שהוא רב מן היסודות • ועם זה ג"כ מציאותו הוא טוב גדול לו והסר מיי במה שיחדו בו והשלימו • ורוב הרעו הנופלות באישיו הם מעצמם • ר"ל מאישי בני אדם החסרים • ומחסרונותנו נצעקו ונבקש עוד • ומהרעות נעשה אותם בעצמנו בבחירתנו נכאב ונחסהו לשם • חלילה לו ממנו • כמו שבאר בספרו ואמר שחת לו לא בניו מומם וגומר • ובאר שלמה ואמר • אולת אדם תסלף דרכו • וביאור זה שכל רע שימצא האדם ישוב אל אחד משלשה מינין :

המין הא' מן הרע הוא מה שיקרה לאדם מצד טבע ההויה וההפסד • ר"ל מאשר הוא בעל חסר • כי מפני זה יארע לקצת בני אדם מומים גדולים ובטול אברים בכלל היצירה • או מתחדשים משנויים שיארעו ביסודות מאויר הנפסד • או חברקים העצומים הנק' בל"ע לנב"יש • או שקיעת מקומות : וכבר ביארנו שהחכמה האלהית חייבה שלא תהיה הויה כ"א בהפסד • ולולי זה ההפסד האישי לא תהיה הוה נמשכת ההויה המינית • הנה כבר התבאר גמילות החסד וחנינת הטוב הנמורים ושפע השובה • ומי שירצה שיהיה בעל בשר ועצמות ולא יקבל מעשה ולא ישיגהו דבר ממשיני החסר אמנם ירצה לקבץ בין שני ההפכים והיא לא ישער בזה • וזה שהוא ירצ' להיות מקבל מעשה לא מקבל מעשה • שלא היה בלתי מקבל למעשה לא נתהוה והיה הנמצא ממנו איש לא אישי מין • ואמת המאמר שאמר גלי"נו במאמר השלישי מן הספר הנקרא תועלות האברים • לא תיחל נפשך בשקר שיהיה אפשר להיות מדם הנדות ושכבת הזרע בעל חיים שלא ימות ולא יכאב או תדיר התנועה או בהיר כשמש • וזה המאמר מגלי"נו הוא הערה על חלק מנזרה כללית • והנזרה היא שכל מה שאיפשר שיתהוה מאי זה חסר שיהיה • יתהוה על השלמות שאפשר לו להתהוות מן החסר ההוא המיני • וישיג אישי ד"המין מן החסרון כפי חסרון חוסר ד"האיש ההוא • ותכלית מה שאפשר להתהוות מן הדם והזרע והשלם שיהיה מהם הוא מין האדם כפי מה שנודע מטבעו שהוא • חי • מדבר • מת • יאי אפשר לזה המין מבלתי רע שימצא לו • ואתה תמצא עם זה שהרעות אשר ימצאו בני האדם בזה המין מעטים מאד מאד ולא יהיו אלא לעתים רחוקים • שאתה תמצא מדינו' שיש להם אלפים שני' לא נשקעו ולא נשרפו וכן יולדו אלפים מבני אדם בתכלית הבריאות • ולא יולד בעל מום רק על דרך פלא ועל צד זרות • ואם יתגבר המתגבר ולא יאמר על צד זרות הוא מעט מאד ואינו לא הלק מק' ולא חלק מאלף מן הנולדים בתכלית השלמות :

המין הב' מן הרעות הוא מה שיארע לבני אדם מקצתם לקצתם בהתגבר קצתם על קצתם ואלו הרעות יותר מרעות המין הראשון • ופבותם רבות וידועות והם ג"כ ממנו אלא שאין לעשות בהן תחבולה • ועם זה איזה מדינה שתמצא בעולם כולו לא ימצא בין אנשי המדינה ההיא זה המין מן הרע מתפשט מאד כלל • אבל מציאותו ג"כ מעט • כאיש שיתגבל את איש להרגו או לגנוב ממנו בלילה • ואמנם יכלול זה המין מן הרע אנשים רבים במלחמות הגדולות • וזה ג"כ אינו ברוב מה שבישוב :

המין הג' מן הרעות הוא מה שימצא כל אחד מבני אדם מפעלתו בעצמו • וזהו הרוב • ואלו הרעות יותר מרעות המין השני הרבה • ומרעות זה המין יצעקו בני אדם כולם • וזהו אשר לא ימצא מי שלא יחטא על עצמו בו לא מעט • וזהו שראוי לנוח בעל המאורע על מה שיארע לו באמת • ויאמר לו כמה שאמר • מידכם היתה זאת לכם • ועל זה נאמר • משחית נפשו הוא יעשנה • ועל זה המין מן הרעות אמר שלמה • אולת אדם תסלף דרכו ונו' • וכבר ביאר ג"כ בזה המין מן הרעות שהוא פעל האדם בעצמו והו' אמרו • לבך ראה זה מצאתי אשר עשה האלהים את האד' ישר והם בקשו חשבונו' רבי' והחשבונו' ההם הם אשר הביאו עליו אלו הרעות • ועל זה המין נאמר • כי לא יצא מעפר און ומאדמה לא יצמח עמל • ואח"כ באר מיד שהאדם הוא אשר ימציא זה המין מן הרע ואמר • כי אדם לעמל יולד ונו' • וזה המין הוא הנמשך אחר המדות המנונות כלם ר"ל רוב התאוה במאכל ובמשתה ובמשגל • ולקיחתם ביתרון כמות • או בהפסד סדר • או בהפסד איכות המזונו' ויהיה סבה לכל החליים והמכות הנשמיות והנפשיות • אמנם חליי הנוף הם מבוארי • אבל חליי הנפש מרובי זה הסדר משני צדדים • האחד מהם השנוי המשיג לנפש בהכרח מפני שנוי הנוף מאשר היא כח נשמי • כמו שכבר נאמר שמדות הנפש נמשכות אחר מזג הנוף והצד הב' הוא היות הנפש מרגלת בדברי שאינם הכרחיי' וישוב לה טבע חזק להשתוקקה למה שאינו הכרחי לא בהשאר האיש ולא בהשאר המין • וזאת התשוקה הוא עניין אין תכלית לו • אמנם ההכרחיי' כלם הם מתי

מספר

ולאו אחרון מ' הסעדר לא ישרר לעשות רוצים כזה הישרר הבחור אבל הבחון אשר הוא הבדר הרוי' קורים לאותו מקרים אחרון הסבה בדת מקרה מחוון מקרה הרוי' אבל הרבה מקרים אבל הרבה מקרים אבל הרבה מקרים

בלון ג"כ כזה המין מן הרעות שהוא פעל פלדם כשנלמו והוא אמרו לבד זה ריחה מקלתי אחר עשה אלפים את האדם יחד והמה בקשו תחבולות רבים והתחבולו' הם הם אחר הבריאו עליהם חלו הרעות והרגון כו כי האדם לצורך מחייתו הוא צריך אל דברים מעשים והוא יוכל להשיגם בכחת והעבור גדול תחוקתו בתנע המקנו בכל וימלאהו לו נרות רבות ורעות ואחר ההכם רבי משה הנרבוני כי שנאת אלו הרעות כיוון הרב לבאר חלוקת ספור מעשה הנחש כי הרע הראשון הבא אל אל חיוב בחברו ומלבד כח אל חיוב ויאחר הבקר היו חורשות והתחבולות רועות על ידיהן ותפול שבא ותקחם וגו' זה המין מהרע שבא בקנת אל הדם אל קנתו המין הכ' עוד זה מדבר וזה בא ויאחר אם אלים נפלה מן הבמים ותבער בלהן ובנערים ותתכלה זה המין מהרע אחר מלחמות הבמים אם אלים נפלה מן הבמים ותבער בלהן ובנערים ותתכלה מנד טבע הרוויה והתפסד עוד בכל המין אחר יהיה בקנת אדם אל קנתו ולפי שהוא יותר בכבד שנים כי אמר וכבדים שמו שלשה ראשים ויפשטו על הגמלים וגו' המין הג' שהדם שבתו לרע את עצמו והוא אמרו רוח גדולה בלה מאדבע פנות הבית כי זה המין מהרע הם הוא שבתו כי לא היו מוספין אם יהיה הבית אלוש במקום בלתי נאות מנד שהיו אוכלין ושותין ולכן בכל עליהם בשבת הרוח וגם ויך את איוב בשחין רע הוא מזה המין ג"כ כי הוא מי שאכל המתלאים הרעים יחוייב מיתלה ולפי מזה הרע הוא אחר על הרוב בכבל וייחד בעצמו: אמנם שתכמים החשובים כי הנה הסכלים אלאו שבורת בזה המציאות ואמרו כי עזה ה' את אחרן אמנם החכמים החשובים כבר ידעו חכמת זה המציאות וידעו גם כן מצות התורה וידעו תכלית' התבאר להם נד החסד והאמת והרגון בזה כי בלתי שהיה פלדם אל"ה שיתלה אם לא נמצאו אחדבר' הטבעיים המוכרחי' לקיומותו לקיום אישו ולקיום עינו ואף שיהיו אלו המלאים אם לא יתנה תורה ומצו' שיהיה המין האנושי אל"ה לבמצה אם כן כשמצאו אלו האבני דברים שהם הכרחיים בקיום אדם כשיהיו זה החכמי' יתבאר להם נד החסד והאמת ושמרו טבע תכליתם מה שהיוון בהם מאחר הוא אדם והוא ההשגחה ומפני הכרח הנוף יבקשו צרכיו לקיום אישו ולקיום עינו ואף שיהיו אלו המלאים אם לא יתנה תורה ומצו' שיהיה המין האנושי אל"ה לבמצה אם כן כשמצאו אלו האבני דברים שהם הכרחיים בקיום אדם כשיהיו זה החכמי' יתבאר להם נד החסד והאמת ושמרו טבע תכליתם מה שהיוון בהם מאחר הוא אדם והוא ההשגחה ומפני הכרח הנוף יבקשו צרכיו הכרחיים להם לאכול ובגד ללבוש מבלתי מותר. וזה דבר קל ויגיעו אליו כל אדם במעט טורח כשיספיק להם ההכרחי. וכל מה שתראהו מקשי זה העניין וכבידותו עלינו הוא מפני המותרות. בבקשת מה שאינו הכרחי יקשה אפי' מציאות ההכרחי. כי כל אשר יתאוה האדם יותר מותרות יהיה העניין יותר כבד. ויכלו הכחות והקנינים במה שאינו הכרחי ולא ימצא ההכרחי. וצריך שתבחן ענייני במציאות. כי כל אשר העניין יותר צריך לב"ח הוא נמצא יותר ויותר בחנם. וכל מה שימעט צורך הכרחי הוא. נמצא יותר מעט והוא יקר מאד. כי העניין ההכרחי לאדם על דרך משל הוא. האויר. והמים. והמזון. אמנם צריך האויר יותר חזק שאם יפקרהו קצת שעה ימות. אבל המים יעמד בלעדיו יום או יומים. והאויר יותר נמצ' ויותר בזול בלא ספק. וצריך המי' יותר מצרך המזון כי כשישתה ולא יאכל יעמדו קצת בני אדם ארבעה ימים או חמשה מבלתי מזון. ואתה תמצא המים בכל מדינה ומדינה יותר נמצא ויותר בזול מהמזון. וכן ימשך הענין במזונות מה שהוא צריך יותר נמצא יותר ויותר בזול במקום ההוא ממה שאינו הכרחי. אמנם המוסק והענבר והאורם והברקת איני חושב שאחד משלמי הדעת יחשוב שיש לו צורך גדול לאדם אלא (לרפואה). והנה יעמדו במקומם ובמקום הד מים להם הרבה מן העשבים ומן העפרים. זהו פרסום גמילות חסדי השם ית' למציאותו ואפי' בחיק זה החי החלוש. ואמנם פרסום ישרו והשוותו בינהם מבואר מאד. כי אין בהיודה ובהפסד הטבעי איש מכל שאר מיני ב"ח שיתיחד בכח מיוחד בו או באבר נוסף על איש אחד ממינו. אבל הכחות כלם הטבעיות והנפשיות והחיוניות והאברים הנמצאים בזה האיש הם הנמצאים באחד בעצם. ואם יש באחד מהם חסרון הוא במקרה מעניין מתחדש ממה שאינו בטבע וזה מעט כמו שבארנו. אין יתרון כלל בין האישים ההולכים על מנהג הטבע. אלא מה שהוא מחוייב מצד התחלף חבנת החמרים. אשר הוא הכרחי לטבע חמר המין ההוא. לא כוון בו איש מבלתי איש. אמנם היה זה אצלו כיסי מר דרור רבים ובגדים מוזהבים וזה חסר זה המותר מן הפרנסה אין עול בו ולא חמס. ולא מי שהגיע אל זה המיתר שלש בדבר מוסף בעצמו ואמנם הגיע לדמיון מכזב או לשחוק. ולא זה החסר מותר הפרנס' חסר דבר מחוייב. לא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר איש לפי אכלו לקטו. זהו על הרוב בכל זמן ובכל מקום ולא תביט לזר כמו שבארנו. ולפי שתי הבחינות האילו יתבאר לך חסדי השם ית' על ברואיו מהמציאו ההכרחי על הסדר והשוותו בין אישי המין בבריאתם. ולפי זאת הבחינה האמיתית אמר אדון הנביאים. כי כל דרכיו משפט. ואמר דוד כל ארחות יי' חסד ואמת וגו'. כמו שבארנו. ובבאור אמר דוד טוב יי' לכל ורחמיו על כל מעשיו. כי המציאתנו הוא הטוב הגדול הנמור כמו שבארנו. ובריאת הכח המנהיג לב"ח היא הרחמים עליו כמו שבארנו:

פרק שלשה עשר

הרבה נבוכו מן השלמים בבקשת תכלית זה המציאות מה הוא. והנני מבאר לך איך תבטל זאת השאלה לכל אחת מן הדעות. ואומר כל

ואמת לגוזרי בריתו ועדותיו לגוזרי בריתו הם אשר שמרו טבע המצות התורה וידעו תכליתה וזהו אשר כלה בו הרמ"ן הראשון בהקדמת הכתובים בכבר ידעו חכמת זה המציאות וכו' ואמר גם כן טוב ה' לכל כי המצותיו הוא הטוב הגמור והוא אמרו טוב ה' לכל כי הוא המהוה ובריאת הכח המכריע המהוה את' לבעלי חיים היא הרחמים עליו זה הפרק אם שהוא אחר יתבארו בו סודות גדולות מעניני הנשמה והודעו ומתחבר בה יסוד אמנו ידחה סוף הנשמה ונסבו לאמרינו מורה נמוך המתיר לבעלי העיון כתכלית ההתרה והנה הם כתורה שתחה מה ש"ל זכו לדיקים וישרים כי לדיקים לתורה שנאמר אור זרוע לצדיק וישרים לשמחה כמו"ש לדיקים לתורה שנאמר אור זרוע לצדיק וישרים לשמחה וליישרי לב שמחה:

פרק יג הרבה נבוכו מן השלמים בבקשת תכלית זה המציאות וכו' למה שנבוכו השלמים בהבכת זה הפרק ראיתי להחריך בביאורו ולבאר מלפניו עם שהאר"ר משה הנרבוני החריך בו בתחלת תחלה למה שבבר ידעת מה שאמר שרש כי שבת טעות ההשגחה ביות אדם הם בכל לא יוכלו המציאות רק מאים מפני אדם ידיעה כל שכל כי

המציאות

אפודי

לפילו כחק זה היי המלוס. ר"ל לפי' כחק שאר כ"ח יתנלו להם נתיולות חקדי הסם למזונם ועניינם ההכרחי ו' ולחנם פרסום יעדרו והסותתו. ר"ל שהנ"ח כלם הם שלמים בכחם ובחיכרייהם ובכחותם הטבעיות שלא מבוזה מאד: היה זה. ר"ל היה זה הלוס: ולא זה החסר מותר הפרנסה. ר"ל כמו בגדים מוזהבים:

פרק יג

מספר בעלי תכלית אבל המותר אין תכלי' לו. והוא שאם תתאוה להיות כליך מכסף והלא היותם מזהב יותר נאה. ואחרי' עשאום מספיר. ואפשר שיעשו ג"כ מנופך. או מאודם. או מכל מה שאפשר למוצאו. ולא יסור סכל רע המחשבה מהיותו בציר ואנחה על אשר לא ישיג לעשות מה שיעשהו פלוני מן המותרות. וברוב יכנים עצמו בסבנות עצומות (ברכיבת הים) ועבודת המלכים. ותכלית כונתו בזה להשיג אל אלו המותרות שאינם הכרחיות. וכשיארעו לו המאורעות בדרכים ההם יתרעם מגזירת השם ומשפטיו. ויתחיל לגנות הזמן ויתמה ממיעוט דינו איך לא עזרו להגיע אל ממון גדול. יקנה בו יין הרבה שישתכר בו תמיד. ופלגשים רבות מזויינות במיני תכשיט זהב ורקמה ואבנים טובות. עד שיעור רוחו למשגל ביותר מאשר ביכלתו. בעבור שיהנה באלו תכלית המציאות אמנם הוא הנאת זה הפחות לבד. עד כה הגיע טעות ההמון. עד שהלאו השם בזה המציאות אשר המציאו בזה הטבע המחייב לאלו הרעות הגדולות לפי דמיונם. להיות הטבע ההוא בלתי עוזר כל בעל מדה רעה להשיג אל דעתו. עד שיגיע לנפשו הרעה תכלית תאותה אשר אין תכלית לה כמה שביארנו. אמנם החשובים החכמים כבר ידעו חכמת זה המציאות והבינוהו. כמו שביאר דוד ע"ה ואמר. כל אורחות ה' חסד ואמת לנוצרי בריתו ועדותיו. אמר שהם אשר שמרו טבע המציאות ומצות התורה וידעו תכליתם התבאר להם צד החסד והאמת בכל. ולזה שמו תכליתם מה שכוון בהם מאשר הם אדם והוא ההשגחה. ומפני הכרחי הנוף יבקשו צרכיו ההכרחיים להם לאכול ובגד ללבוש מבלתי מותר. וזה דבר קל ויגיעו אליו כל אדם במעט טורח כשיספיק להם ההכרחי. וכל מה שתראהו מקשי זה העניין וכבידותו עלינו הוא מפני המותרות. בבקשת מה שאינו הכרחי יקשה אפי' מציאות ההכרחי. כי כל אשר יתאוה האדם יותר מותרות יהיה העניין יותר כבד. ויכלו הכחות והקנינים במה שאינו הכרחי ולא ימצא ההכרחי. וצריך שתבחן ענייני במציאות. כי כל אשר העניין יותר צריך לב"ח הוא נמצא יותר ויותר בחנם. וכל מה שימעט צורך הכרחי הוא. נמצא יותר מעט והוא יקר מאד. כי העניין ההכרחי לאדם על דרך משל הוא. האויר. והמים. והמזון. אמנם צריך האויר יותר חזק שאם יפקרהו קצת שעה ימות. אבל המים יעמד בלעדיו יום או יומים. והאויר יותר נמצ' ויותר בזול בלא ספק. וצריך המי' יותר מצרך המזון כי כשישתה ולא יאכל יעמדו קצת בני אדם ארבעה ימים או חמשה מבלתי מזון. ואתה תמצא המים בכל מדינה ומדינה יותר נמצא ויותר בזול מהמזון. וכן ימשך הענין במזונות מה שהוא צריך יותר נמצא יותר ויותר בזול במקום ההוא ממה שאינו הכרחי. אמנם המוסק והענבר והאורם והברקת איני חושב שאחד משלמי הדעת יחשוב שיש לו צורך גדול לאדם אלא (לרפואה). והנה יעמדו במקומם ובמקום הד מים להם הרבה מן העשבים ומן העפרים. זהו פרסום גמילות חסדי השם ית' למציאותו ואפי' בחיק זה החי החלוש. ואמנם פרסום ישרו והשוותו בינהם מבואר מאד. כי אין בהיודה ובהפסד הטבעי איש מכל שאר מיני ב"ח שיתיחד בכח מיוחד בו או באבר נוסף על איש אחד ממינו. אבל הכחות כלם הטבעיות והנפשיות והחיוניות והאברים הנמצאים בזה האיש הם הנמצאים באחד בעצם. ואם יש באחד מהם חסרון הוא במקרה מעניין מתחדש ממה שאינו בטבע וזה מעט כמו שבארנו. אין יתרון כלל בין האישים ההולכים על מנהג הטבע. אלא מה שהוא מחוייב מצד התחלף חבנת החמרים. אשר הוא הכרחי לטבע חמר המין ההוא. לא כוון בו איש מבלתי איש. אמנם היה זה אצלו כיסי מר דרור רבים ובגדים מוזהבים וזה חסר זה המותר מן הפרנסה אין עול בו ולא חמס. ולא מי שהגיע אל זה המיתר שלש בדבר מוסף בעצמו ואמנם הגיע לדמיון מכזב או לשחוק. ולא זה החסר מותר הפרנס' חסר דבר מחוייב. לא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר איש לפי אכלו לקטו. זהו על הרוב בכל זמן ובכל מקום ולא תביט לזר כמו שבארנו. ולפי שתי הבחינות האילו יתבאר לך חסדי השם ית' על ברואיו מהמציאו ההכרחי על הסדר והשוותו בין אישי המין בבריאתם. ולפי זאת הבחינה האמיתית אמר אדון הנביאים. כי כל דרכיו משפט. ואמר דוד כל ארחות יי' חסד ואמת וגו'. כמו שבארנו. ובבאור אמר דוד טוב יי' לכל ורחמיו על כל מעשיו. כי המציאתנו הוא הטוב הגדול הנמור כמו שבארנו. ובריאת הכח המנהיג לב"ח היא הרחמים עליו כמו שבארנו:

פרק שלשה עשר

הרבה נבוכו מן השלמים בבקשת תכלית זה המציאות מה הוא. והנני מבאר לך איך תבטל זאת השאלה לכל אחת מן הדעות. ואומר כל

ומחמת לגוזרי בריתו ועדותיו לגוזרי בריתו הם אשר שמרו טבע המצות התורה וידעו תכליתה וזהו אשר כלה בו הרמ"ן הראשון בהקדמת הכתובים בכבר ידעו חכמת זה המציאות וכו' ואמר גם כן טוב ה' לכל כי המצותיו הוא הטוב הגמור והוא אמרו טוב ה' לכל כי הוא המהוה ובריאת הכח המכריע המהוה את' לבעלי חיים היא הרחמים עליו זה הפרק אם שהוא אחר יתבארו בו סודות גדולות מעניני הנשמה והודעו ומתחבר בה יסוד אמנו ידחה סוף הנשמה ונסבו לאמרינו מורה נמוך המתיר לבעלי העיון כתכלית ההתרה והנה הם כתורה שתחה מה ש"ל זכו לדיקים וישרים כי לדיקים לתורה שנאמר אור זרוע לצדיק וישרים לשמחה כמו"ש לדיקים לתורה שנאמר אור זרוע לצדיק וישרים לשמחה וליישרי לב שמחה:

פרק יג הרבה נבוכו מן השלמים בבקשת תכלית זה המציאות וכו' למה שנבוכו השלמים בהבכת זה הפרק ראיתי להחריך בביאורו ולבאר מלפניו עם שהאר"ר משה הנרבוני החריך בו בתחלת תחלה למה שבבר ידעת מה שאמר שרש כי שבת טעות ההשגחה ביות אדם הם בכל לא יוכלו המציאות רק מאים מפני אדם ידיעה כל שכל כי

המציאות

המציאות כלו היה בעבורו וכאלו אין שם מציאות לבד עליו וכשיסתלקו הענין כאלוף מה שיראה יצאר שהמציאות כלו רע ולכן רבה בזה הפרק לבאר שאין כאדם תכלית המציאות כמו שיחסבו ותתגאל ואחר הרבה בכוונו מן הפלטים בבקשת תכלית זה המציאות ונוגו אין ספק כי האדם יש לו חלקים ואחרים אחר קנתם בעבור קנתם כי לא יעלם תועלת אחרי אחי לשמירת אחיו ולקיום אחר ואחמם תכלית אחדם אחר שתיאוה לא נדע תכליתו וכן מכל מין ומין כי לא יעלם תועלת אחרים אחיהם ואם בעבור הכל ואחמם תכלית המין לא יודע ויפול בו ספק גדול כי חכמתו רוחי שהחלק בו יש לו תכלית ואם בעבור הכל ולכל שלא יהיה תכלית זה לא יכון והכה לכל לא מצאנו לו תכלית והוא מבוכה גדולה כי אחר שמתנו החלקים שיש להם תכלית רחוי הוא שיהי' לכל תכלית יותר ככבד ולכן אין בבוכה אחרים בבקשת תכלית המציאות כלו אם הוא והכה מבחר לך אין תבטל זאת האמלה על כל ח' מהדעות בין לדעת הקדמות בין לדעת החדוש. והראנו כי אין תכלית למציאות ואם אין לו אם תכלית בקשת הבכלי' לפי שאין לו בוא תכלית גמורה ואחתיל ואמר כל פועל שיעשה בכוונה ח"ש לדבר הזה אחר שעשה מבלי תכלי' אחת בגלל עשה לזה שהיו הפעלים פועל בטבע ופועל בידיעה' כפועל בטבע כמו שהאש יחמם והמים יקרר ואלו לא יכונו אם תכלית בפעולתם אחר אחרים מדעים ומדעים פועלים לפי אחר שלא היה פועל בידיעה ואלו הם פועל בידיעה ואלו הם ח"ש לו שיפעל אם פועל אלא כאיכון לפעולתו אם לא בעבור תכלית אם אחרת אם לא בעבור תכלית ויש פועל בידיעה אמנם פועל בעבור תכלית אם לא בעבור תכלית אם אחרת אם לא בעבור תכלית אם אחרת אם לא בעבור תכלית אם אחרת

שמציאות זאת התכלית בעניינים הטבעיים הביא הפילוסופים בהכרח להאמין התחלה אחת זולת הטבע · הוא אשר יקרא ארס"טו התחלה שכלית או אלהית ואשר יעשה זה מפני זה · ודע כי מן הגדולה שבראיות על חדוש העולם למי שמורה על האמת הוא מה שיעמוד עליו המופת בנמצאות הטבעיות · כי לכל דבר מהם תכלית אחר ושזה מפני זה והיא ראיה על כוונת מכוין ולא יצויר כונה רק עם התחדשות מחדש : ואשוב אל כוונת הפרק והיא הדברים בתכלית · אומר כי כבר באר ארס"טו שבעניינים הטבעיים יהיה הפועל והצורה והתכלית אחד ר"ל אחד במין · והוא שצורת ראובן על ד"מ היא העושה לצורת חנוך בנו והדבר אשר עשתה הוא נתינת צורה ממינה לחמר חנוך ותכלית הנוך שיהיה בו צורה אנושית · וכן אצלו כל איש מאישי המינים הטבעיים הצריכים להולדה כי השלש סבות בהם ממין א' · וזה כלו הוא התכלית הראשונה · ואמנם מציאות תכלית אחרונה לכל מין · חשב כל מדבר בטבע שא"א מבלעדה אמנם ידיעתה דבר כבד מאד · כ"ש תכלית המציאות בכללו · ואשר יראה לי מדברי ארסטו' שהתכלית האחרון אצלו לאלו המינים · הוא התמדת ההויה וההפסד · אשר אי אפש' מבלעדיהם בעבור המשך ההויה בזה החמר אשר אי אפשר עמידת אישיו ושיתהוה ממנו תכלי' מה שאיפש להתהוות ר"ל השלם שאיפש' להתהוות ממנו · כי הכוונה האחרונה הוא הגיע השלמות · ומבואר הוא שהשלם שאפשר מציאותו מזה החמר הוא האדם · והוא סוף אלו המורכבות והשלם שבהן · עד אם יאמר כי כל הנמצאות מתחת גלגל הירח הם בעבורו יהיה אמת מזה הצד · ר"ל להיות תנועות המשתנ' מפני ההויה להגיע השלם שאפש' להיות א"כ לא יתחייב ארסט"ו שישש מה תכלית מציאות האדם לפי דעתו בקדמות העולם כי התכלית הראשונה אצלו לכל איש מחודש שלמות הצורה המינית ההיא · א"כ כל איש שנשלמו בו הפעולות המחייבות לצורה ההיא כבר הגיע תכליתה בשלמות ובתמימות · והתכלית האחרונה למין התמדת זאת הצורה בהמשך ההויה והפסד עד שלא תסור הויה שיקוה להמצא בה השלם שאפשר להיות · וכאלו הענין מבואר כי לפי דעת הקדמות תבטל שאלת התכלית האחרונה למציאות בכללו : אמנם לפי דעתינו בחדוש העולם בכללו אחר ההערש"ש הרשבים) שזאת השאלה מחוייבת · ר"ל בקשת התכלית לכל זה המציאות · וכן יחשבו שתכלית המציאות כלו מציאו' מן האדם לבדו לעבוד את השם · ושכל מה שנעשה אמנם נעשה בגללו עד שהגלגלי אינם סיבבים רק לתועלותיו ולהמציא צרכיו וקצת פשוטי ספרי הנביאים (עורו) זאת המחשבה הרבה · לשבת יצרה · אם לא ברית יומם ולילה וגומר · ויסותם כאחל לשבת וגומ' · ואם הגלגלים היו כעבור האדם כל שכן שאר מיני בעלי חיי' והצמיחם : וזה הרעת כשיתוקר כמו שצריך למשכילים שיתקררו הדעות יתבאר מה שבו מן הטעות · והוא שיאמר למי שיאמין זה שהכל מפני זאת התכלית כלומ' מציאות האדם · אם הבורא יכול שימציאהו מבלתי אלו התצעות כולם או אי אפש' שימצא אלא אחריהם · ואם יאמר אומר שאיפשר ושהשם יכול להמציא אדם מבלתי שמים ע"ד משל · יש לשאול א"כ מה תועלת בא"ה הדברים כולם · א"ש אינם התכלית אבל הם מפני דבר שאיפשר המצאו מבלתי אלו כלם · ואפילו אם היה הכל מפני האדם ותכלית האדם לעבוד השם כמו שנאמ' · השאלה קיימת והיא מה התכלית בהיותו עובר והוא יתעלה לא נוסיף שלמות עם יעבדוהו כל מה שבראו וישיגוהו תכלית ההשגה · ולא ישיגהו חסרון אם לא יהיה זולתו נמצא כלל · ואם יאמר אומר אין זה לשלמותו אבל לשלמותינו כי הוא הטוב לנו והוא שלמותינו תתחייב השאלה בעצמה · ומה תכלית מציאותינו בזה השלמות · א"א בהכרח מבלתי שיגיע הענין בנתינ' התכלי' (אבן רצה השם או גזר כן חכמתו וזהו האמת ובן תמצא חכמי ישראל סדרו בתפלותיהם באמרם · אתה הבדלת אנוש מראש ותכירהו לעמוד לפניך מי יאמר לך מה תפעל ואם יצדק מה יתן לך · הנה בארו שאין שם תכלי' אלא רצון לבד · ואחר שהענין כן ויעם אמונ' החרוש · א"א מבלתי שנאמר שיכול היה להמצא בחילוף זה הנמצא סבותיו ומסיבביו · ותתחייב לו ההרחקה להמצא כל מה שנמצא זולת האדם ללא תכלית כלל · אחר שהתכלית המכוונת והיא האדם איפשר המצאו מבלתי אלו כולם : ובגלל הדבר הזה הדעת האמיתית אצלי לפי האמונות התוריות והנאות לדעות

נאמן

העיונית · הוא שלא

התכלית ואמר כי הם יתעלה הוא תכלית · הנמצאות כלם ובאיר · ג"כ כי אם הסבה תכליתית וכו תפסק הסלה הם מהו תכליתית · והנה אדרסטו' יכחיש הסכל ולא"כ אין יאמר הרב שאין תכלית למציאות לא כפי דעת הקדמות לא כפי דעתינו ומי שמכחיש הסבה התכליתית ומתחרתת ואם יש בחלקי העולם סבה תכליתית יחוייב שיהיה לכל סבה תכליתית כי דבר בלתי סבה תכליתית כזה יהיה שמאמר שהחלקים יהי' להם תכלית וכל לא יתמנה תכלית הסכל כונת הרב שאין לעולם תכלית שיהיה זולת מציאת עולם ואינו דומה מציאות העולם למציאות הדברים מהמון ומן המלאכות הוא זולת החומון וזולת הדבר בנמצא כי הסיבת אשר יעשה החומון · הוא לתכלית זולתו ר"ל זולת החומון וזולת הדבר הנמצא שהוא סבות אחל העולם כין שיהיה מחמדים לו קדמון הם"ל הוא עלתו והוא המציאו למציאותו אינו לתכלית אחר אחל בנמצא העולם על תועלת בנמצא לאמר שנמצאו תלקי העולם כלו בעבורו ע"ת מציאותו שידמה העולם המוכל והמוקם כפי מה שהוא מצויר בעבורו ית' כי תכלית · אחדם עד"מ הוא נמצא בעבור הם"ל מציאות מין אחד שיהיה מורכב מחמר וצורה וזולת הצורה היא צורה הסכל ית"כ מציאות זה אחדם הוא שיהיה אל אחדם המצויר בם"ל · והיו תכלית כל מין ומין והנה בבאר זה דעת הרב בעתיד בזה הפרק ובזה יסולקו כל הספקות · ונשוב לאמר שהיינו בבאור זה הפרק לאמרם כי אחר אם"ל פעל ז' : הענ' הכוונ' וכל כונ' הוא לשוש תכלי' ר"ל שבתהוה הפעל' אחר אלא היה ולא נתחדש ממנו בחיוב יחוייב שיהיה לתכלית כי כל פועל בכונה הי לדבר הוא תכלי תכלית ואחרון שכונת זה הפעולה הוא אחדם כי הוא תכלית המציאות כלו וכי מין אחדם בבראת לעבודת הם"ל ונשכל מה שנעשה מהפעולים והתחתונים לא כחלקו אלא לתועלתו ושגלגלי' עם שהם נחתי' לינם מוכנים רק לתועלתו וכ"ש שאר מיני הכ"ם והנמחים · וכן גזרה תכמתו והיא אחמת ת"כ תבטל שאלת התכלית אחילו לדעת החדוש ואם היה הדבר כן תתחייב לו סרתקה להמצא כל מה שזולת אחדם כלא אחר תכלית כלל כי אחר שבאחרון שהם"ל בדת לת העולם והוא מהבעדר ויכול עליו ב"ש שהוא יכול להחליה אחדם תכלי זה העולם ויהיה הכל לבטלה כל מה שנמצא מבלעדיו ולכן יחויי' שיאמין אחדם שהנמצאות כלם לינם נמצאות מפני אחדם אבל יהי' גם כן מכוונת אחר שנמצאות כלם מכוונים מעצמם לא מפני דבר אחר ותתבטל ג"כ שאלת התכלית ג"כ בכל מיני הנמצאות אחי' לפי דעתינו בחדוש העולם שאחכנו לאמ' שהשם ית"ש כי אחדם לי אפשר שנמצא כזה המציאות מזולת שיתמצא לתכלי' ובכר נאמר זה ג"כ בספרי הנבואה אמר כל פועל ה' למענהו כי הקדוש כל מה

ארלוי

קנית וגו' ואחר נגלמי ראו עיניך וכו' אחר בעבור זה יראה כין לפילוסופים כין להמכמים כתוריים להאמין שיש התחלה אחרת זולת הטבע : עוד אמר ודע הגדולה שבראיות כחדוש העולם למי שמורה על מה שיעמוד על המופת בנמצאו' הטבעיות מי לכל דבר מהם תכלית אחר והנה מכואר התכלית בכל הדברים ובכל הדברים יהיה זה מפני זה והיה ראיה על כוונת מכוון ולא יצויר כונה רק עם התחדשו' מחדש ולמה שסתרך הרב כזה בחלק הב' כי תכונות הסמים והיותם שהם לתכלית הם וכל נבחם ואין בהם דבר בלבלה יורה על שהם נעשו בכוונה וכבר התבאר שמה שנעשה בכוונה לי אפשר שיהיה אלא עם התחדשות מתחדש ויבא הדבר כן מציאות התכלית בדברים הטבעי' יורה לנו כ' דברי' מכבדי' הם' שיש בכלן התחלה שכלית פועל הדברים בכונה ואחר שלא היו נמצאים בתחילה : עוד אמר הרב ואשוב אל כוונת הפרק וזה כלו הוא התכלית הראשון כי תכלית כל מין ומין הוא דבר ככבד מאד אף שהם חלקים כי החלקים הוא מתאחר בתכלית בהם יותר מהכלל וכ"ש תכלי' המציאו' בכללו ואחר יראה מדברי ארסט"ו שהתכלית אחרונה אצלו לאלו המינים · הוא התמדת ההויה והפסד · אשר אי אפש' מבלעדיהם בעבור המשך ההויה בזה החמר אשר אי אפשר עמידת אישיו ושיתהוה ממנו תכלי' מה שאיפש להתהוות ר"ל השלם שאיפש' להתהוות ממנו · כי הכוונה האחרונה הוא הגיע השלמות · ומבואר הוא שהשלם שאפשר מציאותו מזה החמר הוא האדם · והוא סוף אלו המורכבות והשלם שבהן · עד אם יאמר כי כל הנמצאות מתחת גלגל הירח הם בעבורו יהיה אמת מזה הצד · ר"ל להיות תנועות המשתנ' מפני ההויה להגיע השלם שאפש' להיות א"כ לא יתחייב ארסט"ו שישש מה תכלית מציאות האדם לפי דעתו בקדמות העולם כי התכלית הראשונה אצלו לכל איש מחודש שלמות הצורה המינית ההיא · א"כ כל איש שנשלמו בו הפעולות המחייבות לצורה ההיא כבר הגיע תכליתה בשלמות ובתמימות · והתכלית האחרונה למין התמדת זאת הצורה בהמשך ההויה והפסד עד שלא תסור הויה שיקוה להמצא בה השלם שאפשר להיות · וכאלו הענין מבואר כי לפי דעת הקדמות תבטל שאלת התכלית האחרונה למציאות בכללו : אמנם לפי דעתינו בחדוש העולם בכללו אחר ההערש"ש הרשבים) שזאת השאלה מחוייבת · ר"ל בקשת התכלית לכל זה המציאות · וכן יחשבו שתכלית המציאות כלו מציאו' מן האדם לבדו לעבוד את השם · ושכל מה שנעשה אמנם נעשה בגללו עד שהגלגלי אינם סיבבים רק לתועלותיו ולהמציא צרכיו וקצת פשוטי ספרי הנביאים (עורו) זאת המחשבה הרבה · לשבת יצרה · אם לא ברית יומם ולילה וגומר · ויסותם כאחל לשבת וגומ' · ואם הגלגלים היו כעבור האדם כל שכן שאר מיני בעלי חיי' והצמיחם : וזה הרעת כשיתוקר כמו שצריך למשכילים שיתקררו הדעות יתבאר מה שבו מן הטעות · והוא שיאמר למי שיאמין זה שהכל מפני זאת התכלית כלומ' מציאות האדם · אם הבורא יכול שימציאהו מבלתי אלו התצעות כולם או אי אפש' שימצא אלא אחריהם · ואם יאמר אומר שאיפשר ושהשם יכול להמציא אדם מבלתי שמים ע"ד משל · יש לשאול א"כ מה תועלת בא"ה הדברים כולם · א"ש אינם התכלית אבל הם מפני דבר שאיפשר המצאו מבלתי אלו כלם · ואפילו אם היה הכל מפני האדם ותכלית האדם לעבוד השם כמו שנאמ' · השאלה קיימת והיא מה התכלית בהיותו עובר והוא יתעלה לא נוסיף שלמות עם יעבדוהו כל מה שבראו וישיגוהו תכלית ההשגה · ולא ישיגהו חסרון אם לא יהיה זולתו נמצא כלל · ואם יאמר אומר אין זה לשלמותו אבל לשלמותינו כי הוא הטוב לנו והוא שלמותינו תתחייב השאלה בעצמה · ומה תכלית מציאותינו בזה השלמות · א"א בהכרח מבלתי שיגיע הענין בנתינ' התכלי' (אבן רצה השם או גזר כן חכמתו וזהו האמת ובן תמצא חכמי ישראל סדרו בתפלותיהם באמרם · אתה הבדלת אנוש מראש ותכירהו לעמוד לפניך מי יאמר לך מה תפעל ואם יצדק מה יתן לך · הנה בארו שאין שם תכלי' אלא רצון לבד · ואחר שהענין כן ויעם אמונ' החרוש · א"א מבלתי שנאמר שיכול היה להמצא בחילוף זה הנמצא סבותיו ומסיבביו · ותתחייב לו ההרחקה להמצא כל מה שנמצא זולת האדם ללא תכלית כלל · אחר שהתכלית המכוונת והיא האדם איפשר המצאו מבלתי אלו כולם : ובגלל הדבר הזה הדעת האמיתית אצלי לפי האמונות התוריות והנאות לדעות

העיונית · הוא שלא

התכלית ואמר כי הם יתעלה הוא תכלית · הנמצאות כלם ובאיר · ג"כ כי אם הסבה תכליתית וכו תפסק הסלה הם מהו תכליתית · והנה אדרסטו' יכחיש הסכל ולא"כ אין יאמר הרב שאין תכלית למציאות לא כפי דעת הקדמות לא כפי דעתינו בחדוש העולם הסבה התכליתית ומתחרתת ואם יש בחלקי העולם סבה תכליתית יחוייב שיהיה לכל סבה תכליתית כי דבר בלתי סבה תכליתית כזה יהיה שמאמר שהחלקים יהי' להם תכלית וכל לא יתמנה תכלית הסכל כונת הרב שאין לעולם תכלית שיהיה זולת מציאת עולם ואינו דומה מציאות העולם למציאות הדברים מהמון ומן המלאכות הוא זולת החומון וזולת הדבר הנמצא כי הסבת אשר יעשה החומון · הוא לתכלית זולתו ר"ל זולת החומון וזולת הדבר הנמצא שהוא סבות אחל העולם כין שיהיה מחמדים לו קדמון הם"ל הוא עלתו והוא המציאו למציאותו אינו לתכלית אחר אחל בנמצא העולם על תועלת בנמצא לאמר שנמצאו חלקי העולם כלו בעבורו ע"ת מציאותו שידמה העולם המוכל והמוקם כפי מה שהוא מצויר בעבורו ית' כי תכלית · אחדם עד"מ הוא נמצא בעבור הם"ל מציאות מין אחד שיהיה מורכב מחמר וצורה וזולת הצורה היא צורה הסכל ית"כ מציאות זה אחדם הוא שיהיה אל אחדם המצויר בם"ל · והיו תכלית כל מין ומין והנה בבאר זה דעת הרב בעתיד בזה הפרק ובזה יסולקו כל הספקות · ונשוב לאמר שהיינו בבאור זה הפרק לאמרם כי אחר אם"ל פעל ז' : הענ' הכוונ' וכל כונ' הוא לשוש תכלי' ר"ל שבתהוה הפעל' אחר אלא היה ולא נתחדש ממנו בחיוב יחוייב שיהיה לתכלית כי כל פועל בכונה הי לדבר הוא תכלי תכלית ואחרון שכונת זה הפעולה הוא אחדם כי הוא תכלית המציאות כלו וכי מין אחדם בבראת לעבודת הם"ל ונשכל מה שנעשה מהפעולים והתחתונים לא כחלקו אלא לתועלתו ושגלגלי' עם שהם נחתי' לינם מוכנים רק לתועלתו וכ"ש שאר מיני הכ"ם והנמחים · וכן גזרה תכמתו והיא אחמת ת"כ תבטל שאלת התכלית אחילו לדעת החדוש ואם היה הדבר כן תתחייב לו סרתקה להמצא כל מה שזולת אחדם כלא אחר תכלית כלל כי אחר שבאחרון שהם"ל בדת לת העולם והוא מהבעדר ויכול עליו ב"ש שהוא יכול להחליה אחדם תכלי זה העולם ויהיה הכל לבטלה כל מה שנמצא מבלעדיו ולכן יחויי' שיאמין אחדם שהנמצאות כלם לינם נמצאות מפני אחדם אבל יהי' גם כן מכוונת אחר שנמצאות כלם מכוונים מעצמם לא מפני דבר אחר ותתבטל ג"כ שאלת התכלית ג"כ בכל מיני הנמצאות אחי' לפי דעתינו בחדוש העולם שאחכנו לאמ' שהשם ית"ש כי אחדם לי אפשר שנמצא כזה המציאות מזולת שיתמצא לתכלי' ובכר נאמר זה ג"כ בספרי הנבואה אמר כל פועל ה' למענהו כי הקדוש כל מה

מלאים מן שמחתם ומתפרדין ועטרו כשר' הטעם ומפרר תוחר שהוא אלהות וזה כתר כתר המלאך וקבלנו ולא ואלא זה רק בשתמלאן קדורות הבכריות והם קיטורות אמר יעדרון קלתם אם קלתם לשפכיותם בלא מפק ולא פוס אלא כאדון ואם פוס פרע בולל בכל האדון פוקם אדון כלא מטנו לגירוף אל המלאות ע"ם מסבלנו' נוכר ותמנם בתלמון אלו הרשות בתר הב"ח ומם שמנשו מתם מפלרון גם לא יתלאו כי אם בתמש מן הב"א מן דגם בריאים ומפר חוכם בריאים הגם סם ברוב עניגם ברוחום ותמנ' יכרו תפרים בקלת הבנוכים וקלת הקרים לא בכולם ולא יעלם שהוא מעט בגרוף אל הטוב ובל הכלל כל זה לא יפוב ל הפעל בעניגו פעלם וחירה' מהבדל הפלמים בפתנוי יותר אוקם מן סוראים מהבדל הקרים ורע הוא הבדל ותשגת הבדל הוא מלבר והשוב הוא הפלגו' והפגתו הוא הקנגוב לבנגן לאל הערוגו עלון וזהו הענין כי גולי הבדל הלשוב לא סיתא בהפוים הסוים הסוגים ב

פרק יב

ובכוחם ירבוק ורבוקות ובם ג"כ מחבו' לא הכתר מם הלה לחמרנ ובם ג"כ מחבו שיש הכרם רב כין רשות זה הכחין ורשו' הכחין הראשון פרשו' הכחין הראשון סו' מהבכרת הקומר ואיכו מבחילקנו ובוקם לא לומר ובם מחבו בלומר מחקנו וכן הוא הנעקוק ובורם הר"ח אחר אשם מלקנו ולולי הוא בעבור מדות הכבם בחבכות אחר חוג הגוף והרשוש הכפות לוגלחינו מחקנו כאלו הם מאוכנו' כין הטבע ובהכירה ומוש הלר הם דומות לחכן הראשון ר"ל חלל הטבע אם לון לכן כוכם כו בחכן הראשון ווא לכן בוכם בחכן ב' מ"מ אם בחבכים אחר החוג שהוא הקומר ונחקון כך אחר ובוא ג"כ מחבו בלומר אלד מחבוכב בחו הכחין הראשון שהוא מהבדל הקומר

מן

נאמין כנמצאו כולם שהם מפני מציאות האד׳. אבל יהיו ג״כ שאר הנמצאו׳ כולם מכוונו׳ לעצמן לא מפני דבר אחר • ותבטל ג״כ שאלת התכלית בכל מיני הנמצאות • ואפילו לפי דעתנו בהדוש העולם • שאנחנו נאמר כל חלקי העולם המציאם ברצונו • מהם מכווני׳ לעצמן • ומהם מפני דבר אחר • האחר ההוא מכוון לעצמו • וכמו שרצה שיהיה מין האדם נמצא • כן רצה שיהיו השמים וכוכביהם נמצאים • וכן רצה שיהיו המלאכים נמצאים • וכל נמצא מהם אמנם כוון בו עצם הנמצא ההוא • ומה שאי אפשר מציאותו אלא אחר הקדמות דבר המציא הדבר ההוא תחילה • כהקדים ההרגשה לשכל • ובבר נאמר זה הרעת ג״כ בספרי הנבואה אמר • כל פעל יי׳ למענהו • אפשר שיהיה זה הכנוי שב אל הפעול ואם יהיה שב אל הפועל יהיה פירושו למען עצמו יתעלה • ר״ל רצונו שהוא עצמו כמו שהתבאר בזה המאמר • ובבר בארנו שעצמו יתעלה יקרא ג״כ כבודו באמרו • הראני נא את כבודך • הנה יהיה ג״כ אמרו כל פעל יי׳ למענהו כאמרו כל הנקרא • בשמי לכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו • ויאמר כל מה שיוחס לפעולתי אמנם עשיתיו למען רצוני לא לזולת זה • ואמרו יצרתיו אף עשיתיו • הוא מה שבארתי לך שיש נמצאות א״א מציאותם אלא אחר מציאות דבר אחר • אמר אני יצרתי את הדבר ההוא הראשון אשר א״א מבלתי הקדימו • כחמר ע״ד משל לכל בעל חמר • אחר עשיתי בדבר ההוא הקודם או אחרינו מדה שהיה כונתי להמציאו • ואין שם אלא רצון לבד • וכשתתבונן בספר ההוא המישר כל מתישר אל הכונה ולזה נקרא תורה • יתבאר לך זה העניין אשר אנחנו סובבים סביבו מתחלת מעשׂ׳ בראשית עד סופו • והוא שלא באר בלל בדבר מהם שיהיה בעבור דבר אחר • אלא כל חלק וחלק מחלקי העולם זכר שהוא המציאו ושמציאותו היה נאות לכונה • וזהו אמרו • וירא אלהים כי טוב • כי אתה ידעת מה שבארנוהו באמרם דברה תורה כלשון בני אדם • והטוב אצלנו יאמר למה שיאות לבינתנו • ועל הכל אמר וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד • כלומר התחדש כל מתחדש נאות לבינה • ולא יפסק ולא יפסד כלל • והוא אמרו מאד כי פעמים יהיה הדבר טוב ונאות לכונתינו לעתו ואחר כן תכזב בו הכונה ותפסק • והוא הגיד שכל מה שנעשה בא נאות לכונתו ולא סרו מהמשך כפי מה שכוון בהם • ולא ישיגך באמרו בכוכבים • להאיר על הארץ ולמשול ביום ובלילה • ותחשוב כי עניינו כדי לעשות זה • אינו רק להגיד טבעם • אשר רצה שיבראם כן ר״ל מאירים מנהיגי׳ • כאמרו באדם • ורדו ברגת הים • שאין עניינו שנבראה לכך רק להגיד טביעו אשר הטביעו השם יתע׳ עליו • אמנם אמרו בצמח שהוא נתנו והפקידו לבני אדם ולשאר בעלי חיים • הנה בארו ארי׳ סטו וזולתו וכן נראה שהצמח אמנם נמצא בעבור בעלי חיים אחר שא״א להם מבלתי מזון • ואין הכוכבים כן ר״ל שאינם בעבורינו למה שיגיענו משובם • כי אמרו להאיר ולמשל הוא כמו שבארנו סגור בתועלת המגעת מהן השופעת על התחתונים • כמו שבארתי לך משבע שפע הטוב תמיד מדבר על דבר • והטוב ההוא המגיע לעולם הוא בחקמי שהגיע אליו כאלו • זה המושפע עליו הוא תכלית הדבר ההוא המשפיע עליו טובו וחסדו • כמה שיחשוב אחד מבני המדינה שתכלית המלך לשמור ביתו בלילה מן הגנבים • וזה אמת מצד אחד שאחר שנשמר ביתו והגיעה אליו זאת התועלת מפני המלך שבהו העניין רמה להיות תכלית המלך לשמור בית האיש הזה • ולפי זה העניין צריך שנפרש כל פסוק שנמצא פשוטו מורה על היות דבר נכבד נעשה הפחות ממנו • ונאמר שעניינו התחייב הדבר ההוא מטבעו • ונשקוד להאמין שזה המציאות כלו מכוון ממנו יתעלה לפי רצונו • ולא נבקש לו עלה ולא תכלית אחרת כלל • כמו שלא נבקש תכלית מציאותו ית׳ • כן לא נבקש תכלית רצונו • אשר בעבורו התחדש כל מה שהתחדש ויתחדש בפי מה שהוא • ולא תשיגה בנפשך ותחשוב שהנגלים והמלאכים נבראו בעבורינו • הנה כבר התבאר לנו מדרגתינו • הן גוים כמר מדלי • ובהן עצמך ועצם הנגלגלים והכוכבים והשכלים הנפרדים ואז יתבאר לך האמת • ותדע שהאדם הוא יותר שלם ונכבד מכל מה שיהיה מזה החמר לא זולת זה • וכשתעריך מציאותו למציאו׳ הנגלגלים כ״ש למציאות השכלים הנפרדים יהי׳ פחות מאד מאד אמר • הן בעבדיו לא יאמין • וגו׳ אף שוכני בתי חמר • ודע שעבדיו הנאמר בזה הפסוק אינו ממין אדם כלל • וראית זה אמרו אף שוכני בתי חמר • ודע שעבדיו הנזכרים בזה הפסוק הם המלאכים ובמלאכיו הרמוז אליהם בזה הפסוק הם הנגלגלים בלא ספק • הנה ביאר אליפז עצמו זה העניין והשיבו במענה האחר בלשון אחר ואמר • הן בקדושיו לא יאמין ושמים לא זכו בעיניו אף כי נתעב ונאלח איש שותה כמי עולה • הנה התבאר שקדושיו הם עבדיו ושאינו ממין האד׳ • ומלאכיו הרמוז אליה׳ בפסוק ההוא הם שמים • ועניין תהלה הוא עניין לא זכו בעיניו • ר״ל היותם בעלי חמר • ואע״פ שהוא הזך שבחמרי׳ ואשר אורו יותר עצום • אמנם בערך השכלים הנפרדים הוא חשוך עכור כלתי זך • אבל אמרו על המלאכים הן בעבדיו לא יאמין • עניינו שאין חזק מציאת להם • אחר שהן עשויין לפי דעתינו • וגם לדעת האומרים בקדמות הם עולים • א״כ הלקם במציאות אינו חזק בערך אליו יתעלה המחוייב המציאות לגמרי • ואמרו אף כי נתעב ונאלח • הוא כאמרו אף שוכני בתי חומר • כאלו אמר אף הנתעב והנאלח האדם אשר העולה והעוות מתערב בו ומתפשט בכל חלקיו ר״ל להתפשטות ההעדר • ועולה הוא העוות • בארץ נכחות יעול • ואמרו איש כאמרו אדם כי פעמים יקרא המין האנושי איש • מכה איש ומת • כן צריך שיאמן שהאדם כשידע עצמו ולא יתעה בו ויבין כל נמצא כפי מה שהוא ינוח • ולא יתבלבל מחשביתיו לבקש התכלית ההיא • או לבקש תכלית למה שאין לו תכלית אלא מציאותו הנתלה ברצון האלהי • ואם תרצה אמור בחכמה האלהית :

פרק יד

כי פעמים יהיה הדבר טוב ונאות לכוונתינו • ר״ל שתלת טוב כלשון כמי אדם הוא בחתר על מה שמיחות לכוונתינו כן תלת טוב הנחתר במעשה בראשית סדרו נאות לכונת פס״ו והוא הות המתהוה על שלמות מורתו כפי מה שא״ל ת׳ כן צריך שיתמן שהנמצאות כלן מלד עצמן ומהגלגלי׳ והשכלים ששלהם וכו׳ • ודאה כן צריך שיתמן בכל חלק׳ וכשיהיה אחדם כולת לא בבדו בעבור אחד׳ ולא תמתי׳ יהוה ולא יתבלבלו מחשבותיו שתין תכלית אלא מציאותו׳ • רוצה לומר שתין תכלית אלא מציאותו׳ לבד כלו׳ אלא מציאותו הבלם כפי מה שחפסר בהתלה בראון הפס יתברך :

פרק יד

קרקאש

אם נכפסר סדר סדרון כזה מחמל׳ מחכנים מחלקים מחקדים מחקדם מחקדם מחקדם מחקדם • אם נכפסר מחבת מחנות פסם מחרים בענפים מה מחרים דוחר מקרמו נגמו מחי אנו מכחרת מרגון בזה הרפאות׳ אמר הוה מעבין מחוקר צריך לג״ת מחלת יוחר בחכם ומסני ברשום ישרו ומשמוחו כן מוצא ב״ת :

פרק יג

ויהי כשובל ומשלו׳ לתכלית אחר׳ אחר אחרשו׳ בשם פשוטו בחתת׳ כ״ם ר״ל מחלק מלבר ובבר ידרים מקבוחים הסבות הבלבים בהוויות ברבם הן הדברים בהיים תחת בבוחת ובחמנו ג׳ בבחינים ר״ל בפשוטו ובלבוש ומקבלים בזה מבוחר בדברי׳ הם יחילנו בדומיהן בחין׳ • מחל זה מחבנים הבשלת לחים מחבים הוה בחרת תחם ובוח בחין׳ ומם בם בחבלוחי׳ לו בסוים מחבם מחי לוחים ג״כ לבו מבוים בחבר הבלחם בשוחל חחל הן הבנבה בבה הוה בבחינים ל׳ הבנוב׳ תבלים ובבחינים ל׳ בבנבה מחתבים בחרת ובבחינים מל מחבים בחבים בחבים מחבים בחבים בחבים ב

פרק ארבעה עשר

ממה שצריך גם כן שיתבונן בו האדם עד שידע מעלת נפשו ולא יטעה • הוא מה שהתבאר משיעור הגלגלים והכבבים ושיעור הרחקים אשר בינינו ובינם • והוא כי כאשר התבארו שעורי הרחקים כלם בערך להצי קוטר הארץ והיה שיעור סובב הארץ ידוע וחצי קוטרה ידוע ממנו יהיו הרחקים כלם ידועים • והתבאר במופת שהרוחק בין מרכז הארץ ובין העליון שבגלגל שבתי מזלך שמונ' אלפים שנה ושבע מאות שנה בקרוב • וכל שנה משס"ה ימים ושיהיה המהלך בכל יום ארבעים מיל מן המילים של תורה שכל מיל מאלפים אמה באמת המלאכה • והשתכל זה הרוחק הגדול המבהיל והוא כמו שנאמר • הלא אלוה גובה שמים וראה ראש ככבים כי רמו • ואמר הלא מגובה שמים תלמוד הראיה על רוחק השגתינו השם • כי אחר שאנחנו ברוחק מזה הגשם על זאת ההפלגה הגדולה • והוא גבדל ממנו במקום זה ההבדל • ונעלם ממנו עצמו ורוב פעולותיו • כל שכן השגת פועלו שאינו גשם • וזה הרוחק הגדול אשר התבאר במופת • אמנם הוא לכל הפחות שאי אפשר כלל שיהיה בין מרכז הארץ וביקקוב גלגל הכבבים הקיימים פחות מזה השיעור • ואפשר שיהיה יותר מזה כפלים רבים • כי עבי גרמי גלגלים לא התבאר במופת • אלא על הפחות שאי אפשר • כמו שיתבאר מאגרת הרחקים • וכן הגרמים אשר בין כל גלגל וגלגל כמו שיחייב ההקש • כאשר זכר תאבי"ת א"א להשיג עוביים בדקדוק אחר שאין בחם ככבים שנלמוד מהם • אמנם עבי גלגל הכבבים הקיימים המעט שיהיה עביו מהלך ארבע שנים • יורע זה משיעור רוחק כוכביו • אשר נרם כל כוכב מהם כשיעור כדור הארץ תשעים פעם ועוד • ואפשר שיהיה עובי גרמו יותר • ואמנם הגלגל התשיעי המקיף בכל התנועה היומית לא ידע לו שיעו' כלל • אחר שאין בו ככב אין תחבולה לנו לדעת גדלו • והשתכל או הנמצאות הגשמיות מה עצום שיעורם ומה רב מספרם • ואם הארץ כלה אין שיעור לה כנגד גלגל הכבבים • מהו ערך האד' לכל או הנבראו' • ואיך ידמה אחד ממנו שיהיו אלו בעבורו ובגללו ושהם כלים לו • זהו ענין הקש הגשמים • כל שכן כשיתעיין מציאות השכלים הנפרדים • ויש לשאול לפי דעת הפילוסופי' בזה הענין ולאמר אין ספק שאלו אמרנו שתכלית אלו הגלגלים הנהגת איש מבני אדם או אנשים רבים ע"ד משל היה זה שקר לפי העיון הפילוסופים • אבל בהיותנו חושבים שתכליתם הנהגת מין האדם • אין הרחקה בהיות תכלית או הגרמים העצומים האישיים מציאות אישי מינים • אשר לפי דעתם אין תכלית למספרם לעולם • ואין המשל בזה אלא משל אומן שעשה כלים שמשקלם ככר ברזל לעשות מחט קטן שמשקלו גרגיר • ואלו היה בעבור מחט אחד היה זה מחפסד ההנהגה לפי עיוננו גם כן ולא היה הפסד ההנהגה לגמרי • אבל אחר שהוא עושה באלו הכלים הנכברים מחט אחר מחט • וכן כברים רבים ממחטים • יהיה מעשה הכלים ההם הכמה ותיקון הנהגה עכ"פ • וכן יהיה תכלית הגלגלים המשך ההויה וההפסד • ותכלית ההויה וההפסד מציאות מין האדם • כאשר נאמר כבר ונמצא כתובים ודברים עוזרים לזה הדמיון: והפילוסוף מתרץ זאת הקושיא • ואומר אלו לא היה החלוק בין הגרמים הגלגליים ובין אישי המינים ההוים הנפסדים אא בגדלות ובקטנות היה אפשר שיאמר זה • אמנם מאשר ההפרש ביניהם מעלת העצם הוא רחוק מאד שיהיה המעולה כלי למציאות הפחות השפל: סוף דבר שזאת השאלה יעזר בה במה שנאמינהו מהדושי העולם • ורוב מה שכונתי בזה הפרק היה זה הענין • וגם כן היותי שומע תמיד מכל מי שידע דבר מהבמרת התבונה • שהוא חושב לגזמא מה שזכרוהו החכמים ז"ל מן הרחקים • שהם אמרו שעובי כל גלגל מהלך ת"ק שנה • ובין כל גלגל וגלגל מהלך ת"ק שנה • והם ז' הגלגלים • יהיה רוחק הגלגל השביעי ר"ל גבנינותו ממרכז הארץ מהלך שבעת אלפים שנה • ויחשוב כל מי ששמע זה שיש בדבריהם גזמא גדולה ושלא יגיע המרחק אל זה השיעור וממה שהתבא' ברחקים במופת יודע לך שהרוחק בין מרכז הארץ ובין קבוב שבתי והוא הגלגל השביעי מהלך שבעת אלפים שנה וכ"ד שנה בקרוב אבל הרוחק אשר זכרנוהו והוא מהלך שמונת אלפים ות"ש שנה הוא עד חלל קבוב הגלגל הח' • וזה אשר תמצאם אומרים בין גלגל וגלגל רוחק כך • ענייננו עובי הגרם אשר בין הגלגלים לא שיש שם ריקות • ולא תבקש ממני שיסבים כל מה שזכרוהו

פרק יד והוא מכדל במקום • ר"ל מנשם הגלגל מכדל ממנו במקום שתכחנו בתכלית שפלות והוא בתכלית הגובה ; ונעלם ממנו עצמו • ר"ל מעלות הגלגלים לא יוכלו כחוזים כי אם כהגה מכלית ורוב פעולותיו שהמנת פעולות הגשמיים המתמיים בזה העולם הספל בעלמות ממנו רוכם ; כל שכן הסגת פועלו • ר"ל הסגת פעולות הגרמים המתמיים בעלמות לנו כ"ש מרחוי שיהיה הסגת פעולות פעלו שאינו גשם והוא כש"י בעלמות ; וכן הגרמים אחר בין גלגל לגלגל • ר"ל והוא הגשם הכלתי שומר תמונתו וכמו שזכר הרב בפרק כ"ד מתני ; והשתכל אלו הכמונאות הגשמיות • ר"ל כח הרב לבחר שאפילו לפי דעתנו בחדוש העולם אין ראוי שנאחר שיהיו הגלגלים בעבור שאדם כי אין יהיה חפסר אלו הברריות הכפלאות הנעלמות הגדולות בעבור הבריה הקטנה והוא שאדם ; ויש לשאול על דעת הפילוסופי' בזה הענין וכו' ר"ל תכחנו מאמיני הדחוש שנחשוב שהגלגלי' בעבור האדם כשאל על הפילוסופי' בזאת הראיה שהביאו עלינו שעמתם' עולם גולל הגלגל ח"ת שיהיה בעבור האדם הפחות ולאחר אין ספק שאלו אחדרנו וכו' אבל לפי דעת הפילוסופים בחוחלט החמין הקדמות העולם ושאל הוא ע"ב הביאם אין תקוש עליו ואחת השאלה כי כל הכמונאות הם מכוונות לעצמם כי אחרם ז' יותר מן האדם ר"ל לפי הענין הפילו' שאוכיח מח"ח שיהיה בריה גדולה ועצומה בעבו' האדם שהוא בריה שפלה היה זה שקר אלו לא היתה הבריה הזאת רק אחת אי זה כמות מונבל אבל בכר אפשר שיהיה הגלגל בעבור בריות בלתי בעלי תכלית : מאחר הפרש ביניהם מעלת העצם • ר"ל שעצם הגרמים המתמיים יותר ז' ויותר כבי ויותר פשוט מצורף כי הם בעלי שכל והם כפגל תמיד ; סוף דבר שאלת השאלה יעזר בה המה שנאמינהו מחדוש העולם • ר"ל זאת השאלה אחר עשינו על סדרים שהביאו הפילוסופים שנשמי הגלגלים גדולים ועצומים ולכן אין הגלגלים בעבור האדם ואחרנו שבבר אפשר שיהיו גשמים גדולים בעבור קטנים ככבר בחל לעקטנים הבה בשאלה בנויה על אמונת החדוש שלו מן הקל שנאמר שהגלגלים הם בעבור האדם מלד רצוני ית' אבל לפי דעתם' הקדמו' הנה תכלית כל צורה היא שלמותם בעין הבוא וכמו שביארנו בפרק שלפני זה ; ורוב מה שנוכיח בזה הפרק היה זה הענין • ר"ל שאפילו עם אמונת החדוש עדיין אין ראוי שיהיו הגלגלי' בעבור מין האדם ; וג"כ היותו נמצא תמיד • ר"ל גם היתה כונת הפרק לבאר שמה שתשבו קצת הנכנסים שמה שאמרו"ל מעשיו הגלגלים שם דברו ע"פ הגוחות אין הענין כן אבל דברו בדקדוק גמור ומבאר הסכימו בקרוב לאמרי התכונה :

פרק טו

פרק יד

ולא היה הספר הנכתב לגאר אל אחר שנות עוסה • הראנו בזה אלו שיש צריך לאותו מתמ ות"ל לו ולמה אין בכאן הפסק הנכנס לגאר • סוף דבר עוזת השאלה יעזר בה מה שנאמינהו מחדוש העולם בעבור הגלגלים ולמה אין בזה הנעלם הראנו בזה ואם אמר שיש בעבור הגלגלים ולמה אין בזה הנעלם ולמה אין בזה הנעלם ולמה אין בזה הנעלם

אמר שם טוב לון ספק כי הנלחי כלים הוא יותר נכבד מהנלחי כמין כי הנלחי כמין הוא תקון החסרון אשר יקרה לדברים הטוים וכפסדים ולא כנים שכלל הדמיונים הנמלחים עתה יהיו נלחי ס וקיימים לעולם ח"ת שלאמר שהנלמים יהיו נעבור תלו כי יהיה הגדול בעבור הקטן והמעולה בעבור הפחות ולהיו נתנגב שיהיה המעולה והגדול בעבור הפחות רבות והם כל ח"כ תתבטל הספק בתשובה בזה כי נפשות הבדיקים כבר יתבחר שהם עכשיו מקבלים הכוללת שהוא הכשל השופל ולהיו יהיה הפרש בעבור הענין והכן זה כי בזה יסולק הספק מהנפשות והכה נשמי המינים הם חלקים מהנמלחים מהיסודות אשר הישובות חלק קטן מהעולם הנעלין ולהיו יהיה הנפש הגדול הנעוה בעבור הקטן הנשאר כי אם הגדול הנעוה בעבור הפחות ועוד אם יאמר כי הנפש הנעלה הנמלחים הם הנמלחים הנמלחים הנמלחים

שוה מקום טעותם מופרס. ר"ל לתה המעיין כמלמרי זה תמצא שאותם החלוקות הכריחיות שעשיתי לפי דעת הפילוסופי לבחר דעת' ואותם הנעשר שיש לפילוסופי' על שהש"י בלתי מסגיח בבחינם המציאות ומולגים חסידים בחיים רעים ותנשים רעים בחיים טובים אחר אותה הערה היא מקום טעותם כשעסקתם שהש"י בלתי מסגיח כל חלו החלוקות ואחת הערה תמצא מפורשת בדברי אלכסנדרי אלפרדוסי: הוא בהיות' בוחנו' המציאות בעניני חיים מבני אדם אחר רעותיהם מקום. ר"ל לו הפילוסופי' בכלו מה שהעידו לנו וזה שהש העידו לנו שאין רחוי לבמון המציאו' בעניני' פרטי' מבני אדם בשיהיו הרעות ההם מבני אד' מגיעים מצד האולת וכפיות לו מהכרח טבע המוחר ואין בזה עול בחק הש"י כלל והם העידו לנו כל זאת והם הביאו רחייה על שהש"י בלתי מסגיח בחלקם קצת החסידים בחיים רעים אחר אפס' שיהיה רעתם מצד האולת וכפיות לו מהכרח טבע המוחר: וכבר ביארנו מזה מה שנריך. ר"ל ביאר זה בפרק שנים עשר מזה החלק: מי שיתמיד בחלמודיכו. ר"ל בחמונתיכו בענין ההשגחה:

פרק יז דרוש בחלקים. ר"ל שסוכר כיסודות הארבע: וכבר דברנו מזה הענין בחלק שקדם. ר"ל זכר זה בפרק כ' מסמי: וסכל

בעניין אחד לא ימלט מהיותו משגיח להנהיג מה שידענו. או יעזבהו. רמו שיעזוב האדם וישכח בביתו הנהגת החתולים על דרך משל. או מה שהוא יותר פחות מהם. ואשר יש לו השגחה בעניין. פעמי' ינוצח וילאה להנהיגו. ואע"פ שהוא רוצה להנהיגו. וכאשר חלקו ההלוקה הזאת פסקו וגזרו גזרה. ואמרו ששני חלקים מאילו השלשה חלקים המחוייבי לכל מי שידע נמנעים בחוק הש"י. והם שלא יוכל או יוכל ולא ישגיח. מפני ששניהם מדורת רעות או לאות וחלילה לשם משניהם. א"כ לא נשאר מן החלוקה כולה אלא שלא ידע דבר מאלו העניינים כלל. או ידעם ויסדרם הסדור הטוב ואנחנו נמצאם בלתי מסודרים ולא מחוייבים להקש ולא נמשכים כפי מה שצריך. א"כ בזה ראיה על היותו בלתי יודע אותם בשום צד ולא לשום סבה. זה העניין הוא אשר הביאם תחלה לדבר הסרה הגדולה הזאת: ותמצא כל מה שבארתי לך מחלוקתם והערתם. ותראה שזה מקום טעותם מפורש במאמר אלכסנדר אלפרדוסי אשר חבר בהנהגה. וראה ותמה איך נפלו ביותר רע ממה שברחו ממנו. ואיך סבלו העניין אשר היו מעידים אותנו עליו ומפרשים אותו לנו תמיד. אמנם נפלם ביותר רע ממה שברחו ממנו הוא בהיותם בורחים מיחס אל השם עזיבה ושכחה. ועתה פסקו עליו בסבלו. והיות כל מה שבזה העולם התחתון נסתר ממנו לא ישיגהו ואמנם סבלותם במה שהיו מעידי' אותנו עליו תמיד. הוא בהיותם בוחנים המציאות בעניני אישי' מבני אדם. אשר רעיותיהם מהם. או מהכרח טבע החמר. כפי מה שאומרי' תמיד ומבארים וכבר בארנו מזה מה שצריך. וכאשר יסרו הפנה הזאת הסותרות לכל פנה טובה. המבערת הור כל דעת אמתי. התחילו אחר כן להסיר גנותה וחשבו שידיעת אלו הדברים נמנע בחק השם מפנים רבים. מהם שהחלקים אמנם יושנו בחושים לא בשכל והשם לא ישיג בחוש. ומהן שהחלקים אין תכלית להם. והידיעה היא עניין מקיף וכולל הדבר ומה שאין לו תכלית לא יקיפהו מדע ולא יכילהו. ומהם שהידיע' בחושים והם הפרטיים בלא ספק תחייב לו קצת שנוי. מפני שהוא התחדשות ידיעה אחר ידיעה: ולפי שענתנו אנחנו קהל המחזיקים בתורה שהוא ידעם קודם היותם יחייבו עלינו שתי הרהקות. האחת מהן התלות הידיעה בהעדר הגמור. והשנית היות ידיעה הדבר בכח דבר אחר וידיעת היותו בפעל דבר אחר: וכבר הפליגו לחשוב רע ער שאמר קצתם שהוא יודע המינים לבד לא האישים. ואמר קצתם הוא שאינו יודע דבר זולת עצמו בשום פנים כדי שלא יהיה בו רבוי ידיעות לפי מחשבתם. ומן הפילוסופים מי שיאמין באמונתנו שהוא יתעלה ידע כל דבר ולא תעלם ממנו תעלומה כלל. והם אנשים גדולים קודם ארי"סטו. כבר וכרם ג"כ אלכסנדר במאמר ההוא. אלא שהוא אינו רוצה בדעתם ויאמר שהגדול שבדברים הסותרים אותו. הוא מה שנראהו לעין מרעות יבאו לטובים וטובות יגיעו לרעים. סוף דבר כבר התבאר לך שהם בלם אלו מצאו ענייני בני אדם מסודרים כפי מה שיראה להמון שהוא סדר. לא היו נכנסים לדבר מזה הענין כלו ולא היו הורסים אליו. אבל המביא הראשון לזה העיון הוא בחינת ענייני בני האדם הטובים שבהם והרעים והיותם במחשבתם בלתי מסודרים. כמו שאמרו סכלינו. לא יתכן דרך יי'. ואחר בארי שהדברים בידיעה ובהשגחה נקשרים קצתם בקצתם אתחיל לבאר דעות המעיינים בהשגחה. ואחר כן מה שספקו בו בידיעת השם בחלקים:

פרק שבעה עשר

דעות הדעת בני אדם בהשגחה. חמש דעות. והם כלם קדומות ר"ל שהם דעות נשמעו מזמן הנביאים מעת הגלות התורה האמיתית המאירה לאלו המחשבים כלם:

המציאות הראשון הוא מאמר מי שחשב שאין השגחה כלל בדבר מן הדברים בכל זה

טובים וערבים. והביאם זה לעשות החלוקה אשר תשמע עתה. והיא שהם אמרו לא ימלט העניין מאחר משני חלקי. אם שיהיה השם בלתי יודע דבר מאלו העניינים האישיים ר"ל הפרטיים ובלתי משיג אותם. או יהיה משיג אותם ויודעם וזאת חלוקה הברחית. ואחר כן אמרו וא"כ הוא שישיגם ויודעם לא ימלט העניין מאחד משלשה חלקי. אם שיסדרם וינהיגם סדור טוב ושלם ותמים. או יהי' מנוצח ולואה לסדרם אין יכולת לו עליהם. או ידע ויוכל לסדר ולהנהיג הסדר וההנהגה הטובים אלא שהוא יעזבם ויתשם. על צד היותם נבזים ושפלים ופחותי בעיניו או על צד הקנאה. כמו שנמצא איש מבני אדם יבול לחון טוב לאיש אחר והוא יודע צורך האיש ההוא להשיג אל טובו. אלא שהוא לרוע טביעו ורשעו וקנאתו יקנא בו על זה ולא יחנהו הטוב ההוא וזאת חלוקה הברחית אמתית ג"כ. ר"ל שכל יודע

בעניין אחד לא ימלט מהיותו משגיח להנהיג מה שידענו. או יעזבהו. רמו שיעזוב האדם וישכח בביתו הנהגת החתולים על דרך משל. או מה שהוא יותר פחות מהם. ואשר יש לו השגחה בעניין. פעמי' ינוצח וילאה להנהיגו. ואע"פ שהוא רוצה להנהיג. וכאשר חלקו ההלוקה הזאת פסקו וגזרו גזרה. ואמרו ששני חלקים מאילו השלשה חלקים המחוייבי לכל מי שידע נמנעים בחוק הש"י. והם שלא יוכל או יוכל ולא ישגיח. מפני ששניהם מדורת רעות או לאות וחלילה לשם משניהם. א"כ לא נשאר מן החלוקה כולה אלא שלא ידע דבר מאלו העניינים כלל. או ידעם ויסדרם הסדור הטוב ואנחנו נמצאם בלתי מסודרים ולא מחוייבים להקש ולא נמשכים כפי מה שצריך. א"כ בזה ראיה על היותו בלתי יודע אותם בשום צד ולא לשום סבה. זה העניין הוא אשר הביאם תחלה לדבר הסרה הגדולה הזאת: ותמצא כל מה שבארתי לך מחלוקתם והערתם. ותראה שזה מקום טעותם מפורש במאמר אלכסנדר אלפרדוסי אשר חבר בהנהגה. וראה ותמה איך נפלו ביותר רע ממה שברחו ממנו. ואיך סבלו העניין אשר היו מעידים אותנו עליו ומפרשים אותו לנו תמיד. אמנם נפלם ביותר רע ממה שברחו ממנו הוא בהיותם בורחים מיחס אל השם עזיבה ושכחה. ועתה פסקו עליו בסבלו. והיות כל מה שבזה העולם התחתון נסתר ממנו לא ישיגהו ואמנם סבלותם במה שהיו מעידי' אותנו עליו תמיד. הוא בהיותם בוחנים המציאות בעניני אישי' מבני אדם. אשר רעיותיהם מהם. או מהכרח טבע החמר. כפי מה שאומרי' תמיד ומבארים וכבר בארנו מזה מה שצריך. וכאשר יסרו הפנה הזאת הסותרות לכל פנה טובה. המבערת הור כל דעת אמתי. התחילו אחר כן להסיר גנותה וחשבו שידיעת אלו הדברים נמנע בחק השם מפנים רבים. מהם שהחלקים אמנם יושנו בחושים לא בשכל והשם לא ישיג בחוש. ומהן שהחלקים אין תכלית להם. והידיעה היא עניין מקיף וכולל הדבר ומה שאין לו תכלית לא יקיפהו מדע ולא יכילהו. ומהם שהידיע' בחושים והם הפרטיים בלא ספק תחייב לו קצת שנוי. מפני שהוא התחדשות ידיעה אחר ידיעה: ולפי שענתנו אנחנו קהל המחזיקים בתורה שהוא ידעם קודם היותם יחייבו עלינו שתי הרהקות. האחת מהן התלות הידיעה בהעדר הגמור. והשנית היות ידיעה הדבר בכח דבר אחר וידיעת היותו בפעל דבר אחר: וכבר הפליגו לחשוב רע ער שאמר קצתם שהוא יודע המינים לבד לא האישים. ואמר קצתם הוא שאינו יודע דבר זולת עצמו בשום פנים כדי שלא יהיה בו רבוי ידיעות לפי מחשבתם. ומן הפילוסופים מי שיאמין באמונתנו שהוא יתעלה ידע כל דבר ולא תעלם ממנו תעלומה כלל. והם אנשים גדולים קודם ארי"סטו. כבר וכרם ג"כ אלכסנדר במאמר ההוא. אלא שהוא אינו רוצה בדעתם ויאמר שהגדול שבדברים הסותרים אותו. הוא מה שנראהו לעין מרעות יבאו לטובים וטובות יגיעו לרעים. סוף דבר כבר התבאר לך שהם בלם אלו מצאו ענייני בני אדם מסודרים כפי מה שיראה להמון שהוא סדר. לא היו נכנסים לדבר מזה הענין כלו ולא היו הורסים אליו. אבל המביא הראשון לזה העיון הוא בחינת ענייני בני האדם הטובים שבהם והרעים והיותם במחשבתם בלתי מסודרים. כמו שאמרו סכלינו. לא יתכן דרך יי'. ואחר בארי שהדברים בידיעה ובהשגחה נקשרים קצתם בקצתם אתחיל לבאר דעות המעיינים בהשגחה. ואחר כן מה שספקו בו בידיעת השם בחלקים:

פרק שבעה עשר

דעות הדעת בני אדם בהשגחה. חמש דעות. והם כלם קדומות ר"ל שהם דעות נשמעו מזמן הנביאים מעת הגלות התורה האמיתית המאירה לאלו המחשבים כלם:

המציאות הראשון הוא מאמר מי שחשב שאין השגחה כלל בדבר מן הדברים בכל זה

דברו הפילוסופים על הסם בידיעתו בכל אשר ידיעתו קרה גדולה מאד וכשלו כשלון אין תקון בהם ולא לתי שנמשך אחריהם ויקבל אחריהם ויסכור מה שיסכרו הם בדעת הבורא. ואמר הרב שיגיד הספקות והסבותיהם אחר הביאם לדבר הסרה בענין הזה ויבין דעת התורה האלהית אלא שהם הרעות המבוטות התורה האלהית אלא שהם יעזבם ויבחרם ע"ש היותם בבנים ושפלים לו על צד קנאה' ולזה לא יחבבו הטוב ההוא ואחר' שיהיה יודע הדברים ויסדרם בסדור טוב בחנו נמצאים בלתי מסודרים ולא יסדרם מצד היותם בבנים ושפלים לו מצד הקנאה וכ' אלו עדות רעות לו מצד שהוא לוחה אלילה לאל מכל אלו א"כ לא בחר אלא היותו בלתי יודע אותם בשום צד ולא בשום סבה וזהו אחר הביאם תחילה לדבר הסרה הגדולה האלה לומר שהשם יתע' אינו יודע מכל הנעשה דבר בארץ הקרקעות' למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ ואחר הרב שהגדולה שברחיות אחר הביאה לפילוסופים לומר שהש"י לא ידע בלתי אותיות אחר בכאן הוא מעוט הסדר הנמצא בם ואם היה נמצא בם סדר היו אומרי' שהש"י ידע הדברי' ויגיע בהם א"כ בפיסולק זה הסמך יחייב שלא שהש"י יודע ומשגיח בחלו הדברים ובאה הביאם לאלו החכמים לומר שהיה בלתי אחות שיאמרו שידעם ואות לוחה אלילה מלהסדרם ולכן גזרו שהוא לא ידע הדברים ולא רחו שיותר רע הוא לומר ויותר מגונה שהש"י יוסכל כל הדברים הנעשי' תחת גלגל הירח מבלתי שנאמר שיש שם עשבה ושכחה לפניו ויהיה כל מה שנמצא בזה העולם התחתון נסת' ממנו להשיגו והבה אז הפילוסופ' שעידו לנו ואמרו שאין רחוי לבחון המציאות בעניינים פרטי' מבני אדם כי הרעו המגיעו' להם הוא מהכרח החטר ואין בזה עול לש"י כלל והם העידו לנו כל זה והם הביאו רחוי' על הש"י בלתי משגיח לחולתם שהחסידים מגיע עליהם רעות רבות ונרות ולרשעים מגיעים אליהם טובות הרבה כי זה יהיה מצד החטר ובאחר גזרו בזאת הפנה הסותרת לכל פנה הטובה המבער' הוקבל דעת אמיתי בתחילה אחר כן להסיר גנותה מצד שאלו הדברים נמנעים בחק הש"ש ואחר שהוא נמנע ולא יתואר בבלתי יכול' ולא בלאות לא זכרו הרב והביאו טענה לזה ואמרו הש"י א"ש שידע אלו הדברים לבה אחרים הדברים חלקיים ופרטיים וחמריים וגשמיים והנשמי לא ידע אלא בחוש והשם לא ישיג בחוש אלא שהדברים שהחלקים אין להם תכלית וידיעה היא עיון מקיף וכולל ומה שאין לו תכלית אבלי לו לא יקיפו א"כ הש"י לא ידע אלו האישי' עוד טענה ג' הדברים אלו הם משתנים ומה שהוא משתנה יחייב שנדיעתו יהיה משתנה והש"י אינו משתנה א"כ לא ידע אלו הדברים אחר בכאן טענה ד' אנחנו המחזיקים בתורה סוברים שהש"י יודע הדברים קודם היותם ואם היה הדבר קדמלה ידיעתו בהעדר הגמו' א"כ יתחייב שלא ידעם קודם היותם ואינו ידיעת הדבר בכח דבר אחר וידיעת היותו בפעל דבר אח' ובכר הפליגו לחשוב רע עד שיאמרו קצתם שהוא יודע המינים לא האישים ואמרו קצת כי אינו יודע זולת עצמו בשום נד כדי שלא יהיה רבוי ידיעות כפי מחשבתו:

אמר שם טוב לא הביאו הפילוסופים לומר שלא ידע אלא את עצמו מה שאחר מרבוי ידיעות אלא כי אם ידע בתחתון מצד שהוא תחתון הפעול שב עלה ואם היה הש"י יודע הפעול הראשון לא מצד ידיעת עצמו אלא מצדו ישוב הפעול עלה הה שקר. עוד אחר הרב כי מן פילוסופים מה שיאמרו בחמונתיכו ושהוא ידע כל דבר ולא תעלם ממנו תעלומה כלל. והם אנשים גדולים קודם

דברים שם מחת המאמר כן המאמר דבר מוגשם וכו' אי בשכל עצמו מבדילים בין המוכל והמלמדים ולחמת כן כוח שבשכל עצמו ודע הכבל אחר בנו ובין המדומה כמ"ש בפרק ע"ג בהקדמה שמוריש בהערה אחר הלמד לא מוכל בלמדון ואין מוכל הלמדון מוכל הבשכל מכל בפנו וזה כי בשכל ובפרק מורכבות ומבדיל חלקיהם ומפושט ומבדיל בחתקים ובמנוגים ומשג מן הדבר מה' שבינים דברים אחר בכללים אבל בשכל בפרק שבי אישים מבני אדם אבל הדמיון בחלקיות ובשכל ובדיל שבנין אבלנו מן הענין אחיר ולא יקחת מוגשם מן המוגשים אלא בכללי ובפרטי יודע בבאות הנלמד מן הדברי ואין הדמיון מוכל דבר אחלי הפעולות הדמיון לא ומשג אלא המוכרב בכללו לפי מה שהשגנוהו אחרים או ירגיש הדברים המחוברים ומרגיש אלים על אלים ובכל נעם •

פרק יז

בחיוקם בוחנים המציאות בעניני אישים מבני אדם אחר מהם לו מהכרח שבע המוחר בחר סבות המחרים אחלם ושכבו הם לומרים שהוא רוע אדול אחר אבנרם"ר בחם מחר אמלעי בחמחר י"ם שנין בענין"ל אחר ולאו שבחקות ולם הדבר בטוב והחשוב אחר בחלאות בחו בסוי והבדר לם אות מהבחלאות בדבר בבר בנמחר לו הוא בבחלאו לבל לו בבני הבנים יחר ואות בבחלאות מבני מלאותו בחוקו אבבל אלם'

פרק יז

דעות בני אדם בהשגחה ס' דעות והם כלם קדומות רולה לומר שהם דעות נשמעו מזמן הנביאים מעת הגלות התורה האמיתית המאירה לאלו המחשבים כולם:

הדעת הראשון הוא אחר מי שיחשוב שאין השגחה כלל כדבר מן הדברים בכל זה המציאות וכל מה שבו מן הסמים נפל במקרה ובלתר הדמון ואין שם כלל לא ולא

ולא תנסה ולא תעשה בדבר וזאת דעת אפיקורוס כי הוא מכחיש שיש בכאן סבה פועלת שיעשה דבר מפני דבר לאבל רואה שיש בכאן עצמים פרטיים ויתערבו קצתם בקצתם כאשר יזדמן ויתהוה מהם מה שיקרה וכבר אמרו זה הדעת כי אם הדברים נופלים בשקרה לא היו בהכרחים תמידיים ולא תלוליים ונאותים קצתם לקצתם ומביתים אל התכלית וחלקי הזר אשר יורה כל זה שאינם בהזדמן לכל מעשה מסדר ומנהג :

אפורי

הדעת השני הוא דעת מי שיתחייב שקצת הדברים יש בהם הסבה המציאות ושכל מה שבו מן השמים ומה שבתוכם נופל במקרה וכאשר יזדמן . ואין שם בלל לא מסדר ולא מנהיג ולא משגיח בדבר . וזה דעת אפיקורוס והוא ג"כ אומ' בחלקים ורואה שהם מתערבים כאשר יזדמן ויתהוה מהן מה שיקרה . וכבר אמרו זה הדעת הכופרים מישראל והם הנאמר עליהם . כחשו ביי' ויאמרו לא הוא . וכבר באר ארי' שהו במופת שקרות זה הדעת . ושהדברים כלם אי אפשר היותם במקרה . אבל יש מסדר ומנהיג להם . וכבר דברנו מזה מעט במה שקדם :

ומה שבתוכם נופל במקרה וכאשר יזדמן . ואין שם בלל לא מסדר ולא מנהיג ולא משגיח בדבר . וזה דעת אפיקורוס והוא ג"כ אומ' בחלקים ורואה שהם מתערבים כאשר יזדמן ויתהוה מהן מה שיקרה . וכבר אמרו זה הדעת הכופרים מישראל והם הנאמר עליהם . כחשו ביי' ויאמרו לא הוא . וכבר באר ארי' שהו במופת שקרות זה הדעת . ושהדברים כלם אי אפשר היותם במקרה . אבל יש מסדר ומנהיג להם . וכבר דברנו מזה מעט במה שקדם :

הדעת הב' דעת מי שיחשוב שקצת הדברים יש בהם השגחה והם בהנהגת מנהיג וסדר מסדר . וקצתם נעזב ומונח אל המקר' וזה דעת ארס"טו . ואני אבאר לך דעתו בהשגחה . הוא רואה שהש"י משגיח בגלגלים ומה שבהן . ומפני זה התמידו אישיה' על מה שדם עליו . וכבר כתב אלכסנ' ואמ' שדעת ארס"טו שהשגחת' השם תכלה ותפסק אל גלגל הירח . וזה סעיף משרשו בקדמות העולם . שהוא הושב שהו שגחה היא כפי טבע המציאות . א"כ אלו הגלגלים ומה שבהם אשר אישיהם מתמידים עניין ההשגחה בהם הוא התמדתם על עניין שלא ישתנה . וכמו שהתחייב ממציאותם מציאות דברים אחרים אין אישיהם מתמידי המציאות אבל מיניהם . שפע נ"כ מן ההשגחה ההיא מה שחייב השאר המינים והתמדתם וא"א השאר אישיהם . ולא נעזבו נ"כ אישי כל מין עזיבה גמורה . אבל כל מה שנזדכך ווקק מן החמר ההוא . עד שקבל צורת הצמיחה . נתנו בו כחות שישמרוהו זמן קצוב . ימשכו אליו מה שיאות לו וידחו מעליו מה שאין תועלת לו בו . ומה שנזדכך ממנו יותר מן הראשון . עד שקבל צורת ההרגשה . הושמו בו כחות אחרים לשמרו ולנצרו . והושמה לו יכולת אחרת להתנועע לכוון למה שיאות לו ולברוח ממה שהיא כנגדו . ואחר כן נתן לכל איש כפי מה שיצטרך לו המין ההוא . ומה שנזדכך יותר עד שקבל צורת השכל . נתן לו כח אח' ינהיג בו . ויחשוב וישתכל במדה שאפשר בו עמידת אישו ושמירת מינו כפי שלמות האיש ההוא . אמנם שאר התנועות הנופלות באישי המין הם נופלות במקרה . ואין זה אצל ארס"טו בהנהגת מנהיג ולא בסדור מסדר . והמשל בו אם נשבה רוח סוער או בלתי סוער . אין ספק שיפיל קצת עלי זרה האילן . וישבר סעיפים מאילן אחר . וישליך אבן מתל של אבנים . ויעלה עפר על עשבים ויפסידם . ויסער הים ותשבע הספינ' שהיתה שם . ויטבעו כל מי שבה או קצתם . ואין הפרש אצלו בין נפילת העלה ההוא . ונפילת האבן . או טביעת החסידים ההשובים ההם אשר היו בספינה . כן לא יפריש בין שור שהטיל רעי על עם מן הנמלים ומתו . או בניין שנהרסו שתותיו ונפל על מי שבתוכו מן המתפללי' ומתו . ואין הפרש אצלו חתול שנזדמן לו עבבר וטרפו או עכביש שטרף זבוב . או אריה שירעב ופגש בנביא וטרפו . סוף דבר עקר דעתו שכל מה שיראהו נמשך לא יפסד ולא ישתנה לו מנהג כלל בעניינים הרקיעיים . או ימשך על סדר לא יעדר ממנו דבר כי אם לעתים רחוקים ועל דרך זרות בעניינים השבעיים . הוא אומר שהוא בהנהגה כלומר שההשגחה האלהית מחוברת אליו . וכל מה שיראהו בלתי נמשך על הקש ולא שוקד על סדר . בעניינ' אישי כל מין מן הצמחים ובעלי חיים מדברים ושאינם מדברים . יאמר שהוא במקרה לא בהנהגת מנהיג . ר"ל שלא תחובר אליו השגחה אלהית . והוא רואה ג"כ שחבור ההשגחה באלו העניינים נמנע . וזה נמשך אחר דעתו בקדמות העולם ושכל מה שנמצא בו זה המציאות חלופו נמנע . ואשר האמינו זה הדע' ממי שיצא מכלל תורתינו הם האומרים עזב יי' את הארץ :

הדעת הג' הוא הפך זה הדעת השני . והוא דעת מי שרוא' שאין בכל המציאות דבר במקרה כלל . לא כללי ולא פרטי . אבל הכל ברצון וכונה והנהג' . ומבואר הוא שכל מי שינהיג כבר ידע . וזאת היא כת האשעריאה מן הישמעאלים והתחיבו לזה הדעת הרחקות עצומות ופבלום וקבלו אות' והוא שהם יודו לאר' שמו שיחשבהו מהחשואה . בין נפילת העלה ומות האיש אמרו כן הוא . אבל לא נשבה הרוח במקרה אבל השם חניעה . ולא הרוח הפילה העלים אבל כל עלה נפל בגזרה מן השם והוא אשר הפילו עתה בזה המקום . ואי אפשר שיתאחר זמן נפילתו או יקדם וא"א נפילתו בזולת זה המקום כי זה כולו נגזר מקדם . והתחייב להם לפי זה הדעת שיהיו תנועות בעלי החיים ומנוחותיו נגזרות . ושהאר' אין יכלת בידו כלל לעשות דבר או להניח עשותו : ויתחייב לזה הדעת ג"כ שיהיה טבע האפשר בטל באלו העניינים . ושיהיו אלו הדברים כלם אם מחויבים או נמנעים . וקבלו זה ואמרו שאלו אשר נקראם אפשריים בעמידת ראובן ובא שמעון הם אפשריים בערך אלינו . אמנם כשיערכו לשם ית' אין אפשרות בחן כלל אבל מחויב או נמנע : ויתחייב מזה הדעת ג"כ שיהיה ענין התורות בלתי מועיל כלל . אחר שהאדם אשר לו נתנה בל תורה לא יוכל לעשות דבר לא לקיים מה שצווה בו ולא להזהר ממה שהוזהר ממנו . ואמרה זאת הכת שהוא ית' כן רצה . שישלח . ויצוה . ויזהיר . וייעד . ויירא . ואעפ"ש שאין יכלת בידינו . ויתכן שיעמוס עלינו לעשות הנמנעות . ואפשר שנקיים המצוה ונעניש ונגמול טוב . ויתחייב לפי זה הדעת ג"כ שלא תהיה תכלית בוזנה לפעולותיו ית' . וסבלו בובד אלו הרחקות כולם בעבור שישלח להם הדעת ההוא . עד כשנראה איש נולד סומא או מצורע אשר לא נוכל לומר שקדם לו חטא שתתחייב בו זה . יאמר שבן רצה השם . וכשנראה החסיד העובד שנהרג בייסורין יאמר כן רצה יי' . ואין עול בזה . כי ראוי לחס בחק השם ית' לעלה שייסר בייסורין מי שלא חטא וינמול טוב לחוטא . ומאמריהם כאלו הדברים מפורסמים :

הדעת הד' הוא הפך זה הדעת הב' . והוא דעת מי שרוא' שאין בכל המציאות דבר מקרה כלל . לא פרטי ולא כולל . אבל הכל ברצון וכונה והנהגה . ומכואר הוא שכל מי שיכיר בכך ידע . אף שאין כל מי שיכיר יודע . ואחרו בעלי זה הדע' כי לא נקנה דבר בזה העולם כי אם מהיסודות . כי מהיסודות כי תהי"ת מתעלות כל אלו ואלו מבלתי שהם ידע לותם ויכיר אותו הש"י כי זה הוא שיכשל זה התכשיל הם הדרן והכיונו ושיהיה כארף התכשיל ולא יאחר הם לאות לו שיהיה כתכלית התיקון ונכשיל הם הדרן והכיונו וכן הם הטיל שור רעי על נמלים והמית לותם הם הדרן והכיונו כ"ש הם פגע אריה חסיד ונרוק שהם הדרן והכיונו לשרפו וכן נ"כ שאר כל תנועת ב"ח המדברים והבלתי מדברים זה הכת הוא כת האשעריה ויתחייב לפי זה הדעת ג"כ שלא תהיה תכלית הכוונ' לפעולותיו ית' : וסבלו כל אלו הרחקות בעבור שישלח הם סדעת הזאת . ר"ל שלא יהיו הדברים בהשגחתו בכוונת תקון :

הדעת הרביעי שלחדם יכולת ורשות כל אדם בתוכ' ולזה יתמך כל מה שבתורה מהחלום ומהאמרה והנחול והנעשה על דעת אלו וירחו שפעולת הם כלם כמשכות אחר החכמ' ושלא יתכן לו עול ולא יעבוד כשוב והמעתולה ג"כ הם על זה הדעת ר"ל שהם יתעלה ידע כל דבר ושהאד' בעל יכולת והכל נמשך אחר התכונה בתמך אחר סבראה מושגת המליות כי המליות נחשבת אחר המליות וכת האשעריה כרחו ליתם לם סבלות כדבר ולא יתכן לם לומר ידע זה כפ"ש לו החלק וסבל את זה וגזרו שכל המעשה הוא בגזרה וידע' והכיכנ' ויתחייבו הרחקו' סאה וסבלו' וסבלו הם יחי' עושה רע לטובי' ויגמול טוב לחוטא ויקחם לם ית' עול וכת

הדעת הה' הוא הפך זה הדעת הד' . והוא דעת מי שרוא' שאין בכל המציאות דבר מקרה כלל . לא פרטי ולא כולל . אבל הכל ברצון וכונה והנהגה . ומכואר הוא שכל מי שיכיר בכך ידע . אף שאין כל מי שיכיר יודע . ואחרו בעלי זה הדע' כי לא נקנה דבר בזה העולם כי אם מהיסודות . כי מהיסודות כי תהי"ת מתעלות כל אלו ואלו מבלתי שהם ידע לותם ויכיר אותו הש"י כי זה הוא שיכשל זה התכשיל הם הדרן והכיונו ושיהיה כארף התכשיל ולא יאחר הם לאות לו שיהיה כתכלית התיקון ונכשיל הם הדרן והכיונו וכן הם הטיל שור רעי על נמלים והמית לותם הם הדרן והכיונו כ"ש הם פגע אריה חסיד ונרוק שהם הדרן והכיונו לשרפו וכן נ"כ שאר כל תנועת ב"ח המדברים והבלתי מדברים זה הכת הוא כת האשעריה ויתחייב לפי זה הדעת ג"כ שלא תהיה תכלית הכוונ' לפעולותיו ית' : וסבלו כל אלו הרחקות בעבור שישלח הם סדעת הזאת . ר"ל שלא יהיו הדברים בהשגחתו בכוונת תקון :

הדעת הו' הרביעי שלחדם יכולת ורשות כל אדם בתוכ' ולזה יתמך כל מה שבתורה מהחלום ומהאמרה והנחול והנעשה על דעת אלו וירחו שפעולת הם כלם כמשכות אחר החכמ' ושלא יתכן לו עול ולא יעבוד כשוב והמעתולה ג"כ הם על זה הדעת ר"ל שהם יתעלה ידע כל דבר ושהאד' בעל יכולת והכל נמשך אחר התכונה בתמך אחר סבראה מושגת המליות כי המליות נחשבת אחר המליות וכת האשעריה כרחו ליתם לם סבלות כדבר ולא יתכן לם לומר ידע זה כפ"ש לו החלק וסבל את זה וגזרו שכל המעשה הוא בגזרה וידע' והכיכנ' ויתחייבו הרחקו' סאה וסבלו' וסבלו הם יחי' עושה רע לטובי' ויגמול טוב לחוטא ויקחם לם ית' עול

קרקאש

ונלא יענוש מעט. ר"ל אלא יענוש מי שעושה טוב: עד שהגיע בחלו מחלא לדם ולמה וכו'. ר"ל כל כך יחזיקו זאת הכת בזאת האמונה שיאמרו שהרע המגיע לאדיק שהוא לסרבות שכרו בעולם הבא שכמו כן יענו כאשר נאחל לדם למה יסר האם מעפעיו באדם וכו' ולמה נאחט זה אמי הבלתי מדבר ויאמרו מזה עוכלו מתמלאו בם" לעולם הבא לזה אמי הבלתי מדבר וזה הרחקה גדולה ומבלו: ומבלו גם כן מה שסבלוהו מן ההרחקות האם. ר"ל מכת המעתולה מבלו ההרחקות האם ומה שהרעת הפרעוש והכינ' והעבור תהיה לסרבות לדם גמול לעולם הבא כי אין ספק שהרעת האמיתי כלם ואובד ואין לו הפלגות נלאי אישי כלל: שהוא יתי' ידע כל דבר ושאדם בעל יכולת. ר"ל אם הוא יתי' יודע כל דבר אם כן ידיעתו היא הכרחית ונגל מה שידע היא מחוייב היותו והם עם זה אומרים שאדם בעל בחירה ואינו מוכרח על מעשיו אם כן אומרים דברים סותרים זה את זה ויש בזה מקום עיון כי אפי' לפי דעתנו בענין ההשגחה עדיין תהיה השאלה קיימת ויש שם דברים סותרים זה את זה: כן

דעת אלו על סדר. ויראו שפעולות השם כולם נמשכים אחר החכמ' ושלא יתכן לו עול ושלא יענש מטיב. והמעתזילה גם כן הם על זה הדעת. ואע"פ שיכלת האד' אינה אצלם גמורה. והם גם כן יאמינו שהוא יתעלה יודע בנפילת העלה ההוא וברמישת הנמלה ההיא. ושהשגחתו בכל הנמצאות. והתחייבו לזה הדעת גם כן הרחקות. ודברי סותרים זה את זה. אמנם ההרחקה היא. היות קצת אישי בניאדם נולד בעל מום והוא לא חטא. אמרו שהוא נמשך אחר חכמתו וזהו הטוב לאיש הזה משיהי כך שיהיה בריא. ואנחנו נסכל ההטבה ההיא ואין זה על הענש לו אבל על צד ההטבה אליו. (וכן יענוש) בהזרג החסיד שהוא להרבות גמולו בעולם הבא.

ער שהגיע באלו שנאמר להם ולמה ישר שם משפטיו באדם ולא ישרם בזולתו. ובאי זה חטא נשחט החי הזה הבלתי מדבר. וסבלו מן ההרחקה שאמרו שזה היה הטוב לו עד שיגמלהו השם בעולם הבא. ער שהריגת הפרעוש והכינה יתחייב שיהיה להם בעבורה גמול מאת השם. וכן זה העכבלתי אשם אשר טרפו התול או נין אמרו שכן גזרה חכמתו בחק זה העכבר והוא יגמלהו על שקרה אותו בעולם הבא. ואין ראוי אצלי לגנות אחד מאנשי השלש כתות בהשגחה. כי כל אחד מהם הביאהו הכרח גדול למה שאמר ארי' סטו נמשך אחר הנראה מטבע המציאות. וכת האשעריאה ברחו מיהם לש"י סכלות בדבר. ולא יתכן אצלם שיאמר שידע זה הפרט או החלק וסבל זה. והתחייבו ההרחקות ההם וסבלום וכת המעתזילה גם כן ברחו מליהם לו יתעלה עול ואון. וגם לא ישר אצלם להכחיש השכל הנברא עם האדם. ער שיאמר שהכאבת מי שאין חטא עליו אין עול בה. וגם יהא ישר אצלם גם כן שיהיה שליחות הנביאים כולם ונתינת התורה ללא עניין מושכל. וסבלו גם כן מה שסבלוהו מן ההרחקות ההם. ונתחייב להם הסתירה רוצה לומר דברים סותרים זה את זה. מפני שהם מאמינים שהוא יתעלה ידע כל דבר. ושהאדם בעל יכולת. וזה יביא למה שיתבאר במעט התבוננות שהוא סתירה:

והרעת החמישי והוא דעתנו רוצה לומר תורתנו. ואני אודיעך ממנו מה שכתוב בספרי נביאנו בו. והוא אשר נאמינהו המון חכמינו. ואגיד לך אחר כן עוד מה שיאמינוהו קצת האחרונים מעמנו. ואודיעך גם כן מה שאאמינהו אני בו. ואומר פנת תורת משה רבינו ע"ה וכל מי שנמשך אחריה. היא שהאדם בעל יכולת גמורה. רוצה לומ' שהוא בטבעו ובבחירתו וברצונו יעשה כל מה שיוכל האד' לעשותו. מבלתי שיבראה לו דבר מתחדש כלל. וכן כל מיני בעלי חיים שאינם מדברים יתנועעו ברצונם. וכן רצה ה' יתעלה רוצה לומר שמרצונו הקדום מאין תחלה. שיהיה כל בעל חי מתנועע לרצונו. ושיהיה האדם בעל יכלת על מה שירצהו. או יבתרהו ממה שיוכל עליו. וזאת פנה לא נשמע כלל באומתנו ובאנשי תורתנו הולק עליה. וכן מכלל פנת תורת משה רבינו ע"ה. שהוא יתעלה לא יתכן עליו העול בשום צד מן הצדדין. ושכל מה שיבא לאדם מן הרעות והמכות או ישיגם מן הטובות לאיש אחר או לקהל. הכל הוא על צד הדין. והיותו ראוי במשפט הישר אשר אין עול בו כלל. ואפילו אם נכנס קוץ ביד אדם והוציאו מיד לא היה רק על צד הענש לו. ואלו השיג למעט הנאר' היה גמול לו. וכל זה בדין. והוא אמרו עליו יתעלה. כי כל דרכיו משפט. אלא שאנחנו נסבל אופני הדין החוא. הנה כבר התבארו לך אלו הדעות. והוא שכל מה שתראה מענייני בני אדם המתחלפים. יחשוב ארי' סטו שהוא במקרה גמור. ויחשבו האשעריאה שהוא נמשך לרצון לבד. ותחשוב כת המעתזילה שהוא נמשך לחכמה. ונחשוב אנחנו שהוא נמשך אחר הראוי לאדם לפי פעולותיו. ומפני זה הוא אפשר אצל כת האשעריאה. שייסר השם בייסורין החסיד הטוב בעולם הזה. ויעמידהו עולמית באש אשר יאמר בעולם הבא. ויאמר שכן רצה השם. ויראה המעתזילה שזה עול. ושזה אשר הוכח במכאוב ואפילו הנמלה כמו שזכרתי לך יש לה גמול. והיות זה מוכח ומוסכם ער שיגמול נמשך אחר חכמתו: ואנחנו נאמין שכל אלו הענייניים האנושים הם כפי הדין. והשם חלילה לו מעול. לא יענוש אחד ממנו אלא המחוייב והראוי לעונש. זהו הכתוב בתורת משה רבינו עליו השלום כי הכל נמשך אחר הדין. ועל זה הרעת נמשכו דברי המון חכמינו ז"ל. שאתה תמצאם אומרים בביאור אין מיתה בלא

יענש אחד מהמון מלבד המחוייב והראוי לענוש זה כתוב בתורת מר"עם כי הכל נמשך אחר הדין ולמה זה יראה מפשטי הכתוב נמשכו על זה המון דברי חכמינו שאומרים תמיד אין מיתה בלא חטא ואין ייסורין בלא עון ואמרו במקום שאדם מודד בה מודדין לו ואמרו אין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל בריה ואף על פי שהאדם עושה ולא נמצה בה על פי נכיה נותנין לו שכר ואע"פ שלא נוזה נתנין לו שכרו ועכל זה בעיקר נמשכו כל הבריכם ע"כ הגיד הרב דעת תורתינו כפי מה שיסברו המון חכמינו והוא דעת שיראה מדברי נביאנו כפי תחלת הדעת המשותף וכפי הענין הנם אבל כפי האמת דעת הרב הוא דעת תורתינו ודעת נביאינו:

אמר שם טוב מה שאמר הרב שדעת המון חכמינו שהכל הדין והבית ראיה לאדם אין מיתה בלא חטא ואין ייסורין בלא עון הפלא ופלא ומה שפני שזה המאמר הכר ליתותה וסליק בתיבתא בגמרא שם לאמרינן שם לאמר רב דיתי אין מיתה בלא חטא ואין ייסורין בלא עון ואמרינן עלה מלאכי מסרת לבקרוש ברוך הוא מפני מה גזרת מיתה על אדם הראשון ואמר לאם מפני שמנה קלה נתיתי אלין עבר עליה אמרו לפניהם מלאכי מרע"ה שקיים כל התורה כלה וגזרת עליו מיתה אמר לאם מקרים ח' לנדיק ולרשע מיתה דרב דיתי תיובתא ואמרו שם ז' מתו בעונו של נחש וכו' כדאיתא התם הרי התחלר כפי דעת החכמים כי יש מיתה בלא חטא ויש ייסורין בלא עון וכי זהו הגולה מדעתם לא מה שאמר הרב כי אם מוכרים כי אין מיתה בלא חטא ואין ייסורין בלא עון אבל מה שאמר הרב הוא כפי המפורסם מהחכמים וכפי דרשם להמון אבל כאמתות יש מיתה בלא חטא ויש ייסורין בלא עון ואולי אמר הרב זה מהם כפי המפורסם מהאמריהם לא כפי האמתות והעלה מהאמר הרב כי כשאמר שהאדם הוא בעל יכולת והחירה אמר שלא נסמע חולק באומתינו ושהוא פנת תורתינו וכשאמר השם לא יתכן עליו עול אמר שהוא פנת תורת מרע"ה ואמנם הרעות הבאות לאדם אמר שהם על צד הדין לא אמר שזהו פנת תורת מרע"ה למה שכבר אומר שיבואו הוא מחוייב להענש עליהם: אמר שם סוב מה שאמר הרב שהכל נמשך אחר הדין ואמרנו נסכל אופן הדין אם כפי הנקבל אמנו פועל הפועל ולכן יקבל דעות ויהו הדין ונתעסק אחר מה שהשם אחר מהמפרשים ואמרו ואמרנו נסכל אופן הדין ר"ל יתם הפועל והנתפעל זה אין ראוי שיהיו ויאמרנו כי גם הסובר כי הכל

וכת המעתזילה הרחו מליהם לשם יתעלה סכלות והרחו מליהם לו עול והרחו שיהיה שליחות הנביאים ונתינת התורה כלה ענין ולכן אמרו שהכל ידיעת השם ולזה אדם יש בו יכולת לעשו מה שירצה וסברו מה שסברו מן ההרחקות הם והוא לומר כי אדם שלא חטא מעולם שיבואהו לו ייסורין לבוא לו בע"ה וכן גם כן שיהיה הרע המגיע לבעלי חיים לעוב להם וסבלו מן ההרחקות שיהיו דברים סותרים זה את זה מפני שהם מאמינים שהוא ידע כל דבר ושהאדם בעל יכולת ולזה אמרו שהוא יתעלה לא יתן לאדם בעל יכולת תרלה כי אין שם עול ולא תגערך אל שום הרחקה:

הדעת המקיפי וכוה הדעת, יש ג' דעות

והו' דעת המון חכמינו כי יאמינו מה שכתוב בספר נביאנו עוד אחר יגיד הרב מה שיאמינו קצת אחרונים מעמנו עוד אחר זה יאמ' הרב דעתו ועל זה ועל כיוצא בו נאמר הם חזקו ושמע דברי חכמים ולבן תשים לדעתי ולראותה יגיד הרב מה שיאמינו המון חכמינו והוא מה שכתוב בספר נביאנו הכה פנת תורת מרע"ה שאין שהאדם בעל יכולת גמורה מופלגת והוא בטבעו ובחירתו ונמנו יעשה כל מה שיוכל לעשות מבלתי שיבראה לו שום דבר לעשותו ולכן כל מיני הכ"מ שאינם מדברים יתנועעו ברצונם והרצון והבחירה שני ענינים נבדלים כי אדם כבר יתנועע ברצון כאחר הכ"מ וכבר יתנועע בבחירה כי כבר יתבאר בספר הנפש שהבחר התאוני כשיתנועע כפי השכל ויבקש ויתאוה אל הטוב במה שהוא טוב ויברח מהרע במה שהוא רע אז אמת התנועע' היא שכלית ותקרא בחירה ואם יתנועע הכח התאוני אל הערב מבלתי שיהיה טוב בעתיד ויברח מהמזיק למה שהוא מר אע"פ שיהיה טוב בעתיד אז אדם יתנועע כאחר כ"מ ואז תקרא שיתנועע ברצון ובכה הבעלי חיים יתנועעו ברצונם ובהתחלה גם מבני מכיע מחון שיבריחם לפעול וכן רצה רצונו הקדוש מחיי תחלה שיהיה כל כ"מ מתנועע ברצונו ושיהיה האדם בעל יכולת על מה שירצהו אז אמרו לו יבחרהו ואמת פנת תורתינו לא נמצא כלל באומתינו ולא מחכמינו הרבנים מוכן עליה אבל לא בהבן מה שכתב' כשמעתאלי' כי יסברו ההמון ומקבלים כי הכל על צד הנגזרה ואם היה הדבר כן תפול התורה כלה ובכר בטלנו זה הדעת בתכלית הביטול לגמרה. ואולם כת המעתזילה ומסכו שדברי בני אדם מהטוב והרע נמסכים אחר מחכמה ומזה מחמיר אחר הוכלה בהכאוב הוא טוב לו ואפילו הנמלה יש לה גמול וכל זה נמשך אחר חכמתו ולחכמו נסכל אותה מחכמה וזה הדבר יתבטל גם כן כשנאמר מהרעות הגדולות ומהיותם המוכות הכלות לאיש מחסיד להרבות מברו כי זה שול מפורסם לעשות רע גדול למי שלא חטא בעבור הגמול הטוב וגם הוא דבר מנוכה ומקר לומר שהבטלה מיים הבלתי מדבריים יש לם גמול טוב כי כאי זה מקום יהיה הגמול בעולם הזה נמנע שלאמינו רואים שהרע' מהם לשפים ולרבות ואם כן בזה העולם לא נראה להם שום גמול ואם נאמר לע"פ לא תאחר מהם שום דבר כדי מיקבל הגמול הטוב אם כן יתבארו הבלשם דעות מענייני בני אדם מהבית שהכל בא בהקר' ודעת שהכל הוא בגזרה והוא רצון השלי ודעת שהכל נמשך אחר החכמה האלהית ואמרנו קבל עדת ישראל מאמינים שכל אלו הענייניים החנוניים הם כפי הדין אבלה לחל מעול ולא

פעולתו הטובות והכאבתם כן הענין בגמלאתו אמר לא יעבור בם הפעולה וכמו שהבדיל בדוב ואמלא פעולותיהם על בלתי מה שיראה' בטובות בדברי אמר יעבר בם הפעולה לא לבו בהם שהבדיל ברע ולא לבו שבבדים הם אמר בשבשם המה פעוכיהם הלק והמיהם אלא הפעלו הדיו ולקר הטיהם לדמים הגל לפי מה"ש בשבשם זולת זה בן ראוי שיהבן הענין הרעות שמחחדשו הכה הם מנאות הסחלאים הרחאותם והנגעת הטוב המחבה ר"ל כמו שאלות המלך לא יקבלום אבל הפעלים בשום כן הטוב, ובטוע מהרחמן יתי' לא יקבלום אלא העולם בשום:

פרק יז

דרך הפני בחלקים פירוש הקבלות מורכבות מחלקים בלתי מחלקים ועל דרך זה בטבעים הטבעיים פירוש כי בשום יולד הוא בעל שם אלבשות או מחקים בטבעים אחרים וכל זה הוא תשש הדעת הרביעי לחכמים הבכל הבנה עם אדם הי' הבכל ויחוב הוא הטוב עול הוא יעבר הטוב ומה' ומה' ומה'

בלא רשא ואין ייסורין בלא עון • ואמרו במדרש שאדם מודר בהן מודדין לו • זה לשון המשנה • ובארו בכל מקום שהמשפט מחייב בהברה בחקו יתעלה • והוא שיגמול העובר על כל מה שיעשה ממעשה הכבוד והיושר • ואף על פי שלא צווה בו על ידי נביא • ושיעניש על כל מעשה רע שיעשהו האיש ואף על פי שלא הוזהר ממנו על ידי נביא • אחר שהוא דבר שהשכל מזהיר ממנו ר"ל ההזהרה מן העול והחמס • אמרו אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה • ואמרו כל האומר קודשא בריך הוא ותורן הוא יתותרון מעוהי אלא מאריך אפיה וגבי דילי • ואמרו אינו רומה מצווה ועושה למי שאינו מצווה ועושה • ובארו שהוא אע"פ שלא צווה נותנין לו שכרו ועל זה העקר נמשכו כל דבריהם • ובא בדברי החכמים ז"ל תוספת אחת שלא באה במה שכתוב בתורה • והוא מאמר קצתם ייסורין של אהבה • והוא שלפי זה הדעת אפשר שיהולו באדם מכות ללא פשע קודם אבל להרבות גמולו • וזהו ג"כ דעת כת המעתזלה • ואין פסוק בתורה לזה העניין • ולא ישעוך ענייני הנסיון • והאלהים נסה את אברהם • ואמרו ויענך וירעיבך וגו' • כי הנה תשמע אחר זה הדברים בו • ולא נכנסה תורתינו כלל לא בענייני בני אדם • אמנם עניין הגמול לבעל חיים שאינו מדבר • לא נשמע כלל באמונתינו לפני' • וגם חכמי התלמוד לא זכרוהו כלל • אבל קצת האחרונים מן הגאונים ז"ל • כאשר שמעוהו מכת המעתזלה ישר בעיניהם והאמינוהו: ואשר אאמינהו אני בזאת הפנה ר"ל בהשגחה האלהית • הוא מה שאספר לך • ואיני נסמך בזאת האמונה אשר אספרה למה שהביאני אליו המופת • אבל אסמוך בה למה שהתבא אצלי שהוא כוונת תורת חשם וספרי הנביאים • וזה הדע' אשר אאמינהו הוא יותר מעט התרחקות מהדעות הקודמים • ויותר קרוב לא החקש השכלי • והוא שאני אאמין שההשגחה האלהית אמנם היא בזה העולם התחתון • ר"ל מתחת גלגל הירח • באישי מין האדם לבד • וזה המין לבדו הוא אשר כל ענייני אישיו ומה שישיגם מטוב או רע נמשך אחר הדין כמו שאמר • כי כל דרכיו משפט • אבל שאר בעלי חיים וכל שכן הצמחים וזולתם דעתי בהן דעת ארי"סטו לא אאמין כלל שזה העלה נפל בהשגחה בו • ולא שזה העכביש טרף זה הזכוב בגזרה מאת השם ורצונו האישי עתה • ולא זה הרוק אשר רקק אותו ראובן התנועע עד שנפל על זה היתוש במקום מיוחד והרגו בגזרת השם • ולא שזה הרג שחשף ובלע זאת התולעת מעל פני המים ברצון אלהי אישי • אבל אלו כולם אצלי כמקרה גמור כמו שחושב ארי"סטו • ואילם ההשגחה האלהית לפי דעתי ולפי מה שאני רואה • היא נמשכת אחר השפע האלהי • והמין אשר נדבק בו השפע ההוא השכלי • עד ששב בעל שכל ונגל לוכל מה שהוא גלוי לבעל שכל הוא אשר התחבר אליו ההשגחה האלהית ושערה לו כל פעולותיו על צד הגמול והעונש • אמנם אם שבעה הספינה ומה שכתוב כמו שזכר ונפל הגג על מי שבבית • אם היה במקר הגמור לא היה ביאת האנשים בספינה ושבת האחרים בבית במקרה לפי דעתינו • אבל ברצון אלהי לפי הדין במשפטיו אשר לא יגיעו דעותינו לידיעת סדרם: ואשר הביאני לזאת האמונה • הוא שאני לא מצאתי כלל בדברי ספר נביא • שיש לשם השגחה באיש מאישי בעלי חיים כ"א בבני אדם לבד • וכבר תמהו הנביאים גם כן על היות ההשגחה בבני אדם ושהוא קטן ופחות משישגיח הבורא עליו • כל שכן בזולתי מבעלי חיים אמר • מה אדם ותדעהו ונומר • מה אנוש כי תזכרנו ונומר • וכבר באו פסוקים מפורשים בהיות ההשגחה בבני אדם כלם ובהפקד כל מעשיהם אמר • היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם • ואומר אשר עיניך פקוחות על כל דרכי בני האד לתת לאיש כדרכיו • ועוד אמר כי עיניו על דרכי איש וכל מעגדיו יראה • וכבר זכרה התורה ההשגחה בבני אדם והפקד מעשיהם אמר וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם • ואמר ופקדתי עליכם • ואמר מי אשר חטא לי אמחנו מספרי • ואמר והאבדתי את הנפש ההיא • ואמר ונתתי פני באיש ההוא וזה הר בה • וכל מה שבא מענייני אברהם יצחק ויעקב עליהם השלום ראוה גמורה שההשגחה האישית נמצאת בבני אדם • אמנם שאר אישי בעלי חיי' העניין בהם כמו שיראה ארי"סטו באין ספק • ומפני זה היתה שחיטתם מותרת וגם מצוה בה • והותר להשתמש בהן בתועלותינו ככל אשר נרצה • והראיה על היות שאר בעלי חיי' בלתי מושגחה בהן רק במין ההשגחה אשר זכר אותה ארי"סטו • מאמר חבקוק הנביא ע"ה אשר ראה מהתגברות נבוכדנצר ורוב הרגו בני אדם • אמר יי אלהים כאלו נעזבו בני האדם ונשכחו ונעשו הפקר כדגים ותולעי הארץ • הראה בזה המאמר שהמינים ההם נעזבים והוא אמרו • ותעשה אדם כדגי הים כרמש לא מושל בו כולו בחכה העלה וגומר • ואחר כן ביאר הנביא שאין העניין כן • ולא על צד העזיב' והשכחה והעלות ההשגחה • אבל על צד הענש להם להתחיבם בכל מה שחל בהם אמר • יי' למשפט שמתו ולא צור להוכיח יסרתו •

בעיניו וכיון והוא עתיד והוא אשר

יחיד

קרקאש

בתוקה לאל' לעשות מה שירצה ויש לו יכולת על אחר ב"ה לפשקתם גם ולמאר' כרצונו כן לחכולם זה נרחם מכוח סקרים אחר שמין לכונו בהרגש מוס ב"ה וגם כארב וגחלמו מכם שוב לעולם מכח איך בכן לאדם יכולם בזם • אלא בכנאם קוקיתיו אם בשביל בני מחדם הרגון בזם הרגון המקרים תמיד ומוח ובדם ושבך ויהרשבן בעבין מכון נמרק בכדך • גם חנוח כם ר"ל בשמים כם ר"ם מוקם בכל חוק בכבר מחכל כבר • ומוקר בזם לתוכלתנו בח"ם ורבו בדבר בים ובכוף מכוים ולא מחבוב מזם בדעת ובקור מוקו אמרו בוקן בכחמ לחמם עי' אחר מרכם מכם בברכות ב"ם נחיכים מחכלכים ולשרכו לחזון לבמרות מיבים מוקן מכמכר לכם הכם רוקם ובכו חברו בוקן לבמה' לחחם • בכר מה שישאנו חן מכל ובאנו חן מכמחה עי' כי אם לעבים מכלו לבמרב הם"ו בדברים מחחרים חן מוקר מכמנחם בו לבמרה חן הבמנשה מלך יח

בלא רשא ואין ייסורין בלא עון • ואמרו במדרש שאדם מודר בהן מודדין לו • זה לשון המשנה • ובארו בכל מקום שהמשפט מחייב בהברה בחקו יתעלה • והוא שיגמול העובר על כל מה שיעשה ממעשה הכבוד והיושר • ואף על פי שלא צווה בו על ידי נביא • ושיעניש על כל מעשה רע שיעשהו האיש ואף על פי שלא הוזהר ממנו על ידי נביא • אחר שהוא דבר שהשכל מזהיר ממנו ר"ל ההזהרה מן העול והחמס • אמרו אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה • ואמרו כל האומר קודשא בריך הוא ותורן הוא יתותרון מעוהי אלא מאריך אפיה וגבי דילי • ואמרו אינו רומה מצווה ועושה למי שאינו מצווה ועושה • ובארו שהוא אע"פ שלא צווה נותנין לו שכרו ועל זה העקר נמשכו כל דבריהם • ובא בדברי החכמים ז"ל תוספת אחת שלא באה במה שכתוב בתורה • והוא מאמר קצתם ייסורין של אהבה • והוא שלפי זה הדעת אפשר שיהולו באדם מכות ללא פשע קודם אבל להרבות גמולו • וזהו ג"כ דעת כת המעתזלה • ואין פסוק בתורה לזה העניין • ולא ישעוך ענייני הנסיון • והאלהים נסה את אברהם • ואמרו ויענך וירעיבך וגו' • כי הנה תשמע אחר זה הדברים בו • ולא נכנסה תורתינו כלל לא בענייני בני אדם • אמנם עניין הגמול לבעל חיים שאינו מדבר • לא נשמע כלל באמונתינו לפני' • וגם חכמי התלמוד לא זכרוהו כלל • אבל קצת האחרונים מן הגאונים ז"ל • כאשר שמעוהו מכת המעתזלה ישר בעיניהם והאמינוהו: ואשר אאמינהו אני בזאת הפנה ר"ל בהשגחה האלהית • הוא מה שאספר לך • ואיני נסמך בזאת האמונה אשר אספרה למה שהביאני אליו המופת • אבל אסמוך בה למה שהתבא אצלי שהוא כוונת תורת חשם וספרי הנביאים • וזה הדע' אשר אאמינהו הוא יותר מעט התרחקות מהדעות הקודמים • ויותר קרוב לא החקש השכלי • והוא שאני אאמין שההשגחה האלהית אמנם היא בזה העולם התחתון • ר"ל מתחת גלגל הירח • באישי מין האדם לבד • וזה המין לבדו הוא אשר כל ענייני אישיו ומה שישיגם מטוב או רע נמשך אחר הדין כמו שאמר • כי כל דרכיו משפט • אבל שאר בעלי חיים וכל שכן הצמחים וזולתם דעתי בהן דעת ארי"סטו לא אאמין כלל שזה העלה נפל בהשגחה בו • ולא שזה העכביש טרף זה הזכוב בגזרה מאת השם ורצונו האישי עתה • ולא זה הרוק אשר רקק אותו ראובן התנועע עד שנפל על זה היתוש במקום מיוחד והרגו בגזרת השם • ולא שזה הרג שחשף ובלע זאת התולעת מעל פני המים ברצון אלהי אישי • אבל אלו כולם אצלי כמקרה גמור כמו שחושב ארי"סטו • ואילם ההשגחה האלהית לפי דעתי ולפי מה שאני רואה • היא נמשכת אחר השפע האלהי • והמין אשר נדבק בו השפע ההוא השכלי • עד ששב בעל שכל ונגל לוכל מה שהוא גלוי לבעל שכל הוא אשר התחבר אליו ההשגחה האלהית ושערה לו כל פעולותיו על צד הגמול והעונש • אמנם אם שבעה הספינה ומה שכתוב כמו שזכר ונפל הגג על מי שבבית • אם היה במקר הגמור לא היה ביאת האנשים בספינה ושבת האחרים בבית במקרה לפי דעתינו • אבל ברצון אלהי לפי הדין במשפטיו אשר לא יגיעו דעותינו לידיעת סדרם: ואשר הביאני לזאת האמונה • הוא שאני לא מצאתי כלל בדברי ספר נביא • שיש לשם השגחה באיש מאישי בעלי חיים כ"א בבני אדם לבד • וכבר תמהו הנביאים גם כן על היות ההשגחה בבני אדם ושהוא קטן ופחות משישגיח הבורא עליו • כל שכן בזולתי מבעלי חיים אמר • מה אדם ותדעהו ונומר • מה אנוש כי תזכרנו ונומר • וכבר באו פסוקים מפורשים בהיות ההשגחה בבני אדם כלם ובהפקד כל מעשיהם אמר • היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם • ואומר אשר עיניך פקוחות על כל דרכי בני האד לתת לאיש כדרכיו • ועוד אמר כי עיניו על דרכי איש וכל מעגדיו יראה • וכבר זכרה התורה ההשגחה בבני אדם והפקד מעשיהם אמר וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם • ואמר ופקדתי עליכם • ואמר מי אשר חטא לי אמחנו מספרי • ואמר והאבדתי את הנפש ההיא • ואמר ונתתי פני באיש ההוא וזה הר בה • וכל מה שבא מענייני אברהם יצחק ויעקב עליהם השלום ראוה גמורה שההשגחה האישית נמצאת בבני אדם • אמנם שאר אישי בעלי חיי' העניין בהם כמו שיראה ארי"סטו באין ספק • ומפני זה היתה שחיטתם מותרת וגם מצוה בה • והותר להשתמש בהן בתועלותינו ככל אשר נרצה • והראיה על היות שאר בעלי חיי' בלתי מושגחה בהן רק במין ההשגחה אשר זכר אותה ארי"סטו • מאמר חבקוק הנביא ע"ה אשר ראה מהתגברות נבוכדנצר ורוב הרגו בני אדם • אמר יי אלהים כאלו נעזבו בני האדם ונשכחו ונעשו הפקר כדגים ותולעי הארץ • הראה בזה המאמר שהמינים ההם נעזבים והוא אמרו • ותעשה אדם כדגי הים כרמש לא מושל בו כולו בחכה העלה וגומר • ואחר כן ביאר הנביא שאין העניין כן • ולא על צד העזיב' והשכחה והעלות ההשגחה • אבל על צד הענש להם להתחיבם בכל מה שחל בהם אמר • יי' למשפט שמתו ולא צור להוכיח יסרתו •

בעיניו וכיון והוא עתיד והוא אשר

יחיד

כיוקרה סוכר כי הכל בנתן אחר הסבות ומקבלים וכפי מה שיש כח לפועל לפעול ולמתעצל לקבל ולא ידלה שכבל בנתן כפי הדין כפי מה שראוי למקבלים מעצומים כפי רצונם ומה שאתם ויכן להם הגמול הטוב כפי לדקתם ולכתנו נסכל אוזן ביותו דין זה ידלה דעת המעתזלה כי הוא בנתן אחר החכמה אלא שהספרם כין זה הדעת וכין דעת הקדמונים אלה כי המעתזלה יסברו כי הטובו' יסכלו רעות העבור הגמול הטוב הנמשך להם כפי חכמת האלהית ולכנו זאת הדעת יסברו כי הכל נמשך אחר הדין ומקדם להם מדי שבעבורו יעבשו ולרשע מקדם לו עשות טוב שבעבורו יותנו לו גמול • וכל אלו יש כחם מבראתם אמנם אם שלא יגויר כי תנתנו נראלם אחרן בדיר רשע ויש לו טוב ויאיש שנים רבות ויעות בחיבה טובה והגדיק הגעור יכולו עליו לרות רבות ורעות ואיך זה ע"ל סדין והמשפט ואיך נסכל הות זה ראוי לכל המקרים הבאים עליו מהרעות והפרות וזה הות ראוי לכל הטובות ואתה תראה כשתעיין זה לזה הות עול ח"ו ולזה אין ראוי לומר כי הכל ע"ל הדין והמשפ' אבל כבר ידעת מה שאמרו כיון שביתה הצות למחסות לחכל חינו מכחין כין לדיק לרשע ויחוייב בכולו בטוכר ביאר לנור את הדעים שיקרו לבדיקים לרות רבות ורעות יותר מעיקרו לרשעים ולפרעים כמו שקרה בת בית שני • וגם אמר שבת' שכל זה הוה אחר הדין כי הפדיבים בדוכים אחר רוכם והדכור בהבנה ראוי שיעשה לפכבינו והדכור בה וכידיעתו הו' בעצם מעיני כל מי ידיעתו והבנתו הכל דבר אחד ואין לנו לומר אלא כי כלם אחר יעשה אלהים עליו אין לו לנוסף ומקום אין לגרוע וכי הגור תמים פעלו וכל דרכיו משפט וכל הפעולות הכאות מקום הם בדין ובנוק ואם יש פעולות כאות מכח טבע הנוייב הכסבר לו מכל הבמרים ויגיעו מזה רעות רבות לבדיק ושוכות לרשע' אין ראוי לבעלם מהם כי זולת זה בנגע ומזה רעות האל' סכלות לאדם הוא מכר הות בחם אדם בעל בחירה והכר תלותו כמו שחם' אולת אדם תסלף דרכו ועל הכל בעיניים לת דין הם כזה העולם אם בעלם הרוחני וכזה תסלף הסבע יותר מקה מבאחר כי הכל נמשך אחר הדין והמשפט כי זה יקרה לבדיק לרשע ולהיפוך לבדיק ומה תועבת ה' כמו שאמר מבדיק רשע ומרשיע בדיק תועבת ה'גם שניהם והכן זה כי הוא נפלא • ונכון אל מה שיגיעו בו מבאחר דברי הרב • אמנם אם שבעה הספינה ומה שכתוב כמו שזכר ונפל הגג על מי שבבית • אם היה במקר הגמור לא היה ביאת האנשים בספינה ושבת האחרים בבית במקרה לפי דעתינו • אבל ברצון אלהי לפי הדין במשפטיו אשר לא יגיעו דעותינו לידיעת סדרם: ואשר הביאני לזאת האמונה • הוא שאני לא מצאתי כלל בדברי ספר נביא • שיש לשם השגחה באיש מאישי בעלי חיים כ"א בבני אדם לבד • וכבר תמהו הנביאים גם כן על היות ההשגחה בבני אדם ושהוא קטן ופחות משישגיח הבורא עליו • כל שכן בזולתי מבעלי חיים אמר • מה אדם ותדעהו ונומר • מה אנוש כי תזכרנו ונומר • וכבר באו פסוקים מפורשים בהיות ההשגחה בבני אדם כלם ובהפקד כל מעשיהם אמר • היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם • ואומר אשר עיניך פקוחות על כל דרכי בני האד לתת לאיש כדרכיו • ועוד אמר כי עיניו על דרכי איש וכל מעגדיו יראה • וכבר זכרה התורה ההשגחה בבני אדם והפקד מעשיהם אמר וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם • ואמר ופקדתי עליכם • ואמר מי אשר חטא לי אמחנו מספרי • ואמר והאבדתי את הנפש ההיא • ואמר ונתתי פני באיש ההוא וזה הר בה • וכל מה שבא מענייני אברהם יצחק ויעקב עליהם השלום ראוה גמורה שההשגחה האישית נמצאת בבני אדם • אמנם שאר אישי בעלי חיי' העניין בהם כמו שיראה ארי"סטו באין ספק • ומפני זה היתה שחיטתם מותרת וגם מצוה בה • והותר להשתמש בהן בתועלותינו ככל אשר נרצה • והראיה על היות שאר בעלי חיי' בלתי מושגחה בהן רק במין ההשגחה אשר זכר אותה ארי"סטו • מאמר חבקוק הנביא ע"ה אשר ראה מהתגברות נבוכדנצר ורוב הרגו בני אדם • אמר יי אלהים כאלו נעזבו בני האדם ונשכחו ונעשו הפקר כדגים ותולעי הארץ • הראה בזה המאמר שהמינים ההם נעזבים והוא אמרו • ותעשה אדם כדגי הים כרמש לא מושל בו כולו בחכה העלה וגומר • ואחר כן ביאר הנביא שאין העניין כן • ולא על צד העזיב' והשכחה והעלות ההשגחה • אבל על צד הענש להם להתחיבם בכל מה שחל בהם אמר • יי' למשפט שמתו ולא צור להוכיח יסרתו •

בעיניו וכיון והוא עתיד והוא אשר

יחיד

מה שבתבאר לפעיינים • וכאשר נדלתי החקירה בדברי הרב אמרתי כי זה הדעת הוא החמיסי ולא יתתלף מקמנו אלא בדבר מועט והוא כי ההשגחה הוא במין האנושי כמו שאחר הדעת הקדום אבל הדעת הקדום אבל הדעת הקדום אחר כי הוא בכל המין כשוב וכזה המאחר כאחר כי הוא במין האנושי ומי מלד המעפע האבלי ומי שנדבק עליו המעפע האבלי עד שזה בעל שכל הוא אחר שתאבר אליו ההשגחה אלהית ואותה ההשגחה אלהית כמו שהתבאר אמר שבנדבק בהם המעפע האבלי ולא אם בעל שכל בפעל ולא נגלה לו כל מה שהוא גלוי לבני שכל לזה לא שתאבר אליו ההשגחה אלהית כמו שהתבאר אמר שבפועל ונגלה לו כל מה שהוא גלוי לבעל שכל ובכה תהיה ההשגחה כפי השכל לא כפי הנמצאים אחר לא ידעו ולא ידעו בהשכה יתבלבו הם רחוקים מהשם והם לינם עם הפס והפס לינו עמם ואמנם אחר הם שבל בפועל ונגלה להם כל מה שנגלה לבעל שכל כמו החכמים הפקודים בחכמה והנביאים ההשגחה אלהית נגלה ושערה להם כל פעולותיהם על צד הגמול והעונש וגם כלה ידבקו ההשגחה כפי שלמותם ומדרגתם בחכמות ובחכמות ולא כבר הדעת יתתלף לרחמון בפני דברים כי בדעת הראשון שהוא הדעת החמיסי הנמנו שבל בעיני בני האדם מהשוב והרע בשבל אחר הדין ואמנם בזה הדעת בנגיח שבל מי שבב בפעל ונגלה לו כל מה שרצוי לבעל שבל כל פעולותיו הם על צד הדין ועל צד הגמול והעונש ואמנם בחכמים אחר לא יקנלו בהם הפכל בהשגחה וכן ג"כ יתתלף כי מי שידבק בהם המעפע האלהי ולא שבלו מהבבר אל הפועל אם לא נתגלה לו מה שגלוי לבעל שבל לא יהיו לו כל פעולותיו על צד הגמול והעונש אבל יגיעו לו שוכות ורעות כפי המקרה ואם מיהיה בקצת עיתים מוסגה כפי מה שנגלה לו מהשבל ובכן זה כי הוא בפלא ובעמוק מהבמרבים וכזה יכון בספרם כין דעת הרב ודעת החמיסי ויהיה דעת הרב הוא דעת בתורה כפי מה שיסברוהו הרמון החכמים: ואמר מה חדש ותדעהו והכה הבינו הרב לאורות על ההשגחה בבני אדם וכלים פסוקי' רבים מדברי הנביאים ומהתורה וכל מה שבא מענין הבראם ולחק ויעקב ראיה גמורה מההשגחה האלהית בחלקת בבני אדם בעלי חיים בלתי מושגחה בהם אמרו ומפני זה פיתה שחיטתם מותרת וגם מגוים והותר להשתמש בהם לתועלתינו בכל אחר בדלה ובראים על הות אחר בבעלי חיים בלתי מושגחה בהם אמרו ותעשה אדם כדגי הים כרמש לא מושל בו כלו בחכה העלה מבלל שבבעלי חיים אין בהם השגחה ואח"כ ביאר הנבואה כי הדבר הנבואה אבל על צד העזבה והשכחה אבל על צד הענש להם להתחיבם מה שחל בהם אמר • יי' למשפט שמתו ולא צור להוכיח יסדתו ואחר הות אבל אלה אלמות אין שלמות אחרון ר"ל כי אחר הות אבל אלה בשלמות ההשגחה אחים עליו בהכלות ואם כן כל מה שנדבק בו דבר מן המעפע כפי מה שישיגהו מן השכל ישיגהו מהבבר אחר ר"ל כפי מה שהות אדם בשכל ויקרב אליו ויודבק בו ישיגהו מההשגחה אחר שהמעפע הזה השכלי הוא המשגיח בו ואם כבר לקח מאתתתו כפי מה שלקח מהשכל הזה ואח"כ הוא ית' מעגיח בו לפי שכלו כי תקרב אדם בשכלו אל הפס ויפעיע עליו בו ונגלה לו כל מה שהוא נגלה לבעל שכל והוא היחם והדבק אחר

כן רלב"ם לו כן גורה מכמתו לו כן גורה בטפע • ר"ל כן רלב לפי תשעריאלה כוגורה מכמתו לפי ל מעתולה כוגור בטפע לפי תריסט"ו : לחמם תיה מומסכיל ותאר הוא שכל שלם • ר"ל שתשגיח והוא הפ"י הוא מומסכיל ושכל שלם שלמות מין אחרון שלמות מ"כ כל מי שנדבק בו וכו' :

פרק יח שאין מון לשכל מין נמצא • ר"ל שאין שום מין נמצא מון לשכל :

ר"ל השכל האלהי • ר"ל שהשפע האלהי הוא בשכל האלהי : והוא אחר ישר מעשה הטובים ומעלים מכמות המסידים • ר"ל שהנביאים הם המיסרים מעשה הטובים ומעלים מכמות המסידים מ"כ הם שהכרח יותר שלמים ויותר מוגבהים מן שאר המסידים והחכמים שאינן נביאים : ולחמם הפכלים הממרים • ר"ל והם שבעה עמקים ומפני זה היה קל להרגם : אבל צוה לתועלת • ר"ל ומפני זה אמרו מותרים להרוג אותו אלא יש בו אחר בלבד אבל מצוה עלינו להרגם שאחמ"לא תחיה כל נפש מזאת הנגיחה להרגם בעבור תועלת והיא שלא יגמדו מרגלונים : אלו

ולא תחשוב שזה הדעת יסתור אותי אומרו • נותן לבהמה לחמה וגו' • ואמרו הכפירים שואגים לטרף ולבקש וגו' • ואמרו פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון • ומאמר החכמים יושב ומקרני ראמים עד ביצי בנים • והרבה כמו אלו המאמרים הנכתבים הנמצאי • ואין בהם דבר סותר דעתי זה • כי אין כולם השגחה מיני לא אישית • וכאלו הוא מספ' פעולותיו בהבינו לכל מין מזונו ד"הכרחי והמר עמידתו וזד"ר מבוא נגלה וכן רואה אריה טו שזה המין מן ההשגחה הכרחי נמצא • כבר זכרו ג"כ אלכסנדר בשם ארי סטו ר"ל הכנת מציאות מזון כל מין לאישיי • ולולי זה היה המין אבד בלא ספק וזה מבואר במעט הסתכלות • ואמנם אמרם צער בעלי חיי דאורייתא מאמרו • על מה הבית את אתונך וגו' • והוא ע"ד ההשלמה לנו • שלא נלמד מדת האכזריות לא נכאיב לבשלה ללא תועלת • אבל נכון אל החמלה והרחמנות • ואפילו באי זה בעלי חיי שיזדמן אלא לעת הצורך • כי תאוה נפשך לאכול בשר • לא שנשחט ע"ר האכזריות או השחוק • ולא יתחייב לי גם לפי זה הדעת השאלה לומר • למה השגיח בבני אד' ולא השגיח בהשגחה ההיא לשאר בעלי חיים • כי השואל צריך שישאל עצמו ויאמר למה נתן שכל לאד' ולא נתן לשאר מיני בעלי חיים • כי מענה זאת השאלה האחרונה • כזרצה ה' • או כן גזרה חכמתו או כן גזר הטבע • לפי שלשת הדעות הקדומות • ובאלו המעני בעצמם יענה על השאלה הראשונה • והבן דעתי עד סופו והעלהו בידך • שאני לא אאמין שיעלם מהשם יתעלה דבר או איהם לו ליאות • אבל אאמין שההשגחה נמשכת אחר השכל ומדובקת בו • מפני שההשגחה אמנם תהיה ממשכיל ואשר הוא שכל שלם שלמות אין שלמות אחריו • א"כ כל מי שנדבק בו דבר מן השפע ההוא כפי מה שישיגהו מן השכל ישיגהו מן ההשגחה • זהו הדעת הנאות אצלי למושכל ולכתובי התורה • ואמנם שאר הדעות הקודמות יש בהן תוספת וחסרון • אם תוספת יביא אל בלבול ושנעון נמור • ולהכחיש המושכל • ולהתנגר על המוחש • או קצור וחסרון • יתחייב להאמין אמונות רעות מאד בחק השי' ויתחייב הפסד סדור בני אדם • וימחה ויפסיד כל טובותיהם כמדות ובדבריות • רוצ'לום' דעת מי שמעלה ההשגחה מבני אדם וישוה בינהם ובין אישי שאר מיני בעלי חיים :

פרק שמנה עשר

ואחר מה שהקדמתיו מהיות ההשגחה מיוחדת במין האד' לבדו משא' מיני ב"ח אומר כי כבר נודע שאין חוץ לשכל מן נמצ' אבל המין שאר הכלליות דברי שכליים כמו שידעת • וכל נמצא חוץ לשבל אמנ' הוא איש או אישים • וכשיודע זה יהיה נודע ג"כ שהשפע האלהי הנמצא מדובק במין האדם ר"ל השכל האנושי אמנם הוא מה שנמצא מן השכלים האישיים והוא מה ששפע על ראובן ושמעון ולוי ויהודה • ואחר שהו' כן יתחייב לפי מה שזכרתיו בפרק הקודם כי אי זה איש מאישי בני אדם שהשיג מן השפע ההוא חלק יותר גדול כפי הכנת החמר שלו וכפי התלמדו תהיה ההשגחה עליו יותר בהכרח אם ההשגחה היא נמשכת אחר השכל כמו שזכרתי • ולא תהיה א"כ ההשגחה האלהית בבני אדם כולם בשוה אבל יהיה יתרון ההשגחה עליה' כיתרון שלמותם האנושי זה על זה • ולפי זה העיון יתחייב בהכרח שתהיה השגחתו בנביאים עצומה מאד ולפי מדרגותם בנבואה • ותהיה השגחתו בחסידים ובטובים כפי הסידותם וישרונם • אחר שהשעור ההוא משפע השכל האלהי הוא אשר שם דבר בפי הנביאים והוא אשר ישר מעשי הטובים והשלים חכמות החסידים במה שידעו : ואמנם השכלים הממרים כפי מה שחסרו מן השפע ההוא היה עניינם נבזה וסודרו בסדר שאר אישי מיני בעלי חיים • נמשל כבהמות נדמו • ומפני זה היה קל להורגם • אבל צוה בו לתועלות : וזה העניין הוא פנה מפנות התורה ועלידה בנייניה רצוני לומר על שההשגחה באיש איש מבני אדם כפי מה שהוא • השתכל איך ספר על ההשגחה בפרטי ענייני האבות בעסקיהם ובשימושיהם עד מקניהם וקניינם ומה שיעדם השם מחבר ההשגחה אליהם • לאברהם נאמ' אנכי מגן לך • ונאמ' ליצחק ואהיה עמך ואברכך • ונאמר ליעקב והנה אנכי עמך ושמרתיך • ונאמר לאדון הנביאים ע"ה כי אהיה עמך וזה לך האות • ונאמר ליהושע כאשר הייתי עם משה אהיה עמך • זה כלו מבואר ההשגחה עליהם מפי שליחותם • ונאמר בהשגחה על החשובים החסידים ועזיבת הסכלים רגלי חסידיו ישמור ורשעים בחשך ידמו כי לא בכח יגבר איש • יאמר כשישלם קצת אישי המין מן המכות והמקרים ונפול קצתם בהם אינו לפי כחותם הגופיי' והכנותיהם הטבעיות הוא אמרו • כי לא בכח יגבר איש • אבל הוא לפי השלמות והחסרון ר"ל קרבם אל השם

שם טוב מורה נבוכים חלק שלישי

קרקאש

פרק יט

אפודי

פרק יט

פרק יט

פרק יט

פרק תשעה עשר

מושכל ראשון הוא בלא ספק · שהש"י צריך שימציאו לו כל השלמויות · וירוקן מעליו כל החסרונו · וכמעט שהוא מושכל ראשון הסכלות באי זה דבר שיהי' הוא חסרון ושהו' ית לא יסכל דבר · אבל מה שהביא קצת אנשי העיון כמו שזכרתי לך להתנאו ולהתגב לאמר ידע זה ולא ידע זה · הוא מה שדמוהו מהעד סדו' ענייני בני אד' אשר רב ענייניהם אינם עניינים טבעיים לבד אבל נמשכי ג"כ להיות אדם בעל יכולת והשתכלו · וכבר זכרו הנביאים שראיית הסכלים על הערד ידיעת השם בפעולות ינו הוא אמנ' ראותם אנשי הרשע בטובה ונחת ושלוה · ושזה מביא הצדיק החסיד להשוב כי כונו אל דטיב ומה שסיבל בעבורו מן הצער להתקומ' זולתו לו אינו מועיל · ואחר כן זכר הנבי' ע"ה שמה ש בתו שושטה בזה עד שהתבאר לו שהדברים אין לעיין ולהשתכל בהם רק בסיפם לא בתהלהם · וזהו ספור בסדר אלו הענייניים כולם · אמר ואמרו איכה ידע אל ויש דיעה בעליון הנה אלה רשעים ושלוי עולם השגו חיל אך ריק זכיתי לבבי וארחץ בנקיון כפי · וסוף המאמר ואחשבה לדעת זאת עמל הוא בעיני עד אבא אל מקדשי אל אבינה לאחריתם אך בחלקות תשית למו הפלתם למשואות איך היו לשמה כרגע ספו תמו מן בלהות · ואלו הענייניים

או רחקם ממנו ומפני זה הקרובים אליו בתכלית השמירה · ורגלי חסידיו וגו' · והרחוקים ממנו מוכנים למה שיקרה שימצאם ואין שם מה שישמרם ממה שיתחדש כהולך בחישך שאין ספק שיכשל · ונאמר בהשגחה על החסידים גם כן שומר כל עצמותיו וגומר · עיני יי' אל צדיקים וגומר · יקראני ואענייהו וגו' · והפסיקים אשר באו בזה העניין רבו מלספיר ר"ל בהשגחה על בני אדם כפי שיעור שלימותם וחסידותם : וכבר זכרו הפילוסופים גם כן זה הענין אמר אבונצר בפתיה פירוש לספר נקומבוס לארי סטו אמנם ואמנם מי שיש להם יכלת להעתיק נפשותיהם ממדה אל מדה הם אשר אמר אפלטון בהם שהשגחת השם עליהם יותר · ועתה השתכל איך הוציאנו זה המין מן הבחינה לידיעת אמתת מה שהביאוהו הנביאים כולם ע"ה מן ההשגחה האישית המיוחדת באיש איש כפי שלטותו ואיך זה מחוייב מצד העיון כשתהיה ההשגחה נמשכת אחר השכל כמו שזכרנו · ולא יתכן שנא' שהחשגחה מינית לא אישית כמו שהתפרסם מקצת דיעות הפילוסופים אחר שאין שם נמצא חוץ לשכל בלתי האישים ובאו האישים נדבק השכל האלהי אם כן ההשגחה אמנם היא באישים האלה · והשתכל בזה הפרק ההשתכלות הראוי לו ויושלמו לך פנות התורה כולם בו ויאותו לך לדעות עיוניות פילוסופיות ויסורו ההרחקות והתבאר לך צורת ההשגחה איך היא · ואחר מה ש זכרנו מדעות בעלי העיון בהשגחה והנהגת הש' לעולם איך היא אבאר לך בקצר ג"כ דעת אנשי תורתנו בידיעת השם ודברים שיש לי בה :

אשר שם טוב הפלת בתכלי הפלת ממורנו מהכיות רחוק מלהכנר מקום שאמר בפתיחתו לספר המדות ולא הכיה רחוק מהקמתתיל המחכמות כי אמ' בספר המדות ל"ל אמ' הפועל כפי הסכל מה מדמיתיו הנה הוא מוכן המבלית הטוב וירחה שהוא מוכן מלאד לחל ית'כי אמ' מן הרחוי לשמוח בהם בדבר הנכחוי ואשר הוא רצו מלאד לחל ית'וזה אמנם הוא הסכל ורחוי לו ית' לגמול טוב לאוהבי הסכל ומקבדים אותו כמו לאוהבי ולשוס השגחת עליהם ולעשות טוב לשה העשוי טוב ויוסר המבחר מזה כי דעת הרי"ם שהו הוא דעת הרב בהשגחה כי אמר ש בהשגחה כפי הסכל וכן אמר הרים"טו כי המוגל לפי הסכל ומזמותיו הנה הוא ר"ל מיכבל מלכלי העולם ויעסוק כל ימיו לדעת את הש' כי זהו המבלית הנה זה הוא הוא הסכל ומוכן לדברים יותר גדולי הערך מכל אשר המכנים ואם יתעלה רחוי מיחסב לזה הוא ורחוי לשם שיהיה גומל טוב לאוהבי הסכל ומקבדים אותו כמו לאוהבי ולשוס השגחתו עליהם ולהגילם מן המקרים ולגמול להם טוב לעבדים טוב ויוסר הרי המבחר מזה כי דעת הרי"ם שהו בהשגחה הוא דעת הרב לא פחות ולא יותר ולשה לא הכיה רחוי ממנו · ויוסר נפלא מזה שאמר בשמו דבר שלא אמרו כי הרב אמר אמר ש הש"ית בגלגל הירח אלא בקיום המינים לא המינים כלל והנה זה המאמר אמר ש הש"ית המינים ויתן להם טוב ויגלם להם שכר טוב לעשו' טוב ולמועלים יוסר ובכה אם מ"ש הרב הש"ית מלאו' אמר הרים"ם בספר מורה נבוכים הרב מזה שאמרו הנה הוא בלתי דעת הרב לא מקרו הנה הוא בלתי אמר כפי הפרסו' ומה שאמר בספרי המבחה הוא על דרך המלות לו תפסר שלא הגיעו לו זה המאמר ומה שהכיה הרב הש"ית הרים"טו יהיה כפי מה שהגידו המפרשים מקנו ולא שהרים"טו אמרו ולא המצו ולא המצא בספרו

אפודי

אם שאמר שיאמר שכלתה השגחתו בגלגל הירח בלבד חורין ר' ייאלאו לו בני חורין ובבדים הבני חורין הכלו מבטו בכל כפי מה שבטבעם לקבל והעבדים יקבלו כפי מה שיות להם לקבל כי העבד לא יוכל לפעול פעולה הבני חורין וכן פס"ל הוא הזון העולם והשכלים הנבדלים והגרמים השמימים הכלו מבטו ומהשלמות כפי מה שבטבעם לקבל מהשלמות כמי מה שקבלו העבדים ולכן כי היו העליונים חיים ונצחיים והתחתונים כמו שאמר ובחרן היתה תוהו ובוהו תוהה ובוהה על רוב חלקם אמרו העליונים חיים וכן רחוי לחשב על הרים"ם ולזה רחוי לומר עליו כדבר גודל מכבתו שיאמר שיהי בני אדם נעזבים למקרה ולזה הפרש בין מינו בעלי חיים ובין שיהי האדם יודע רבונו ומבינו לקרוב בו כי אחיתת כי דעתו הוא דעת הרב כפי מה שיראה מאמרו לאחר בתבתי שהוא כי מבחלות : ע"ל הרב ונתה הסתבלות אחר הבלתיתו זה המין מהבחינה מדיעה אמיתית מה שהכיתו הבנים הנבדלים בהשגחה האישים המיוחדת בהיות כפי שלמותו · ר"ל כי מה שיאמרו הבנים כי ההשגחה תהיה האישים כפי שלמותם והסרותם כן חייבה אותו הענין אחר שזכרנו שבהשגחה תהיה כפי הסכל כמו שזכרנו כי אחר שנאמר שבהשגחה שלא כפי הסכל מי שידבק בהם הסכל ויפעל כפי הסכל ומה שמזמותיו יהיה ההשגחה עליו יותר אחר שהיה בהשגחה מינית לא אישית כמו שיסכרו קצת מהפילוסופ' אחר שאין שם נמצא חוץ לשכל כלפי האישים ולדעיאמור מה שאינו נמצא בעצמו ולפי מה לתשום עליו כשאחר כי אחר שאין שם כלפי האישים אלא כל האישים מה כמו באישים אולתם ויפסיק שיאמר ליהם מבאישים כמו שזכר הרים"ם שהוא מן ההשגחה מה שהייבה אחר המינים בהתחדשם לזה כשמר מזה וקשר מאמרו וכיאר ואחר והלו באישים ידבק הסכל אחלטו והוא בדבק בהם כמו ש הש"ית שהם הם כן בהשגחה המלכית מזה באישים הלאו : ע"ל הרב בהתכל כזה הפרק בהסתלות הראוי לו ויושלמו לך פנות התורה כלם ונו' · כי בבר ידעת כי מנות אחרים אחר ראוי בזה שהאדם בעל יכולת ובחירה לעשות איזה דבר שירצה ואין שם מונע ולא מעיק לעשות טוב לו רע לגיות חכם לו מכל ולזאת הפנה כמו ש אמר לא נמצא חוצץ בחמוכ תינו · והנה הענין שהוא מנת תור מרע"ה שהשם לא ייחס בו עול · שלשית שהוא מנת תורת מרע"ה שבהשגחה בכבי אדם כפי שלמות ומעלותם וכאחר יתכל המעיין זה הפרק יושלמו פנות התורה כלם אחר שביתה ההשגחה כפי השלמות וזיתרון לחכמה על הסכלו כיתרון האור מן החושך ויוליתו לך דעות עיוניות פילוסופיות ויסורו הקדמות ויתבאר לך צורת ההשגחה איך היא ומה ההשגחה בגלגל אל תתמדשם בענין שלא יפתנה ומופנה מההשגחה היות מה שהיה האחר אינו אחרים והתמדשם בזה אלהים מעניות מעוסה כי כל נמצא כיון כי מציות הבחינה הוא ותכלית כל נמצא שיהיה כפי מה שהוא בלתי ית' ויתמיד מזה קיום כל המינים עד היותרכה אחרון עד שמופע מהשגחה אלהי מפנ' מדבק בבחיים ובחכמים ובחסידים אים ולים כפי אלהותו עד שההשגחה האמיתית הוא האופע על הבחיים ובעבור הפנה אחר שם כפי הבחיית והוא אור נוסף על החכמים כמו שאמרנו לאחרים ילכו עמים רבים וינילום המקרים הרעים והמגעים המעיתים לאדם האדם מצד העונש ומרי ובקנת הומים, ינילום מהרעות המגבים ומעבת ההמייה והפסד לגיות לדם מה שלאחר שהשגחה ואחר שזכר הרב דעת בעלי העיון בהשגחה והנמצאת השם לעולם אין לבאר בקרוב דעת אנשי תורתינו בידיעת השם ויגיד דעתו גם כן נמקר למה שאמר בתחילת הספר הנו אזן ומקבל דברי חכמים ולכן תמיות לדעתי :

פרק יט מושכל ראשון הוא בלי ספק שהש"ית צריך שיוציאו לו ההשלמות ויוסרו מעליו כל החסרונות כולם ויוסרו מעליו כל ההסרונות לזה שהרב בהשגחה ובהסגלות הוא בלי ספק שהש"ית צריך שיוציאו לו ההשלמות

קרע בחעבו ידיעלו מרבע גדול: ויעמוד במקומו כל זה מביאת לתשוב לנדיק סבות
מפעולותיכם הטובות תוכם מוטעלות בראתם הכלם' רשעים: תכלית זה הפועל.
ר"ל הוא הראות: ובתחת קראם דוד בועיים וכסילים. ר"ל כי תלד שהטבע
מיקון בפעולו והות מביאת אל תכלית אם כן יתחייב מזה שיהיה שם שכל נבדל
מנגיח על זה הטבע ומנהיגו ומכיחו אל
התכלית הנלם כמה שתרחקו שלם בכל
פעולותיו: שתחיל לבאר שזה הסרון בהשגתנו
ר"ל בראתי דוד ע"ה שידיעת שלות הרשעים
למה ולמה היא חסרון לנו. ואין אמו יכולין
לדעת הענין על כורחו מרוב מעלת ענם
הש"י ונקרי שכלנו:

פרק כ כמו שהוא בחקנו. ר"ל שבחק
כי אדם בהתחלף הידועי' יתחלפו
לו הידיעות: אבל

הענייינים כולם בעצמם זכרם מלאכי אמר ה' חזקו עלי
דבריכם אמר ה' וגו' אמרתם שוא עבוד אלהים ומה
בצע כי שמרנו משמרתו וכי הלכנו קדורנית מפני ה'
צבאות ועתה אנחנו מאשרים זדים גם נבנו עושי
רשעה גם בחנו ה' וימלטו אז נדברו יראו ה' וגו'
ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים
לאשר לא עבדו. וכבר ביאר דוד פרסום זה הדעת
בזמנו ומה שחייב והביא בני האדם להטיא ולעשוק
קצתם את קצתם. והתחיל לשעון לבטל זה הדעת ולהגיד שהוא יתעלה יודע כל זה אמר
אמנה וגר יהרגונו ויתומים ירצחו ויאמרו לא יראה יה ולא יבין אלהי יעקב בינו בוערים בעם
וכסילים מתי תשכילו הנוטע אזן הלא ישמע אם יוצר עין הלא יביט היוסר גוים הלא יוכיח
המלמד אדם דעת: והנה אבאר לך ענין אלו הקשענות אחר שאזכור לך רוע הבנת ההורסים
לדברי הנביאים לזה המאמר. אמרו לי זה לו שנים אנשים ממשכילים אומתנו הרופאים
שהם תמהים ממאמר דוד ע"ה אמרו כן היה מתחייב לפי הקשו זה. שבורא הפה יאכל
ויוצר הריאה יצעק. וכן כשאר האברים. והשתכל אתה המעיין במאמרי זה כמה רחקו
מן הנכונה בהבנת זאת הטענה ושמע ענייניה. מבואר הוא שכל פועל בלי מן הכלים לולי
שהפעל הנעשה בכלי ההוא מצייר אצלו לא היה יכול לעשות לו כלי וחמשל בו שאם לא
היה הנפח מצייר ענין התפירה ומכין אותה לא היה אותה המרט על התבונה הזאת אשר
לא תשלם התפירה זולתה וכן שאר הכלים. וכאשר חשב מי שחשב מן הפילוסו שהשם
לא ישיג אלו הפרטים להיותם ממושגי החושים והש' לא ישיג בחוש אבל השגה שכלית
טינן אליהם במציאות החושים ואמר אם הי' ענין השגת הראות נעלם מהשם
ולא ידעהו איך המציא זה הכלי המוכן להשגת הראות. התראה שבמקרה היה התחדש
לחה אחת זכר ותחתיה לחה אחרת כך ותחתיה מחיצה אחת והודמן שנקב בה נקב
ובאה כנגד הנקב מהיצה זכה וקשה סוף דבר לחות העין ומחיצותיו ועצביו אשר בהם מן
התקון מה שנודע וכוין בכולם תכלית זה הפעל האם יצייר משכיל שזה נפל במקרה. לא
כן אבל הוא בכונה מן הטבע בהכרח. כמו שבאר כל רופא וכל פילוסוף. ואין הטבע בעל
שכל והנהגה וזה מוסכם מן הפילוסופים כולם. אבל זאת ההנהגה הדומה למלאכת מחשבת
תבוא לפי דעת הפילוסופים מהתחלה שכלית והיא מפעולת בעל שכל לפי דעתנו והוא
אשר הטביע אלו הכחות בכל מה שימצא לו כח טבעי. ואם השכל ההוא לא ישיג זה הענין
ולא ידעהו איך המציא או הגיע מאתו לפי הדעת ההוא טבע שיכוין אל זה הענין אשר אין
ידיעה לו בו ובאמת קראם דוד בועיי וכסילים. ואחר כן התחיל לבא שזה הסרון בהשגתינו
ושהש' יאשנתן לנו זה השכל אשר בו נשיג ומפני קצורנו מהשיג אמתתו ית' התחדשו לנו
אלו הספקות העצומות יודע זה החסרון בנו ושמחשבתנו זאת המקצרת אין להשגיח למה
שחייבתנו מן החריסה אמר. המלמד אדם דעת השם יודע מחשבות אדם כי המה הבל.
וכונתי כולה היתה בזה הפרק לבאר שזה ענין קרום מאד ר"ל מה שיאמרו בו הסכלים מהעדר
השגת השם מפני היות ענייני בני אדם האפשריים בטבעם בלתי מסודרים אמר. ויהפאו
בני ישראל דברים אשר לא כן על יי'. ובמדרש מה אמרו אמרו העמוד הזה אינו רואה ואינו
שומע ואינו מדבר. רוצים בו דמותם שהשם בלתי משיג אלו הענייניים ולא הגיעה מאתו
לא מצוה ולא אזהרה לנביאים. וסבת זה כלו והראיה עליו אצלם. היות ענייני בני אדם
בלתי נמשכים כפי מה שיראה כל איש ממנו שכך ראוי שיהיה. וכשראו שאין הענייניים
כאשר רצו אמרו אין יי' רואה אותנו. ואמר צפניה על אלו הסכלים האומרים בלבבם לא
ייטב השם ולא ירע. ואמנם מה שראוי שנאמר בידיעתו יתעלה בענייניים כלם הנה אגיד
לך אחר זה דעתי בו אחר שאודיעך הענייניים המוסכם עליהם אשר לא יוכל בעל שכל
לחלוק בדבר מהן:

פרק עשרים

עניין מוסכם עליו שהוא ית' לא יתכן שתחדש בו ידיעה עד שידע עתה מה שלא
ידעהו קודם ולא יתכן שיהיו לו ידיעו' רבות ואפי' לפי דעת מי שיאמיקהתארי'.
וכאשר התבאר זה במופת. נאמר אנחנו קהל אנשי התורה שבידיעה אחת ידע הדברים
הרבים ולא בהתחלף הידועים יתחלפו הידיעות בחקו יתעלה כמו שהוא בחוקנו.
וכן

והכן אמרו מוסכל. ראשון הוא שהש"י מדיק שיתעלה לו כל הסלמיות וכמעט שהוא
מוסכל ראשון ולא אמר הוא מוסכל' ראשון כמו שאמר ראשון וזה זה בעבור כי
קצת התכמים הסכו כי קצת הסכלות הוא שלמות וסוף הסגת הדברים היולאיים
כי המשיג אותם הוא בעל היולי כמו הם ויודע בדברים האמיים הוא נופל תחת
הזמן כמו הם ויודע הדברים אשר הוא למעה
מתנו ולכן אמר הרב כמעט שהוא מוסכל
ראשון בהתלו והתמת כי אף שהוא מוסכל
ראשון שהסכלות בלי זה דבר שיהיה הוא
חסרון עכ"ו אחר שהסכלות האמיתי ידאה
שהוא מוסכל ראשון שהסכלות באמת דבר
שיהיה הוא חסרון וא"ת אמר שהדבר הוא
בעצמו מוסכל ראשון וכו' אמר רוב ענייניה
אינם ענייניה שהבעיים כי הדברים הטבעיים
יש להם מהסדור והחכמה מה שלא יעלם אבל
ענייני בני אדם הם נמשכים אחר הרגון
והבחירה ועשו אלה בחלה רעות גדולות כמו
שאמר קולת אדם תמלא דרכו וכו' וא"ת למה
פסק לא פסק ברגון כל אלו ולאים לעשות הטוב
והיטר כתשובה בזה כי אם יהיה הדבר כן לא
יהיה האדם בעל בחירה ורגון ולא בעל יכולת
והשואל זה יאמר שיהיה האדם לא אדם וכן
מה שאמר הרב כי רוב ענייניה בני אדם אינם
ענייניה הטבעיים לבד אבל נמשכים אחר
היכולת כי שעור הקום' והיוסי והתמול והתאחר
וכן רבים מעבד יבין הם הדברים הברחיי' נמשכי'
מקבינים הטבעיים אבל כל פעולותיו הם
נמשכים אחר הרגון ולכן יתחייבו רעות רבות
כמו שאמרו והבה כיאר הרב שהסבריאים זכרו
בהרבה מקומות הראיות הסכלים על הבעדר
ידיעת השם בפעולותיו המקבילות רעות' חגשי
רשע בטובה וכחת והסלוה ובה הבית הראיה
מלחמה ומתלחמי ומדוד שהרשעים שסלקו
בלם הידיעה מהשם יתעלה בעבור רוע סדר
המלאת בבני אדם והתחיל לטעון ולבטל זה
ממה שאמר הנוטע אזן הלא ישמע וכו'. נזכר
הרב שפק עשו לו מני תנשים רופאי' מנוסכילי
אומתינו שהם תמהים מנאמר דוד ע"ה אמרו
כו' ח"כ יתחייב לפי הבקש זה שהבורא הפה
יאכל ויוצר הריאה יצעק וכשאר האברים והבה
הרחיה הרב אחרות זאת הטענה הנוטע אזן
הלא ישמע וכו' למה שכל פועל כלי מן הכלים
א"ת לעשות אותו כלי אם לא שיהיה מצייר
תכלו הפועל הנעשה בו אבל זאת שהבטבה
אשר יבא מהטבע דוקה למלאכת מחשבת כי
כמו שהכלי אשר יגיע האומן יעשה הדבר
העשוי ויתקנהו ואין כח בכלי לעשות שום
דבר אם לא כפי ידיעת האומן כן הטבע אינו
בעל יכולת לעשות שום דבר אם לא יאמלא
מתחלה שכלית יותר קודמת ממנו אשר
יגיע הטבע לעשות הדברים הטבעיים:

אמר שם טוב עם שהרב לא הזכיר אלא
מכמת הענייולבורות אל ידיעת הש"
כמה דוד וכה אתנון רחשוכה כמו אמר' הנוטע
אזן וכו'. ואמנם לקח אלו הכוזם ם עם שיש
מהחכמה הכבלאה בכל אחד מהשנוי' הראשונים
למה שבאלו נמצא אמנם יתרה ואם נמצא
בעין יותר מהאמון אלו המוסים הבמו כאדם
לא בעבור מחייתו לבד והוא הכיות הראשון
אבל יומנו ג"כ בעבור שסני אלו הם כלים
לשכל ובאלו הבנים ישיג האדם מה שיאות
לנפשו כי באזון יסמע ויקבל תוכחות מוסר
מאחרים ובענייניה נשיג שמים ואחרון וכל
לבאם ולכן אמר אחר זה היוצר גוים הלא יוכיח
המלמד אדם דעת. עוד אמר הרב אחר זה
והתחיל לבאר שזה הסרון בהשגתינו וכו'
רצונו לומר מה שיאמרו בו הסכלים מהעדר
הסגת הש"י מפני היות ענייני בני אדם
האפשריים בטבעם לבלתי מסודרים אינם לבד אבל יכולת ובבר ידעת זה וזה הכיח לקבל הסכלים
ולרשעים לומר אלא ידע הדברים שלמה הנלגל הרחם וע"ז ח' ויתפלו בני ישראל הדברים אשר לא כן על ה' ובמדרש אמרו מה עמוד הזה אינו שומע ואינו מדבר רוצים
בו שהש"י רחוק בעמוד כי העמוד הכל נשען עליו כן הש"י. הכל נשען עליו וכמו שהעמוד אינו רואה ואינו שומע ואינו מדבר רוצים
מדבר כך חשבו הכסילים שהקב"ה לא יגיע מתתו אלא מהרה בכביתים ובכת. הדקיון אנלם הוא היות ענייני בני אדם כלתי נמשכים כפי מה שיראה כל איש ממנו
וכשראו שאין הענייניה כאשר חשבו אמרו אין יי' רואה אותנו ואמר צפניה על אלה הסכלים האומרים בלבבם לא יטיב ולא ירע. ואמנם מה שראוי שנאמר בידיעתו יתעלה בענייניה כלם הנה אגיד
לך אחר זה דעתי בו אחר שאודיעך הענייניה המוסכם עליהם אשר לא יוכל בעל שכל
לחלוק בדבר מהן:

פרק עשרים

עניין מוסכם עליו שהוא ית' לא יתכן שתחדש בו ידיעה עד שידע עתה מה שלא
ידעהו קודם ולא יתכן שיהיו לו ידיעו' רבות ואפי' לפי דעת מי שיאמיקהתארי'.
וכאשר התבאר זה במופת. נאמר אנחנו קהל אנשי התורה שבידיעה אחת ידע הדברים
הרבים ולא בהתחלף הידועים יתחלפו הידיעות בחקו יתעלה כמו שהוא בחוקנו.
וכן

פרק כ הענין מוסכם עליו שהוא יתעלה לא יתכן שיתחדש לו ידיעה עד שידע עתה מה שלא ידע הוא קודם כבר ביאר הרב וכו' בפרק הקודם כי מפני
קטרנו הנסיג לחקתו יתעלה ותקדשו לבו הלו הספקות העצומות כמו שאמר המלאך לאחדם דעת ה' יודע ומחשבות אדם כי המה הבל רלה הרב בזה הש' לבאר
בכמה הבדלים נבדלה ידיעתו ית' מידיעתינו וידיעתינו קרה להשיג אין הוא יודע כמו שקרה מהסיג אמתתו ומידיעה הבחמרת עליו ית' ובכן הוא בשתוף הנמור ולבאר
זה שתחיל ואמר ענין מוסכם עליו שבוה ית' לא יתכן שתתחדש לו ידיעה עד שידע עתה מה שלא ידעהו קודם וביאור זה הש"י אינו נלא מן הכח הפועל כי אם היה
הדבר כן היה מתחדש ובל שיתחדש בו שום ידיעה נלא מהכח אל הפועל וימלא בו שהוא ח"כ הש"י ח"ת לו שיתחדש בו שום ידיעה וזה ענין מוסכם מבעלי התורה
ומן הפילוסופים. ע"ת הרב כי הוא גם מוסכם אלא יתכן שיהיו לו ידיעות רבות אמילו על דעת מי שיאמיקו בתוארים ומוקפתו על זה התואר הש"י הוא אחד מבל לד ובכל
אופן ובלמו הוא ידיעתו ובלמו אינו אינו רבוי בכלל ח"כ ידיעתו אין רבוי בכלל ואם הוא ידיעו' רבות ידיעו' ידיעות הרבות שבת הכל ויהיה מורכב ולא יהיה מחויב המציאות
וכאחר הוכחו שהו אלו הבדרים שהש"י לא יתחדש לו ידיעה ואין לו ידיעות רבות נאחר אנחנו קהל עדת אנשי התורה שאין אנו מסכימים שהש"י אין לו ידיעות רבות
ובאנחנו מלאינים ג"כ שידע כל הדברים יתחייב שבידיעה אחת ידע כל הדברים ולא בהתחלף הידועים יתחלפו ידיעות בחקו ית' וכן יחוייב לנו אחר שאנו מלאמיני שהש"י
אין בו שנוי שלא יתחדש לו שום ידיעה

אבל

קרקאש

פרק כ

אפי' לפי דעת שמאמינים בקדמות הרלנון שאפי' לדעתם מחאמינים בחדשים מתחלשים לנורה ית' כאלו אמר מי חכם ויבול ידע ומאר הקומה' כי בהעבר אמר קדמה בידיעתו המלאתו ושוה יכול להמציאו לא יומע הקלות בידיעה בו הרלנון בזה הסבלר אמר קדמה בידיעתו בעת שנר' שהמלאה המצעת לאחר זמן ושוה יכול להמציאו רוצה בזה הסבלר יכול להמציאו בשרלה או שב בכוי המצאתו אל ההסבלר ושוה כלו שבעבלר לא יומע הקלות בידיעה בו רוצה בו בענין הבעבלר זנטה קנת בעלי הענין לות שהיוקש נקלות בחין והקבטת בכל איסי המיקפי שהחלון שוה בעל תכלית ושהיסי הם בכלים בחין וה"כ לפי דעתם הידיע' אינה מקבת בחה שהין לו תכלית ואם דעת כל בעל הדרון בו איכול על בעל הוד' להחמין זה שהקה ידיעתו כוללת ושאיסים בכלים בחוטים ולא קנים מקבה בחה שהין לו תכלית. ויש לתמוה בזה קנה בזה שאומרים הין כי המיגים הין לפה מציאות בלל וכם שניגים בכלים ונבולים אשר יקבל הבכל מהבנו' אחים על החוש פעמים רבות ושאיסים יש להם מציאות חוץ לשכל ואין להם תכלית וכן יש שפה אחר אם קאחר שהוא יודע אחיים ושרדיעה מקבשנת על כל מאמרים וכם בכלים בחוטים כמו שאחרנו אות ידיעה בכת

אפורי מורה נבוכים חלק שלישי שם טוב ק קרקאש

שם טוב מורה נבוכים חלק שלישי

לכל מקדם ידע כל הדברים המתחדשים להיות יחוייב שכלתיין שידעם קודם היותם ולא סר מהיותו יודע אותם • ולזה לא יתחדש לו מדע כלל כי ידיעתו שפלוני הוא עתה נעדר וימצא בעת הפלוני ויתמיד נמצא זמן כך ואחר כך יעדר • כשימצא האיש ההוא כמו שקדם הידיעה בו לא נוספה שם ידיע׳ ולא התחדש מה שלא היה נודע אצלו אבל התחדש מה שהיה ידוע מקודם שיתחדש כפי מה שנמצא • ויתחייב לפי זאת האמונה שיהיה המדע נתלה בהעדר • ויקיף במה שאין לו תכלה • והאמננו זה ואמרנו כי ההעדר אשר קדמה בידיעתו המצאתו והו׳ יכול להמציאו לא ימנע התלו׳ הידיעה בו • אמנם מה שלא ימצא כלל הוא ההעדר הגמור בחק ידיעתו אשר לא תתלה ידיעתו בו כמו שלא תתלה ידיעתנו אנחנו במה שהוא נעדר אצלינו • ואמנם ההקפה במה שאין תכלית לו • יש בו ספק ונטה קצת בעלי העיון לאמר שהידיעה נתלת במין ומתפשטת על שאר אישי המין בענין אחר זהו דעת כל בעל תורה כפי מה שיביא אליו הכרח העיון: אמנם הפילוסופים פסקו הדבר ואמרו שלא תתלה ידיעתה בהעדר • ולא תקיפ (נ״א תקיף) ידיעה במה שאין לו תכלית ואחר שלא יתחדש לו מדע מן השקר שידע דבר מן המתחדשים ולא ידע אם כן אלא הדבר הקיים אשר לא ישתנה • וקצתם נתחדש להם ספק אחר יאמר שאפילו הדברים הקיימים אילו ידעם יהיו לו ידיעתו יתעלה כל אשר זולתה אחר ההעדר לפי דעתנו • כן נאמר שהעצם ההיא משגת כל אשר זולתה לא יעלם ממנה דבר בשום צד מכל מה שהמציאה • ואין שתוף בין ידיעתינו וידיעתו כמו שאין שתוף בין עצמינו ועצמו • ואמנם הטעה הנה שתוף שם הידיעה כי השתוף הוא בשם לבד וההכדל באמתתו ומפני זה יתחייבו ההרהקות כי נחשוב שהענייניים המחוייבים לידיעתינו מחוייבים לידיעתו • וממה שהתבאר לי גם כן מפסוקי התורה שידיעתו יתעלה במציאות אשפר אחר שעתיד להיות לא תוציא האפשר הזוא מטבע האפשר כלל אבל טבע האפשר עומד עמו • ושאין

אפודי

אבל טבע האפשר עומד עמו • ר״ל עומד עם סדר האפשרי וכי הוא האפשר בכחיות עצמו: וזהו המסופק הנדול לפי סברת דעתנו: ר״ל היות ידיעתו ית׳ כאפשר לא תכריח האפשר הוא ענין המסופק גדול לנו אין לאפשר זה ויד שכלנו קצרה כזה בהיות המדע האלהי׳ אות ויאות לידיעות רבות ויש כוח מקום עיון כי נ״כ בידיעתנו נורת האדם והוא מי מדבר מהיות ידיעה אחת פשוטה ויאות לידיעות רבות מתחלפות כמו׳נין כי בה ידע נורות הדומם ונורות הנומח ונורות החי ונורות האדם׳ הלו ידיעות מתחלפות ויתחלקו וח״כ כענין זה לא כהדלה ידיעתו

בחק ידיעתו אשר לא תתלה ידיעתו בו כמו שלא תתלה ידיעתנו אנחנו במה שהוא נעדר אצלינו • ואמנם ההקפה במה שאין תכלית לו • יש בו ספק ונטה קצת בעלי העיון לאמר שהידיעה נתלת במין ומתפשטת על שאר אישי המין בענין אחר זהו דעת כל בעל תורה כפי מה שיביא אליו הכרח העיון: אמנם הפילוסופים פסקו הדבר ואמרו שלא תתלה ידיעתה בהעדר • ולא תקיפ (נ״א תקיף) ידיעה במה שאין לו תכלית ואחר שלא יתחדש לו מדע מן השקר שידע דבר מן המתחדשים ולא ידע אם כן אלא הדבר הקיים אשר לא ישתנה • וקצתם נתחדש להם ספק אחר יאמר שאפילו הדברים הקיימים אילו ידעם יהיו לו ידיעתו יתעלה כל אשר זולתה אחר ההעדר לפי דעתנו • כן נאמר שהעצם ההיא משגת כל אשר זולתה לא יעלם ממנה דבר בשום צד מכל מה שהמציאה • ואין שתוף בין ידיעתינו וידיעתו כמו שאין שתוף בין עצמינו ועצמו • ואמנם הטעה הנה שתוף שם הידיעה כי השתוף הוא בשם לבד וההכדל באמתתו ומפני זה יתחייבו ההרהקות כי נחשוב שהענייניים המחוייבים לידיעתינו מחוייבים לידיעתו • וממה שהתבאר לי גם כן מפסוקי התורה שידיעתו יתעלה במציאות אשפר אחר שעתיד להיות לא תוציא האפשר הזוא מטבע האפשר כלל אבל טבע האפשר עומד עמו • ר״ל עומד עם סדר האפשרי וכי הוא האפשר בכחיות עצמו: וזהו המסופק הנדול לפי סברת דעתנו: ר״ל היות ידיעתו ית׳ כאפשר לא תכריח האפשר הוא ענין המסופק גדול לנו אין לאפשר זה ויד שכלנו קצרה כזה בהיות המדע האלהי׳ אות ויאות לידיעות רבות ויש כוח מקום עיון כי נ״כ בידיעתנו נורת האדם והוא מי מדבר מהיות ידיעה אחת פשוטה ויאות לידיעות רבות מתחלפות כמו׳נין כי בה ידע נורות הדומם ונורות הנומח ונורות החי ונורות האדם׳ הלו ידיעות מתחלפות ויתחלקו וח״כ כענין זה לא כהדלה ידיעתו

אמר

אלת הידיעה שהוא בדמיון אחור שהוא התחלה לגוזים רבים כשיתערב עם דברים מתחלפים וכן יחשבו כי הבחן מלאת הש״ם • בכל המלאים הוא דבר ח׳ תלת שיתחלף פעולתו כפי המלאים רבים ואם השכל המחשב לא יוכל להפשיט מחיטים רבים הטבע הכולל כן הש״י ומשכל הנבדל יש לבם כח להמשיל הטבע המשותף יסוד מתורים כי כתעבו הוא מקבלו ידיעת הש״ם מהחיטים והקונים והמינים והלמות הוא דעת הרב והחכם ר״ר כי אחר שיתבאר שהש״ם והשכלים הנבדלים הם עצלות לזה הכמלאת המוחש יחוייב שיהיה דבר תלת לקיחת המשיג מרת המוסג ואחר שהדבר בלתי נמצא ואחר שהדבר בלתי נמצא הוא מדע ח״ח שיגיעתו כמו שנדע שהקושר בלתי משותף לגלגל ובאו שתיהו בערך ובלתכון תיהו חי׳ נ״כ כדע הדברים רבים לחיפשרי׳ אשר הש כלתי נמצאי׳ עתה כמו שתלתנו כדע שהשמש תלקה לו הירח ואם תיהו נמצא עתה ואם כן ידיעתנו תלה בהעדרים כן בהעדר בחיפשרי כן בהעדר הנמצא ואח״כ לאין נמר הרב שמדעתנו בנבדל מחדעתנו בשמדעתו ית׳ תתלה בהם בלתי נמצא • והשלישי הקיום בהם שתין תכלית לו זה הנבדל נ׳ נבדל הו הש״ם מחדעתנו כי ליתם שמדעתנו היה לקחת מלורו׳ הנמצאים והשכל יקח מוסנו מהנמצאין והנמצאין לא יוכל לנייר שני דברים יחד ולכן יזכיר הדברים בהם אחר זה לכן כשייר בחדם ואח״כ יזכיר הסוס ואח״כ החמור וכן שאר הנמצאי׳ ליירם בזה אחר זה וכידיעות הלהוטיות אף כי היו רבות הם בעצלות תלית לכל הש״ם מקחר שקבלנו מנאי׳ שהוא יודע הטיפים כלם והחיטיים הם בכ״ת יחוייב שידעם ואחר שהוא ח׳ פשוט יחוייב שידע ביחיעה ח׳ דברים שהם בכ״ת וזה ח״ח לשכל המחשב להשיגו ולא תבים בתלתר תוגר כי הוא ידע הדברים בכ״ת מצד שהורת המין כוללת חיטים בכ״ת כי זה יסלק ידיעת הדרכיו

הש״ם מקחיטים והוא הבך יסודי התורה כלה •

ודיעתו ית' מידיעתינו והפירוש כזה כי הענין כן במה שהוא הולך מהלך הגלמות והכורם בידיעת הפרטים ומה שהם פרטיים ח"ח כהם מהלך הגלמות והכורה ובזה הלך הוא נמנע בידיעתינו שנמצא בלתי אחד יסוד לידיעות רבות והשני בהתלותו במה שלא נמצא גם יש בזה עניין כי ידיעתינו גם כן תתלה במה שלא נמצא לידיעת הסבות ידיעתינו שהשמש תלקה כיום פלוני ובכלל ככל תלו הענינים לדרך שיעוין בספר מל' אמות הסם להר"ר לוי בן גרשום ז"ל:

פרק כא וכן הענין בכל הנמצא וייחוסו אל ידיעתינו וכו' • ר"ל כמו שיש בכדל בין ידיעת העושה במה שעשה לידיעת המביט בעשוי ההוא כן יש בכדל בין ידיעת הש"י בנמצאות שיש שכת מציאות הנמצאות לידיעתינו בנמצאות שיש קנוי' מן הנמצאו; אם מציאות נכדל ר"ל מציאות הכלים בכדלים: אם מציאות אינו בעל חמר קיים • ר"ל והוא מציאות הגלגלים: אם מציאות בעל חמר קיים • ר"ל והוא העולם השפל: והבינהו • ר"ל כזה הפרק הוא שפוף אחר מבלתי מוכר הספק הזה והספק הזה אין ידע הש"י הנמצאות כלן מבלי מציאותו שני

ושאין הידיעה במה שיתחדש מן האפשרי מחייבת היותם בהכרח על אחר משני האפשרי • ואת גם כן פנה מפנות תורת מרע"ה אין ספק בה בכלל • ולזה אמ' ועשית מעקה לגגך וגו' • וכן אמרו פן יבות במלחמה ואיש אחר יקחנה וגו' • וכן נתינת התורות כלם והמצוה והאזהר' שבה אז זה השורש • והו' שידיעתו במה שיהיה לא יוציא הדבר האפשר ההוא מטבעו • וזהו המסופק הגדול לפי השגת דעתנו הקצרה • והתבונן בכמה דברים נבדל מדעו ממדעינו לפי דעת כל בעל תורה • תחלת זה בהיות המדע האחד יאות ויושה לידיעות רבות מתחלפות במינין • והשני בהתלותו במה שלא נמצא • והג' הקיפו במה שאין תבלית לו • והד' בהיות מדעו לא ישתנה בהשיג המחודשים ונראה שידיעת הדבר העתיד להמצא אינו הידיעה בו שכבר נמצא אבל הנה תוספת אחת והיא שאשר היה בכח שב בפעל • והה' לפי דעת תורתינו בהיותו ית' לא תתברר ידיעתו אחד מב' אפשריי ואע"פ שכבר ידע אחרית א' מהן ע"ד יחוד וברור • וא"כ אני תמיה באי זה דבר דמתה ידיעתינו לידיעתו לפי דעת מי שיאמין המדע תואר נוסף האם יש הנה אלא השתוף בשם לבד • אמנ' לפי דעתנו אשר נאמ' שאין דעתו דבר נוסף על עצמו באמ' התחייב הבדלת ידיעתו לידיעתנו ההבדל העצמי הזה כהבדל עצם השמי' לעצם האר' • כבר באר הנביאים זה אמרו כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי כי גבהו שמים מארץ כן גבהו וגו' • וכלל הענין אשר אומר אותו בקצרה כי כמו שלא נשיג אמתת עצמו ועם כל זה ידענו שמציאותו שלמה מבל מציאו' ולא יתערב עמה לא חסרון ולא שנוי ולא הפעלו' כלל • כן עם היותינו בלתי יודעים אמתת ידיעתו מפני שהיא עצמו גדע שהוא לא ישיג פעם ויסבל פעם אחרת ר"ל שלא יתחדש לו מדע כלל ולא יתרבה ולא יגיע לתכלית ולא יעלם ממנו דבר מן הנמצאות כלם ולא תבטל ידיעתו אותם טבעיהם אבל האפש' נשאר עם טבע האפשרו' • וכל מה שיראה בכלל אז הדברי' מסתירה הוא לפי בחינת מדענו אשר לא ישתתף עם מדעו כ"א בשם לבד • וכן הכונה תאמ' על מה שנכוונהו אנחנו עליו ועל מה שיאמ' שהוא ית' כיון אז בשתוף • וכן ההשגחה נאמרת בשתוף על מה שנשגיח אנחנו עליו ועל מה שיאמר שהוא ית' ישגיח עליו • והאמת א"כ שעניין ההשגחה • וענין הידיעה • וענין הכונה • המיוחסות אלינו • בלתי ענין המיוחסות אליו • וכשיזלקחו שתי ההשגחות או שתי הידיעות או ב' הכונות על שיקבצם ענין אחד יבאו הספקות הנזכרות • וכשיודע שכל מה שייוחס אלינו נבדל מכל מה שייוחס אליו יתבאר האמת • וכבר הגיד ההבדל בין אלו המיוחסים אליו ובין המיוחסים אלינו באמרו • ולא דרכיכם דרכי • כמו שקדם לנו זכרו:

פרק אחר ועשרים

הפרש גדול יש בין ידיעת העושה במה שעשה וידיעת זולתו בעשוי ההוא • והוא שהדבר העשוי אם נעשה נאות לידיעת עושהו יהיה עושהו א"כ למדה שעשה נמשך לידיעתו • ואולם שאר בני אדם המתבוננים בעשוי ההוא וידיעתו ידיעה מקפת תהיה ידיעתם נמשכת אחר העשוי • והמשל בו שהאומן שעשה זה הארון אשר יתנועעו בו משקלים לנזילת המים ויורו על מה שעבר מן המים או הלילה מן השעו' • כל מה שיגר בו מן המים • ושנוי הצעת הגרתם • וכל הוט שימשך • וכל לוזה שתרד • הכל מושג ידוע אצל העושי אותם • ולא ידע התנועו' ההם מפני התבוננו בתנועות המתחדשו' עתה • אבל הענין בהפך והוא שהתנועות ההם המתחדשו' אמנם התחדשו כפי הסכמת ידיעתו • ולא כן הוא המתבונן בכלי ההו' אבל המתבונן כל אשר יראה תנוע אחת תתחדש לו ידיע' • וכל אשר ירבה להתבונן יתוספו ידיעותיו ויתחדשו לו ראשון ראשון עד שילמד מהם וידע כל הכלי • ואו שיערת שתנועות הכלי ההוא אין להם תבלית לא יוכל המתבונן להקיף בהם ידיעה לעולם • וא"א למתבונן ג"כ שידע תנועה מן התנועות ההם קודם התחדשה אחר שאינו יודע מה שידע אלא ממה שיתחדש • וכן הענין בכל הנמצא ויחוסו אל ידיעתנו וידיעתו ית' • והוא שאנחנו אמנם נדע כל מה שנדע מפני ההשתכלות בנמצאות • ומפני זה לא נוכל לדעת מה שעתיד להיות ולא מה שאין תכלי'לו • וידיעותינו מתחדשו' מתרבו' בפי הדברים אשר מהם תושג ידיעתם • והוא ית' אינו כן ר"ל שלא ידע הדברים מצדם עד שיפול הרבוי וההתחדשו' אבל הדברים ההם נמשכים אחרי ידיעתו הקודמת המישב' אותם בפי מה שהם עליו • אם מציאות נבדל • או מציאות איש בעל חמר קיים • או מציאות בעל חמר משתנה האישים נמשך אחר סדר לא יפסד ולא ישתנה • ומפני זה לא יהיה אצלו ית' רבוי ידיעו' ולא התחדשות ושנוי ידיעה • שהו' בדעתו אמתת עצמו אשר

בדברים בין כהשגחת העולם שהוא נבדל ממה שייוחס אלינו יתבאר לאחת ויותר הספקות כלם וכבר הגיד ההבדל למיוחסי' שיו וכן המיוחסי' אינו בחמרו ולא דרכיכם דרכי כי לא מחשבותי מחשבותיכם רמז לידיע' ולא דרכיכם דרכי רמז לכוונתו ית' ולהשגחתו כל מה שדבר הרב בידיעת הש"י הוא דבר גדול לאחת ומסכי' ליחודי כתוד' כי זהו תכלית זה הספר ושתבח מי שנתן לנו מורה לדרך שידרכנו בדרך אחת והבדלנו מן התועי' והקריבנו לעבודתו כי הידיע' היא עבודה' האמיתית:

פרק כא פרק גדול בין ידיעת העושה כמה שעשה וכו' למה סדרה קדם בפרק שעבר לומר ההבדלים אחר נבדלה ידיעתו מידיעתינו רצה בזה הפרק לפרשה איך הוא אחת מה שאמר וא"ך ידיעתו נאחדת בשתוף עם הידיעה בנו ואחלק הידיעה לב' חלקים אל ידיעה פועלת ואל ידיעה מתפעלת אחר נמשך מזה היות הידיעה אחת נמצאת והידיעה האחרת מקבלת והידיעה הא' עלה והאחרת עלולה וכל פועל שהוא שכת הדבר העשוי יהיה שכלי פועל לא פעול ועלה לא עלול ומקבלים לא נמצא וכל ידיעתו הוא בלתי מהדברי' הנמצא יהיה ידיעתו מתפעלת ונמצאת ועלולה ומפני זה לא נוכל לדעת מה שעתיד להיות כי לא נמצא עדיין ולא מה שאין תכלית לו אחר שהדבר הנמצא הוא בית אם מציאות הוא בעל חמר קיים כמו נשמי השמים וכוכביהם אם מציאות בעל חמר מתחדש הלשי מפרדי' נמצאי אחר סדר לא יפסד ולא יפסד שיש הנה ג' ידיעות נבדלים ידיעת העצם הנבדל וידיעת העצם הנבדל חמר יהיה לחסוב שידע כל אלו הדברי' בידיעה מסולמת מפני זה אמר כי הדבר אינו כן כל המופת שהוא ית' אחד והדברי' הם עלולים ומקבלו אינו שידעם בידיעה ח"כ אין מה רבוי ידיעות וג"כ אחר שזה הדבר הנזכר נמצא נמשך מידיעתו מבלתי שיקבלו הם בהתחדשות ושנוי ידיעה כי בידיעת עצמו ואמתתו אחר לא תתחדש לפעולותיו כלם והיותנו מתחדלים לדעת אלכות זה כאלו הסתדלנו שנהיה אנחנו הוא והסגתנו הסגתו • והנה נמה שהוא מוקבלת אחד בדעת המיוחי:

והדרשיי בהיות מדעו לא יתחבר בהשגת המחודשים ונראה שידיעה שהדבר העתיד להמצא אינו ידיעה בו שכבר נמצא אבל היא תוספת ח' זה הבדל ד' נבדל מדעו ית' ממדעינו כי מדעינו יתחבר בהשגת המחודשים כי ח"ח שיהיה הידיעה ח' יסוד לאחר הוא עתיד להיו' ואחר הוא נמצא בלתי אחר יחלא בו שהוא עתיד להיו' כודע בו שהוא עתיד ואחר הוא נמצא בלתי אחר שהוא נמצא ואי' אחר שהמקבלים יודעו הידיעה אחת כי יהיה אחר שהוא יתבלה יודע בידיעה ח' אחר היה ואחר עתיד להיות ואחר הוא נמצא עתה ואח"כ נ"כ נעדר מה שח"ח לשכל הנמצא לשנינו ולא לשעבר אין יהיה בידיעה ח' ידע הדברים המתחדשים העתידים להיות ואח"כ היו • והחקיקי לפי דעת תורתנו בהיותו יתעלה לא תתברר ידיעתו ח' מסני האפשרים ואע"פ שכבר ידע אחרית ח' מהם זה הבדל ה' שנו נבדלה ידיעת הש"ית מידיעתנו כי אנחנו כשנדע הדבר העתיד להיות יחוייב שנדע כח' המסני האפשרים העתיד להיות כמו אם יהיה ראוכן לדין הו רשע כי זה לא לא ידענו קודם לא ידענו אחר שיהיה אחר שלא נתחדש עליו פוס ידיעה כי אם נתחדש היה מסתנה ח"כ יחוייב שידע כל דבר העתיד להיו' קודם שיהיה ואם נאמר הו נאמרין מידיעתו יחוייב שיהיה יתבטל התורה כלה ולא יהיה הכח שכר ועונש אחר שהדברים יחוייבו מידיעתו ואם הספק הנמצל אין ידע כאיפשר ושאר איפשר וזה ח"ח לחדש לשער בו כי כמ"ש הרב זה כמעט יביא אל סתירה ועל זה ועל כיוצא בו אמר הכניה עליהה דעת ממני כשנבה לא תוכל לה שו הה' הבדלים אמר אמר הרב שנבדלה ידיעתנו מידיעתו ית' לפי דעת כל בעלי תורה יחוייב ג"כ לפילוסופים כפי הקדמותיהם ואם יגזור אל כתיים אחבר בחלקר מיוחס בידיעת הש"ית' והנסגתתו ואחבאר כי כל אלו הבדלים אמר הנים הרב כפי דעת התורה יחוייבו לפילוסופי הרב וקצת המפרשי פירשו שו הה' הבדלים בפירושים זרים הכך יסודי התורה והכך דעת הרב ואסור לזכרם כ"ש להתמין הם ואם ידיעת הש"י נבדלה מידיעתנו מחלו הבדלים אמ' הרב ח"כ אני תמה כאי זה דבר דמתה ידיעתנו בידיעתו ולחמת יתחיי' הבדל ידיעתו מידיעתנו הבדל עם הסמים לעלם באחרן וזה כבר ביארו הנביאים ואמרו כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי נאם ה' כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי וגו' אבל פריך להתמין על דרך כלל כי כמו שלא נשיג אמתתו ובכ"ז ידענו שמציאותו שלמה מבל מציאות ולא יערב עמה חסרון ולא שנוי ולא הפעלות כלל עם היותנו בלתי יודעים אמתת ידיעתו כן נדע שהוא לא ישיג פעם ח' ויסבל פעם אחרת שלם היה הדבר כן הנה שם אחרון במה שיתחדש לו מדע אבל אחר שלון לא יתחדש לו מדע ולא יתרבה לו מדע ולא יתרבה לו מדע כי אם הדברים המתחדשים אבל אם יתחדש

פרק כב

אשר לא תשתנה ידע כל מה שיתחייב לפעולותיו כלם · והיותנו משתדלים לדעת איך הוא זה · כאלו השתכלנו שנהיה אנחנו הוא והשגתינו השגתו · ואם כן הראוי למאמר המודה על האמת שיאמין שהוא ית׳ לא יעלם ממנו דבר כלל אבל הכל גלוי לידיעתו אשר היא עצמו · ושהמין ההוא מן ההשגה מן השקר שנדעהו אנחנו כלל · ולו ידענו איך הוא היה לנו השכל ההו׳ אשר יושג בו זה המין מן ההשגה וזה דבר שלא ימצא במציאות אלא לו יתעלה והוא עצמו · והבן זה שאני אומר שהוא מופלא מאד ודרש אמתי כשימשך אחריו לא ימצא בו דבר מן הטעות ולא מן ההטעאה ולא ישיגוהו הרהקות ולא ייוחס בו אל השם יתעלה הסרון · שאלו העניינים הנכבדים הנעצומים לא ימצא מופת עליהם כלל לא לפי דעתנו אנחנו קהל אנשי התורה ולא לפי דרש הפילוסופי׳ לפי רוב התחלפם והתחלק׳ בזאת השאלה · וכל השאלות אשר אין מופת עליהם צריך שימשך אדם בהם אחר הדרך הזאת אשר נמשכנו אנחנו אחריה בזאת השאלה ר׳ל שאלת ידיעת השם בכל אשר זולתו והכינהו :

פרק שנים ועשרים

עניין איוב הנפלא הוא מכת מה שאנחנו בו רוצה לומר שהוא משל לבאר דיעות בני אדם בהשגתה וכבר ידעת בארם ומאמר קצתם איוב לא היה ולא נברא אלא משל היה · ואשר חשבו אמרו שהיה ונברא ושהוא עניין שאירע לא ידעו לו לא זמן ולא מקום · אלא קצת החכמי׳ אמרו שהיה בימי האבות · וקצתם אמרו שהיה בימי משה וקצת׳ אמרו שהיה בימי דוד · וקצתם אמרו שהיה מעולי בבל · וזה ממה שיחזק מאמר מי שאמ׳ לא היה ולא נברא · סוף דבר בין היה בין לא היה בכמו עניינו הנמצא תמיד נבוכו כל המעיינים מבני אדם עד שנאמר בידיעת השם ובהשגחתו מה שכבר זכרתי לך · ר׳ל היות האיש התם השלם הישר במעשיו הירא מאד מן החטאים יחולו בו רעות גדולות ותכופות בממונו ובניו וגופו ללא חטא · יחייב העניין ההוא ולפי שתי הדעות ר׳ל אם היה או לא היה הדברים ההם אשר בפתיחת הספר ר׳ל מאמר השטן ומאמר השם אל השטן ומסור איוב בידו כל זה משל בלא ספק לכל בעל דעת · אלא שהוא משל לא כשאר המשלים כולם אבל משל שנתלו בו פליאות ודברים שהם בכשונו של עולם · והתבארו בו ספקות גדולות וגגלו ממנו תעלומות שאין למעלה מהן · ואני אזכור לך מה שאיפשר לזכרו ואזכור לך דברי החכמים ז׳ל המעוררי אותי למה שהבינותיו מן המשל ההוא הגדול · והתלת מה שתשתכל בי אמרו איש היה בארץ עוץ הביא שם משתתף והוא עוץ בכורו והוא צווי בעצה ובהנהגה עוצו עצה וכאו יאמר לך השתכל בזאת העצה והתבונן בו והעלה בידך עניניו והבינם וראה הדעות האמתיות מה הן · ואחר כן זכר שבני האלהים באו להתייצב על י׳ובא השטן בתוכם ובכללם · כי לא אמר ויבאו בני האלהים והשטן להתייצב על י׳שאז היה נראה שמציאות הכל על יחס אחד ועל ערך אחד · אבל אמר ויבאו בני האלהים להתייצב על י׳ויבא גם השטן בתוכם וכיוצא בזה המאמ׳לא נאמר אלא במי שבא בלתי מכוון ולא מבוקש לעצמו אבל כאשר באו מי שכון בואם בא זה בתוך הבאים · ואחר כן זכר שזה השטן הוא משוטט בארץ ומתהלך בה ואין בינו ובין העליונים יחס כלל ואין לו שם מלהלכי׳ הוא אמרו משוט בארץ ומהתהלך בה כלומר שוטו והתהלכו לא היה רק בארץ · ואחר כן זכר שזה התם והישר נתן ונמסר ביד השטן ר׳ל זה ושכל מה שהל עליו כן המבורר והמקרים בממונו ובבניו ובגופו היה סבתו השטן · וכאשר יישב זה העניין התחיל להציע דברי העיון בו וזכר דעת אחת ויחסו לאיוב ודעות אחרות להבריו · ואני אשמיעה אותם אחר כן בביאור ר׳ל הדעות ההם אשר בעבורם הפליגו להשוב רעה בזה העניין אשר הוד׳ כל סבתו השטן והשבו איוב וחבריו שהשם יתעלה עושה׳ אותו בעצמו ולא באמצעות השטן · והנפלא שבזה העניין הוא שלא תאר איוב בחכמה ולא אמר איש מבין או חכם או משכיל · אבל תארו במעלות המדות וישר פעולות · שאילו היה חכם לא היה מסופק עליו בעניינו כמו שיתבאר אחר זה · ועוד שנזכרו מקריו על ערך דעות בני אדם · כי מבני אדם מי שלא יבהל ולא יסוב לבבו לאבדת הממון ויהיה נקל בעיניו אבל יעיידהו דבר מות הבני׳ וימיתהו מדאגה · ומבני אדם גם כן מי שיסבול ולא יבהל ולא יצאה אפילו לאבדת הבנים · ואולם סבול המבאובים אין יכולת להרגיש עליו · וכל בני אדם ר׳ל ההמון אולם יגדילו השם בלשונותם ויתארוהו יתעלה ביושר ובגמולות החסד בעת הצלחתם ושלותם או בעת צער שיוכלו למובלו אבל כשיבאו לו הצרות הנזכרות באיוב · מהן מי שיכפור ויאמין מעוט הסדר במציאות כלו באבוד ממונו · ומהם מי שישאר על אמונת היושר והסדר אפילו עם צער אבדת הממון אבל כשינוגע באבידת הבנים לא יסבול · ומהן מי שיסבול ולא תתבלבל עליו אמונתו אפילו עם אבידת הבנים אבל עם מכאובי הגוף אין אחד מהם שיסבול אלא יתלונן ויצעק המם אם בלבבו אם בלשונו · וראה אמרו בבני האלהים להתייצב על י׳ בפעם ראשונה ושניה · אבל השטן ואע׳פ שבא בכללם ובתוכם בפעם ראשונה ושניה לא אמר בו בראה טוונה להתייצב

פרק כב

הנפלא שהוא משל לבאר דיעות בני אדם בהשגתה וכבר ידעת דרך הרב כי לאחר הקוראים על הרמזים מכלפי שיטה ונגלה סוד וכבר עוררנו בפרקים שעברו מה שרמז בו ונבאים על כך הרמז מה שהוא כוונת הרב ומה שהיה רבי משה הנרבוני שפעליה הרב עניין איוב כי נפלא הוא ואין לאחד מבעלי העניין שיזכר בו שלא כיון אמרו מה שפירש הרב ועל כן אחר שבאו לו אלו הדברים בהמות בכואה ואף לא סולק הדעות שייחס מהלה לו ע״ד לשון חכם הנזכר וכוונת הרב באיוב שהוא משל לבאר דעות בני אדם בהשגתה והכיח רחוים מאחר קצת בעלי התלמוד שאמרו איוב לא היה ולא נברא אלא לפי דעתו היה ואחר שבאו אלו שיה ונברא ונהוה עניין שאירע ר״ל שיה איוב ואחרים לו כל מה שאירע מהרעות והמכות ושבלו חבריו לנחמו והיו שונעניו אלו כנגד איוב לא ידעו לו לא מקום ולא זמן אלא קצת החכמים אומרים שהיה בימי שחטות וקצתם אומרים שהיה בימי משה וקצתם אומרו שהיה בימי דוד וקצתם אומרים שהיה מעולי בבל אלא זה שיחזק מאמר מי שאמר לא היה ולא נברא · סוף דבר בין היה בין לא היה כבמו ענינו הנמצא תמיד נבוכו כל המעיינים מבני אדם עד שנאמר בידיעת השם ובהשגחתו מה שכבר זכרתי לך · ר׳ל היות האיש התם השלם הישר במעשיו יחולו בו רעות גדולות ותכופות בממונו ובניו וגופו ללא חטא · יחייב הענין ההוא ולפי שתי הדעות ר׳ל אם היה או לא היה הדברים ההם אשר בפתיחת הספר ר׳ל מאמר השטן ומסור איוב בידו כל זה משל בלא ספק לכל בעל דעת · אלא שהוא משל לא כשאר המשלים כולם אבל משל שנתלו בו פליאות ודברים שהם בכשונו של עולם · והתבארו בו ספקות גדולות וגגלו ממנו תעלומות שאין למעלה מהן · ואני אזכור לך מה שאיפשר לזכרו ואזכור לך דברי החכמים ז׳ל המעוררי אותי למה שהבינותיו מן המשל ההוא הגדול · והתלת מה שתשתכל בי אמרו איש היה בארץ עוץ הביא שם משתתף והוא עוץ בכורו והוא צווי בעצה ובהנהגה עוצו עצה וכאו יאמר לך השתכל בזאת העצה והתבונן בו והעלה בידך עניניו והבינם וראה הדעות האמתיות מה הן · ואחר כן זכר שבני האלהים באו להתייצב על י׳ובא השטן בתוכם ובכללם · כי לא אמר ויבאו בני האלהים והשטן להתייצב על י׳שאז היה נראה שמציאות הכל על יחס אחד ועל ערך אחד · אבל אמר ויבאו בני האלהים להתייצב על י׳ויבא גם השטן בתוכם וכיוצא בזה המאמ׳לא נאמר אלא במי שבא בלתי מכוון ולא מבוקש לעצמו אבל כאשר באו מי שכון בואם בא זה בתוך הבאים · ואחר כן זכר שזה השטן הוא משוטט בארץ ומתהלך בה ואין בינו ובין העליונים יחס כלל ואין לו שם מלהלכי׳ הוא אמרו משוט בארץ ומהתהלך בה כלומר שוטו והתהלכו לא היה רק בארץ · ואחר כן זכר שזה התם והישר נתן ונמסר ביד השטן ר׳ל זה ושכל מה שהל עליו כן המבורר והמקרים בממונו ובבניו ובגופו היה סבתו השטן · וכאשר יישב זה העניין התחיל להציע דברי העיון בו וזכר דעת אחת ויחסו לאיוב ודעות אחרות להבריו · ואני אשמיעה אותם אחר כן בביאור ר׳ל הדעות ההם אשר בעבורם הפליגו להשוב רעה בזה העניין אשר הוד׳ כל סבתו השטן והשבו איוב וחבריו שהשם יתעלה עושה׳ אותו בעצמו ולא באמצעות השטן · והנפלא שבזה העניין הוא שלא תאר איוב בחכמה ולא אמר איש מבין או חכם או משכיל · אבל תארו במעלות המדות וישר פעולות · שאילו היה חכם לא היה מסופק עליו בעניינו כמו שיתבאר אחר זה · ועוד שנזכרו מקריו על ערך דעות בני אדם · כי מבני אדם מי שלא יבהל ולא יסוב לבבו לאבדת הממון ויהיה נקל בעיניו אבל יעיידהו דבר מות הבני׳ וימיתהו מדאגה · ומבני אדם גם כן מי שיסבול ולא יבהל ולא יצאה אפילו לאבדת הבנים · ואולם סבול המבאובים אין יכולת להרגיש עליו · וכל בני אדם ר׳ל ההמון אולם יגדילו השם בלשונותם ויתארוהו יתעלה ביושר ובגמולות החסד בעת הצלחתם ושלותם או בעת צער שיוכלו למובלו אבל כשיבאו לו הצרות הנזכרות באיוב · מהן מי שיכפור ויאמין מעוט הסדר במציאות כלו באבוד ממונו · ומהם מי שישאר על אמונת היושר והסדר אפילו עם צער אבדת הממון אבל כשינוגע באבידת הבנים לא יסבול · ומהן מי שיסבול ולא תתבלבל עליו אמונתו אפילו עם אבידת הבנים אבל עם מכאובי הגוף אין אחד מהם שיסבול אלא יתלונן ויצעק המם אם בלבבו אם בלשונו · וראה אמרו בבני האלהים להתייצב על י׳ בפעם ראשונה ושניה · אבל השטן ואע׳פ שבא בכללם ובתוכם בפעם ראשונה ושניה לא אמר בו בראה טוונה להתייצב

מסופק עליו בעניינו :

פרק כב

אבל אחר ובגולו בני אדם בהשגתה לפיכך אמר׳ ויהי גם השטן בתוכם ואחר כן אמר׳ ויאמר׳ לבא׳ מהלכי׳ הוא אמרו בהלכי׳ בהלכי

ומזה גם כן יש לו חלק אחד במציאות למטה מהם • ר"ל מפני זה זכר בפעם אחת
על השטן להתייצב על י' לתי סתע"ם מהרע המיוחס בעצמו מכל מקום
הנעדר בכלל מבהלה המקרה כי אלו לא יעדר הנזרה העוברת לא תתהוה
הנזרה העתידה ח"כ הנעדר הנזרה העוברת טוב בהיותה היות הנזרה העתידה

אמר
פס טוב הנראה אלי מה שלא תאר אותו בחכם אלו מכון או מעכיל הוא
בעבור כי לא נמצא ספק למה החכם יש ו' דעות כי החכם אם יהיה עול
דאלוי מיעבנה והצדיק אף שלא יהיה חכם אין דאוי לבגיע לו טוב רע ולכן תאר לת בת
נ"כ הוא לדיק תמים היה ולא תאר אותו בחכם כי סבת הבלתו מכל הדור הרע
הנה היותו לדיק לא חכם • אם בעת צער
שיוכלו לבטול ועל זה אמר החכם יראת יהוה
אלהים עור בעד עוד וכל אשר לאיש יתן וכו'
לבל אם לא תבדת בגוף יתלונן ויצעק הנם לם
בלשונו הם בלבבו וכן קרא לאיוב אחר שחלו
עליו הצרות בגופו ויען ויאמר יאבד יום וכו' •
עוד אמר הרב ורחה אמרו כני אלהים
להתייצב על ה' כפעם ראשונה וכו' והרמז בזה
כי הרע אשר הוא הנעדר בעבור לו העבר
שלמות מהשלמיות אינו מכוון בעצמו כי הוא
מאוחר להוות הנזרה מתאוה והעבר הנזרה
קודמת במקר במקרה ולכן לא בא השטן
להתייצב על ה' כפעם ראשונה וכו' אבל לא בא השטן
אחר הספל מאוחר להעבר אשר אי אפשר
לתתאות שום דבר בלי הפסד ראשון כבר יפיה הנעדר
מכוון מקמוקל עם שהוא במקרה והוא מעניין
להתייצב על ה' עודה על היותם נמצאים
מוזכרים בחנותו לעשות מה שיראהו כמו
שהיות רחיה מתחרו אם תרבע רוחות השמים
יגלו להתייצב על אדון כל הארץ ומבואר הוא
שיהיה בעל הכח הנשאר מן האדם אחר המות
והוא הדבר אשר אין לשטן שלטון עליו • ואחר זכרי
מה שזכרתי שמע זה המאמר המועיל אשר זכרוהו החכמים שראויים להקרא חכמים
באמת אשר באר כל מסופק וגלה כל מכוסה והראה רוב סתרי תורה • והוא אמרם בתלמוד
אמר ר' שמעון בן לקיש הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות כבר באר כל מה שזכרנוהו
באור שלא יסופק על בעל שכל • וכבר התבאר לך שענין אחד בעצמו יכונה בשלשת
השמות האלה ושכל הפעולות המיוחסות לכל אחד מאו השלשה הם כולם פעל דבר אחד •
וכן עוד אמרו חכמי המשנה הקדמונים אמרו תנא דבי רבי ישמעאל רשות
ונוטל נשמה • הנה כבר התבאר לך שאשר ראה דוד במראה הנבואה בעת המגפה והרבו
שלופה בידו נטייה על ירושלם שלא הראהו זה אלא להורות עליו (ענין). והענין ההוא
בעצמו הוא הנאמ' עליו נ"ב במראה הנבואה בהקמרי בני יהושע הכהן הגדול והשטן עומד
על ימינו לשטנו • ואחר כן באר רחקי מאתו באמרו יגער יי' בך השטן ויגער יי' בך
הבוחר בירושלים וגו' • והוא אשר ראה בלעם גם כן במראה הנבואה בדרך באמרו לו הנה
אנכי יצאתי לשטן • ודע ששטן נגזר מגזרת • שטה מעליו ועבור • רוצה לומר שהוא
מעניין הנטייה וסור מהדרכו מפני שהוא המטה מדרך האמת בלא ספק ויורנו בדרך התעות
והשגיגה • ועל הענין ההוא גם כן נאמר כי יצר לב האדם רע מנעוריו • וכבר ידעת פרסים
זה הדעת בתורתינו ר"ל יצר טוב ויצר רע • ואומרם בשני יצריך • וכבר אמרו שיצר הרע
יתחדש בבן אדם בעת לידתו • לפתח חטאת רובץ • וכמו שאמרה התורה מנעוריו •
ושיצר טוב אמנ' ימצא לו אחר שלמות שכלו • ולזה אמרו נקרא יצר רע מלך גדול • ונקרא
יצר טוב ילד מסכן וחכם • כמשל הנשוא לגיף בן אדם והתחלף כחותיו • באמרו עיר קטנה
ואנשים בה מעט וגו' • כל אלו הדברים נמצאו כתובים להם ז"ל מפורסמים • ואחר שבארו
לך שיצר רע הוא השטן הוא מלאך בלא ספק רוצים לומר שהוא גם כן יקרא מלאך מפני
שהוא בתוך בני האלהים ויהיה גם כן יצר טוב מלאך באמת • אם כן זה הענין המפורסם
בדברי חכמים ז"ל שכל אדם נלוו אליו שני מלאכים אחד מימינו ואחר משמאלו הם יצר טוב
ויצר רע • ובבאור אמרו בגמרא דשבת בשני המלאכים האלו אמרו אחד טוב ואחר רע •
וראה כמה גלה לנו זה המאמר מפליאות וכמה הסיר מדמיונות בלתי אמתיות • ואיני רואה
את עצמי אלא שכבר בארתי ופירשתי ענין אייב עד אחריתו ותכליתו אבל אני רוצה
לבאר לך הדעת המפורסם לאייב והדעת המיוחס לכל אחד מחבריו מהו בראיות לקטתים
מדברי כל אחד מהם ולא תביט לזולת זה מן המאמרים אשר חיבם סדר הדברים כמו
שבארתי לך בראש זה המאמר : פרק כג

להתייצב על יי' ובשנייה אמר ויבא גם השטן בתוכם
להתייצב על יי' • וחבן זה הענין והשתבל מה מאד
נפלא וראה איך עלו בידי אלו הענינים כדמות
נבואה והיא שענינין להתייצב על יי' מורה על היותם
נמצאים מוכרחי במצותו לעשות מה שיצרהו • תבין
זה ממאמר זכריה ע"ה בארבע מרכבות יוצאות וגו'
אמר ויען המלאך ויאמר אלי אלה ארבע רוחות
השמים יצאו מהתיצב על אדון כל הארץ • ומבואר
הוא שאין יחס בני האלהים ויהם השטן במציאו' יחס
אחד • אבל יהם בני האלהי יותר קיים ויותר מתמיד •
והוא נ"ב יש לו חלק אחד במציאות למטה מהן •
ומגפלאות זה המשל שהוא כאשר זכר שוט השטן
בארץ בלבד ועשותו המעשים הם • באר שהוא
נמנע מלשלוט על הנפש • ושנתן לו שלטון על אלו
הדברים הארציים כולם ונבדל בינו ובין הנפש בלומר
שלא נתן לו רשות עליה והוא אמרו אך את נפשו
שמור • וכבר ביארתי לך שתוף שם נפש בלשוננו
ושהוא נופל על הדבר הנשאר מן האדם אחר המות
והוא הדבר אשר אין לשטן שלטון עליו • ואחר זכרי
מה שזכרתי שמע זה המאמר המועיל אשר זכרוהו החכמים שראויים להקרא חכמים
באמת אשר באר כל מסופק וגלה כל מכוסה והראה רוב סתרי תורה • והוא אמרם בתלמוד
אמר ר' שמעון בן לקיש הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות כבר באר כל מה שזכרנוהו
באור שלא יסופק על בעל שכל • וכבר התבאר לך שענין אחד בעצמו יכונה בשלשת
השמות האלה ושכל הפעולות המיוחסות לכל אחד מאו השלשה הם כולם פעל דבר אחד •
וכן עוד אמרו חכמי המשנה הקדמונים אמרו תנא יורד ומתעה עולה ומשטין נוטל רשות
ונוטל נשמה • הנה כבר התבאר לך שאשר ראה דוד במראה הנבואה בעת המגפה והרבו
שלופה בידו נטייה על ירושלם שלא הראהו זה אלא להורות עליו (ענין). והענין ההוא
בעצמו הוא הנאמ' עליו נ"ב במראה הנבואה בהקמרי בני יהושע הכהן הגדול והשטן עומד
על ימינו לשטנו • ואחר כן באר רחקי מאתו באמרו יגער יי' בך השטן ויגער יי' בך
הבוחר בירושלים וגו' • והוא אשר ראה בלעם גם כן במראה הנבואה בדרך באמרו לו הנה
אנכי יצאתי לשטן • ודע ששטן נגזר מגזרת • שטה מעליו ועבור • רוצה לומר שהוא
מעניין הנטייה וסור מהדרכו מפני שהוא המטה מדרך האמת בלא ספק ויורנו בדרך התעות
והשגיגה • ועל הענין ההוא גם כן נאמר כי יצר לב האדם רע מנעוריו • וכבר ידעת פרסים
זה הדעת בתורתינו ר"ל יצר טוב ויצר רע • ואומרם בשני יצריך • וכבר אמרו שיצר הרע
יתחדש בבן אדם בעת לידתו • לפתח חטאת רובץ • וכמו שאמרה התורה מנעוריו •
ושיצר טוב אמנ' ימצא לו אחר שלמות שכלו • ולזה אמרו נקרא יצר רע מלך גדול • ונקרא
יצר טוב ילד מסכן וחכם • כמשל הנשוא לגיף בן אדם והתחלף כחותיו • באמרו עיר קטנה
ואנשים בה מעט וגו' • כל אלו הדברים נמצאו כתובים להם ז"ל מפורסמים • ואחר שבארו
לך שיצר רע הוא השטן הוא מלאך בלא ספק רוצים לומר שהוא גם כן יקרא מלאך מפני
שהוא בתוך בני האלהים ויהיה גם כן יצר טוב מלאך באמת • אם כן זה הענין המפורסם
בדברי חכמים ז"ל שכל אדם נלוו אליו שני מלאכים אחד מימינו ואחר משמאלו הם יצר טוב
ויצר רע • ובבאור אמרו בגמרא דשבת בשני המלאכים האלו אמרו אחד טוב ואחר רע •
וראה כמה גלה לנו זה המאמר מפליאות וכמה הסיר מדמיונות בלתי אמתיות • ואיני רואה
את עצמי אלא שכבר בארתי ופירשתי ענין אייב עד אחריתו ותכליתו אבל אני רוצה
לבאר לך הדעת המפורסם לאייב והדעת המיוחס לכל אחד מחבריו מהו בראיות לקטתים
מדברי כל אחד מהם ולא תביט לזולת זה מן המאמרים אשר חיבם סדר הדברים כמו
שבארתי לך בראש זה המאמר : פרק כג

מה שזכרתי שמע זה המאמר המועיל אשר זכרוהו החכמים שראויים להקרא חכמים
באמת אשר באר כל מסופק וגלה כל מכוסה והראה רוב סתרי תורה • והוא אמרם בתלמוד
אמר ר' שמעון בן לקיש הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות כבר באר כל מה שזכרנוהו
באור שלא יסופק על בעל שכל • וכבר התבאר לך שענין אחד בעצמו יכונה בשלשת
השמות האלה ושכל הפעולות המיוחסות לכל אחד מאו השלשה הם כולם פעל דבר אחד •
וכן עוד אמרו חכמי המשנה הקדמונים אמרו תנא יורד ומתעה עולה ומשטין נוטל רשות
ונוטל נשמה • הנה כבר התבאר לך שאשר ראה דוד במראה הנבואה בעת המגפה והרבו
שלופה בידו נטייה על ירושלם שלא הראהו זה אלא להורות עליו (ענין). והענין ההוא
בעצמו הוא הנאמ' עליו נ"ב במראה הנבואה בהקמרי בני יהושע הכהן הגדול והשטן עומד
על ימינו לשטנו • ואחר כן באר רחקי מאתו באמרו יגער יי' בך השטן ויגער יי' בך
הבוחר בירושלים וגו' • והוא אשר ראה בלעם גם כן במראה הנבואה בדרך באמרו לו הנה
אנכי יצאתי לשטן • ודע ששטן נגזר מגזרת • שטה מעליו ועבור • רוצה לומר שהוא
מעניין הנטייה וסור מהדרכו מפני שהוא המטה מדרך האמת בלא ספק ויורנו בדרך התעות
והשגיגה • ועל הענין ההוא גם כן נאמר כי יצר לב האדם רע מנעוריו • וכבר ידעת פרסים
זה הדעת בתורתינו ר"ל יצר טוב ויצר רע • ואומרם בשני יצריך • וכבר אמרו שיצר הרע
יתחדש בבן אדם בעת לידתו • לפתח חטאת רובץ • וכמו שאמרה התורה מנעוריו •
ושיצר טוב אמנ' ימצא לו אחר שלמות שכלו • ולזה אמרו נקרא יצר רע מלך גדול • ונקרא
יצר טוב ילד מסכן וחכם • כמשל הנשוא לגיף בן אדם והתחלף כחותיו • באמרו עיר קטנה
ואנשים בה מעט וגו' • כל אלו הדברים נמצאו כתובים להם ז"ל מפורסמים • ואחר שבארו
לך שיצר רע הוא השטן הוא מלאך בלא ספק רוצים לומר שהוא גם כן יקרא מלאך מפני
שהוא בתוך בני האלהים ויהיה גם כן יצר טוב מלאך באמת • אם כן זה הענין המפורסם
בדברי חכמים ז"ל שכל אדם נלוו אליו שני מלאכים אחד מימינו ואחר משמאלו הם יצר טוב
ויצר רע • ובבאור אמרו בגמרא דשבת בשני המלאכים האלו אמרו אחד טוב ואחר רע •
וראה כמה גלה לנו זה המאמר מפליאות וכמה הסיר מדמיונות בלתי אמתיות • ואיני רואה
את עצמי אלא שכבר בארתי ופירשתי ענין אייב עד אחריתו ותכליתו אבל אני רוצה
לבאר לך הדעת המפורסם לאייב והדעת המיוחס לכל אחד מחבריו מהו בראיות לקטתים
מדברי כל אחד מהם ולא תביט לזולת זה מן המאמרים אשר חיבם סדר הדברים כמו
שבארתי לך בראש זה המאמר : פרק כג

המיוחסים לכל אחד מאלו סג' הם כלם פעל אחד ר"ל שהרעות כלם הם פעולות הנה השטן הוא היצר הרע הוא מלאך המות שכולם הם בכלל הנעדר והשכל הוא בחדם
שמותו רע והוא העדר והוא הנקרא מלאך המות וכן אלו הוא הנקרא שטן כי משטה מן הטוב והסכלותו והוא העדר החכמה המחוייב לרעות המופלות כין בני אדם מקצתם
לקצתם והוא הנקרא ג"כ יצר הרע בעבור שנתבדל עמו ושתוקק אל הדברים אשר יבוא מעמו אחבדון והפסד ואחר שהחכמינו אמרו שיצר הרע הוא השטן והוא מלאך
המות יתבארו מזה דברים נפלאים מ"כ יתבאר מהו הנרמז בשטן ומהו הנרמז בהיות ומהו הנרמז בהיות יצר הרע הוא השטן והוא מלאך
המות יתבארו בכלעם הנם אלהי יתתי לשטן • עוד הבינו אלהים הרב מתאחר כמלאך לאחבתי המשנה אמרו תנא יורד ומשטין נוטל רשות ומטעה
הכוונה מו היצר עולה ומשטין הוא השטן נוטל רשות ומטעה בשתוף הוא מלאך המות ואמרו יורד ומטעה ר"ל כי התאוה אשר יעבר הנעדר הדיוה
והעדר הבכל מטעה את אדם מדרך העולה לדרך רעה עד שבעבור זה עולה למעלה ומשטין למורה אשר ישנה מולשה אלו לא בטול לו בלבול ואחר כך יפסד היחס אשר בין
הנזרה וכן האחר עד שנטול הנשמה ויבאה אל הבלבול וכל זה סבתו הוא דבר אחד והוא הנעדר המאחר בעבור אמרנו פעמים רבות והנה שטן נגזר מגזרת מעליו
ועבור ר"ל שהוא מעניין הנטייה מפני שהוא המטה מדרך אחת כלי ספק וידריך אחדם בדרך הטעות והסנגה ועל הענין הזה ז"ל מעבר הנעשה
וכל אלו הדברים כתובים הם ז"ל מפורסמי' ואחר שיצר הרע הוא מפורסם שהוא התאוה הבהמה מגד האחר המיוחדת להעבד כי ישנו מן היוסר והטוב והוא הכח המתעורר
בייחוד ואחר שהחכרונות הנכרים האחר והוא מלאך בלי ספק ר"ל שהוא יקרא ג"כ מלאך כמפשט כל כח מפני שהוא בתוך כני האלהי' ואחר הכחות כלם הטבעיות והנפשיות
וכם המלאים בכל חיים ואינם בעצם כמו שאמר בפוף פרק י"ב ח"ל יבא השטן בתוך בני האלהים כי הוא כח טבעי ולכן בא בתוך בני אלהים אם שלא בא לתיצב על ה'
ולא בא בפעם הבאת בבר ביארנו ענינו כי לא בא בתוכו בא לתוכם קיימי' ותתחדים וגם כי יש לו חלק ח' מתאיות לאמת ויהיה ג"כ יצר טוב מלאך בתחת כי הוא
נפרד ומלאך טוב כי מהשכל יבא כל טוב וכל הוד וכל שלמות ח"כ זה הענין המפורסם בדברי החכמים שכל אדם כלו לו ב' מלאכים ח' מימינו וח' ומשמאלו יחוייב שיהיו
היצר הטוב והיצר הרע ויהיה הדבר כן היצר הטוב והיצר הרע בקרתו מלאכים ואמרו ב' מלאכים ח' מימינו וח' ומשמאלו יחוייב שהמלאכים הם היצר הטוב והיצר הרע ואמנם
בתחתון אלו הנני מלאכים בעבור ההקשר הנזרה האלהית עם אחמר אשר ממנו יבא הרע וזה התלות הוא ההקשר אשר בתחתון אלו הנני כחות בגוף אדם והימין הוא הנד
הנכבד והוא השמאל הוא הנד הנד הכחות והנטייה מן הטוב והוא רמז על זה כפ"ת בחמרו לתתחייב זאת הנזרה התלוטית מאד אשר ביארנו שהיא אלהים
ודמותו כזה אחמר הנעדר הנה ד' הזכרתי אותו לכל חסרון ובפסד ר"ל והוא היצר הרע וכו' ונתן לנזרה בתלוטית ותמנע תחותינו ותשיבם לתה שהיבה מן
היטוב והטוב והוא היצר הטוב ואחר זה בתפלה הרב ופירש ענין אייב עד אחריתו ותכליתו והוא פירושו שלו אפשר לשום בעל שכל להבחינו ולא נ"כ לכל
בעל תורה אחר הנעדר מאחר הנכבד המנמה לה' מעמנו הן לקיים והוא אחמרו הוא שטן הוא יצר הרע' והוא מלאך המות ואחמרם ר"ל יורד ומטעה עולה ומשטין נוטל רשות
ונוטל נשמה ואחר אשר ביאר כל מה שראוי לבחרו בתחלת מאחר אייב רצה להגיד לבחר עקו הנרמה בשאר הנעבר הבחר מה שראוי להקדימו על בחור דעת אחר
ונחבדיו על ענין הנשמה והוא לבחר הדעת המיוחס לאיוב ולכל אחד מחבריו ;

פרק שלשה ועשרים

כאשר הונח זה העניין של איוב תחלת מה שאירע היה העניין המוסכם עליו מן החמשה רוצה לומר איוב והבריו שכל מה שהל לאיוב ידוע אצלו יתעלה ושהשם הביא עליו אלו המכות • וכלם מסכימים ג"כ שהוא אין לפניו עולה ולא ייוחס לו חסם תמצא אלו העניינים גם כן בדברי איוב הרבה • וכשתתבונן בדברי החמשה בעניין מחלוקתם כמעט שתמצא הדברים שאמרם האחד מהם אמרום כלם • ונכפלים העניינים ונתערבו ונכנס בתוכם ספור איוב החזק מכאובו וצרותיו עם רב ישרו וספור צדקתו ונדיבות טבעיו וטיב פעליו • ובן נכנס בדברי חבריו לו הערה על הסבל ונחמות ודברים לשכח צערו וכי ראוי לו לשתוק ושלא ישלח רסן לשונו כאיש שיריב עם איש אבל יכנע למשפטי השם וישתוק • והוא אומר שהזק מכאוביו מנעוהו לסבול ולהתישב ולומר מה שראוי • וחבריו כולם הסכימו שכל עושה טוב יגמל טוב וכל עושה רע יענש • וכשתראה רשע ואיש מרי בהצלחה דע כי באחריתו יהפך עליו העניין ויטו' הוא ויחולו בו ובביתו ובזרעו צרות • וכשתראה עובד השם ברעה א"א מבלתי שירפא השם מהיץ מכתו • זה העניין המצאהו נכפל בדברי איפז • ובלדד • וצופר • ושלשת מסכימים על זה הדעת • ואין זה המכוון בזה העניין כלו אבל המכוון מה שנבדל כי כל אחד מהם וידיעת דעתו בזה העניין והוא הול הגדול שבמכאובים והחזק שבהם בתם שבאנשים ובישר שבהם בתכלית היושר • והיה דעת איוב בו שזה העניין ראיה על השוות (הצדיק והרשע) אצלו יתע' על דרך ביוון במין האדם • והוא אמרו בכלל דבריו אחת היא על כן אמרתי תם ורשע הוא מכלה אם שוט ימית פתאום למסת נקיים ילעג • יאמר כי כשיבא השוט פתאום וימית כל מי שיפגוש וישאהו למסת נקיים ילעג • ואחר כן חזק זה הדעת באמרו זה ימות בעצם תומו כולו שלאנן ושליו עטיניו מלאו חלב וגו' וזה ימות בנפש מרה ולא אכל בטובה יהר על עפר ישכבו ורמה תכסה עליהם • וכן התחיל להביא ראיה בטוב ענייני אנשי הרשע והצלחתם • והרחיב המאמר בזה מאד ואמר אם זכרתי ונבהלתי ואחז בשרי פלצות ואמר מדוע רשעים יחיו עתקו גם גברו חיל זרעם נכון לפניהם וגו' • ואחר ספרו זאת ההצלחה התחיל לומר לחולקים עליו אם העניין הוא כמו שתחשבו שבני זה הכופר המצליח ימותון אחריו וימהה זכרם מה יזיק לזה המצליח מה שיחול באנשי ביתו אחריו • אמר כי מה חפצו בביתו אחריו ומספר הרשיו (חוצצו) • ואחר כן התחיל לבאר שאין תקוה אחר המות אם כן לא נשארה תוחלת אלא שזה עזיבה ושכחה • והתחיל להפלא איך לא עזב עקר בריאת בן אדם וברא אותו • ועזב הנהגתו ואמר הלא כחלב תתיכני וכגבינ' תקפיאני • זאת היא אחת מן הדעות הנאמרות בהשגחה ואשר האמינוה קצת המעיינים • וכבר ידעת מאמר חכמים שזה הדעת של איוב הוא בתכלית הרע • ואמרו עפרא בפומיה דאיוב • ואמרו בקש איוב להפיך את הקערה על פיה • ואמרו איוב כופר בתחיית המתים היה • ואמרו גם כן עליו התחיל מדרף ומגדף • אבל אמרו יתעלה לאליפז ורעיו כי לא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב אמרו חכמים בהתנצלות על זה מן הדברים ההם אין אדם נתפש על צערו רוצה לומר שלא נחשב הטאו לחזק מכאוביו • וזה המין מן הדברים אינו מענין זה המשל ואמנם סבת זה מה שאבאר לך עתה והו' שובו מזה הדעת אשר הוא בתכלית הטעו' והביא מיפת על טעותו בו ואמנם שזהו העולה על הדעת והנרא' ממנו תחלה וכל שכן למי שיחולו עליו המכות ויודע בעצמו שלא חטא אז מה שאין מחלוקת בו • ולזה יחסו זה הדעת לאיוב אלא שהוא אמר כל מדה שאמר בל עוד שלא היה לו חכמה ולא ידע השם אלא בקבלה כמו שידעוהו המון אנשי התורות • אבל כשידע השם ידיעה אמתית ההצלחה האמתית אשר היא ידיעת השם היא מוכנת בלא ספק לכל מי שידעה ממנו ולא יערבבה על האדם צרה מאלו הצרות כלם • ואמנם היה איוב מדמה שאלו שיחשבו הצלחות הם התכלית כבריאות והעושר והבני' כל עוד שהיה יודע השם על דרך הנדה וספני המתים היה במבוכות ההם ואמר המאמרים ההם • וזהו עניין אמרו לשמע אזן שמעתיך ועתה עיני ראתך על כן אמאס ונחמתי על עפר ואפר • כונת הדברים כפי העניין על כן אמאס כל אשר הייתי מתאו ונחמתי על היותי בתוך עפר ואפר כמו שהוצע עניינו והו' ישוב בתוך האפר ומפני זה המאמר

פרק כג

כאשר כונס זה הענין של איוב תחלת מה שאירע והוא היות הצדיק והתם ויושר הירגיו לו רעות רבות הסכימו כלם איוב וחבריו שכל מה שחל לאיוב ידוע אצלו ר"ל שהשם הביא עליו אלו המכות ואחר שהיו לפניו תעלה עולה ולא ייוחס לפניו חטא תקצת אלו הענייניים גם כן בדברי איוב אף לא היה זה דעתו וכשתתבונן בדברי הם' בהתחלקותם תמצא הדברים שאמרם ח' אמרום כלם וכנכלו הענייניים ונתערבו עד שכלם מסכימים שכל עושה טוב יגמל טוב וכל עושה רע יענש וכשתראה רשע ואיש מרי בהצלחת העמון והוא אמרו בכלל דבריו אחת היא על כן אמרתי תם ורשע הוא מכלה ובאיר בפסוקים רבים שאין הפרש בין הצדיק והרשע כוח הגול' וח"כ ביאר שאין תקוה אחר המות כמ"ש כלה ענן וילך ח"כ לא נשאר בתוחלת ואין יתרון לצדיק על הרשע אלא שזה שזרעו ונכח' אחת החל ותחיל להפליא אין לא עוד עקר בריאת האדם שנות לו אלא כבריא ואחר שברא אותו ועזב הנהגתו ואמר אלא כחלב תתיכני וכגבינה תקפיאיני זו מן הרעות נאמרות בהשגחה אשר אמינו הקצת מן המעיינים כקצ איוב לפסוק קשרה על פיה כי כוונתו לומר לית דין ולית דיין ואמרו איוב כופר בתחיית המתים היה ואמרו ג"כ התחיל לתרף ולגדף הרי בתחלה מזה שהעת איוב היה בתכלית הרוע ולף שיאמר בקצת מאמריו שהשם הביא אלו המכות ואלו עליו ביושר ובדין אזה היה לפעולים הענין מהסמון ואין זאת שבריתו אבל שבריתו היה שמין האדם כעזב ועזבו השם ובשחו ואין השגחה בו בכלל ולא ישרבבנה על אדם פרא מאו הצרות כלם כמו שאמר בשר של פגרים כי מי שהוא דבק בשם לא יקרה לו פגע ולא אוס רע לא תדבר ולא מתרב אפילו מיעבור בין אלף אלפי שקים ורבבות שיש לשם מרבות או רבקים לא יוכלו לערבב גליו שטוב אמיתי כי אין כח ביד השמן ליפרד דבק הנפש מאת אדון העולמים ואמנם היה איוב קודם מידע את השם ידיעה אמיתית אלא על דרך הנדה ובשבר מדמה שהצלחת האדם והוא התכלית הוא הבריאות והעושר והבנים ומפני זה היה בנדיבות השם אין בדבר

המאמר האחרון המורה על ההשגה האמתית נאמ׳ בו אחר כן כי לא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב: ואמנם דעת אליפז בזה המאורע הוא ג״כ אחת מן הדעות הנאמרות בהשגחה. וזה שהוא אמר שכל מה שחל באיוב היה חולו על צד הרין כי היו לו חטאי׳ היה ראוי בגלל למה שחל בו. והוא אמרו לאיוב הלא רעתך רבה ואין קץ לעונותיך. אחר כן התחיל לומר לאיוב שזה שאתה חושב אותו ונשען עליו מיושר הפעולות ללכת בדרכים המעולים אינו עניין מחייב שתהיה שלם אצל השם עד שלא תענש. הן בעבדיו לא יאמין ובמלאכיו ישים תהלה אף שוכני בתי המר וגו׳. ולא סר אליפז מלכת בזה הדרך ר״ל האמינו כל מה שישיג האדם שהוא במשפט וחסרונותינו כלם אשר נתחייב בעבורם העונש תעלם ממנו השגתם ואפני התחייבנו העונש בעבורם: אבל דעת בלדד השוחי בזאת השאלה היא אמינת התמורה הגמול. וזה שהוא אמר לאיוב שאלו הקורות העצומות אם אתה נקי ואין לך חטא סבתם הגריל הגמול ויומר לך הטובה שבתמורות וזה כולו טוב לך לרבות הטובה אשר תשיג אליה בעולם הבא. והוא אמרו לאיוב אם זך וישר אתה כי עתה יעיר עליך ושלם נות צדקיך והיה ראשיתך מצער וגומר. וכבר ידעת פרסום זה הדעת בעניין השגחה וכבר באר׳נוהו. ואמנם דעת צפר הנעמתי הוא דעת מי שרואה שהכל נמשך לרצון לבד. ולא יבקש לפעולותיו סבה כלל ולא יאמר למה עשה זה ולמה לא עשה זה. ומפני זה לא יבוקש דרך היושר ולא גזרת חכמה בכל מה שיעשהו השם. שעצמותו ואמתתו מחייבים שיעשה מה שירצה ויד שכלינו הקצר תעלומות חכמתו אשר מדינה וממשפטה שיעשה מה שירצה לו לסבה אחרת. והוא אמרו לאיוב מי יתן אלוה דבר ויפתח שפתיו עמך ויגד לך תעלומות חכמה כי כפלים לתושיה החקר אלוה תמצא אם עד תכלית שדי תמצא. ועתה ראה והתבונן איך הוצע העניין אשר בלבל בני אדם והביאם לדעות אשר הקדמנו לפרשה בהשגחת השם בנבראים וזכרון כל מה שחייבתהו החלוקה. ויחסו העניין ההוא לאחד מן הנודעים בעולם בחשיבות אם היה משל או אמרוהו אמת אם היה עניין שארע: ויהיה הדעת המיוחס לאיוב הולך על דעת ארי׳סטו. ודעת אליפז הולך על דעת תורתנו. ודעת בלדד הולך על דעת המעתזילה. ודעת צופר על דעת האשעריא. ואלו היו הדעות הקדומות בהשגחה. ואחר כן התחדש דעת אחר והוא המיוחס לאליהו. ולזה שובח אצלם ונזכר שזיה קטן מהם בשנים וגדול בחכמה. והתחיל לכהות ולנעור באיוב וליחס לו הסבלות בהגדילו ובהרחיקו איך באו עליו הצרות והוא עושה טוב והאריך לשבח פעולותיו. וכן אמר על שלשת רעיו שנפסד דעתם על רוב זקנתם. ואמר דברים והידות נפלאות כשיתבונן בדבריו המתבונן יתמה ויחשב שלא אמר דבר נוסף על מה שאמר אליפז ובלדד וצופר אבל השיב ענייני דבריהם במלות אחרות והוסיף בביאורם כי הוא לא יצא מעניין הכהוי והנערה באיוב ותאר השם ביושר וספר נפלאותיו במציאות ושהוא ית׳ (לא ידגיש) בעבדת העובר ולא במדד המורד והמורה ואלו העניינים כלם כבר אמרום חברו. אבל עם ההשתכלות הטוב יתבאר לך העניין הנוסף אשר הביא והוא היה הכונה ולא קדם העניין ההוא לזולתו מהן ואחר כן אמר עמו כל מה שאמרוהו כמו שהם כולם איוב ושלשת ריעיו ישיב כל אחד מהן העניין אשר זכרו האחרים כמו שזכרתי לך וזה להעלים העניין המיוחד בדעת כל אחר עד שיהיה הנראה להמון שדעת כלם דעת אחד מוסכם עליו ואין העניין כן. והעניין אשר הוסיפו אליהו לא זכרו אחד מהם הוא אשר המשילו בהלצת המלאך. ואמר שהעניין המפורסם הידוע שהאדם יחלה עד שיגיע אל שערי מות ויתייאשו ממנו ואם יהיה לו מלאך שיליץ ויעתיר בערו אי זה מלאך שיהיה תקובל הלצתו ויקומם כשלונו וינצל החולה ההוא וישוב לעניניו הטובים. אבל לא יהיה זה תדיר ולא יהיה שם (עתרה והצלה מרובקת) לנצח אבל פעמים שלש אמר אם יש עליו מלאך מליץ וגו׳. וכאשר ספר ענייני הנחלץ מחוליו ושמחתו בשובו אל עניין הבריאות אמר הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר זה העניין בארו אליהוא לבדו והוסיף ג״כ מה שאמר לפני זה העניין בתאר איכות הנבואה באמרו כי באחת ידבר אל ובשתים לא ישוורנו בהלום חזיון לילה בנפול תרדמה על אנשים. ואחר כן התחיל להזק זה הדעת ולבאר דרכיו בספור עניינים טבעיים רבים בספרו. הרעם. והברק. וחמטר. ונשיבת הרוחות. וערב עמהם עניינים רבים מעניינים בעלי חיים ר״ל בא המנפח באמרו רגע ימותו וחצות לילה יגועשו עם ויעבורו. והיות המלחמות העצומות ירוע כבירים לא הקר ויעמד אחרים תחתם והרבה מאלו העניינים. וכן תמצא זאת הנבואה אשר באה לאיוב אשר התאר לו ממנו טעותו בכל מה שדמה ולא סר בה מספר עניינים טבעיים. אם ספור יסורות. או ספור אותות עליונות. או ספור טבעים ממיני בעלי חיים. לא דבר אחר. ואשר זכר שם מספור שחקים ושמים וכסיל וכימה לעניין מעשיהם באויר הקרוב לנו והיתה הערתו כלה אליו ממה שתחת גלגל הירח. וכן עור אליהו התעורר ממיני בעלי חיים ואמר מלפנו מבהמות ארץ ומעוף השמים יחכמנו. ורוב מה שהאריך דבור התוא היה בתאר לויתן אשר כלל סגלות גשמיות מפוורות בב״ח ההולך והשוחה והמעופף. כל אלו העניינים היתה הכונה בהן שאלו העניינים הנמצאים בעולם

כי הוא לא יגלה מעניניכם ואם נער׳ ר״ל שהיו כן כמה ונער שיהו את ליוב כמו שכתו ונערו שתר תכיריו: שהוא ית׳ לא ירגיש בעבודת העובד וכו׳. ר״ל שהוא ית׳ מיהו מוסם ולהיו מתפעל בעשיית כבי לדם הטוב לו הרע כאחרו אם נדקת מה תתן לו ולתים כמוך רשעך וכו׳: אי זה מלאך שיהיה תקובל סלאתו ועתירתו: ר״ל שמהעניין בשבעי הוא שהאל יחלא ואם יהיה לו לזה כח שמיתיי לו שבעי ישתיר בעדו ויהי׳ לו להועיל תקובל עתרתו ואם לא ימות: עתרה והלצה מדובקת לנצח. ר״ל לא תתקוב שהיה תפארי בשום לד שיעזרו אם לדם הכתות הנלגלית לו הטבעיות ויעמוד לנצח ולא ימות לא כן תכל תקובל העתרה רק פעמים שלש כי כמו שהאדם מקבל הסתלו׳ כמו כן מתחייב שיקבל הפעמד: כתתר לוכות הכבואה כאמרו כי באחת ידבר אל בחתת ידבר אל. ר״ל שהנבואה ידע העתיד ויהיה כלול מן המקרים לו מי שקולם לי זם פלוס לוקח ויהיה מלאה רע סמוקלכה עליו וכמו שסתרך כזה הר״ר לוי בן גרשון בפירושו לויב: ורוב מה שהתרך בדבור הכוח היה בתתר לויתן אשר כלל סגולות גשמיות. ר״ל ורוב מה שהתרך מתחר הש״ל לויתן כשבתר לו טעותו בכל מה שדמה לויב היה בתתר לויתן אשר אין בתכונו מתמו שיהיה פוס בריה אבל מלת לויתן רוצה לומר חבור סגולת גשמיות כתנחות בב״ח מפוורות בב״ח ההולך והשוחה והמעופף אשר לוחם הסגולות נמשכו׳ מפוורות הב״ח ובכלל חבור הגדרות אשר יצר לשחק בו אשר אין בם בחתם להשיגם מיכות בתתדשם:

פרק כד

אם זך וישר אתה כי עתה יעיר עליך ושלם נות צדקיך והיה ראשיתך מצער וגומר. וכבר ידעת פרסום זה הדעת בעניין השגחה וכבר באר׳נוהו. ואמנם דעת צפר הנעמתי הוא דעת מי שרואה שהכל נמשך לרצון לבד. ולא יבקש לפעולותיו סבה כלל ולא יאמר למה עשה זה ולמה לא עשה זה. ומפני זה לא יבוקש דרך היושר ולא גזרת חכמה בכל מה שיעשהו השם. שעצמותו ואמתתו מחייבים שיעשה מה שירצה ויד שכלינו הקצר תעלומות חכמתו אשר מדינה וממשפטה שיעשה מה שירצה לו לסבה אחרת. והוא אמרו לאיוב מי יתן אלוה דבר ויפתח שפתיו עמך ויגד לך תעלומות חכמה כי כפלים לתושיה החקר אלוה תמצא אם עד תכלית שדי תמצא. ועתה ראה והתבונן איך הוצע העניין אשר בלבל בני אדם והביאם לדעות אשר הקדמנו לפרשה בהשגחת השם בנבראים וזכרון כל מה שחייבתהו החלוקה. ויחסו העניין ההוא לאחד מן הנודעים בעולם בחשיבות אם היה משל או אמרוהו אמת אם היה עניין שארע: ויהיה הדעת המיוחס לאיוב הולך על דעת ארי׳סטו. ודעת אליפז הולך על דעת תורתנו. ודעת בלדד הולך על דעת המעתזילה. ודעת צופר על דעת האשעריא. ואלו היו הדעות הקדומות בהשגחה. ואחר כן התחדש דעת אחר והוא המיוחס לאליהו. ולזה שובח אצלם ונזכר שזיה קטן מהם בשנים וגדול בחכמה. והתחיל לכהות ולנעור באיוב וליחס לו הסבלות בהגדילו ובהרחיקו איך באו עליו הצרות והוא עושה טוב והאריך לשבח פעולותיו. וכן אמר על שלשת ריעיו שנפסד דעתם על רוב זקנתם. ואמר דברים והידות נפלאות כשיתבונן בדבריו המתבונן יתמה ויחשב שלא אמר דבר נוסף על מה שאמר אליפז ובלדד וצופר אבל השיב ענייני דבריהם במלות אחרות והוסיף בביאורם כי הוא לא יצא מעניין הכהוי והנערה באיוב ותאר השם ביושר וספר נפלאותיו במציאות ושהוא ית׳ (לא ידגיש) בעבדת העובר ולא במדד המורד והמורה ואלו העניינים כלם כבר אמרום חברו. אבל עם ההשתכלות הטוב יתבאר לך העניין הנוסף אשר הביא והוא היה הכונה ולא קדם העניין ההוא לזולתו מהן ואחר כן אמר עמו כל מה שאמרוהו כמו שהם כולם איוב ושלשת ריעיו ישיב כל אחד מהן העניין אשר זכרו האחרים כמו שזכרתי לך וזה להעלים העניין המיוחד בדעת כל אחר עד שיהיה הנראה להמון שדעת כלם דעת אחד מוסכם עליו ואין העניין כן. והעניין אשר הוסיפו אליהו לא זכרו אחד מהם הוא אשר המשילו בהלצת המלאך. ואמר שהעניין המפורסם הידוע שהאדם יחלה עד שיגיע אל שערי מות ויתייאשו ממנו ואם יהיה לו מלאך שיליץ ויעתיר בערו אי זה מלאך שיהיה תקובל הלצתו ועתירתו ויקומם כשלונו וינצל החולה ההוא וישוב לעניניו הטובים. אבל לא יהיה זה תדיר ולא יהיה שם (עתרה והצלה מרובקת) לנצח אבל פעמים שלש אמר אם יש עליו מלאך מליץ וגו׳. וכאשר ספר ענייני הנחלץ מחוליו ושמחתו בשובו אל עניין הבריאות אמר הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר זה העניין בארו אליהוא לבדו והוסיף ג״כ מה שאמר לפני זה העניין בתאר איכות הנבואה באמרו כי באחת ידבר אל ובשתים לא ישוורנו בהלום חזיון לילה בנפול תרדמה על אנשים. ואחר כן התחיל להזק זה הדעת ולבאר דרכיו בספור עניינים טבעיים רבים בספרו. הרעם. והברק. וחמטר. ונשיבת הרוחות. וערב עמהם עניינים רבים מעניינים בעלי חיים ר״ל בא המנפח באמרו רגע ימותו וחצות לילה יגועשו עם ויעבורו. והיות המלחמות העצומות ירוע כבירים לא הקר ויעמד אחרים תחתם והרבה מאלו העניינים. וכן תמצא זאת הנבואה אשר באה לאיוב אשר התאר לו ממנו טעותו בכל מה שדמה ולא סר בה מספר עניינים טבעיים. אם ספור יסורות. או ספור אותות עליונות. או ספור טבעים ממיני בעלי חיים. לא דבר אחר. ואשר זכר שם מספור שחקים ושמים וכסיל וכימה לעניין מעשיהם באויר הקרוב לנו והיתה הערתו כלה אליו ממה שתחת גלגל הירח. וכן עור אליהו התעורר ממיני בעלי חיים ואמר מלפנו מבהמות ארץ ומעוף השמים יחכמנו. ורוב מה שהאריך דבור התוא היה בתאר לויתן אשר כלל סגולות גשמיות מפוורות בב״ח ההולך והשוחה והמעופף. כל אלו העניינים היתה הכונה בהן שאלו העניינים הנמצאים בעולם

לאליהוא ולזה שזכר אלפס כי הוא סדעת אחמיתי המיוחד לבד והוא כוונת התורה על דרך החמת והסלסת רעיו חרה אפו על איוב חרה אפו על נדקו בנפשו מחלבים לא על נדקו בנפשו כי הוא היה נדיק והסלסת רעיו חרה אפו על אשר לא מלאו מענה וירשיעו את איוב כי אמרו שהוא רשע וזה אליפז ומכם מי שאמר שהוא לגמול טוב ומכם מי שאמר שזו רצון פסם שיגמול רע לעושה טוב והנה כשתתבונן בדברין ותמ׳ המתבונן ותחסב אלא אמר דבר נוסף על אשר אמרו רעי איוב אבל הסי׳ עניינים׳ בדברי׳ אחרים אבל עם הסשתכלות הטוב יתבאר לך הענין הנוסף אשר הביא והוא היה הכונה׳ ולא קדם הענין הנוסף אשר הביא לזולתו מהם ואחר זה אמר על הענין הנוסף אשר הביא לזולתו מהם ואחר זה ערב עם זאת הכונה כל מה שאמרו רעי איוב לפעלים הענינים ד״ל שיהיה הנראה לאדם דעת אחד מוסכם עליו ואין הענין כן כלם דעת אחד מוסכם עליו ואין הענין כן והענין אשר הוסיף אליהו׳ הוא שהענין המפורס׳ וידוע שאדם יחלה עד שיגיע לשערי מות ולא יסיה לו מלאך מעתיר בעדו איזה מלאך שיהיה מבני אלהים שבעי לו כפני לו חיוני ויעמוד כנגד האדם ויתכן אין ויחוננהו ויאמר פדהו ותקובל עתרתו כי לא ירדה הפס כמות המת כי אם המניחות והחיים והטוב ויגלל החולה מרדת שחת כי ינצל הענמי אשר הוא מכוון בעצמותו למקרי אשר מלד ההכרח אף לא תהיה פס עזרה והלצה מדובקת לנצח כי הוא ביד השמן אם יחטיא היום לא יחטיא מאחר ולאחר ספר שיגלל החולה ויפסה לעניינים הטובים בשוכו אל ענין בריאותו לאמר אם לא יפעל אל וכו׳ כי ההלצה והעזרה הרוב בעת הנערות לו בעת הנערות׳ ולמי שכתותיו הפועלים נוברות אל המתפעלים כראוי ובכר תהיה ג״כ פעם אליות בזמן הזקנה זה הענין ביאורו אליהוא לבדו והוסיף אמרת אם אם הפיקרו הלאונה כי הסנאת הפס כבריאים ענומה עד אחד וו״ל כי בחתת ידבר אל ובחתים לא ישורנה בחלום חזיון לילה בנפול תרדמה על אנשים וגו׳ ואחר כן התחיל להזק הסנאת פס בעולם לבאר דרכי הפס הטבעיים בספור הרעם והברק והמטר וערב עמהם עניינים׳ רבים כי ראוי לקחת ראיה מהסנאת אחל בעולם מדברים רבים טבעיים אשר בעבורם יתבאר אות הסנאתו בעולם וכן כאשר בתה לו הבכואה לאיוב אשר יתבאר לו ממנה טעותו בכל מה שדמה לא סר מספר עניינים טבעיים עם ספור יסודות לו ספור טבעים ממיני ב״ח וזכר עוד ספור שחקים ושמים וכסיל וכימה לענין מעשיהם באויר הקרוב לנו והיתה הערתו כלה לאיוב אשר ממה שיראה מתת׳ גלגל הירח ואת הסנאת הפס בעולם וכן עוד התעורר אליהוא לאיוב ממנו ב״ח והאריך בדבור לויתן אשר הוא הפס והולך והמעופף כל אלו הענינים וכלל הפס סגולת גשמיות מפוזרות בב״ח וכבוכה בזה הענינים הנמצאים בעולם׳ אבל לא יגיע דעתנו לאמת איכות אמתתם כי הסכנות איכם מוגבלות והסכנות הסרכות ולא נדע התיחוסות הסכנות והמסוכבים בטבע המקבל ובטבע הזולתן המעורב בהם ולא לגיר מליות זה בכח הטבעי בדבר המתבוה והמנבא והוא המלאך איך התחלתו ואיך פעולתו ואינו דבר אמת׳ לקח שעשינו אנחנו ואחר שהדבר כן איך יתאוה אדם שתהיה הסנאתו יתעלה לבם והסנאתם בהם דומה להסנאתנו והסנאתנו בהם שנמצאים כו׳:

כמו

קראש

בפלגלחה בשמוחיה והמפרוש בנפש וכן מלד הסנגון כו יסיה גלול מן המקרי׳ המקבשים על דרך מאחר כי בי חסק ומחלבנו׳ לא יבוקש דרך׳ הוא מרוחם מחר הסנגון במסך לרצון לבד׳ בהגדילו רוצה בוש בהגדיל עצמו מלד ישרו ובהרחיקו מרך בא׳ אלו מלרות וסוה לא חטא׳ ויעתיר בעדו אל מחלבו׳ זה מלאך שיהיה תקובל עתרתו׳ ומלבנו׳ בי׳ אמר׳ שיהיה הלבלה׳ לבעמי׳ אלד הטבע׳ בעזר אותו וזהו׳ המתנבר על מחלבו׳ ומסר לבעמיה מגיטו לא מעזר מלד מעלכתו ומלא בגיתו ומכו לבעמר׳ מלכותו ולבעמיה ינגון לו שעזר מהם״ מלד שיבוא בו ומם היה׳ מחלבו׳ ראוים לחול עליו מלד המערבת ובעמיה יגיעהו׳ המולי׳ ברלון הבורא׳ כדי שיגלל מבגע יוחר רע מאבנו בח״ם בבחוב לוחך בו׳ כי אבנת כי מבחילו זה לאדם מבולך בבמוכם לו בעיירא ומבסר מיקרסו מחוב בדרכים הסם ובא הסם לבנבו בחלאוב אל מבלבו כדי שיגלל מבדעה הבוקן ולבעמיה ינגעהו בהוקעם אל

לאליהוא ולזה שזכר אלפס כי הוא סדעת אחמיתי המיוחד לבד והוא כוונת התורה על דרך החמת והסלסת רעיו חרה אפו על איוב חרה אפו על נדקו בנפשו מחלבים לא על נדקו בנפשו כי הוא היה נדיק והסלסת רעיו חרה אפו על אשר לא מלאו מענה וירשיעו את איוב כי אמרו שהוא רשע וזה אליפז ומכם מי שאמר שהוא לגמול טוב ומכם מי שאמר שזו רצון פסם שיגמול רע לעושה טוב והנה כשתתבונן בדברין ותמ׳ המתבונן ותחסב אלא אמר דבר נוסף על אשר אמרו רעי איוב אבל הסי׳ עניינים׳ בדברי׳ אחרים אבל עם הסשתכלות הטוב יתבאר לך הענין הנוסף אשר הביא והוא היה הכונה׳ ולא קדם הענין הנוסף אשר הביא לזולתו מהם ואחר זה אמר על הענין הנוסף אשר הביא לזולתו מהם ואחר זה ערב עם זאת הכונה כל מה שאמרו רעי איוב לפעלים הענינים ד״ל שיהיה הנראה לאדם דעת אחד מוסכם עליו ואין הענין כן כלם דעת אחד מוסכם עליו ואין הענין כן והענין אשר הוסיף אליהו׳ הוא שהענין המפורס׳ וידוע שאדם יחלה עד שיגיע לשערי מות ולא יסיה לו מלאך מעתיר בעדו איזה מלאך שיהיה מבני אלהים שבעי לו כפני לו חיוני ויעמוד כנגד האדם ויתכן אין ויחוננהו ויאמר פדהו ותקובל עתרתו כי לא ירדה הפס כמות המת כי אם המניחות והחיים והטוב ויגלל החולה מרדת שחת כי ינצל הענמי אשר הוא מכוון בעצמותו למקרי אשר מלד ההכרח אף לא תהיה פס עזרה והלצה מדובקת לנצח כי הוא ביד השמן אם יחטיא היום לא יחטיא מאחר ולאחר ספר שיגלל החולה ויפסה לעניינים הטובים בשוכו אל ענין בריאותו לאמר אם לא יפעל אל וכו׳ כי ההלצה והעזרה הרוב בעת הנערות לו בעת הנערות׳ ולמי שכתותיו הפועלים נוברות אל המתפעלים כראוי ובכר תהיה ג״כ פעם אליות בזמן הזקנה זה הענין ביאורו אליהוא לבדו והוסיף אמרת אם אם הפיקרו הלאונה כי הסנאת הפס כבריאים ענומה עד אחד וו״ל כי בחתת ידבר אל ובחתים לא ישורנה בחלום חזיון לילה בנפול תרדמה על אנשים וגו׳ ואחר כן התחיל להזק הסנאת פס בעולם לבאר דרכי הפס הטבעיים בספור הרעם והברק והמטר וערב עמהם עניינים׳ רבים כי ראוי לקחת ראיה מהסנאת אחל בעולם מדברים רבים טבעיים אשר בעבורם יתבאר אות הסנאתו בעולם וכן כאשר בתה לו הבכואה לאיוב אשר יתבאר לו ממנה טעותו בכל מה שדמה לא סר מספר עניינים טבעיים עם ספור יסודות לו ספור טבעים ממיני ב״ח וזכר עוד ספור שחקים ושמים וכסיל וכימה לענין מעשיהם באויר הקרוב לנו והיתה הערתו כלה לאיוב אשר ממה שיראה מתת׳ גלגל הירח ואת הסנאת הפס בעולם וכן עוד התעורר אליהוא לאיוב ממנו ב״ח והאריך בדבור לויתן אשר הוא הפס והולך והמעופף כל אלו הענינים׳ בכלל הפס סגולת גשמיות מפוזרות בב״ח וכבוכה בזה הענינים הנמצאים בעולם׳ אבל לא יגיע דעתנו לאמת איכות אמתתם כי הסכנות איכם מוגבלות והסכנות הסרכות ולא נדע התיחוסות הסכנות והמסוכבים בטבע המקבל ובטבע הזולתן המעורב בהם ולא לגיר מליות זה בכח הטבעי בדבר המתבוה והמנבא והוא המלאך איך התחלתו ואיך פעולתו ואינו דבר אמת׳ לקח שעשינו אנחנו ואחר שהדבר כן איך יתאוה אדם שתהיה הסנאתו יתעלה לבם והסנאתם בהם דומה להסנאתנו והסנאתנו בהם שנמצאים כו׳:

כמו שיש הבדל מן הפעולות הטבעיות לפעולות המלאכותיות כי האדם אשר בחדש הטבעי והאדם אשר יחדש בשלחנו הוא בתכלית הריחוק ואין בהם סוס שתוף אלא שם לבד ושוף השם אינו מקומתף לשם כי האחד הוא אדם מבריאה והאחר הוא אדם מעשה ואין ספר ראוי להמין כי נבדל הסגנתו והכונתו והכונה התלויה לענינים שם הטבעיים מהסגנתנו והכונתנו וכוונתנו התלויות למה שבטבע אותו ונכונה עליו ומכוון אלינו אלת שיתה כוונת ספר איוב כלומר רצוני לומר לתת אות הפנה בחמונה ולהעיר שילמדו הראיה מן הענינים הטבעיים עד אלת תעשה ותבקש בדמיונך שתהיה ידיעתו כידיעתנו או כונתו והסגנתו ודומה אשר שתמיל אליהות להעיר אלת זה ולמדו ונסלים אותו הלל בדברו עמו בנבואה בלמדו אותו הענינים הטבעיים כי היה הכונה כלה מה שאמרנו וכידע בחל' זה אל עלינו כל מקרה שיבא אליו ואות ידע לו בה ידע לו ישגיח לו אם ישגיח לו יעזוב הכל יוסיף אליו אבל הבנה כי לנמצא טבע קיים וידע אות מוסגת אלת בסם כל מה שחיפש' לבעות מוסגת ויעיב התכלית החמרון ב אות שתדבק בפסו בסם יתע' ולין יכולת לפסן על בסמתו התלבית וירחם גודל מעלת הסם יתע' ויוסיף אבנה בו וירחם בחיתו וכי הוא ברים קטנה בפני תבי' לדעות ע"כ חמקים ונחמתי על עפר ואפר וכמו שאמרו ז"ל עושין מתהבה ושמחין ביסורין אשר הלון בזה כי עושים מצות הסם בעבור תבטחו אליו וכפי גדלו ויסיוריו לא בנבנים בהבנתו אבל שמחין ביסורין כי ח"ל בלתה כי מי שבאה מעורה ומיוסד על עפר ואפר יתעוב מעצמו לו בעבור זאת הברכה ביסורין רבים ואח"ז אמ"ר ואתה בשמחתכל בכל מה שאמרנו וכם כל הפרקים אשר הם הלעגה לבאיאור איוב ותעיין אח"כ בענייני כל ספר איוב ותמצא:

פרק כד

פרק כד עם ן הענין ג"כ מסופק מאד למה ברבים שסמו כי ענין נסיון הוא על דרך יסורין של אהבה לעבותו כדי להרבות גמולו וכבר בטל הרב זה הדעת ולפי ס"בר יאבה זה הוא נקבר עם הבור בשאתה ולאם שבבר יתבאר שהיה בתחילת מידע הסם מה שבלב המעשה הוא בתעוה אמונתו בסם איך הוא כמו שאמר עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה היה נקבר זה עם זה המאמר בידיעת הסם ולכן היה נקבר זה הדרוש עם הדרושים הקודמים ובאיתר הרב הזה הם שלתין ענין הנסיון להרבות הגמול ולא לידע מה שלא ידע הלא להודיע מה שלא מודע ולכן התחיל ואמר ענין נסיונו ע"כ מסופק מאד והסבה הוא ע"ז שתוא כי לא יקבל אם שיהי ענין הנסיון שהם ידע ענין המבוסה והוא להרבות גמולו מבלתי שיקים לו מטה אתשיהי להבחין המבוסה אם הוא לגיק לו רשע וכל אז אחלק שקר אליו כי לא יבא הסם ויסורין על אדם כדי להרבות גמולו ונאמר לו עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה מבלל שעד עתה לא היה יודע ונתחדשה לו ידיע' וכן אמרו כי מנסה ה' אלהיכם אתכם שיהי אמר ים עליה' סבר אם שהוא עוד של ח"ו אז שלא היה ידע השגחת מקודשותה"כ ידע והבה אמר הרב וכו' לין הבונה גוף המעשה כי לין המעשה הוא מכוון מצד עצמו ואלו היה ענין הנסיון שיעשה מעשה אחר ולין המעשה ההוא מכוון מצד עצמו שהסם מקדש אתכם לא שידע ב' כן אמרו להרב הישבם אותבים וזה לנו בו כשיקום מתפ"ר בנבואה וירבה אותותיו המבלות לאחוב בדברו וכמו שהוא ענין ברבה הסם שיבוא אותו אותות להודיע לאחוזת שבור אחתנכם בחמת תורתו והשגחת אמתתו ושלינכם מעשים להסבת מסית אחי שיבא עמו אות

יענה השם איש להרבות שכרו ואין אמתת הענין כך אבל ענין אלו הדברים אחד משני ענייניים - האחד מהם הוא הענייה הנכפל במן במאמר הראשון ובשני והוא להודיע אם ההסר לשם מספיק בכלכלה ומניח מזה העמל והטירה אם אין - או יהיה ענין לנסותך להרגיל מאמרו לא נסתה כף רגלה הצנ על הארץ וגו' כאלו הוא אומר שהוא יתעלה הקדים להרגילם הטורה במדבר להרבות טובתם כשתכנסי לארץ - וזה אמת כי היציאה מן הטורה אל המנוחה יותר ערבה מהתמדה על המנוחה - ויודע שלולי טורה ועמלם במדבר לא היו יכולים לבבוש הארץ ולא להלדם ביישביה הנה אמרה הטורה זה כי אמר אלהים פן ינחם העם בראות מלחמה ושבו מצרים ויסב אלהים דרך המדבר ים סוף וחמושים עלו בני ישראל כי המנוחה תסיר הגבורה ויצוק הפרנסה והעמל יתנו הגבורה והיא הטובה אשר באה בזה הענין באחריתם - ואמנם אמרו כי לבעבור נסות אתכם בא האלהים הוא הענין בעצמו הנאמר במשנה תורה במי שיתנבא בשם ע"ז כי מנסה יי' אלהיכם וגו' אשר כבר בארנו ענייניו כן הנה במעמד הר סיני אמר להם לא תיראו שגיע

שזה המראה הגדול אשר ראיתם לא היה רק

בעולם ההיה וההפסד לא יגיע דעתנו להשיג איכות התחדשם ולא לציור מציאות זה הכח הטבעי בדם איך דתהלתו ואינו דבר שידמה למה שנעשהו אנחנו - ואיך נשתדל שתהיה הנהגתו יתעלה והשגחתו בהם דומה להנהגתינו מה שנהיג או השגחתנו במה שנשגיח בו - אבל הראוי לעמו אצל זה השיעור ולהאמין שהוא יתי' לא תעלם ממנו דתעלומה כמו שאמר אליהוא שם כי עיניו על דרכי איש וכל צעדיו יראה אין חשך ואין צלמות להסתר שם פועלי און - אמנם אין עניין השגחתו בעניין השגחתינו ולא ענין הנהגתו לבראיו כענין הנהגתינו למה שנהיג ולא יקבצם גדר אחד כמו שיחשב כל נבוך - ואין ביניהם שתוף כי אם בשם לבד - כמו שלא תדמה פעולתנו לפעולתו ולא יקבצם גדר אחד - והבדלות הפעולות הטבעיות מן הפעולות המלאכותיות - כן הוא הבדל ההנהגה והשגחה והכונה האלהיות לעניינים ההם הטבעיים מהנהגתנו והשגחתינו וכונתינו האנושית למה שנהיג אותו ונשגיח עליו ונכוין אליו - זאת היתה כונת ספר איוב כלו - ר"ל לתת זאת הפינה באמונה ולהעיר שילמדו הראיה מן הענינים הטבעיים עד שלא תטעה ותבקש בדמיונך שתהיה ידיעתו כידיעתינו והנהגתינו - וכשידע האדם זה יקל עליו כל מקרה ולא יוסיפו לו המקרים ספקות על השם ואם ידע או לא ידע ואם ישגיח או יעזוב אבל יוסיף עליו אהבה כמו שאמר בסוף זאת הנבואה על כן אמאס ונחמתי על עפר ואפר וכמ"ש ז"ל עושין מאהבה ושמחים ביסורין - ואתה כשתסתכל בכל מה שאמרתיו ההשת בלות שצריך להשתכל בו בזה המאמר ותעיין כל ענייני ספר איוב יתבאר לך הענייניים ותמצאני שיכבר כללתי והפשתי כל ענייניו לא ימלט ממנו דבר לא מה שבא בסדר הדברים והמשך ההמשל כמו שבארתי לך פעמים בזה המאמר:

פרק ארבעה ועשרים

עניין הנסיון ג"כ מסופק מאד והוא הגדול שבמסופקי התורה והתורה זכרה אותו בו' מקומות כמו שאבאר בזה הפרק - ואמנם מה שהוא מפורסם לבני אדם מענין הנסיון והוא שיביא השם מכות ומקרים באיש מבלתי שיקדם לו הטא כדי להרבות שכרו - זאת פנה לא הוזכרה בתורה בלשון מבואר כלל - ואין בתורה מה שיראה פשוטו זה הענין אלא מקום אחר מן הששה מקומות והנה אבאר אחר זה ענייניו - אבל פנת התורה הפך זה הדעת הוא אמרו יתעלה אל אמונה ואין עול - ולא כל החכמים ג"כ רואים זה הדעת ההמוני שהם כבר אמרו אין מיתה בלא חטא ואין יסורין בלא עון - וזה הדעת היא אשר צריך שיאמינהו כל בן תורה בעל שכל לא שיהם העיל לשם חלילה לו ממנו עד שיאמן נקוי ראובן מהעול ושלמותו ושלא התחייב מה שחל עליו - אמנם הנראה מהנסיונות הנזכרות בתורה במקומות ההם שהם כבר באו בענין הנסיון והבחינה עד שידע הש' אמונת האיש ההוא או האומה ההיא או יכלת עבדתו וזה הענין הוא המסופק הגדול וכ"ש ענין העקדה אשר לא ידעה בלתי השם והם שניהם ונאמר להם כי אתה ידעת כי ירא אלהים אתה וגו' - וכן אמרו לדעת את אשר בלבבך וגו' - והנני מחיר לך כל אז הספקות - דע כי כל נסיון שבא בתורה אין כוונתו וענייניו אלא כדי שידעו בני אדם מה שצריך להם לעשותו ומה שראוי להאמינו - וכאלו ענין הנסיון שיעשה מעשה אחר איהכונה גוף המעשה ההוא אבל הכונה שיהיה משל שילמדו ממנו וילכו אחריו - כאמרו לדעת הישכם אוהבים וגו' ואין פירושו שידע הש' זה כי הוא כבר ידעו כאמרו לדעת כי אני יי' מקדשכם אשר ענייני שידעו האומות - כן אמר כי כשיקו' מתפאר בנבואה ותר אז אותותיו המביאות לחשוב אמת בדבריו דעו שהוא ענין שרצהו השם להודיע באומות שיעור האמונכם באמתת תורתו והשגתכם אמתתו ושאינכם נפתים להסתת מסית ולא תפסד אמונתכם בשם למען יכון אליה כל מבקש אמת ויבקש מן האמונות מה שהוא קיים זה הקיום אשר לא יביטו עמו לעשיית מופת מפני שהיא קריאה אל הנמנעות כי לא ייעיל עשיית המופת רק לאומר האיפשר כמו שבארנו במשנה תורה ואה שהתבא שענין לדע הנה הוא שידעו בני אדם כן אמרו במן למען ענותך לנסותך לדע' את אשר בלבבך התשמור מצותיו אם לא - ענייני לדעת האומות זה ושיתפרסם בעולם שמי שניתן לעבודתו ית' יכלכלהו מאשר לא יחשוב - ועל זה הענין עצמו נאמ במן בתחלת רדתו למען אנסנו הילך בתורתי אם לא רוצה בו שיבחן בזה כל בוחן ויראה אם ההמסר לעבדתו מועיל ומספיק אי אינו מספיק - אמנם אמרו ג"כ במן פעם שלישית המאכלך מן במדבר אשר לא ידעון אבותיך למען ענותך ולמען נסותך וגו' - הוא מביא לחשוב שפעמים

פרק כד

ולא כל החכמים ג"כ רואים זה הדעת - ר"ל אמר זה כי קצת מהם סוברים זה הדעת והוא אמרם יסורין של אהבה הן וכמו שהבינו הרב הדעת שנאמרו בהסגתה: עד שיאמרו נקוי ראובן מהבינו ושלמותו - ר"ל שאין ראוי שנתמין הדעת מי שיאמרו יסורין של אהבה ובאמר שראובן הוא אדם נקי מחטא ושלא נתחייב בזה הדבר שהגיעו לו אלא להרבות שכרו כי זה יהיה עול אלילה: וסם סטיהם - ר"ל אחרים ויאמר: וכאלו ענין הנסיון מעשה מעשה אחד - ר"ל שכוונת ענין הנסיון הוא מעשה מעשה אחד ואין המעשה הזה מכוון מצד עצמו אלא שיהיה מעל שילמדו ממנו בני אדם: ואין כי' אינו הם ר"ל שידע הם"ש אם הם אוהבים אם לא כי גלוי וידוע לפניו: מפני שהוא קריאה אל הנמנעות ר"ל זה הראיה כשיבא להפסיד אמונתו אשר היא אחת במציאות הוא קריאה אל הנמנעות כי נמנע הוא שיתחלף אחת: והיא הטובה אשר באה בזה הענין - ר"ל והיא הכוונה תרן ישראל כעבור שבראנו אלו בגשמים הקנוך והקנו לגשמים מדת הגבורה:

לולי

בכמן אמר הראשון ובשני והוא לאודיע אם ההמסר לשם מספיק בכלכלה ומניח מזה העמל והטירה אם אין - או יהיה ענין לנסותך להרגיל מאמרו לא נסתה כף רגלה הצנ על הארץ וגו' כאלו הוא אומר שהוא יתעלה הקדים להרגילם הטורה במדבר להרבות טובתם כשתכנסי לארץ - וזה אמת כי היציאה מן הטורה אל המנוחה יותר ערבה מהתמדה על המנוחה - ויודע שלולי טורה ועמלם במדבר לא היו יכולים לבבוש הארץ ולא להלדם ביישביה הנה אמרה הטורה זה כי אמר אלהים פן ינחם העם בראות מלחמה ושבו מצרים ויסב אלהים דרך המדבר ים סוף וחמושים עלו בני ישראל כי המנוחה תסיר הגבורה ויתנו הגבורה והיא הטובה אשר באה בזה הענין באחריתם - ואמנם אמרו כי לבעבור נסות אתכם בא האלהים הוא הענין בעצמו הנאמר במשנה תורה במי שיתנבא בשם ע"ז כי מנסה יי' אלהיכם וגו' אשר כבר בארנו ענייניו כן הנה במעמד הר סיני אמר להם לא תיראו

שיגיע

קרקאש

אל הבלבל בחלו"ל בכלוחם חו' בחלוש לחוטיו חס לא הריח" הסגמתו כ"ב לו בחולו שרשיהו כדי לבטלו מחוק הרעש עמחדו כי כחוק ידבר אל ובשיש ולא יסוכרם הרלון בזה כחוק ידבר אל כה"ם סקורש בחלום אדבר בו ולחרו ובחוקים ולא ישורל מרא' בחסם ידבר עמו בחרלים בבנואה חו בלבון בזה בחרו ובסקי' לא הזורבם בחלים אלא בנאם לחשבת בבכולם ובוא לבן אל הי' ידבר עמו בחרלים בבנואה חו בלבון בזה בחרו ובסקי' לא הזורבם בחלים אלא בנאם לחשבת לחול אליו אם אלך בדרך אחר חשב פטוקה הערקו כלה אליו אם בחוק בגבל כורם כי אכל מוקים לו חטא' לא סיקה לו ידיעה צערן הגלגלים ואם דבר אם בשל וכיוא' הוא אחר פטולקים אחר כלל בו סגולות בחיות פירוש בחוקו בסבור כלל בו סגולות בחיות' אחר לא יבשו

פרק כד

זה הדעת בחחוקי כי' ובוא מרבית בסם מבלאוי של אדם מבלאי מוקים לו חטא' אם שהוא קיים זה אדם ובוא כוח בלא יבוא בסם לבקוי אדם אדם מעשיהו בשתק מחחוקת בעורה אשלים' אחר לא יבשו

בכמן אמר הראשון ובשני והוא לאודיע אם ההמסר לשם מספיק בכלכלה ומניח מזה העמל והטירה אם אין - או יהיה ענין לנסותך להרגיל מאמרו לא נסתה כף רגלה הצנ על הארץ וגו' כאלו הוא אומר שהוא יתעלה הקדים להרגילם הטורה במדבר להרבות טובתם כשתכנסי לארץ - וזה אמת כי היציאה מן הטורה אל המנוחה יותר ערבה מהתמדה על המנוחה - ויודע שלולי טורה ועמלם במדבר לא היו יכולים לבבוש הארץ ולא להלדם ביישביה הנה אמרה הטורה זה כי אמר אלהים פן ינחם העם בראות מלחמה ושבו מצרים ויסב אלהים דרך המדבר ים סוף וחמושים עלו בני ישראל כי המנוחה תסיר הגבורה ויתנו הגבורה והיא הטובה אשר באה בזה הענין באחריתם - ואמנם אמרו כי לבעבור נסות אתכם בא האלהים הוא הענין בעצמו הנאמר במשנה תורה במי שיתנבא בשם ע"ז כי מנסה יי' אלהיכם וגו' אשר כבר בארנו ענייניו כן הנה במעמד הר סיני אמר להם לא תיראו

שיגיע לכם האמת בראות העין בעבור שכשינסרה יי אלהיכם אתכם בנביא שקר אומר סתירת מה ששמעתם אותו להודיע שיעור אמונתכ' שתעמדו על אמונתכם ולא תמיד אשורכם • ואלו הייתי בא אליכם שליחו ואומר אליכם מה שנאמר לי ולא חשמעוהו היה אפשר שתחשבו לאמרת מה שבפי זולתי כשיבא לכם בסתירת מה שאגיד אותו לכם לולי ששמעתם אותו בזה המראה : ואמנם עניין אאע"ה בעקרה כלל שני עניינים גדולים הם מפנות התורה • העניין האחר הוא להודיע אותנו גבול אהבת השם ויראתו עד היכן היא מגעת וצוה בזה העניין אשר לא ידמה לו לא נתינת ממון ולא נתינת נפש אבל הוא מופלג מכל מה שאפשר שיבא במציאות ממה שלא ידומה שטבע בני אדם יטה אליו והוא שיהיה איש עקר בתכלית הכוסף לילד ובעל עושר גדול ואיש נכבד ובוחר שישאר מזרעו אומה ונולד לו כן אחר היאוש איך יהיה חשקו בו ואהבתו אותו אבל ליראתו הש"י ולאהבתו לקיים מצוותו לבו לולד האהוב ההוא והניח כל מה שקוה בו והסכי' לשחוט אותו אחר מהלך ג' ימי' כי אלו היה רוצה לעשותו לשעתו בבוא המצוה אליו היה פעלת בחלה בכלתי השתכלות ואמנם עשותו זה אחר ימי' מעת בא המצוה אליו היה המעשה במחשבה ובהשתכלות אמת' ובחינת חק מצותו ואהבתו ויראתו ושאין צריך להשניח בעניין אחר ולא לעורר הפעלות כלל כי אברהם אבינו לא מהר לשחוט יצחק לפחדו מהש' שיחרגהו או ירוששהו אבל כדי שיתפרסם לבני אדם מה ראוי לעשותו בשביל אהבת הש' ויראתו לא לתקות גמול ולא לפחד עונש כמו שבארנו במקומות רבים • ואמר המלאך לו כי עתה ידעתי וגו' ר"ל שבזה המעשה אשר בו תקרא ירא אלהים גמור ידעו כל בני אדם גבול יראת יי' מה הוא ורע שכבר חזק זה העניין בתורה ובארו ואמר שתכלית התורה כלה בכל מה שכללה אותו ממצות עשה וממצות לא תעשה ומיעדים וספורים אמנם הוא דבר אחר והוא יראת השם יתע' והוא אמרו והיה אם לא תשמר לעשות כל דברי התורה הזאת הכתובים בספר הזה ליראה את השם הנכבד והנורא את יי' אלהיך זה אחר משני עניינים המכוונים בעקדה • והעניין השני להודיע אותנו איך יאמינו הנביאי' באמת מה שיבואם מאת השם בנבואה שלא יחשוב החושב בעבור שהו' בחלום או במראה כמו שבארנו ובאמצעות הכח המדמ' שפע"ים לא יהיה מה שישמעוהו או מה שיומשל להם אמת או יתערב בו קצת ספק ורצה להודיענו שכל מה שיראה הנביא במראה הנבואה הוא אמת ויציב אצל הנביא לא יסופק בדבר ממנו אצלו כלל ודינו אצלו כדין העניינים הנמצאים כולם המושגים בחושים או בשכל והראיה על זה הסכים אברה' לשחוט בנו יחידו אשר אהב כמו שצוה ואע"פ שהיתה המצוה ההיא בחלום או במראה • ולו היו הנביאים מסופקים בחלום של נבואה או היה אצלם ספק במה שישיגוהו במראה הנבואה לא היו מסכימים לעשות במה שיומאנתו הטבע ולא היה מוצא בנפשו לעשות זה המעשה הגדול מספק • ובאמת היה ראוי שיהיה זה העניין על יד אברהם וביצחק ר"ל העקדה כי אברהם אבינו הוא אשר התחיל להודיע הייחוד ולקיים האמונה ולהשאיר זה הדעת אחריו תמיד ולמשוך בני אדם אליו אמר כי ידעתיו למען אשר יצוה וגו' • וכמו שנמשכו אחר דעותיו האמתיות המועילות הנשמעות ממנו כן צריך שימשכו אחר הדעות הנחלקות מפעולותיו וכל שכן זאת הפעולה אשר אמת כה פנת אמונת הנבואה והודיענו בה תכלית יראת יי' ואהבתו להיכן היא מגעת • כן צריך שנבין ענייני הנסיונות לא שהש' יראה לבחון אדם ולנסותו עד שידע מה שלא היה יודעו קודם חלילה לו חלילה ממה שידמוהו הסכלים הפתאים ברוע מחשבתם ודע זה :

פרק חמשה ועשרים

הפעולות יחלקו לפי בחינת תכליתם לארבע חלקים • אם פעולת הבל • או פעלת שחוק • או פעלת ריק • או פעלה טובה • אמנם הפעולה אשר יאמר להריק • היא הפעלה שיכוין בה פועלה תכלית אחת ולא תגיע התכלית ההיא כי ימנעוה מונעים • שאתה תשמע בני אדם יאמרו הרבה פעמים טרחת לריק למי שטרח לבקש איש ולא ימצאהו או טרח במהלך ולא הרויח בסחורתו • ויאמרו ג"כ השתדלותינו וטרחנו בזה החולה היה לריק כשלא ירפא • וכן כל הפעולות אשר יבוקש בהם תכליות ולא יגיעו התכליו' ההם : ופעולת ההבל • היא הפעולה אשר לא יכוון בה תכלית כלל • כמו שיתעסקו

לוי' שמשמעתם • ר"ל עכשו שמשמעתם אתם בעצמכם הקולות הגדולות והדכרות אויתחתות לכם אחרות התורה ולא תהיו נפתים אחרי בחיי הספר : ממה שלא בפוס גד שטבע בני האדם יטה אליו • ר"ל שזה הענין הרשום הנכבד מה שלא ידומה טבע • ר"ל והוא שיחשוב בכו ויעלסו לעולם כענין הכף הטבע כי רחמי האב על הבן : ודע זה • ר"ל ידמוהו כזה לדעתו בענין הבן ו הסנאתה ובי אין רחוי מיכיה הש"י מכות בלא חטא קדם ולזה פי' כל הפסוקים מענין הנסיון סביב נרא' זה הדעת מכם גם ידמוהו לענין הטעקה שמלאת בו ברחייה ובכר כלל זה הדבר בחלק ב' ספר' ת"כ :

פרק כה ומציאות הענין לו מועיל • ר"ל כו ידרוש הבלות ויכרח מן הנגנד : והוא שהכונה בלא להתנאים כל מה שתיפר מציאותו • ר"ל הענקר אחיתי הוא שהכונה הבלית כולה להתנאים כל מה שתיפר מציאותו : אמנם

העניין אשר לא ידמה לו לא נתינת ממון ולא נתינת נפש אבל הוא מופלג מכל מה שאפשר שיבא במציאות ממה שלא ידומה שטבע בני אדם יטה אליו והוא שיהיה איש עקר בתכלית הכוסף לילד ובעל עושר גדול ואיש נכבד ובוחר שישאר מזרעו אומה ונולד לו כן אחר היאוש איך יהיה חשקו בו ואהבתו אותו אבל ליראתו הש"י ולאהבתו לקיים מצוותו לבו לולד האהוב ההוא והניח כל מה שקוה בו והסכי' לשחוט אותו אחר מהלך ג' ימי' כי אלו היה רוצה לעשותו לשעתו בבוא המצוה אליו היה פעלת בחלה בכלתי השתכלות ואמנם עשותו זה אחר ימי' מעת בא המצוה אליו היה המעשה במחשבה ובהשתכלות אמת' ובחינת חק מצותו ואהבתו ויראתו ושאין צריך להשניח בעניין אחר ולא לעורר הפעלות כלל כי אברהם אבינו לא מהר לשחוט יצחק לפחדו מהש' שיחרגהו או ירוששהו אבל כדי שיתפרסם לבני אדם מה ראוי לעשותו בשביל אהבת הש' ויראתו לא לתקות גמול ולא לפחד עונש כמו שבארנו במקומות רבים • ואמר המלאך לו כי עתה ידעתי וגו' ר"ל שבזה המעשה אשר בו תקרא ירא אלהים גמור ידעו כל בני אדם גבול יראת יי' מה הוא ורע שכבר חזק זה העניין בתורה ובארו ואמר שתכלית התורה כלה בכל מה שכללה אותו ממצות עשה וממצות לא תעשה ומיעדים וספורים אמנם הוא דבר אחר והוא יראת השם יתע' והוא אמרו והיה אם לא תשמר לעשות כל דברי התורה הזאת הכתובים בספר הזה ליראה את השם הנכבד והנורא את יי' אלהיך זה אחר משני עניינים המכוונים בעקדה • והעניין השני להודיע אותנו איך יאמינו הנביאי' באמת מה שיבואם מאת השם בנבואה שלא יחשוב החושב בעבור שהו' בחלום או במראה כמו שבארנו ובאמצעות הכח המדמ' שפע"ים לא יהיה מה שישמעוהו או מה שיומשל להם אמת או יתערב בו קצת ספק ורצה להודיענו שכל מה שיראה הנביא במראה הנבואה הוא אמת ויציב אצל הנביא לא יסופק בדבר ממנו אצלו כלל ודינו אצלו כדין העניינים הנמצאים כולם המושגים בחושים או בשכל והראיה על זה הסכים אברה' לשחוט בנו יחידו אשר אהב כמו שצוה ואע"פ שהיתה המצוה ההיא בחלום או במראה • ולו היו הנביאים מסופקים בחלום של נבואה או היה אצלם ספק במה שישיגוהו במראה הנבואה לא היו מסכימים לעשות במה שיומאנתו הטבע ולא היה מוצא בנפשו לעשות זה המעשה הגדול מספק • ובאמת היה ראוי שיהיה זה העניין על יד אברהם וביצחק ר"ל העקדה כי אברהם אבינו הוא אשר התחיל להודיע הייחוד ולקיים האמונה ולהשאיר זה הדעת אחריו תמיד ולמשוך בני אדם אליו אמר כי ידעתיו למען אשר יצוה וגו' • וכמו שנמשכו אחר דעותיו האמתיות המועילות הנשמעות ממנו כן צריך שימשכו אחר הדעות הנחלקות מפעולותיו וכל שכן זאת הפעולה אשר אמת כה פנת אמונת הנבואה והודיענו בה תכלית יראת יי' ואהבתו להיכן היא מגעת • כן צריך שנבין ענייני הנסיונות לא שהש' יראה לבחון אדם ולנסותו עד שידע מה שלא היה יודעו קודם חלילה לו חלילה ממה שידמוהו הסכלים הפתאים ברוע מחשבתם ודע זה :

פרק חמשה ועשרים

הפעולות יחלקו לפי בחינת תכליתם לארבע חלקים • אם פעולת הבל • או פעלת שחוק • או פעלת ריק • או פעלה טובה • אמנם הפעולה אשר יאמר להריק • היא הפעלה שיכוין בה פועלה תכלית אחת ולא תגיע התכלית ההיא כי ימנעוה מונעים • שאתה תשמע בני אדם יאמרו הרבה פעמים טרחת לריק למי שטרח לבקש איש ולא ימצאהו או טרח במהלך ולא הרויח בסחורתו • ויאמרו ג"כ השתדלותינו וטרחנו בזה החולה היה לריק כשלא ירפא • וכן כל הפעולות אשר יבוקש בהם תכליות ולא יגיעו התכליו' ההם : ופעולת ההבל • היא הפעולה אשר לא יכוון בה תכלית כלל • כמו שיתעסקו

עניני הנסיונות לא שהש' רוצה לבחון ולנסות עד שידע מה שלא היה יודע מקדם חלילה לו חלילה ממנו מה שידמו הסכלים הפתאים ברוע מחשבתם ודע זה ידמוהו כזה לדעתו בענין ההסנאתה וכי אין רחוי מיכיה הש' מכות בלא חטא קדם גם ידמוהו לענין הענקידה אשר יודעו כה שתי התורות בגדולות ובכלן כשלם ענין ההסנאתה וטיליעה ההשלמת ענין הנסיון ואח"כ כתב הרב להקדים פרקים נפלאים לרמוז על טעמי המצות כמו שהקדים כל מתרי התורה להקדים הקדמות ואח"כ יעשה הביאור :

פרק כה הפעולות יתחלקו לחרבע חלקים וכו' לפה שהיתה תורתינו האלהית יכלול כל מיני השלמיות כן השלמות הענינו כתלת בחל וכמלאכיו ופעולותיו אשר הם השמים וכל נכחם והענין כתורה יכלול כזה מעשה הראשית ומעשה מרכבה וכמוה כתורה שלחות המעשים והם הפעולות הטובות ונקראו אלה חוקים ומשפטים נדיקים והיה כבר הרב כל מה שראוי לבחר במעשה הראשית ובמעשה מרכבה ובכבודה ומדרגותיה וכידיעת הסם והבסגתה כשאר עתה לדבר בהמה דברי' • ראשונה לתת טעם למצות אשר הם מקבל מתרי התורה כי לא נתנו טעמם כדי שלא יגלו בהם עמי הארץ והם רבים יתקשו לו אין להם טעם או אם יש להם שיהיו מביא לשום שלמות ויתר ג"כ ספורים רבים כתורה אשר ידאה שאין להם שום תועלת כלא הרב מורנו מורה נדק נמר כי כל אמרת אלוה מרומה ויש להם טעמים כפלאים

ריגיטו עמו לעשות מופת רוצה בו מארץ לסבות על אות ומופת מעשה פוס בנוח לבטל פוס מלוה מן הקורבן אם לא יסיה זה לבוראתן פעם לעוזא ולגדר ואמר המלאך כי עתה ידעתי כי ירא אלהים • ואחר שסרבה מורנו מודיעת הם לא תכרות אחד מחלקי המעשה כמו שעשה כפי שזכר כן סיה יכול לפרש עת ידעתי אחר מילת אותו מאמר לעשל ויהיה קודם כאמרות עמוקה או בלתי עשותו יתקן לזחר בו עתה ידעתי אמר ש"י שסיה יודע הם קודם אותו מאמר אחר ולא לעשל :

פרק כה

כפי התחלף מרגיו רוצה בו מיוחד מסתעמלות : פ' כ"ו

לאות ולא תפסד אמונתכם כשם והתועלת הנמשך מזה למען ימשכו אליה לאות האמונה וכו' והרמן באמרו שהוא קריאה לנמנעות ר"ל זה היה כשיכוא לבסיר אמונתנו אחר סיה אחת במציאות מון לבפם ויקרא אליהו לעבוד ע"ז הוא קריאה הנמנעות לעזוב אחת ולהדבק בשקר ולכן קורא לנמנעות כי אחת לא יסוב אחר ובשקר לא יסוב אחת ולא יועיל לו על זאת מופת כי מי שיעשה מופת על עמוד של שיש שהוא של זהב לא יועיל לו המופת מזה מאחר הבחרות והמופת לא יועיל רק לאומר האמיתי כמו שיתבאר בהקדמה הרמב"ן מעשה מקומות וכן יתבאר המקו' כי הראמון מעשה מקומות לבסוף לדעת את אחר בלבבך ובתמור מצוותיו אם לא ענינו לדעת אמונות ובזה ושיתפרסם בעולם שמי שניתן לעבודתו ית' יכלכלנו אמר לא יחסר וזהו סוד המן כי מי שיעבוד את השם יזמן לו פרנסתו ועל זה סענין בעצמו כאמר בהקוס הנ' כמן בתחלתו ברדתו וכו' אמנם המקו' אל אומרו המן פעם אלישית וכו' אכל הענין אלו הדברים אחד מקבי עניים אחד הוא הענין הנאמר במן הנאמר בתחלת ירדתו למען אנסנו הילך בתורתי אם לא והנאמר בהקדמה תורה למען עמוד לנסותך לדעת את אשר בלבבך וזהו אמרו הענין הנכבד המן' אמתן הראשון וכו' ומזמיה מהעתל והטורת מאמר לא יחסר ושיתפרסם פרסום לכל אז יהי' לנסותך להרגילך ולהכה הענין הנכ' כאמרו אשר לא נסתה כף רגלם סגן על הארץ ויהיה אומרו לנסותך להטיבך באחריתך כי הוא הקדים להרגילם הטורת בהדבר וכו' לא היו יכולין לכבוש את הארגלת להלחם עם בני הענק ולכבוש ערים גדולות ובצורות בשמים והכה כמו לאו מעמדי' סיו מורגלים בעבודת פרך ולא היה להם כח להלחם עם שום אדם הרי באחרנו הד' מקומו' ואחר כיאר הרב המקום החמשה והוא לבעבור נסות אתכם כח השלי' וכו' היה לאיפש שתאמרו מה שבפי זולתי אחר שלוח לכם והוא שלוח לכם כל מכן אם אחר יעשה אות ומופת כמוני אכל עתה כשהשם דבר בעצמו פנים בפנים ואתם שמעתם מפי הגבורה אכי ולא יהיה לך כשיבוא לנסותו את זה לא יגלנו אים מן מיות אחר שבעינינו ראינו ואזנינו שמענו אכי ולא יהיה לך ויהיה לבעבור נסות אתכם כח האלהים יהיה להודיע לנו שיעור אמונתנו באלהים ואחר זה כיאור המקו' אמר שהוא היותר מסופק אם שהוא ראמון ראוי ללכת אחר הנבדרים הידועים לנו יותר מהכלתי ידועים והוא אמרו ואמנם ענין הענקידה כלל בו שני ענינים גדולים שהם פנות התורה וכו' ושסכי' לשחוט אותו אחר מהלך ג' ימי' כמ"ש ויסי כיום השלישי אז סיה רוצה לעשות לשעתו בבא דבר ה' אלו לא היה ירא' היות בהעשה בהקדמה ובהסתכלות אמיתי אכל עתה אחר שהיה כיום השלישי היה ירא' שהיה בהעשה בהקדמה וכו' אכל לזה שיתפרסם בבני אדם בהסכתו וירא' אז אחר אמר הרב כנסיון אמרו ז"ל י' נסיונות נתנסה א"ח להודיע כמה איתו לפני המקום ואמר לו המלאך כי ירא אלהים אתה ולא היה מי שאתה' זה הכתוב הש"י סיה בתכלית הספוק שהיה ירא' שהיתה ידיעה וכבר ידעת מהו המלאך מספרק' שקדמו בחלק שני והרמן בו שבזה המעשה אשר בו תקרא ירא אלהים גמור ידעו כל בני אדם גדל ירא' אלהים מה היא ועד היכן מגעת והוא שימסור אל' ממונו וגופו ונפשתו בעבור השם וכבר ידעת כי תכלית כל התורה כלה היא הירא' כמ"ש אם לא תשמור לעשות וכו' ולא היה מוצא יכולת בכפשו לעשות זה אכל עתה שהוא היה יודע כי המוסד בהכואה היה אמיתי ובעבור זה הרגיל את בנו והודיע לנו שהבואה היא אמת ואיזהה סופק וכתמת היה ראוי שיהי' זה הענין על יד אברהם ויצחק כי א"ח הוא אשר אתיל להודיע הייחוד ולהקים הבואה א"כ בעקידה הודיענו אלו שתי תועלות גדולו' פנת אמונת הבואה והודיענו בה תכלית ירתתנו והבטתו עד היכן מגעת כן צריך שיכון

לבה לדעתו בענין ההסנאתה וכי אין רחוי מיכיה השם מכות בלא חטא קדם גם ידמוהו לענין הענקידה אשר יודעו כה שתי התורות בגדולות ובכלן כשלם ענין ההסנאתה

שיתעסקו בידם קצת בני אדם כשהם חושבים וכפעולות המשוגעים והנבהלים • ופעולת השחוק היא הפעולה אשר יכוון בו תכלית פחות׳ ר׳ל שיכוון בה עניין בלתי הכרחי ולא תועיל תועלת גדולה • כמו שירקד לא לכוונת התעמלות להטיב העכול • או מי שיעשׂ׳ מעשים שתכליתם לשחוק מהם יאמר שזאת הפעולה שחוק בלא ספק • וזה יתחלף כפי כוונת הפועלים ושלמותם • כי יש דברים רבים שהם הכרחיי׳ או תועלתם גדולה אצל אנשים ואצל אחרים לא תצטרך כלל כתת עמלות הנוף כפי התחלף מיניו אשר הוא הכרחי להתמיד הבריאות על מה שצריך אצל מי שידע חכמת הרפואו׳ • וכתכיבה שתועלתה גדולה אצל אנשי החכמה • כי אשר יעשה פעולות ההתעמלות להתמיד בו הבריאו׳ כשחוק בכדור או ההתאבקות או משיכת הירים או עצירת הנשימה או פעולות יכוון בהם הכתיבה כעשיית הקולמוס ועשיית הנייר יהיה אצל אנשים סבלים פעולת שחוק ואצל החכמים אינו פעולת שדוק : והפעולה הטובה • היא הפעולה אשר עשאה הפועל לכונת תכלית נכבדת ר׳ל הכרחית או מועילה ותניע התכלית ההיא • וזאת חלוקה שיראה לי שאין להלוק עליה בדבר והוא שכל פועל פעלה אחת אפשר שיכון בה תכלית ואיפשר שלא יכוון • וכל הכלית מכוונ׳ פעמי׳ תהיה נכבדת ופע׳ ים תהיה פחותה ופעמים תניע ופעמים לא תניע זהו מה שתגזרהו הדלוקה בהכרח : ואחר בארי זה אומר שא״א לבעל׳ שכל לאמר שדבר מפעולות השם ריק או הבל או שחוק • אמנם לפי דעתינו אנחנו וגם לפי דעת כל נמשך אחר תורת מרע״ה פעולותיו כלם הם טובות מאד אמר וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד וכל מה שעשאהו ית׳ בגלל דבר המעשה ההוא הוא הכרחי במציאות הדבר הדוא המכוון או מועיל מאד • והמשל בו מזון ב״ח הכרחי בעמידתו • ומציאות העין מועיל לו מאד בהשארו • ולא כוון במזון אלא השאר בעל חיים קצת זמן • ולא כוון בחושים אלא התועלות המגיעות לבעלי חיים בהשגותם • וכן הוא ג״כ הדעת הפילוסופים שאין בעניינים הטבעיים כלם דבר ע״צ ההבל ר״ל שכל מה שאינו מלאכיתי הם כלם פעולו׳ שבוקש בהם תכלית אחת אין הפרש בין שנדע התכלית ההוא או לא נדע : אמנם זאת הכת מאנשי העיון אשר חשבו שהשם לא יעשה דבר בגלל דבר ואין שם סבות ולא מסיבבי׳ אבל פעולותיו כלם לפי הרצון ולא יבוקש להם תכלית ולא יאמר למה עשה זה ולא עשה זה אבל יעשה׳ מה שירצה ואינו נמשך אחר חכמה • יהיו פעולות הש׳י א״כ אצל׳ו נכנסות בחלק ההבל וגם יותר פחותות מפעולות ההבל • כי המתעסק בהבל לא יכוין תכלית והוא נבהל בלתי יודע מה שעשה והשם אצל אלו יודע במה שיעשה ומכוין אליו ללא תכלית כלל ולא לצד תועלת • אך שיהיה בפעולותיו יתע׳ דבר ע״צ השחוק שקרותו גלויה בתחלת המחשבה • ולא חביב לשגעון מי שחשב שהקוף נברא לשחוק ממנו בני אדם • והמביא לזה כלו הסכלו׳ בטבע ההוויה וההפסד ושכחת העקר • והוא שהכונה כלה להמציא כל מה שאפשר מציאותו כפי מה שתראה אותו׳ • ואמנם חלוף זה לא גזרה אותו חכמתו כלל א״כ הוא נמנע בבחינת היות העניינים נמשכים אחר גזרת חכמתו • אמנם אלו האומרים שפעולות השם כלם לא כוון בהם תכלית כלל • הביאם לזה הכרח והוא בחינת כל המציאות לפי דעתם • שהם אומרי׳ מה תכלית מציאות העולם בכללו׳ • ועל כרחם יאמרו במאמר כל מי שיאמר בהדוש העולם שכן רצה השם לא לעלה אחרת • וימשיכו זה בחלקי העולם כלם עד שלא יורו שנקב המחיצה הענבית ובהירו׳ הקרני׳ הוא מפני עבור הרוח הרואה עד שישיג מה שישיג אבל לא ישימו זה סבה בראו׳ כלל ולא נקבה זאת המחיצה ולא הושמה אשר עליה בהירה מפני הראות אבל כן רצה השם אע״פ שהיה הראו׳ אפשר בחלוף זה • וכבר נמצאו אצלינו קצת פסוקים שמשמעם בתחלת העיון זה׳ העניין כאמרו כל׳ אשר הפץ׳ יי׳ עשה וגו׳ • וכאמרו ונפשו אותה ויעש • וכאמרו מי יאמר לך מה תעשה • ועניינים אלו הפסוקים וכיוצא׳ בהם הוא שהדברים אשר ירצם השם יעשו בהכרח ואין שם מונע ומנע מהעשו׳ רצונו אלא שהוא יתעלה לא ירצה אלא אפשר ולא כל אפשר אלא מה שגזרה חכמתו להיות׳ כך וכן הפעל הטוב בהכלית הטובה שירצה השם לעשותו ולא׳ יבדיל בינו ובין הפעל ההוא מונע ואין לו הרשך וזה הוא דעת כל בעלדת ודעת הפילוסופים גם כן • וכן הוא דעתנו אנחנו שעם מה שנאמינהו שהעולם מחודש רוב חכמינו ויודעינו לא יאמינו שזה ברצון לבד לא בזולתו אבל יאמרו שחכמתו׳ ית׳ אשר תבצר ממנו השגתה חייבה מציאות זה העולם בכללו בהכרח כאשר נמצא וההכמה ההיא בעצמה אשר לא תשתנה חייבה ההעדר קודם שנמצא העולם • תמצא זה העניין נזכר לחכמים הרבה בפירו׳ את הכל עשה

יפה

פעלים וחס נעלם מקמו תכלית׳ והלמותם זה יהיה בקצת מלות לחכל כל המלות יהיו׳ לנו תועלות גדולות והנלתקו כ׳ דבר׳ וכם תקון הנפש ותקון סגוף וכל כתוד׳ קלה וכל מלותיה ולחברותיה וספרים יהיו׳ לפני חלו הפלמיות ואחר כן יחבר ג׳ בהלמות׳ הלדם עד חסר ישתק חל׳ גדור הפיים ועתה התחיל להקדים פרקים לרמוז בהם טעמי המלות כמו שנגדיל פרקים לבחר מעשה כרחמיות ומעשה מרכבה וכמוה׳ זה הפרק לבחר מכל פעולות הפש לח לכל׳ מחשבו חחר הרגון כמו שיחשבו קצת חבעלי העיון לכל כל פעולותיו לחר הכחמה וחכמתו הוח רלונו וכל פעולותיו נזק ומפסדו והנם התחילה התורה כי כל מה שעשה הפש כולו המציחות הוח טוב גמור כמו שחמ׳ ורח׳ לקים לח כל לחר עש׳ והנה טוב מחד והנה הפליקה הגור תמים פעלו׳ וזהו דעת תורתינו ודעת הפילוסופים ולין בהם סוס מחלוקת בזה ולח ימנלח מחלוקת בינינו ובינם לח׳ הפילוסופים מוכרים שהעולם נחנל מהבורח בתמידות ולחנחנו נלמין מהוח מחודש ונתחיל ולחמר כי הפעולות יתחלקו לפי בחינת תכליתם חס פעולות הכל חס פעולות שחוק חס פעולות הריק חס פעולה טובה ולח הגיע התכלית ההו׳כי יתנגשו המוכנים ויהיו הקלקה הנמרנת כמו שלחמר ותם לריק כחקם כי מה יוכללו כל הקלות ופעולת הבהל היח הפעולה לחר לח יכוין בה תכלית כלל כמו שעשו קצת בני חד׳ בפסס מושבים בדבר לחד לו כחמר ועשו פעולות המשוגעים והנבהלים ופעולת השחוק היח הפעולה לחר יכוין בה תכלית פחות לחר יכוין בה ענין בלתי הכרחי ולח מועיל כמו שירקד חדם לח לכונת התעמלות לבטוח העכול לו יעשה פעולת השחוק לח לבקשת המנות׳ כדי להטיב הנפש ולהתעבנו כדי שיוכל לעיין לעבוד תלסיו לח לבקשת השחוק בלבד וזאת החלוקה היח חלוקה הכרחית ולין חולק עליה והוח שכל פועל פעולה ח׳ לח יחנע׳ חס יכוין בה תכלית ולחסלח יכוין תכלית ולחם יכוין תכלי׳ לו שיה׳ נכבדת לו תכלית פחו׳ ולחם יהיה נכבדת יהיה׳ פעולתו לבוחק ולחם לו הסני׳ תכליו׳ לח יגיעו יהיה׳ פעולתו לריק • ולחר כלרי זה ח״ל לפוס כבל׳ הכל לחמר הדבר מפעול׳ הפס ריק לו הכל לו שחוק לכל לפי דעתנו ולפי דעת כל נמשך לחר תורת מ״ר ר״ל לפי דעתנו ולפי דעת החכמים הידועים לחמת הדברים כפי מה שיחיכנו העיון כפי דעת כל הנמשכי׳ לחר סתור׳ ויהיח תורת מקה רבינו ע״ה כי כל פעולותיו כלם טובות מלד לחר ורח׳ לקים לח כל לחר עש׳ והנה טוב מלד כי כל פעולות הפס בגלל דבר כי הפועל ההוח הכרחי במציחות הדבר הנוח׳ ומכוין לו מושיל מלד כי כל מה שעשה הפ״ה הוח ע״ג הכרח׳ לו ע״ג הכרח׳ כחוס המעוס וחוס היטיב טוב ע״ג הכרח׳ כחוס המעוס וחוס לחר הרוחים הפ לרע״ג היותר טוב וכפ מוחיל׳ים מלד וכן הוח דעת הפילוסוף׳ ולין בעבינו׳ הטבעיים דבר ע״ג הכבל כמו שימנלח בפעולות הלחנוחיות וזה לחמרו כי כל מה שלינו מלחכותי כפעולות הלדם הפ כלם פעולות שיבוקש בהם תכלית לין הפרש בין שנדע התכלית לו שלח נדעהו ז׳ לחכם זאת הכת מלחנו׳ הענין לחר שחבו לח יעשה דבר בגלל דבר ז׳ כי לח יעשה הפשם נפס מלוה בעבור שיחיר על הלחרון׳ שיחבו מקמו הפועל׳ הכרלות והמפורסמות לכל׳ כי לו רלם שיהיה כלרן עם הוחתה הבוחה שיהיה מלחיה היה יכול על זה ולח כמו הפעם מלחיר על הלחרן חלח בעבור הרצון לבד ולחלו רלה ששמע לדם בעינים ורחיה בלחוכים היה יכול חלח פרנס לחיות הרחיה בעינים והמחיעה בלחוכי׳ ולחמרו ג״כ שלין רלוי לבקש תכלית לפוס נמלח חבל לין לו תכלית לחר חלח רלונו ולח יבוקש לבם תכלית׳ ולחלו היה הדבר כן יהיו פעולות הפס בכנסות בחלק הבהל לו פחות מקמו כי המתעסק בהבל לח יכוין תכלית׳ והוח כהבל בלתי יודע ולין לבלשיחו על זה לח יפעל פעולות בהבל והפס לחבל לו יודע כמה שיעשה ומכוונן חלין לח לתכלית כלל ולח לבד תועלת לין שיה׳ בפעולותיו דבר ע״ג הפחוק זה ג״כ מבואר שקרותו בתחלת המחשבה ולח תבים כשנבון מי שחשב כי יש סכלות נמורים כי לם בחכמים המעולים לח יפעלו דבר בעבור תכלית פחות כ״פ שיפעלהו הפס ומכוונים לחשוב שהפס לח יעבוד בעבור תכלית בבכנית הוח הסכלות בטבע הויה והפסד כי יחשבו כי לחר׳ הוח תכלית זה המציחות ובפרט מזה הטעם׳ ולין ראוי להחמין כן כי כבר עתקחר בפרקים שבברו הבוחה כלה להטיח כל מה שחיפש׳ מלחותו כפי מה שתראה לותו ולחמנם חלוף זה לח גזרה לותו חכמתו כלל ח״כ הוח נמנע בבחינת היות הענינים כלם נמנעים׳ לחמנם חלוף זה׳ בגזרת הבוחתו • לחמנם הבריח הטיון כפי מה שחשבו בטבעותם הוח ע״ה בתוחר המלחמיים בחדוש העולם יחוייב שיחמרו מחכלית מציחות העולם לחין לו תכלית׳ ולח כן רלה לחמר לח לחמנם בחכמת ומעשה׳ זה׳ כחלקי׳ שלם כי לחמר מה שיחוייב לכל יחוייב שיהיה לחלקים כן ולחם כל העולם לחין לו תכלית חלקי העול׳ לחין לו תכלית ולח יחשבו סנקם המחיצה הענבית ובהירות הקרנים הוח מפני עבור הרוח הרוחה עד שישיג מה שישיג ר״ל לח ישימו זה סבתם הרחוקה כלל ולח ניקבה ולח המחיצה ולח הוסמה לחר עליה בהירה מפני הרחות לחכל יקמרו כי

יהיו ע״ג הרגון ולח יהיה בהם תכלית לו מעוסה ע״ג המחוק לו מכלחר מחה שפעל הפ״ה לח גזרה לותו חכמתו : מ״כ הוח נמנע בבחינת היות • ר״ל ח״כ לפי דעתינו לחמנו שכל מה שעשה הפ״ה כמשך לחר גזרת וחכמתו מן הנמנע הוח לדעתינו שיעשה הפ״ה פעולות ההבל לו פעולת השחוק לחר לין בהם תכלית טוב כי כל מעשה הפ״ה יש בהם תכלית שלמה ; וענין חלו הפסוקים וכיוצא בהם • ר״ל לחמנם הפי׳ הלמיתי מחלו הפסוקים הוח שהדברים שיבלם וכו׳ לח שיהיו כמוזמנ׳ ופשוטם מה שעשה הפ״ה נמשך לחר הרגון לבד כלתי תכלית כלחר יחשבו זו הכת ;

הטעות

פטיגו סבות וסכלות שני הענייניים האלה • ר"ל הטבעות וזה הוא הדבר בעצמו שחוזר כי המציאות כלו בעבורו וסכלות שני הענייניים שאלה הם' מסכלותו בטבע המחדר בשכל והשני סכלות ידיעת מה שהוא מבחוץ ראשון ממנו ית' הוא המציאות כל מה שיחדר מציאותו: ברחו מפנו אותם בסבות • ר"ל ברחו מהניים הפעולות שיהיו מבחוצה אחר הסבה: והכן זה • ר"ל שהיו כן דעתנו ודעת הפילוסופי' בענין פעלו המציאות בהכרחה כי הכל הוא נמצא בהיותו ית' ע"ו רק שלפי הפילוסופים העולם קדמון ולפי דעתנו מחודש כאחר מחוייב לכל בעל תורה:

פרק כו אם לקצור דעתנו אז לחסרון חכמתנו • ר"ל קצור הסבה כי מ"ש מגיע שכלו אלינו אז לחסרון למדת החכמה לכל שכלו היה מגיע לענין אם לאחר מפני שהתאחר לנו לד הסבה • ר"ל יש מן הגלות שנתחדרה לנו תועלתם הראיה וכו': שלא נתחדרה תועלתם כמו שנתחדרו מזוכרי וגם הרגיה והגניבה לחיסור עולה • ר"ל שלא נתחדרה תועלתם: וגם אחר תועלתם מבואר • ר"ל ואותם המצות שתועלת' מבוארת נקרא מופסטים ויש נפחות אחר תועלתם וכו': כמו שאירע לאלמים בשתי מצו' אחר שנתחדר עליהם • ר"ל בפשטם המצוה ידועה לאדם המצוה קלה בעיניו ואחר כלום כשנ"מחנו"ל מבני כך אני תמיד מן הענין הזה בלתי קיום המצוה ואירע זה לאלמ' שנבר על שתי מצות אחר בתחדרו הבעתם בתורה

הח'

יפה בעיתו • וזה כלו לברוח ממה שצריך לברוח ממנו והוא שיעשה הפועל פעולה ולא יכוין בה תכלית כלל כן אמנ' המון חכמי תורתינו וכזה באר נביאינו והוא שהלקי הפעולות הטבעיות כלם מתוקנות מסודרות נקשרות קצתם בקצת וכלם סבו' ומסי' בבות ואין מהן דבר להבל ולא לשחו' ולא לריק אבל פעולו' חכמה גדולה כמו שאמר מה רבו מעשיך יי' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנייניך • ונאמר וכל מעשהו באמונה • ונאמר יי' בחכמה יסד ארץ וגו' • וזה נמשך הרבה אין צריך שיאמן חלופו • והעיון הפילוסופי ינוור כן שאין שם דבר הבל ולא דבר שחוק ולא דבר בטלה בכל פעולות הטבע • כל שכן בטבע הגלגלים שהם יותר מתוקנים ומסודרים כפי מעלת החמר שלהם • ודע שרוב הספקות המביאו' למבוכה בבקשת תכלית מציאות העולם בכללו או תכלית כל חלק מחלקיו אמנם שרשם טעות האדם בעצמו ודמותו שהמציא' כלו בגללו לבד • והסכלו' בטבע זה החמר השפל וסכלות המכוון הראשון והוא המציא כל מה שאפשר מציאותו כי המציאו' טוב בלא ספק. ומפני הטבעות ההוא וסכלות שני הענייניים האלה יתחדשו הספקות והמבוכות • עד שירבו שוקצת פעולת השם יתעלה שחוקן וקצתם הבל וקצתם ריק. ודע שאשר סבלו זאת ההרחקה עד שיהיו פעולות השם יתעלה אצלם כפעולו' ההבל אשר לא יכוין בהם תכלית כלל אמנם ברחו משם אותם נמשכות אחר חכמה שלא יביא אל המאמ' בקרמות העולם וסגרו השער בזה • וכבר הודעתיך דעת תורתינו בזה הענין והוא שראוי להאמינו שאין הרחק באמרנו שכל אלו הפעולות מציאותם והעדרם נמשך אחר חכמתו יתע' ואנחנו נסכל הרבה מאפני החכמה בפעולותיו • ועל זה הדעת יוסרה תורת משה רבינו כלה בו התחילה וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד • ובו השלימה הצור תמים פעלו וגו' ודעהו • וכשתחקור זה הדעת והדעת הפילוסופי בהשתכל כל הפרקים הקודמים בזה המאמ' הנתלים בזה הענין לא תמצא ביניהם מחלוקת כלל בדבר מחלקי המציאות כלם ולא תמצא מחלקת אלא במה שביניהם מקרמות העולם אצלם וחדושו אצלינו והכן זה:

פרק ששה ועשרים

כמו שחלקו אנשי העיון מבעלי התורה אם מעשיו יתעלה נמשכים אחר חכמה או אחר הרצון לבד לא לבקשת תכלית כלל • כן חלקו זאת המחלקת בעצמה במה שנתן לנו מן המצות • שיש מי שלא יבקש לזה סבה כלל ויאמר שהתורות כלם נמשכות אחר הרצון לבד • ויש מי שיאמר שכל מצוה ואזהרה מהן נמשכת אחר החכמה והמכוון בה תכלית אחת • ושהמצוות כלם יש להם סבה ומפני התועלת צוה בהם והיות לכלם עלה אלא שאנחנו נסכל עלת קצתם ולא נדע אפני החכמה בהן • הוא דעתנו כלנו ההמון והסגולות וכתובי התורה מבוארים בזה הוקים ומשפטים צדיקים • משפטי יי' אמת צדקו יחדיו • ואלו שנקראים חקים כשעטנן ובשר בחלב ושעיר המשתלח • ואשר כתבו עליהם החכמים ז"ל ואמרו דברים שחקקתי לך כבר אין לך רשות להרהר בהן והשטן מקטרג בהן ואומות העולם משיבין עליהן • לא יאמין המון החכמים שהם עניינים שאין להם סבה כלל ולא בוקש להם תכלית כי זה יביא לפעולות ההבל כמו שזכרנו • אבל יאמין המון החכמים שיש להם עלה ר"ל תכלית מועילה על כל פני אלא שנעלמה ממנו אם לקצור דעתינו או לחסרון הבמתינו. כל המצות אם כן יש להם סבה ר"ל כי למצוה ההיא או לאזהרה יש תכלי' מועילה. מהם מה שהתבאר לנו צד התועלת בהן כאזהרה מן הרציחה ומן הגניבה • ומהן מה שלא התבארה תועלתם כמו שהתבאר בנזכרים כאסור הערלה וכלאי הכרם • והם אשר תועלתם מבוארת אצל ההמון יקראו משפטים • ואילו שאין תועלתם מבוארת אצל ההמון יקראו חקים • ויאמרו תמיד כי לא דבר רק הוא (מכם) ואם רק הוא מכם • רוצה לומר שאין נתינת אלו המצות דבר רק שאין תכלית מועילה לו ואם יראה בדבר מהמצות שעניינו כן החסרון הוא מהשגתכם • וכבר ידעת הדבר המפורסם אצלינו ששלמה ידע סבות המצות כלן מלבד פרה אדומה • וכן אמרם שהשם העלים סבות המצות שלא יזלזלו בהן כמו שאירע לשלמה בשתי מצות

פרק כו

מה שיעבוד לשם לקקב"ם כין בשבח מן הצורך לבוחש מן הצורך לחסרון דעתי לא ידעתי אלף ולא זה הסתחר מכלל הכרחי מוכן מהם כי לכל המצוו' יש לשם סבה כי כתו' מפחדו חם מוכבת לוש לקקב"ם כין מוחש מן הצורך לבוחש מן הצורך כך בוכל לוחר חכל מחלכות המורות אחר חפרם לנו המורה וכן בכל המצוות שיש לשם מבואר או בלתי מבואר בוכל בוחר חם מוכבת לוש לקקב"ם מסמלות

יפה בעיתו • ר"ל הבעיות מקבל הבמה ממנו כי יסודר ממנו הבני הבכים אחר שהוא יודע הבפיכים סבה כי סדור אחד הבני הבכים מבוא הוא על תוחר מוסף על הבדיעה והוא הרגון וזה אחרו סבה הבדברים הבדיעה והוא הרגון בהברח לפי שהיה הוא ית' יודע הבכבד ולא יסודר ממנו אלא הבכבד הבבני הבכים ולא יסודר הבחות והם הוא יודע הבכים • עוד אחר אלא מהוא ית' לא ירצה אלא מיחבר כי לא יהיה חבם אם ירצה הבמבעות ולא יוכל הבם ואיבם מבדורו הבמבוח הגם לא ירצה כל מיחבר כי לא ירצה הבחות אל הבכבד אלא הבגרה חבמתו לבחות כך כי הרגון הולכת הבמבעות כפי ידיעתו ולכן היה הרגון הו' חבמתו' מיסודר ממנו הבעל הבכבד הבני מיחבר הבחות הבבעות על הבשה ויבלתו לא תחבר הרגון והוא אחרו וכן הבעל הטוב בתכלית הטוב הוא מיבה הבם לבעותי לא יבדיל בינו מובע ואין לו חבן וזהו הרגון בחמרו אל אחר חבן ה' עבה הבמים ובחרן לא מיבו פעולותיו על לד הרגון לבד מבלתי מיבון לתכלית הבינה חבמבו המבדרים וזהו דעת כל בעל דת ודעת הפילוסופים הם גם כן • ואחבם לבעבה אחומרת הבעולם כלו בתחדש הרגון ואין לו תכלית כן יחוייב מיבו אלקי הבעולם אינו כן כי אם מחבמתו נאמין הבעולם בתחדש הרגון אחל אבל רגונו הוא חבמתו אחר תבבר ממנו הבגתה כי חבמתו חייב מבלות זה הבעולם בבללו הבהרח כאחר נמלא אחבמה הבית בעלמה אחר לא תבחבם חייבה הבעבד קודם מבלות הבעולם ובכה זה דעת חבמינו אמרו בחדרש את כל אחר עבה יפה בעתו כי זכרו כל זה לבחות ממנה הבריך לבחות והוא מיעבה הבפועל פעולה לא יכוין בה תכלית כלל. וכזה בי אחרו בכיאנו והוא אחלק הבפעולות הטבעיות רוצה לומר אחלק אמנא בדברים הטבעיים פעולות מתחלקות בכם הוא בתכלית אחבון מבודרות נקשרות קצתם בקצתם וכלם סבות ומסובבים ידאה אים בינהם יחם בין הבעלה והבעולה ולכן היו כלם בחכמה ובתבונה ולא דבר בטלה בכל פעולות הטבע כי אמר הפילו בכ' הבבמע כי הטבע לא יבעל דבר לבטלה והבכלות בטבע זה החמר הבפל ולכן יחבוב אינבלו בפעולות הבם דברים רבים לבטלה והיו יותר ראוים אלא יבלאו וחם יבלאו לחבה אלא ירחו אינבל אחבו אום תכלית לאחדם יאמרו הבם כמבבו אחר הרגון לבד והנה הבעו בחבבם אחחדם תכלית זה המלאות וכי כל המלאות בעבורו וסכלות שני הענייני' אחחד הבכלותו הבעבו אחמר הבפל וסבני הבכלות ידיעת מה שהוא מבוון אחבון ממנו והוא המלאת כל מה שאיבבר מבלאותו אבני הבעבות אלו הענייני' אחחדבו הבם הבפקות והמבוכות עד אידמו קצת פעולות הבם אחוק וקצתם רוק • ודע אחבר הבכלו זאת הבדחקה עד אחיבו פעולות הבם' פעולות הבבל אחר לא יכוינבהם תכלית כלל אחבנם ברחו לבום אותם נמבבות אחר החכמה כדי שלא יבאו • אל מאחר בקדמות העולם וסגרו הבער בזה לאחר שהבכל נמבבו אחר הרגון כדי שלא יבאחר בום אחלה למה בעל הבעום בזה בעת ולא בעלו אחדם כי זה נמבבו אחר הרגון וכן כל בעולותיו ואחר הרב כי דעת תורתינו ברחו בהאמין שבכל בעולותיו נמבבים אחר החכמה בין בריות בעולם ובין אחבלאו בעם ולא יאמרו בעם אחרת הבכל נמבבים אחר החכמה עם אחבנמו בין אחיבו נמבבים לעולם בין אחיבו בעדרים ובופה בתחלה אחר ובית אחלים אחת כל אחר עבה והנה טוב מאד וכו' הבלימה כי אחר הבור אחים בעבו כי כל דרכיו אחבנו ודעבו אחבכל נמבבו אחר החכמה ואבור אחבי

בקבדים בקצתם בקצתם לא לבבל ולא לבחוק אחבל לאחבלית הבעולה ואחמרו והכן זה מ"ש הרב אחין אחבלאחת ביניהם ובין הבפילוסופים אלא בחדוש העולם וקדמותו:

פרק כו אלא בעבלם אחמנו אם לקצור דעתנו או לחסרון חכמתנו ר"ל קצור הבמבינו כי יקרם לבבל אחבשיב אלא יוכל לבמבינו הבדברים לקושי הבעבודה עליהם בעבור קצר בעבינו ויעדיעם אם הבחבמה כי רבים מהבדברים אחר לא נדע אבינם בעבינו ולכן בעבלם אחבנו אחבלאחבנו אחבלאחבנו אחבלא

ישור לת לבבו לחי תרבה ולא לסור ולכסוף כמו הטו לת לבבו וכן הדין בשאר ועל זה העיקר נמשכו כל דבריהם וכתובי הספרים יורו עליו שכל המצות יש להם תועלת כין מיהרים גלוי כין מיהרים בלתי גלוי ואחר שהרב הביא זה אחר שמלא מאמר אחד מזהקבמים והוא בב"ר ויהי מקצו בתחלת הקשבה שקצת המצות אין להם טעם חלק המצוה לבד שנאמר אחרת ס' נרופה וחרלון כזה כי אין שום תועלת לאדם כין מיאסוק מן הנאוף ואוכל כין ס שחו"ן העורף ויאכל ולא לזה הסם זה יותר מזה אלא כדי לבטלות לת האדם אם יעשה מה שיעשה הסם וזה אמרו לנרף הברות כמו שיעשה הנרף שיכאין הכסף והזהב אם הוא טוב ואם רע כי יראה מזה המאמר שהמצות אין להם טעם ולזה אחר הרב שזה המאמר הוא מופלא ר"ל זה כי יוצא מכלל שאמרים שיראה שיש שהמצות יש להם טעם ואחר הרב כדי ללמדה מזה הדרת שפי"ט ומי בתוקן אלא יצא זה שהאחר מסדר דבריהם ז"ל האומרים כי כל המצות יש לסם טעם וזה אמרו ושם היות הקשר אחר הזה מופלא מאד ר"ל ג' מיהרשתי אני פי' אשמעכנו עתה וגו' והקבל כו שהרגיש הב"ח לנורך המזון הטוב מקומות התועלת כי הנאמרים לא יוצו לת האדם כזוגת הב"ח כי אחר הרב"ח אחר' והקוון ראוי שיהיה דוקה לכיון לכן היותר דוקה יעשה מקון יותר ה"כ הרחת הב"ח הוא רב התועלת אמנם שיש בפחיטה לא בהחרה ובפסיקת הוושט והגרגרת במקו' מיוחד אבל בעל אחר שאין לו טעם וכיולת שהם הוא לבמון בהם לת הבריות וכן בתחר אמת"ר שנתן מן הנוחר לאוחט מן העורף ולא אחר מה לו לבקב"ה בהריגת הבע"ח כי זה יש לו טעם בכון והוא לנורך המזון הטוב ויהבה אחר הרב המורה כי זה המשל אינו משל נאות כי הרגת הב"ח בשחיטה ולא בהחרה ובפסקת הוושט והגרגרת במקום מיוחד יש לו טעם כמו שכתוב עתיד לבאר והוא כי כאשר הנה הבכרה לאכילת ב"ח כיון לאיתה קלה עם קלות המעשה ולזה בעל המחאר לא אבי' משל נאות ואינו מסיר זה הרחקה אבל מוסיף הרחקו' כי אם יאחר אומ' איך תלוי הקרבן אין להם שום טעם כי יהיה כפרה גדולה ולכן שבקש טעם לחלקי המצות מסיר הרחקה יאחר הרב כי אינו מסיר הרחקה אבל מוסיף הרחקות הבו' כי מה שבה לזה שאינו שבה זה רחוק מן האחת כמו אי שידמה אבל המצות כלם הם בלא תועלת אם כן ימצאו בכל"ג מיני אנשים את אחת יסבור שכל המצות בלתי"ן ופרטיהן אין להם טעם אלא הזהות לבד וכ"ר יתבאר כך בטול זה מפני השכל ומה אמרים בחלקים לרבותו וכת יתבור שכלי המצות ופרטיהן כלם יש להם טעם כמו ויתבור הרב זה בהם בגורם כמו הבת הראשון כי אף שכל המצות בכלל יש להם טעם ופרטיהם יש טעם בקצת ע"ז ומו שפרטיהן אין להם טעם כמו הקרבנות והמבקש טעם הוא מבאר גמור אם כן אחת הוא כי כל המצות יש להם טעם בכלל ופרטו יש מהם שם לם טעם ויש מ"ם שאין להם טעם • ואם תאמר אין ימצאו במצות אלקים שאין בהם טעם כי כבר אמרנו כי לא דבר ריק הוא מנם ואחר שכתובים המורים שיש להם טעם ואחר בתשובת זה ודע שהמבקש חייבה וכו' כן היו שוחלים אם היו אמונה או עברה או אינה מספר שידמן ואחר ס"קרבן הוא מחוייב לתועלת גדולה יתוייב שיהיה המבינה הדת לי זה הקרבן שרצה אם לא אלא שיהיה סבה לזה יותר מזה לא יאוה בקרבן והמשל בו מי שיהיו לפניו שני כוסות אלאות יין שוים שוה לא יוסיף האחד על האחר בדבר כלום ונשאלים היה נאמר אם היה טעם ונבה לקחת אחד מהכוסות יותר מהשני לא יקח לעולם הכוס ויאמר עצמו בלתי וכדי אלא יאמר עצמו בלתי יקח אחד מן האחרים ואחר בהריגת הבע"ח אם יהיה מהם מן האחרים ואין ראוי לשאול לזה יהיה זה שהחיפצים כי זאת המשלם תתחייב אילו היה בהם הבע"ח אם לא יתן טעם לקצת המצות כמו הענין הבכיהו רמז הרב בזה כי הנורך יהיה והמבקש מקצת המצות והם החלקים לא מצא שום טעם ולכן לא יספק אדם אם הרב לא יתן טעם לקצת המצות כמו שיתן לכלל • וזכר אמרו חכמים תמיד שהמצות יש להם טעם ואחר ידע מהם שלמה ע"ה הוא תועלת כל המצוה בכללה לא הקירת כל חלקיה •

אמר שם טוב כתבר עשיתי בזה הפ' מענין אחר הוסיר בו הרב ואחר ודע זה וסבירהו דע שכוונת זה הפרק כלו וסודו היתה לבאר שחלקי המצות אין להם טעם והמבקש להם טעם הוא שגגון גמור ואם אמר אומר אין לו טעם לת חלקים ולא בכלל לכן התחיל ואחר חל תתמה מזה הרבה מבעלי הענין מבקשו שאין לחלו' טעם כלל וזה מכלות גמורה כמו שביארנו ות"ת שזה לא יתלת לחכמינו אבל כלם ידעו שהמצות יש להם טעם הבי' מאחר מה"ר אשר ירחה בתחל' הבתחבר שאין להם טעם ואי אפשר שיהיה פירוש זה הבאמר חלא על ב' החלקים אם שיהיה כלל המצוה שאין להם טעם כמו שיהיה בתחלת הבתחבה ולא ירגו לומר שכלל שאין להם טעם ואי אפשר שיהיה פירוש זה הבאמר חלא אם יאמר שחלקי המצות אין להם טעם ואם רצו שחלקי המצות אין להם טעם יתחייב שיהיה זה הבאמר עם הרב שאמר שקצת המצות אין להם טעם אם לא שאמרו שאין להם טעם כמו שאמר מה שיכפת לשקה"ם בין שוקט הבעור לשוקט הבעור כל שכן לת

שיאמרו בחלקי המצות אחר אי אפשר

מצות אשר התבארה עלתם • ועל זה העקר נמשכו כל דבריהם וכתובי הספרים יורו עליו • אלא שאני מצאתי דבר לחכמים ז"ל בבראשי' רבה יראה ממנו בתחלת מחשבה שקצת המצות אין להם עלה אלא המצוה בהן לבד ולא כוון בהן תכלית אחרת ולא תועלת נמצאת • והוא אמרם שם וכי מה איכפת לו להקדו' ברוך הוא בין מי שהוא שוחט מן הצואר למי שהוא שוחט מן העורף הוי אומר לא נתנו המצות אלא לצרף בהן את הבריאו' שנאמ' אמרת יי' צרופה וגו' • ועם היות המאמר הזה נפלא מאד שלא ימצא לו דומה בדבריהם פרשתי אני בו פירוש תשמעהו עתה עד שלא נצא מסדר דבריהם כלום ולא נפרד מהשורש המוסכם עליו • והוא היות כל המצוות בוקש בהם תכלית מועילה במציאות כי לא דבר רק הוא וגו' • ואמר לא אמרתי לזרע יעקב תהו בקשוני אני יי' דובר צדק מגיד מישרים • ואשר צריך שיאמינהו כל מי שדעתו שלמה בזה העניין הוא מה שאספרהו • וזה שכלל המצוה יש לה סבה בהברה ומפני תועלת אחת צוה בה אבל חלקיה הם אשר נאמר בהם שהם למצוה לבד • והמשל בו שהריגת בעלי חיי' לצורך המזון הטוב מבוארת התועלת כמו שאנחנו עתידים לבאר • אמנם היותו בשחיטה לא בנחירה • ובפסיקת הוושט והגרגרת במקום מיוחד • אלו וכיוצא בהן לצרף בהם את הבריות • וכזה באר לך ממשלם שוחט מן הצואר לשוחט מן העורף • וזכרתי לך זה המשל מפני שבא בדבריהם ז"ל שוחט מן הצואר לשוחט מן העורף • אבל אמתת הדבר הוא כי כאשר הביא ההברה לאכילת בעלי חיים כיון למיתה הקלה עם קלות המעשה • שא"א הכאת הצואר אלא בסיף וכיוצ' בו והשחיטה אפשר בכל דבר ולברור מית קלה התנו חזיר הסבי' • ואשר ראוי להמשיל באמת מענין החלקי הוא הקרבן כי המצוה בהקרבת הקרבן יש לה תועלת גדולה מבוארת כמו שאני עתיד לבאר • אבל היות הקרבן האחד כבש והאחר איל והיות מספרם מספר מיוחד זה א"א לתת סבה לדבר לו עלה כלל • וכל מי שטריד עצמו לתת סבה לדבר מאלו החלקים הוא בעיני משתגע שגעון ארוך ואינו מסיר בזה ההרהקה אך מוסיף הרהקו' ומי שידמה שאלו יש להם סבה הוא רחוק מן האמת כמי שידמה שהמצוה כולה היא ללא תועלת נמצאת • ודע שהחכמה חיבה ואם תרצה אמור שהצ'רך מביא להיות שם חלקים שאין להם סבה • וכאלו הוא דבר נמנע בחק התורה שלא יהיה בה דבר מזה הכת • ואפני החמנעות בו שאמרך למה היה כבש ולא היה איל • השאלה ההיא בעצמה היתה מתחייבת אלו נאמר איל מקום כבש • שא"א מבלתי מין אחר • וכן למה היו שבעה כבשים ולא היו שמנה כן היו שואלים אם היו שמונה או י' אוך שא"א מבלי מספר בהכרח • וכאלו ידמה זה לטבע האפשר אשר א"א מבלתי היות האחר מן האפשרים • ואין ראוי לשאל למה היה זה האפשר ולא היה זולתו מן האפשרים כי זאת השאלה תתחייב לו היה הנמצא האפשר האחר מקום זה ודע זה הענין והבינהו • ואשר אמרו בו תמים מהיות לכל מצוה סבה ואשר ידע מהם שלמה הוא תועלת המצוה בכלל לא הקירה כל חלקיה • ואחר שהעניין כן אני רואה מהם שלמה הוא תועלת המצוה בכלל לא הקירה כל חלקיה • ויהיה כל כלל כולל מצוות רבות שהן מטין אחד או לחלוק התרי"ג מצות לכללים רבים • ויהיה כל כלל מהם ואראה תועלתו אשר אין ספק בה ולא מדרגה קרובים בעניינם • ואגיד לך סבת כל כלל מהם ואראה תועלתו אשר יכלם הכלל ההוא ואבאר לך ואח"כ אשוב לכל מצוה בפני עצמה מהמצות ההם אשר יכללם הכלל ההוא ואבאר לך סבתה • עד שלא ישאר מהם רק קצת סבות מעטות מאד הם אשר לא התבארו לי סבתם • עד היום • וכן התבאר לי ג"כ קצת חלקי מצות ותנאי קצתם מזה שאי אפשר לתת סבתו • והנה תשמע אה"כ כל זה • ואי אפשר לי לבאר לך אלו הסבות כולם אלא אחר שאקדים לך פרקים רבים אכלול בהם הקדמות מועילות שהם הצערה לעניין זה אשר כוונתיו • והם אלו הפרקים אשר אתחיל בהן עתה :

פרק כז

הא' אמר' בתורה לא ירבה לו כסיס ולא יסור לבבו אמר שלמה אבי ארבה ולא אסור ולבסוף כתיב כסיס הטו את לבבו בסבי אמר' בתורה לא ירבה לו סוסים ולא ישים לת העם אמר אבי ארבה ולא אסיר ולבסוף כתיב ותעלה המרכבה ממצרים וכו' הנה ראיתי זאת המיומרת בהסכת סנהדרין בפרק כ"ג ובאמר שם אבנר אמר לא כתבו אלו שבעתי המלו' כדי שלא יזכלו בהם שהרי שתי מצות נאמרו ונתבלו טעמם ובעת בהם בדבל הדר הוא שלמה ולא יבאו הגמרא רק שתי מצות אם כן הגדרת הנכונה שרצוייב שתכתב בספר המורה בשתי המצות שנתבארו עלהן : והמשל בו שהריגת ב"ח לצורך המזון הטוב מבוארת • ר"ל מצות השחיט' אין הריגה לבהמות ולאכלן וזה יש תועלת מבואר וזהו הטעם התכליתי אמב' איתו בשחיט' לא בנחיר' ולא בסכין פגום' כזה לא יבוקש תכלית כי לא כ'אמר רק במצות לבד וזהו האמרם מה איכפת ליה לקו' מן כריך הוא לשוחטו וכו' אם כן לפי זה הפירו' הלכות שחיטה והגרמה ופקור וסכין בדוקה אין כ"ם תכלית מכוונת כלל ; לכן חזר בו הרב ואחר הכל אמתת הדבר הוא כי בחשר בביאת הבכרה וכו' • ר"ל ויהיה תכלית בהלכו' שחיטה ובסכין בדוקה שנבחר בהבמה מיתה קלה אחר שהריגה לי' אינו ולא נעשה נער ב"ח וזהו הטעם ותתבל ת התחיתית מהלכות שחיטה : ואחר ראוי להמשיל בחתת מענין החלקים • ר"ל ולא כן לפי זה הפי' בתחרון אין בהלכות שחיטה תלק מלוה בלתי מכוונים ובלתי בעלי טעם ותכלית אבל המצוה שיש בה חלקים בלתי מכוונים ובלתי בעלי טעם היא מצות קרבן כי יש חלקים בלתי מכוונים וכו' : שלא יהיה בה דבר מזה הכת • ר"ל כי מחוייב הוא שתהיה בתורה חלקים בלתי מכוונים : ובאלו ידמה זה לטבע האפר בתפר וכו' • ר"ל טבע האפר הוא האפר בבתורה כי כבר יעשה בחתם אחת מפתי פעולות בלתי תכלית בהם ובאלו הפעולות א"ת שיאמר למה היה זה האפר ולא היה זולתו כי אין בהם תכלית אבל לא רצה הרב בחלת האפר בעניינים הטבעיים כי האפר הבן מחוייב בבחינת מיכותיו ובעל תכלית מכוונת בו כי זאת השאלה תתחייב אלו היה האפר אחת בחלת למה היה זה היה הוא ולא היה זולתו ויהיה בא הענין בבלתי תכלית אבל הענין הוא כי א"ת מבאר בלתי מבאר : ודע זה הענין והבינהו • ר"ל שתדע שיש מצות רבות שחלקיהן בלתי מכוונו' ובלתי תכלית ויהיה סבות זה כי הבנתיא היה מחוייב שיקח לי זה מספר ושיעשה קצת חלקים לתכלים המלוה : פרק כז

מצות אשר התבארה עלתם • ועל זה העקר נמשכו כל דבריהם וכתובי הספרים יורו עליו • אלא שאני מצאתי דבר לחכמים ז"ל בבראשי' רבה יראה ממנו בתחלת מחשבה שקצת המצות אין להם עלה אלא המצוה בהן לבד ולא כוון בהן תכלית אחרת ולא תועלת נמצאת • והוא אמרם שם וכי מה איכפת לו להקדו' ברוך הוא בין מי שהוא שוחט מן הצואר למי שהוא שוחט מן העורף הוי אומר לא נתנו המצות אלא לצרף בהן את הבריאו' שנאמ' אמרת יי' צרופה וגו' • ועם היות המאמר הזה נפלא מאד שלא ימצא לו דומה בדבריהם פרשתי אני בו פירוש תשמעהו עתה עד שלא נצא מסדר דבריהם כלום ולא נפרד מהשורש המוסכם עליו • והוא היות כל המצוות בוקש בהם תכלית מועילה במציאות כי לא דבר רק הוא וגו' • ואמר לא אמרתי לזרע יעקב תהו בקשוני אני יי' דובר צדק מגיד מישרים • ואשר צריך שיאמינהו כל מי שדעתו שלמה בזה העניין הוא מה שאספרהו • וזה שכלל המצוה יש לה סבה בהברה ומפני תועלת אחת צוה בה אבל חלקיה הם אשר נאמר בהם שהם למצוה לבד • והמשל בו שהריגת בעלי חיי' לצורך המזון הטוב מבוארת התועלת כמו שאנחנו עתידים לבאר • אמנם היותו בשחיטה לא בנחירה • ובפסיקת הוושט והגרגרת במקום מיוחד • אלו וכיוצא בהן לצרף בהם את הבריות • וכזה באר לך ממשלם שוחט מן הצואר לשוחט מן העורף • וזכרתי לך זה המשל מפני שבא בדבריהם ז"ל שוחט מן הצואר לשוחט מן העורף • אבל אמתת הדבר הוא כי כאשר הביא ההברה לאכילת בעלי חיים כיון למיתה הקלה עם קלות המעשה • שא"א הכאת הצואר אלא בסיף וכיוצ' בו והשחיטה אפשר בכל דבר ולברור מית קלה התנו חזיר הסבי' • ואשר ראוי להמשיל באמת מענין החלקי הוא הקרבן כי המצוה בהקרבת הקרבן יש לה תועלת גדולה מבוארת כמו שאני עתיד לבאר • אבל היות הקרבן האחד כבש והאחר איל והיות מספרם מספר מיוחד זה א"א לתת סבה לדבר לו עלה כלל • וכל מי שטריד עצמו לתת סבה לדבר מאלו החלקים הוא בעיני משתגע שגעון ארוך ואינו מסיר בזה ההרהקה אך מוסיף הרהקו' ומי שידמה שאלו יש להם סבה הוא רחוק מן האמת כמי שידמה שהמצוה כולה היא ללא תועלת נמצאת • ודע שהחכמה חיבה ואם תרצה אמור שהצ'רך מביא להיות שם חלקים שאין להם סבה • וכאלו הוא דבר נמנע בחק התורה שלא יהיה בה דבר מזה הכת • ואפני החמנעות בו שאמרך למה היה כבש ולא היה איל • השאלה ההיא בעצמה היתה מתחייבת אלו נאמר איל מקום כבש • שא"א מבלתי מין אחר • וכן למה היו שבעה כבשים ולא היו שמנה כן היו שואלים אם היו שמונה או י' אוך שא"א מבלי מספר בהכרח • וכאלו ידמה זה לטבע האפשר אשר א"א מבלתי היות האחר מן האפשרים • ואין ראוי לשאל למה היה זה האפשר ולא היה זולתו מן האפשרים כי זאת השאלה תתחייב אלו היה הנמצא האפשר האחר מקום זה ודע זה הענין והבינהו • ואשר אמרו בו תמים מהיות לכל מצוה סבה ואשר ידע מהם שלמה הוא תועלת המצוה בכלל לא הקירה כל חלקיה • ואחר שהעניין כן אני רואה מהם שלמה הוא תועלת המצוה בכלל לא הקירה כל חלקיה • ויהיה כל כלל כולל מצוות רבות שהן מטין אחד או לחלוק התרי"ג מצות לכללים רבים • ויהיה כל כלל מהם ואראה תועלתו אשר אין ספק בה ולא מדרגה קרובים בעניינם • ואגיד לך סבת כל כלל מהם ואראה תועלתו אשר יכלם הכלל ההוא ואבאר לך ואח"כ אשוב לכל מצוה בפני עצמה מהמצות ההם אשר יכללם הכלל ההוא ואבאר לך סבתה • עד שלא ישאר מהם רק קצת סבות מעטות מאד הם אשר לא התבארו לי סבתם • עד היום • וכן התבאר לי ג"כ קצת חלקי מצות ותנאי קצתם מזה שאי אפשר לתת סבתו • והנה תשמע אה"כ כל זה • ואי אפשר לי לבאר לך אלו הסבות כולם אלא אחר שאקדים לך פרקים רבים אכלול בהם הקדמות מועילות שהם הצערה לעניין זה אשר כוונתיו • והם אלו הפרקים אשר אתחיל בהן עתה :

פרק כז

קוקאש

בטחלון' בפלשון לאנס לתושלנו לבב לתושלנו ושמה לבקבוק לבו דשת המיומרת מו קוקון מדוק מו מוקדם לתקון קונטנו לא בקבו לנה בנרף בהם סבריות כרבון בו בנרף דשוקם ולתקן מדוקם ביטו קונטנו ובכבדים והחיים בתקל בקם בסבנים הבסות כתו ובסיתי' אקדשים בו קדום מי המל אשר הבלתי אקבם לבוקם ולא ואחר בם זו ארבקיטו ובסיטו לחים מחלו מחלת יו בנרופם בלומל סבלת שלום ובקרם מבל סים ולא בתבלות הבנמות לאר מין דומם נמין סרק בבמוקם :

פרק כז

פרק כז לדקדק בה ולחקור בה חלקים • ר"ל שהתריכה התורה בענייני הדינין והמצוות וירושת יותר מזה שהתריכה בענייני הדעות שנתנו לנו לתקון הנפש ; החיים התמידים • ר"ל החיי' הנפשיים הנלחמי' זה ספרק הוא כדמות מפתח לדעת טעמי המצות והתורה בכללם מוקדת על ב' אלו הסוגים הם שלמות הנפש ושלמות הגוף ;

פרק כח ידיע' דעות רבות • ר"ל חכמת הטבע וחכמת שלמות ; קנת המונות שתמונתם הברחית • ר"ל שהתמונה הנראית אינה כן ע"ד אמתת כי הש"י לא יתפעל ולא יחר לפו לתמי' כוכרם הנבחרים לבניה הענין כן נדי שיראיתו האמון מן הגוף וירחו ויפחדו מחרות בו ית' ומפני זה נקראת תמונ' הברחית תמנה האמונה שהיא כן חוץ לנפש נקראת אמונה אמתית וזהו שאמר הרב בסמוך אמנם שאר הדעות שאמתיות וכו' ;

פרק כט מהם להסיר החטא מביניהם והוא שלא יעשה כל איש מבני אדם הישר בעיניו וברצונו וביכלתו • אבל יעשה כל אחד מהם מה שבו תועלת הכל • והשני ללמד כל איש מבני אדם מדות מועילות (בהברה) עד שיסודר ענין המדינה • ודע ששתי הכוונות האלה האחת מהן בלא ספק קודמת במעלה והוא תקון הנפש ר"ל נתינת הדעות האמתיות • והשנית קודמת בטבע ובזמן ר"ל תקון הגוף והוא הנהגת המדינה ותקון ענייני אנשיה כפי היכולת • וזאת השנית היא הצריכה יותר תחלה והיא אשר הפליג לדקדק בה ולדקדק בחלקיה כלם מפני שאין יכולת להגיע אל הכוונה הראשונה אא אחר שיגיעו אל השנית הזאת • והוא שכבר התבאר במופת שהאדם יש לו ב' שלמיות • שלמות ראשון והוא שלמות הגוף • ושלמות אחרון והוא שלמות הנפש • ושלמותו הראשון הוא שיהיה בריא על הטוב שבענייניו הגשמי' • וזה לא יתכן אא במציאו צרכיו בכל עת אשר יבקשם והם מזונותיו ושאר הנהגת גופו מדירה ומרחץ וזולתם • וזה לא ישלם לאיש אחד לבדו כלל אא להגיע כל אדם אל זה השיעור אא בקבוץ המדיני כמו שנודע שהאדם מדיני בטבע • ושלמותו האחרון הוא שיהיה משכיל בפעל והוא שידע כל מה שיכלת האדם לדעתו מכל הנמצאות כפי שלמותו האחרון • ומבואר הוא שזה השלמות האחרון אין בו מעשים ולא מדות ואמנם הוא דעות לבד • וכבר הביא אליהם העיון וחייבה אותם החקירה • ומבואר הוא ג"כ שזה השלמות האחרון הנכבד אא להגיע אליו אא אחר הגיע השלמות הראשון • כי האדם אא לו שיצייר מושכל ואפילו ילמדוהו אליו כל שכן שיתעורר לו מעצמו בעוד שיש לו כאב או רעב חזק או צמא או חום או קור חזק • אבל אחר הגיע השלמות הראשון אפשר להגיע אל השלמות האחרון אשר הוא הנכבד בלא ספק והוא סבת החיים המתמידים לא זולתו • והתורה האמתי' אשר בארנו שהיא אחת ושאין זולתה והיא תורה משה רבינו אמנם באה לתת לנו שתי השלמיו' יחד • ר"ל תקון ענייני בני אדם קצתם עם קצת' בהסיר העול ובקנות המדות הטובות המעולות עד שתתכן עמידת אנשי הארץ והתמדתם על סדר אחד להגיע כל אחד מהם אל שלמותו הראשון • ותקון האמונות ונתינת דעות אמתיות כאשר יגיע השלמות האחרון • וכבר כתבה התורה ב' השלימויות והגידה אלינו שתכלית אלו התורות כולם היא להגיע אליהם אמר ית' ויצונו יי' לעשות את כל החקים האלה ליראה את יי' אלהינו לטוב לנו כל הימים לחיותנו כהיום הזה • והקדים הנה השלמות האחרון לפי מעלתו כמו שבארנו שהוא התכלית האחרון והוא אמרו לטוב לנו כל הימים • הנה ידעת אמרם ז"ל בפי' והוא שאמרו ית' למען ייטב לך לעולם שכולו טוב והארכת ימים לעולם שכולו ארוך • כן אמרו הנה לטוב לנו כל הימים הכונה הענין ההוא בעצמו ר"ל להגיע אל עולם שכולו טוב וארוך והיא העמידה המתמדת • ואמרו לחיותינו כהיום הזה זאת העמידה הגשמית הראשונה הנמשכת קצת זמן אשר לא תשלם מסודרת אלא בקבוץ המדיני כמו שבארנו :

פרק שמונה ועשרים

ממה שצריך שתתעורר עליו הוא שתדע שהדעות האמתיות אשר בהם יגיע השלמות האחרון אמנם נתנה התור' מהן תכליתם וצותה להאמין בהם בכלל. והוא מציאות הש' • ויחודו • וידיעתו • ויכלתו • ורצונו • וקדמותו • אלו כלם תכליות אחרונו' לא יתבארו בפרט (מוגבלו) אא אחר ידיעת דעות רבות • ועוד צותה התורה להאמין קצת אמונות שאמונתם הברחית בתקון ענייני המדינה כאמונתנו שהוא יתעלה יחד אפו במי שימרהו ולזה ראוי שייראו ויפחדו ממרות בו ואמנם שאר הדעו' האמתיות בכלל זה המציאו' אשר הם החכמות העיוניות כלם כפי רוב מיניהם אשר בהם יתאמתו הדעות ההם אשר הם התכלית האחרון לא צותה התורה עליהם בפירוש כמו שצוה על הראשונות אבל צוה עליהם בכלל והוא אמרו לאהבה את יי' • וכבר ידעת מה שבא מחזוק המצוה באהבה בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך • וכבר בארנו במשנ' תורה שזאת האהבה לא תתכן אא בחשגת המציאות כלו כפי מה שהוא ובחינת חכמתו בו וזכרנו ג"כ שם הערת החכמים על זה הענין • והעולה בידינו מכל מה שהקדמנוהו עתה בזה הענין הוא שכל מצוה אין הפרש בין שתהיה מצות עשה או מצות לא תעשה שיהיה עניינה להסיר העול • או להעיר על מדה טובה מביאה לטוב החברה • או נתינת דעת אמתי שראוי להאמינו • אם לפי הענין בעצמו • או בהיותו הכרחי בהסיר העול • או בלמוד מדות טובות שהמצוה ההיא מבוארו' העלה גלוית התועלת • ואין במצוות הם לשאול תכליתם • כי לא נבוך אדם כלל ולא שאל למה נצטוינו להאמין שהשם אחד • או למה הזהרנו מרציחה וגניבה או מן הנקמה ונאולת הדם • או למה נצטוינו באהבת קצתינו אל קצתינו • אבל אשר נבוכו בהם בני אדם ונחלקו הדעות עד שיאמר קצתם שאין בהם תועלת כלל אלא מצוה לבד • ואמרו אחרי' שיש להם תועלת ונעלמה ממנו • הם המצות אשר לא יראה מפשוטם תועלת בא' מן הג' עניינים אשר זכרנו • ר"ל שלא יתנו דעת מן הדעו' האמתיו' • ולא ילמדו מדה טובה • ולא ירחיקו העול • אבל הנראה מענינם שאין מבא למצו' הזן לא בתקון הנפש בנתינ' אמונה ולא בתקון הגוף בנתינת דרכים וסדרים מועילי בהנהגת המדינה או הנהגת הבית • כאזהרת משעטנז • וכלאים • ובשר בחלב • והמצוה בכסוי הדם • ועגלה ערופה • ופטר חמור • וכיוצא בהן • והנני עתיד להשמיעך באורי לכלם ונתינת סבותם האמתיות המבוארות בסופת מלבד חלקים ומצות מועטות כמו שזכרתי לך • ואבאר שכל אלו וכיוצא בהן אי אפשר מבלתי שיהיה

פרק שבעה ועשרים

כונת הנפש • ותקון הגוף • אמנ' תקון הנפש כלל התורה שני דברים • והם תקון הוא שינתנו להמון דעות אמתיו' כפי יכלתם • ומפני זה יהיה קצתם בפי' • וקצתם במשל שאין בטבע ההמון לסבול השגת הענין ההוא כפי מה שהוא • ואמנם תקון הגוף יהיה כתקון ענייני מחיתם קצתם עם קצתם • וזה הענין ישלם בשני דברים האחד לת לכם פוס טעם והכן זה כי פוא כפלא ומורש על גדולת הרב ישתבח מי שנתן לנו מורה לדרך מורה לנו לחתיות בסדור כלה אשר כל בעל שכל התפלא מסודורו כי סדורו הוא כפי הטבע יכיח הדברים ראשונה כדי שיוליד תכליתו מבלתי שיטיג לו גנות מהרבנים הסכלים אשר יש לכם פוס על פני חוץ ולא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו ודרך הרב כאור מונה הולך ואור עד נכון היום • והם אלו הפרקים הבאים אחר אלו כי מדרך הרב להקדים הנעות כדי שיקובל מאמרו אצל מעטי העיון כמו שעשה במעשה בראשית ובמעשה מרכבה ;

פרק כז כונת כלל התורה ב' דברים והם תקון הנפש ותקון הגוף וגו' לתה שהיה שהדם מרכב מחמר ונורה שהוא הגוף והנפש והיו החכמות שהיה לתקון אלו הטבעים עניינים והם הגוף והנפש ותקון הגוף יקרא חכמה מעשית ותקון הנפש יקרא חכמה עיונית ולזה שהתורה יכולו אלו אלו השלמיות יחוייב שכוונת התורה לחייב ב' אלו הדברים ולמה שהתורה להמון נתנה יחוייב שיתמלאו ב' דעות אמתיות כפי יכולת ההמון לקבלם ולכן יהיו קצת הדעות בפירוש וקצתם במשל מה שהיו בטבע האדם להשיגו אלא כפי הדבור הפמוני • הטבעי הקודמת בטבע בזמן ר"ל תקון הגוף וגדר הקודם בטבע שבהמלא הקודם לא יחוייב שימלא הקודם ולא לא ימלא המאוחר יחוייב שימלא הקודם ולא לא ימלא תקון הגוף לא ימלא תקון הנפש ותקון הגוף הוא הכרחי בקיום המדינה ובעבור זה הפליג לדקדק בה ולדקדק בחלקיה ר"ל כי הארוך במעטי יותר מהפ"ינו הכללים והפרטים לתה שהוא קודם בטבע ולמה שהוא יותר נצרך בקיום המדינה ולכן תחלה שרוב המדינות הנמלאות היום עם אחיו להם תקון הנפש כלל בעבור אמונת' הם קיימי' ולזה היו רוב המבטים שהגיע להם אמונתם החלושה לתת שימלא מהם תקון הגוף וירושל' עיר הקודש לתה שיהיה לכם אמונות אמתיות לתה שלאבד מפניה שלמות הגוף בפסדה המדרש כמו שהיה בבית שני לף שבית ראשון נחרבה מפני ע"ז עם שהיו עמו דעות רבות כמו שהעיד עליו ירמיהו ע"ה בפסרו והכם ביתר הרב הה הפרק הברם הנפש הטבעי הלו השלמיות ושתקון הגוף קודם לתקון הנפש בטבע ובזמן והאחר הוא קודם בטעל' • לטוב לנו כל הימי' לחיותנו כיום הזה כי לטוב לנו כל הימים הוא להמנת חיי הנפש שהוא העולם הבא כמו שאחר לעולם שכולו טוב לעולם שכלו ארוך ואמרו לחיותנו. כהיום הזה העמידה הגשמית הראשונה הנמשכת קצת זמן והקדים השלמות אחרון לפי מעלתו שהשלחרון בפסוק הוא קודם בזמן ;

פרק כח מה שצריך שתתעור' עליו שתדע שהדעות האמתיות אשר הם יגיע השלמות האחרון ויחודו • וידיעתו • ויכלתו • ורצונו • וקדמותו • אלו כלם תכליות אחרונו' לא יתבארו בפרט (מוגבלו) אא אחר ידיעת דעות רבות • ועוד צותה התורה להאמין קצת אמונות שאמונתם הברחית בתקון ענייני המדינה כאמונתנו שהוא יתעלה יחד אפו במי שימרהו ולזה ראוי שייראו ויפחדו ממרות בו ואמנם שאר הדעו' האמתיות בכלל זה המציאו' אשר הם החכמות העיוניות כלם כפי רוב מיניהם אשר בהם יתאמתו הדעות ההם אשר הם התכלית האחרון לא צותה התורה עליהם בפירוש כמו שצוה על הראשונות אבל צוה עליהם בכלל והוא אמרו לאהבה את יי' • וכבר ידעת מה שבא מחזוק המצוה באהבה בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך • וכבר בארנו במשנ' תורה שזאת האהבה לא תתכן אא בחשגת המציאות כלו כפי מה שהוא ובחינת חכמתו בו וזכרנו ג"כ שם הערת החכמים על זה הענין • והעולה בידינו מכל מה שהקדמנוהו עתה בזה הענין הוא שכל מצוה אין הפרש בין שתהיה מצות עשה או מצות לא תעשה שיהיה עניינה להסיר העול • או להעיר על מדה טובה מביאה לטוב החברה • או נתינת דעת אמתי שראוי להאמינו • אם לפי הענין בעצמו • או בהיותו הכרחי בהסיר העול • או בלמוד מדות טובות שהמצוה ההיא מבוארו' העלה גלוית התועלת • ואין במצוות הם לשאול תכליתם • כי לא נבוך אדם כלל ולא שאל למה נצטוינו להאמין שהשם אחד • או למה הזהרנו מרציחה וגניבה או מן הנקמה ונאולת הדם • או למה נצטוינו באהבת קצתינו אל קצתינו • אבל אשר נבוכו בהם בני אדם ונחלקו הדעות עד שיאמר קצתם שאין בהם תועלת כלל אלא מצוה לבד • ואמרו אחרי' שיש להם תועלת ונעלמה ממנו • הם המצות אשר לא יראה מפשוטם תועלת בא' מן הג' עניינים אשר זכרנו • ר"ל שלא יתנו דעת מן הדעו' האמתיו' • ולא ילמדו מדה טובה • ולא ירחיקו העול • אבל הנראה מענינם שאין מבא למצו' הזן לא בתקון הנפש בנתינ' אמונה ולא בתקון הגוף בנתינת דרכים וסדרים מועילי בהנהגת המדינה או הנהגת הבית • כאזהרת משעטנז • וכלאים • ובשר בחלב • והמצוה בכסוי הדם • ועגלה ערופה • ופטר חמור • וכיוצא בהן • והנני עתיד להשמיעך באורי לכלם ונתינת סבותם האמתיות המבוארות בסופת מלבד חלקים ומצות מועטות כמו שזכרתי לך • ואבאר

קיקאש

פרק כז

וקלקש בחסל רוחו לקלת הלבדים שנתחדו בחשבון ברלפות ברולה בו עים עם הפוקים רבים יש לכם פורו' בעלמים ונחמל בחפלים לפי שהקודם המונים ואין בכח הכל שיפון לבנין מוקש

פרק כח

לא יקנאו בעבדם מונגלות הרגון בזה אלא יוכל הוא לעמוד על נגול ידיעתם בעלמות אלא אחר ידיעתם בעלמות רבות אם לא מיעבר לרך (בחסרה) ולכן הרגון לפי מעלתו הנמוכה ידיעה המיוחס פחסם יחר לפו בל מי מעעבוק כמ"ש אחרב לפי ולהרב בעלם אחר כמ' ל"ש הרלמון מלא בפלא לבון הרון לף ולא לבון קנאה אלא בע"ש זה הינו הדבר בע"ש וכן הבינו ויחד לף בחמה וכך הי' ויחר לף ו' בש סכן ויולך ולחפר אחם בחמם בחלא לחלוש ולולם :

פרק כ"ש

פרק כח

לא יתבארו בפרט מוגבלות הרגון בזה אלא יוכל הוא לעמוד על נגול ידיעתם בעלמות אחר ידיעתם בעלמות רבות אם לא מיעבר לרך (בחסרה) ולכן הרגון לפי מעלתו הנמוכה ידיעה המיוחס פחסם יחר לפו בל מי מעעבוק כמ"ש אחרב לפי ולהרב בעלם אחר כמ' ל"ש הרלמון מלא בפלא לבון הרון לף ולא לבון קנאה אלא בע"ש זה הינו הדבר בע"ש וכן הבינו ויחד לף בחמה וכך הי' ויחר לף ו' בש סכן ויולך ולחפר אחם בחמם בחלא לחלוש ולולם :

פרק כ"ש

שם טוב מורה נבוכים חלק שלישי

ביחוד וקדמות השם ופעמים תביא התמונה הסיח הכרחית אינם היא התכלית אבל בתורה בתורה להסיר העול ולקנות מדות טובות שהשם יתר לאפו על מי שיעשוק כמו שאמר וחרה אפי וחרגתי אתכם וגו' :

פרק כט ידוע הוא שאין ע"ה בתגדל בתומו' הנזכה בתומו' הנזכה הכבוד ובמה אפי' אמונה אמתית היא המכוונת לא זולת זה כאמונת היחוד וקדמות השם • ושאינו גוף • ופעמים תהי האמונה ההיא הכרחית להסיר העול או לקנות מדות טובות • כאמונה שהשם יתעלה יחר אפו על מי שיעשוק כמו שאמר וחרה אפי והרגתי • וכאמונה שהוא יתעלה ישמע צעקת העשוק או המאונה (מיד והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני :

אפורי

פרק כט ותכלית מי שהגיע אליו עיון מי שהתפלסף וכו' • רוצה לו לחוקם האנשים הנבחרים כשרצו לפלק הגשמה ממנו ית' ולקדקו עליו ולחרו שהוא ית' כח הגלגל ר"ל שיהיה כח וזה גם כן חלק מן הגשמים ולא יגיע מחר' : חילן כשלקדקו שעיפו • וכתי' מפטרי ויי"ל ל"ל ולחי מעיר שכלך שרלוי שתבין בו בספרי פלאות הקודמי' ומסיומיהם כי הוא להטיק פוד מסורות הפלאות ולא תוכל לפרש המקום אם תבין אותם הקול ולא כל כ"ד ומלאכת המים תבין קול בכרח וכיחרם שלא מרים ויקם על זה יתפלה בלל עד כלון דברין ולי בזה : עד

להם מבוא באחר מן הג' ענייניים • אם תקון אמונות או תקון ענייני המדינה אשר לא ישולם כי אם בשני דברים בהסיר העול ובלמוד מדות טובות • והבן מה שאמרנוהו באמונות כי פעמי' שתתקן המצוה אמונה אמתית היא המכוונת לא זולת זה כאמונת היחוד • וקדמות השם • ושאינו גוף • ופעמים תהי האמונה ההיא הכרחית להסיר העול או לקנות מדות טובות • כאמונה שהשם יתעלה יחר אפו על מי שיעשוק כמו שאמר וחרה אפי והרגתי • וכאמונה שהוא יתעלה ישמע צעקת העשוק או המאונה (מיד והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני :

פרק תשעה ועשרים

ידוע שאברהם אבינו עליו השלום גדל באמונת הצא"בה ודעתם שאין אלוה רק הכבבים • וכשאודיעך בפרק הזה ספריהם הנמצאים עתה בידינו אשר נעתקו ללשון הערב ודברי הימים שלהם הקדומים ואגלה לך דעתם מהם ועניניהם • יתבאר לך אמרם בביאור שהכבבים הם האלהיות • ושהשמש הוא האלוה הגדול • וכן אמרו עוד ששאר הכבבים החמשה אלהות אבל שני המאורים הם יותר גדולים • ותמצאם אומרים בביאור שהשמש הוא אשר ינהיג העולם העליון והשפל בזה הלשון אברוהו • ותמצאם שזכרו בספרים ההם ודברי הימים שלהם עניין אברהם אבינו אמרו בזה הלשון • ואמנם אברהם שגדל בכיתא כשהלך עם ההמין ואמר שיש שם עושה בלתי השמש טענו עליו בכך וכך וזכרו בטענותיהם מה שהוא מבואר בגלה מפעולות השמש בנציאות ואמר להם ר"ל אברהם צדקת' היא כגרון ביד החוצב בו • ואחר כן זכרו קצת מטענותיו עליה' וסוף הענין ההוא זכרו שהמלך שם אותו בבית הכלא ושהוא התמיד לטענן עליהם ימים רבים הוא בבי' כלאו • ואחר כן פחד המלך שיפסיד עליו ממלכתו וישיב בני אדם מאמונתם וגרשו המלך (לקצה המזרח) אחר שלקח כל אשר לו תמצא זה הענין מבואר כן בספר הנקרא העבודה הנבטיה • ולא זכרו מה שבא בספרינו הצודקים ולא מה שבא אליו מן הנביאה מפני שהם מכזיבים אותו לחלקו על דעתם הרע • ואין ספק אצלי שהוא ע"ה כאשר חלק על דעת בני אדם כלם שהיו מקללים ומגנים ומבזים אותו התועים ההם • וכאשר סבל הכל בעבור השם וכן הדין לעשות לכבודו נאמר לו ואברכה מברכיך ומקלליך אאור • והיה אחרית ענינו כמה שנראהו היום מהסכים רוב אנשי העולם להגדילו ולהתברך בו • עד שיתיהם אליו מי שאינו מזרעו ואין חולק עליו ולא מי שיסכל מעלתו אלא שארית (האומה) ההיא השפלה אשר נשארו בקצוו הארץ כמופרי התורך בקצת הצפון והדודיים בקצה הדרום • כי אלו דם שארי' אומות הצאבה כי היא היתה אומה שמלאה כל הארץ • ותכלית מה שהגיע אליו עיון מי שהתפלסף בזמנים ההם שידמה שהשם רוח הגלגל ושהגלגל והכבבים הם גוף והשם יתעלה רוחם כבר זכר זה אבוב'כר אלואי'ג בפירוש ספר השמע • ולזה האמינו הצאבה כולם קדמות העולם שהשמים אצלם הם האלוה • וחשבו שאדם הראשון איש נולד מזכר ונקבה כשאר בני אדם • אלא שהם מגדילים אותו ואומרים שהו' נביא שליח הלבנה ושהוא קרא לעבדת הלבנה ושיש לו חבורים בעבודת האדמה • וכן אמרו הצאבה שנה עובד אדמה היה ושלא היה רוצה בעבדת הצלמים • ולזה תמצא הצאבה כלם מגנים נה ויאמרו שלא עבד צלם כלל • וכן דברו בספריהם שהוכה והרשם בבית הסהר מפני שהיה עובד השם וספרו מעניינו מה שספרו • וחשבו ששת חלק על דעת אדם אביו בעבדתו הירח ויכזבו כזבים מביאים לשחוק מורים על חסרון דעת גדול ועל היותם רחוקים מן הפילוסופות מאד ושהיו בתכלית הסכלות • אמרו על אדם כי כאשר יצא מאקלים (תשאב) הקרוב להידו ונכנס באקלים בבל הביא עמו פלאות • מהן אילן של זהב צומח בעל עלים ושעיפים • ואילן של אבן כך • והביא עלה של אילן לה שלא ישרפהו האש • והגיד על אילן שמסך על עשרת אלפים איש ארבו בקומת אדם • והביא עמו שני עלים כל עלה היו מתכסים בו שני אנשים • וגידו מאלו ההבלים פלאות • ואני תמיה על אנשים שיחשבו שהעולם קדמון ויאמינו עם זה מציאות אלו הנמנעות בטבע למי שידע העיון הטבעי • וכונתם בזכרון אדם וכל מה שמיחסים אליו היא לחזק דעתם בקדמות העולם עד שימשך אחר זה שהכבבי והגלגלים הם האלוה • וכאשר יצא עמודו של עולם והתבאר לו שיש אלוה נפרד לא גוף ולא כח בגוף ושכל אלו הגלגלים והכבבים מעשיו • והבין שקרות ההבלים ההם אשר גדל עליהם • התחיל לסתור אמונתם ולזייף דעותם ופרסם בנגרם וקרא בשם יי'אל עולם קריאה שכוללת מציאות האלוה והתחדש העולם מאתו • ולפי הדעות ההם הצבאיו' העמידו הצלמים לכבבים צלמי הזהב לשמש • וצלמי הכסף לירח • וחלקו המוצאים והאקלמים לכבבים ואמרו שהאקלים הפלוני אלהיו הכבב הפלוני ובנו ההיכלות ושמו בהם הצלמים וחשבו שכחות הכבבים שופעות עלו הצלמים ההם ויבינו וישכילו וישימו בני אדם להנבא ויודיעו לבני ארם תועלותם • וכן אמר באילנות אשר הם מחלק הכבבים ההם כשיתיחר האילן ההוא לכבב וישעוהו לשמו ויעשה לו ובו כך וכך תשפיע רוחניות הכוכב שהוא על האילן ההוא וידבר עם בני ארם על דרך נבואה וינבאו וידבר עמם בערת השינה תמצא זה כלו כתוב בספריהם אשר אעירך עליהם • ואלו היו נביאי הבעל ונביאי האשרה הנזכרים אצלינו אשר התחזקו בלבם אלו הדעות עד שעזבו את יי'וקראו הבעל עננו • כל זה לפרסום הדעות ההם והתפשט הסכלות והרבה השגעון בעולם אז בזה המין מן הדמיונות • וגולדו בהם דעות והיה מהם • מעונן • ומנחש • ומכשף • וחובר חבר • ושואל אוב וידעוני • ודורש אל המתים • וכבר בארנו בחבורנו הגדול משנה תורה שאברהם אבינו עליו השלום התחיל לסתור אלו הדעות בטענות וקריאה וחלישה ובפיום בני אדם ומשך לבבם לעבדת השם בחטיבו להם • עד שנבא אדון הנביאים והשלים הכונה וצוה להרוג הכופרים ההם ומחות זכרם ולשרשם מארץ החיים מזכרותיהם תתצון וגומ' • ומנע מהמשך אחר דרכיהם ואמר ולא תלכו בחקת הגוים וגומ' • וכבר ידעת שלשון התורה במקומות רבים שהכונה

הראשונה

מעבנו בהם לדקדק ולשנון מי אם מחרעומר' מחלרים מיתם מתמונת מבנ"ה ובכל הבמי' ובכפלאות מבשם מבם רבינו מבין מבנרים ומדרשים בום תלוה בעולם שבכל תבנים מין מדקדקים לשנון בלבם ולומר מבם בלבם ובסוף וכן לחרון ומבנו מרשומי מנרים בלבשיהם כן ומין מתוק המומבים עד מבמבחר לכל שי מבמרם בין מומבר מבם ובין מה מבין עומבים בחרשומים בסבר בין מבם המומבון מבשם המבם • מלה בעבמים מבנים מרים מרים מבמבחר מרעומנו מחר דעומים מבל מבמבי מרומי מבדקות לא מבמבי מרעומנו על רומן מחומנות מבנומנות מחבבר בבמ"ה ולא כוו מחומנים מבנמה בלל ובחומנה בן מבנשל מבור בבלבם בלל

יעקב קמל:

קדוש ה' לאל זכר לבם

עד שיטעון במופתים ויכיח לאסור וכו׳ • ר״ל כל כך הם מאריכים באותן סגנלאות שהם היה הענין כמו שהם אומרים היה אפשר שיטעון במופתי הנכיח שהם ישלמו בתחבולה חלילה : וכל הכופר בע״ז כמודה בכל התורה כלה והכן זה : ר״ל כי תורתינו הקדושה ואם היא כוללת בחמת לצורתה המשובחת לכל החיים ובכלל הכנס הסנהדת מיוחדת במתפעל הקרוב ומקבל ראשון וכן ראוי ולכן אמר הרב בביאור הרבה מן המצות והכן זאת הפליאה יצא כי הם נגד ע״ז והכרים מפורסמים הן ואמר קטב התורה כ״ה ומרשיה אמר תסוב עליו הוא בטול ע״ז ו. ביא מאמר החכמים כל הכופר בע״ז כמודה בכל התורה כלה ומתם ואמר והכן זה גם לשון החכם המזכר :

פרק ל

הראשונה מן התורה כולה היתה להסיר עבודה זרה ומחות זכרה וכל הנתלה בה וגם לזכרה • וכל מה שמביא לדבר ממעשי׳ כאוב וידעוני והעברה באש וקוסם ומעונן ומנחש ומכשף וחובר חבר ודורש אל המתים • ולהזהיר מהדמות במעשיהם אז וכל שכן להמשך אחריהם ואמר בתורה בפירוש שכל מה שחשבוהו עבודה לאלהיהם והתקרבות אליו הוא הדבר המתועב הנמאס אל השם והוא אמרו בו כי כל תועבת יי׳ אשר שנא לאלהיהם ואתה תמצאם זוכרים בספריהם אשר אני עתיד להודיעך אותם שהם היו מקריבים לשמש אלהיהם הגדול שבעה עשלפים ושבעה עכברים ושבעה שרצי׳ אחרי׳ בקצת הענייני׳ ויספיק באילו הועבה לשבעים האנשיים • א״כ כל המצות שבאו באזהרה מעבודה זרה וכל הנתלה בה וכל המביא אליה או המיומה לדה הם מבוארות התועלת • מפני שהם כולם להציל מן הדעות הרעות המטרידות מכל מדה שיועיל בשני השלמיות בענייני השגעון הם אשר גדלו עלידם אבותינו וקנינו • כמו שנאמר ויאמר יהושע אל כל העם כה אמר ה׳ בעבר הנהר ישבו אבותינו מעולם תרח אבי אברהם אבי נחור ויעבדו אלהים אחרים והם אשר אמרו הנביאים הצודקים בהם ואחרי התוהו אשר לא יועילו הלכו • ומה גדלה תועלת כל מצוה שתציל׳נו מזאת הטעות הגדולה ותשיבנו אל האמונה האמתית • והוא שיש לעולם אלוה בורא כל אלו והוא שצריך שיעבד ויאהב ויחרא • לא הם הנחשב בהם שהם אלו הות • ושזה האלוה האמתי לא יצטרך בקרוב אליו ולהגיע אל רצונו לדבר שיש בו טורח כלל רק אהבתו ויראתו לא דבר אחר • והם התכלית בעבודה כמו שאני עתיד לבאר ועתה ישראל מה יי׳ אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את יי׳ גו׳ • והנה אשלים זה הענין אחר זה • ואשוב אל כוונתי עתה ואומר שהרבה מן החורות התכאר לי ענייניהם והודיעני סבתם עמדי על אמונת הצאבה ומעשיהם ועבודתם • כמו שתשמע כשאבאר עלת המצות הדם אשר יחשב בהן שאין סבה להן • ואני אזכור לך ספרים אשר יתבאר לך מהם כל מה שידעתיו אני מאמונת הצאבה ודעותם • עד שתדע באמת אמתת מה שאומר אותו בנתינת סבת אלו התורות הספר הגדול בזה ספר העבדה הנכשייה העתקת אבן וחשייה • ואני עתיד להוד עך בפרק יבא למה שמו הצאבה אמונותיה כתובות עם עבודת האדמה וזה הספר מלא שגעונות עובדי עבודה זרה • וממה שנפשו׳ ההמון נוטות אליו ונקשרות בו רוצה לומר עשיית השלסמאות והורדת הרוחניות והכשוף והשדי׳ והמזיקים (וה שוכנים) במדברות • וגלגל ג״כ בספר ההוא שגעינות עצומות ישחקו מהן אנשי השכל חשבו בהן לדקדק ולטעון במופתים המבוארים אשר ידעו בהם כל אנשי העולם שיש אלוה שופט על כל בני העולם כמו שאמר למען תדע כי ליי׳ הארץ ואמר כי אני יי׳ בקרב הארץ יספר על ארם הראשון שהי׳ זכר בספרו שבהודו אילן אחד כשילקחום עיפיו וישליכו הסעיף בארץ יהיה רומש מתנועע כרמישת הנחשי׳ ושיש אילן שר שו כצורת אדם ישמע לו קול גדול ויצא ממנו הדבור דבר או דברים • ושעשב שתארו כך כשיקה אדם מעליו וישימהו בבית הצואר שלו יעלם מבני אדם ולא יראו אנה יכנס ומאנה יצא • וכשיקשרו ממנו תחת השמים ישמעו בני אדם באויר הסמוך לנו צליל וקולות נוראות כל עוד שהעשן ההוא עולה וכיוצא באלו החבלים הרבה יבואם בענין ספיר בנפלאות הצמחים וסגולות עבודת הקרקע עד שיטעון במופתים ויביא לחשוב שהם ישלמו בתחבולות • ומהבלי הספר ההוא שאילן (האמלוי) מן האשרות ההם אשר היו עושים אותם כמו שהודעתיך זכר שעמד האילן בנגוה י״ב אלף שנה ושהי׳ לו ריב עם היברוח (פי׳ הוא מנדרגולא) כי רצה לקחת מקומו ושהאיש שהיה מתנבא מכח אילן האמלוי נפסקה ממנו נבואתו זמן וכאשר שמחו להנבא אחר הזמן ההוא הגיד לו שהיה שרור ברין עם היברוח וצוהו שיכתוב לכל הדיינים שישפטו ביניהם ויאמרו אי זה מהם הוא הטוב בכשופיהם ויותר פעולה אם האמלוי או היברוח • וההבל ההוא הארוך אשר תבין ממנו כשתעמוד עליו דעות אנשי הזמן ההוא וחכמתם מה היו ואלה היו חכמי כבל הרמוז אליהם בימים ההם החשוכים כי אלו היו אמונתם אשר גדלו עליהם • ולולי זה השעיר אשר התפרסם עתה באומות מאמונת מציאות השם היו ימותינו באו הזמנים יותר חשוכים מן הימים ההם אא בעניינים אחרים • ואשוב אל כונתי ובספר ההוא ספר על איש מנביאי ע״ז שהיה שמו תמוז קרא מלך לעבוד השבעה ככבים והי״ב מזלות והרגו המלך ההוא הרג משונה וזכר שליל מותי התקבצו הצלמים מקצות הארץ אל ההיכל אשר בבבל אשר לצלם הזהב הגדול אשר הוא צלם השמש והיה הצלם ההוא נתלה בין השמים והארץ ונפל באמצע ההיכל והצלמים כלם סביבו והתחיל לאנות על התמוז ולהגיד מה שקרהו והצלמים כולם בוכים ומקוננים כל הלילה וכעלות השחר עפו הצלמים ושבו להיכליהם בכנפות הארץ • והיה זה מנהג מתמיד בתחלת יום מחודש תמוז יקוננו ויבכו על תמוז ויספרו עליו ויאנו בני אדם • והתבונן וראה איך היו דעות בני אדם בזמנים ההם • ועניין תמוז זה הקרמון מאד בצאבה • ומזה הספר תעמד על רוב שגעון הצאבה ומעשיהם וחגיהם ואמנם הענין ההוא אשר ספרוהו מענין אדם והנחש ויצין הדעת טוב ורע והרמז ללבוש שלא היה דרך ללובשו • הזהר מאד שלא תטרף דעתך ויעלה בלבבך שמה שאמרוהו היה כלל ענין שאירע לאדם ולא לזולתו ולא היה עניין נמצא כלל • ובמעט התבוננות יתבאר לך שקרוהו בכל מה שזכרוהו בהבל ההוא • ויתבאר לך שהוא ענין שבדוהו אחר התורה כאשר התפרסמה באומות ושמעו פשוטו של מעשה בראשי׳ ולקחוהו כלו לפי פשוטו ועשו הענין הרוא כדי שישמעוהו הפתי ופותה ויחשוב שהעולם קדמון ושהענין ההוא הסיפר בתורה כן אירע כמו שגזרו • אע״פ שכיוצא כך אין צריך הערה על זה כי כבר עלו בידך מן החכמות מה שימנע שכלך מהתלות בו שגעונות הכשדיים והכלדיים והצאבה הערומים מכל חכמה שהיא חכמה באמת • אלא שאני הזהרתי מזה לשמר זולחך כי הרבה יטה ההמון להאמין החבלים • ומן הספרים ההם ספר האסטמכום המיוחס לאריס׳טו וחלילה לו מעשיותו וחס • וכן ספר הטלסמאו׳ אשר מהם ספר שמטס וספר השרב ספר מעלו׳ הגלגל והצורו׳ העולות בכל מעלה מהם • וספר מיוחס ג״כ לאריס׳טו בטלסמאו׳ וספר מיוחס להרמס וספר יצחק הצאבי בטעון בעבוד דת הצאבה וספרו הגדול בנימוסי הצאבה ופרשי דתם וחגיהם וקרבניהם ותפילותיהם וזולתו מענייני אמונתם אלו כים אשר זכרתי לך דם ספרי עבודה זרה אשר נעתקו ללשון הערבי אין ספק שהם חלק קטן מאד ממה שלא נעתק ולא נמצא גם כן אך אבד ברוב השנים • ואלו אשר הם נמצאים אצלנו היום יכללו רוב דעות הצאבה ומעשיהם המפורסם קצתם היום בעול׳ • ר״ל בניין ההיכלות • ועשות הצורות מן

המתכות

עד שיטעון במופתים ויכיח לאסור וכו׳ • ר״ל כל כך הם מאריכים בסגנלאות שהם היה הענין כמו שהם אומרים היה אפשר שיטעון במופתי הנכיח שהם ישלמו בתחבולה חלילה : וכל הכופר בע״ז כמודה בכל התורה כלה והכן זה : ר״ל כי תורתינו הקדושה ואם היא כוללת בחמת לצורתה המשובחת לכל החיים ובכלל הכנס הסנהדת מיוחדת במתפעל הקרוב ומקבל ראשון וכן ראוי ולכן אמר הרב בביאור הרבה מן המצות והכן זאת הפליאה יצא כי הם נגד ע״ז והכרים מפורסמים הן ואמר קטב התורה כ״ה ומרשיה אמר תסוב עליו הוא בטול ע״ז ו. ביא מאמר החכמים כל הכופר בע״ז כמודה בכל התורה כלה ומתם ואמר והכן זה גם לשון החכם המזכר :

הכופר

הסיפר בע"ז כתלו מודה בכל התורה כלה אם היה כפירת הע"ז הוא תכלית כל התורה כלה כמה הסיפר בה מודה בכל התורה והבה בפגיע התכלית כבר נמצא כל מה שקודם התכלית :

פרק ל כשתשתכל בדעות ההם הקדמות הפלוסופות וגו' כוונת הרב בזה הפרק להשלים כי כוונת רוב מצו'התור' לערוך מע"ז וכן ברכותיה וקללותיה כי למה שסיר מיעודים אמר בלאמה למי שיעבוד הכוכבים תעשה אחדמה ויתן הארץ יבולה והגשם יתן פרי ויש שלוש בארץ ויפרו במחד אחד כי עקר עבודה כלה להסיר הדעות ההם ולמחות זכרם כמו שבארנו ויתבאר עוד כ' הדברים כי גם הברכות והקללות היה לערוך מע"ז ובזכר לאמר כתן אלו הברכות ואלו מייעודים הטובים וכתן אלו מייעודים הרעים ולא זולתם לאמר שסיר אלו הפך מה שהיו מרגשים לבם עע"ז כי בעבודת הכלמים יקרו לבם אלו הייעודים הטובים ובקריים יבואו הפכם :

פרק לא מבני אדם אנשים שיכבד עליהם נתינת סבה למצוה מן המצות וכו' אחר שבבר הקדים הרב מה שראוי להקדי' רלה לתת טעם לכל המצות לבללן ולהבר מפרשן כפי הסכל והחיפשות יהיו כאלו כתו מתחסבת והשתכלות בעבל שכל ר"ל אם החכמי' יחשבו אחם יהיו למצות תכלית היה ראתה שבאו המצות מאדם מבית התורה ולא יהיה פתורה אלהית ולכן החליטו הדבר בשאמרו שאין למצות תכלית והרב הבה בטל זה הדעת וחלת המתחסבה המבוגים כי יתחייב מזה שיהיה יותר שלום האדם מעושהו והגם האדם יאמר ויעשה מה שאמרתי לתכלית והשם לא יעשה כן זה לא יכון ואם יאמר התוריי שיהיה למצוה תכלית אלהי אחמנו לא הדע אותו תשובתו בזה כי לנו ביתבה התורה לאור שבדע מה שיועילנו ומה שיזיקנו והסובה כלה בתורה להודיענו לעולם שבאלו טוב ולחיותנו בזה העולם ולחורה אחר ישמשון את כל החוקים הללה עם הקם וכתן הנוי הגדול הזה בבר ביאר שאלו החוקים יורו אל כל הגויים שהם בחכמה והתבונה ואם היה הענין שלא יודע לו סבה ולא תועלת ולא ידחה נזק למה יאמר בזולתינו לו בעושהו שהוא חכם גדול ויפלאו מזה האומות ומה כלי פפק הוא בכגד התוריי המחאמין שיש להם תכלי' אלהי לא תועב למו תועלתם ואם ישוב התוריי לומר בקיום המצות יבא לנו כל טוב העולם הזה והטוב הבאמר מבלתי שידע על לא זה לד יתחייבו אל הטובות מהמצות ובדע אחתו התועלת הבא תעשה מבלתי שבדע אלך יתנה מן המצות אלו התועלות על דרך סבה ומסובב - התשוב' בזה כי לא יקראל בזה אדם חכם אם לא בנתינת סבות הדברים כי אם יאמר רופא ר' תקח בזה ע' ותתרפא ולא יוכל לדעת בעבור איזה סבה על

קרקאש

פרק לא

מי לא יבין אשבנת אדם לדבר מזה מי שיעשה אדם דבר אלא יכונו מקבלת בחבר חדש אלא בעבה המחריבים מי בגון ודור חשבר הבהמות אל הבהמות וקרוב אחרא והכרבה אחר אוכלה לו מחרים מהם אלא לחבל אחד הם אלהים אחרים לא תזכירו והלחמים מזמרים מי מחזיר חבר : פרק לב

פרק ל כוכת זה הפרק כי אותם הייעודים הטובים שהיו מיעדים לאבי הנבואה למי שיעבוד בארץ והמוכבים והייעודים הרעים למי שלא יעבדם אות' הייעודים בעצמם המצות ההם תעד התורה למי שיתפלל לש"י ולא לזולתו ומי שיתפלל לו יעבור לבוכה לו לבלבל יגיעו אלין הייעודים הרעים כי דעת תורתנו הקדושה לשרש הדעת שהוא הקדוש הנפקל ולהעמיד ולקיים דעות אמתיות וכזה הפרק מבואר כי כוונת התורה היה לשרש הדעו' ההם פגכיים ולהמשך מצות רבות הפך כוונתם :

פרק לא כאלו כתו מתחסבת והשתכלות בעל שכל . ר"ל אלו האנשים יחשבו אחם יהיו למצות תכלית בעבור דבר מה יהיה בראתה שבאלו המצות הם מתחסבת והשתכלו' אחד וזה"כ היה מגונם שיהי' אחד הבו' מיבא התור' אחר' כי התור' היא אלהית מקבו'ית' לכן החליטו הדבור כשאמרו שאין למצות תכלית : כאלו אלו אלו הדעת אחתם אלא יותר אלם מעושיהו . ר"ל אלו האנשים הבלבלי' אלו הדעת שיהיו שאין למצות הם תכלית כאלו יחשבו שאחד יותר אלם מעושיהו וזה כי כל המעשה אחדם יש תכלית מכוונת ולמעשה הש"י לא יהיה תכלית וזה שבלות גמורה אלילה לאל מרשע : פרק לב

המתכות והאבנים בהן . ובניין המזבחות והקריב עליהם זבחים או מיני מאכל . ולחוג חגים ולהתקבץ לתפילות ולמיני עבודות ההיכלות ההם . וישימו בהם מקומות מכובדים מאד יקראו אותם היכל הצורות השכליות ולעשות הצורות על ההרי' הרמים וגומר . ולהגדיל האשרות ההם ולהקים המצבות וזולתם מטרה שתעמד עליו מאלו הספרים אשר עוררתיך עליהם . וידיעת הדעות ההם והמעשים ההם הוא שער גדול מאד בנתינת עלת המצות . כי תורתנו כלה שרשה וקשבה אשר עליו תסוב הוא למחות הדעות ההם מן הלבבות וזכרם מן המציאות ולמחותם מן הלבבות אמ' פן יפתה לבבכם וגו' אשר לבבו פונה היום וגו' . ולמחותם מן המציאות אמר כי את מזבחותם תתוצון ואשריהם תשרפון באש ואכרתם את שמם וגו' . ונכפלו שני הענייניים האלה במקומות רבים והוא היה הכונה הראשונה הכוללת לכל התורה כלה כמו שהודיעו אותנו ז"ל בפירושם המקובל לאמרו ית' את כל אשר צוה יי אליכם ביד משה . אמרו הא למדת שכל המודה בע"ז ככופר בכל התורה כלה וכל הכופר בע"ז כמודה בכל התורה כלה והבן זה :

פרק שלשים

כשתשתכל בדעות ההם הקדומות (העלולות) . יתבאר לך שהענין המפורסם היה אצל בני אדם שבעבודת הכבבי' תתישב האדמה וישמנו הארצות . והיו חכמיהם ופרושיהם ויראי האשא מהם מוכיחים בני אדם ומודיעים אותם שעבודת האדמה אשר בה עמידת מציאות האדם אמנם תשלם ותבא ברצון בני אדם כשיעבדו השמש והכבבים . וכשירגיזו אותם במריהם יצרו הערים ויהרבו . אמרו בספרים ההם שלהם (שמאדים) קצף על המדברו' ועל הבתות ומפני זה נעדרו המים והאילנו' וישכנו בהם המזיקים . וחם מגדילים עובדי האדמה והאכרים מאד מפני שהם מתעסקים ביישוב העולם אשר הוא מרצון הכבבים והוא חפצם . ועלת הגדיל עובדי ע"ז לבקר אמנם הוא מפני תועלתם בעבודת האדמה . עד שאמרו שאין מותר לשחטם מפני שקבוצו חכרחי (וטוב ההמשך) ואחר רצון בני האדם (בעבדת האדמה אמנם עשו זה ונכנעו לאדם עם כהם לרצון האלוה בעבודתם בעבודת האדמה . וכאשר התפרסמו אלו הדעות מאד חברו עבודות ע"ז בעבודת האדמה להיות עבודת האדמה עניין הכרחי בעמידת האדם ורוב ב"ח והיו כומרי ע"ז ההם דורשים לבני אדם בעת התקבצם בהיכלו' והיו מישבי' בדעתם שבאלו העבודות ירד המטר ועץ השדה יתן פריו ותשמן הארץ ותתישב . השתכל מה שאמרוהו בספר עבדת הנבטייה כשדברו בו על הכרם תמצ' זה הלשון מדברי הצאבה אמרו החכמי' הקדמוני' כלם והנביאים צוו ג"כ וחייבו שיגננו באלו הכלי' במועדים לפני הצלמים ואמרו הם הצודקים שהאלוהות יישב להם זה ושהם יגמלו עושיו גמול טוב והרבו בזה המעשה מיעודי הטוב מאד ומין היעוד הטוב עליו הארכת הימים והסיר המחלה ושמור מן המומים הגדולי' ונתינת הארץ יבולה ועץ השד' פריו לשובע עד הנה לשון דברי הצאבה . וכאשר התפרסמו אלו הענייני' עד שנחשבו אמת רצה הש"י לרוב רחמיו עלינו למחות זה השעות מדעתנו ולהסיר העמל מנופותינו בבטל המעשים ההם המסריחים אשר אין בם מועיל ונתן לנו תורתו על יד מרע"ח הנביד לנו משמו יתע' שאם יעבדו אל הכבבים והנופות תהיה עבדתם סבה להפסיק המטר ותשם הארץ ולא תצמיח דבר ופרי העץ יבול ויבאו המקרים הרעים לעתים והמומים לגופות ויקצרו הימים ואלו הם ענייני דברי הברית אשר כרת יי . ואתה המצא זה הענין נכפל בכל התורה ר"ל שיתחייב מעבדת הכבבים הפסק המטר וחרבן הארץ והפסד העתי' וחליי הגוף וקיצר הימים . ויתחייב מהנהת עבודתם ולשוב לעבדת השם ירידת המטר ודשנו' הארץ ותקון העתי' ובריאות הגוף וארך הימים . הפך מה שהיו דורשים אותו עובדי ע"ז לבני אדם (עד שיעזבום) . כי עקר התורה להסיר הדעת ההוא ולמחות זכרו כמו שבארנו :

פרק אחד ושלשים

מבני אדם אנשים שיכבד עליהם נתינת סבה למצוה מן המצות והטוב אצלם שלא יושכל למצוה ולאזהרה עניין כלל . ואשר יביאם אל זה הוא חלי שימצאוהו בנפשם לא יוכלו להגות בו ולא ידעו לומר אותו והוא . שהם יחשבו שאם יהיו אלו התורות מועילות בזה המציאות ומפני כך נצטוינו בהם יהיו כאלו באו מהחשבות והשתכלות בעל שכל . אמנם כאשר יהיה דבר שלא יושכל לו עניין כלל ולא יביא לתועלת יהיה בלא ספק מאת השם כי לא יביא מחשבת אדם לדבר מזה כאלו אלו חלישי הדעת היה האדם אצלם יותר שלם מעושהו . כי האדם הוא אשר יאמר ויעשה מה שמביא לתכלית אחת . והשם לא יעשה כן אבל יצונו לעשות מה שלא יועילנו עשותו ויזהירנו מעשות מה שלא יזיקנו עשותו חלילה לו חלילה . אבל הענין בהפך זה והכונה כלה להועילנו כמו שביארנו מאמרו לטוב לנו כל הימים להיותנו כהיום הזה . ואמר אשר ישמעון את כל החקי' האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה . כבר באר שאפילו החוקים כלם יורו אל כל הגויים שהם בחכמה ובהבונה . ואם יהיה עניין שלא יודע לו סבה ולא יביא תועלת ולא ידחה נזק למה יאמר במאמינו או בעושהו חכם ונבון וגדול המעלה ויפלאו מזה האומות אבל הענין כמו שזכרנו בלא ספק והוא שכל מצוה מאילו התרי"ג מצות היא . אם לנתינת דעת אמתי . או להסיר דעת רע . או לנתינת סדר ישר . או להסיר עול .

אפודי

פרק לב והיה העצבים אשר פצתרן אליהם
וכו' • ר"ל העצבים שחרתי שם
לכה כלי החוש והתנועה הם לותם העצבים
אשר הם ליכים לסבת החושים כי אז העצבי'
הפשוטים יספיקו כזה לו בתנועה הקטנה
כתנועת העפעף כי יספיקו גם כן העצבים
הפשוטים כלתי ערוכ דבר אחר ואלו העצבים
הפשוטים מולדים מהמוח אבל שאר העצבים
הכלתי פשוטים שנרך שיתשרב עמהם מיתרי'
ועורקים הם מולדי'מהוט השדרה: ולא יכריחו
הנפשות וישתוממו ר"ל ולא ישתוממו גם כן:
הלמוכה

פרק לב

כשתחבונן בפעולות האלהיות ר"ל הפעולות הטבעיות • יתבאר • לך מהם ערמת השם וחכמתו בבריאת ב"ח והדרגת תנועות האברים ושכונתם קצתם לקצתם • וכן יתבאר לך חכמתו ותחבולתו בהדרגת ענייני כלל האיש עניין אחר עניין • והמשל בהדרגת תנועותיו ושכונת האברים • המוח • מה שלפניו רך מאד • ואשר מאחריו קשה מעט • וחוט השדרה יותר קשה ממנו וכל מה שיתפשט יתקשה • והעצבים הם כלי החוש והתנועה • והיה העצבים אשר הצטרך אליהם בהשגת החושים לבד או בתנועה קטנה שאין בה טורח מעט • כתנועת העפעפים • והלחי • נולדו מן המוח • והעצבי' אשר הוצרך אליהם לתנועת האברים יצאו מחוט השדרה • וכאשר א"א לעצבים מפני רכותם ואפילו היוצאים מחוט השדרה להניע הפרקים עשה הש"י תחבולה שיצאו בעצב חוטים ונמלאו החוטים הם בשר ושב ערוק • (אחר כן יצא הערוק מקצה העצב) וכבר החל להתקשות ולהתערב עמו מן החבל חתיכות קשות וישוב מיתר • וידבק המיתר באבר ויחובר בו ואז יוכל העצב להניע האבר על זאת ההדרגה • אמנ' זכרתי לך זה המשל האחד להיותו הנגלה שבפליאות אשר התבארו בספר תועלות האיברים אשר הם כלם מבוארות גלויות למי שהשתכל בהם בשכל זך • וכן הערים השם ועשה תחבולה בכל איש מאישי ב"ח היונקי' להיותו כשיולד בתכלית הרכות ולא יוכל להזון במזון יבש והוכנו לו השדים להוליד החלב מפני שיזון במזון לח קרוב ממזג איבריו • עד שיתגנבו ויתקשו אבריו ראשון ראשון בהדרגה • וכמו זאת ההנהגה בעצמה מן המנהיג ההוא ית' באו דברי' רבים בתורתינו והוא שא"א לצאת מן ההפך אל ההפך פתאום • ולזה א"א לפי טבע האדם שיניח כל מה שהרגיל בו פתאום • וכאשר שלח השם מרע"ה לתתנו ממלכת כהנים וגוי קדוש בידיעתו ית' כמ"ש ובאר אתה הראית לדעת וגו' • וידעת היום והשבות וגו' • ולהנתן לעבדתו כמ"ש ולעבדו בכל לבבכם • ואמר ועבדתם את יי' אלהיכם • ואמר ואותו תעבודו • והיה המנהג המפורסם בעולם כלו שהיו אז רגילין בו והעבודה הכוללת אשר גדלו עליה להקריב מיני ב"ח בהיכלות ההם אשר היו מעמידי' בהם הצלמים ולהשתחות להם ולקטר לפניהם • והעובדים הפרושים היו • או האנשי' הנתונים לעבדת ההיכלות ההם העשויים לשמש ולירח ולכוכבי' כמו שבארנו • לא גזר' חכמתו ותחבולתו המבוארת בכל בריאותיו שיצונו להניח מיני העבודות ההם כולם ולבטלם • כי אז היה מה שלא יעלה בלב לקבלו כפי טבע האדם שהוא נוטה תמיד למורגל • והיה דומה אז כאלו יבא נביא בזמננו זה שיקרא לעבודת השם ויאמר השם ציה אתכם שלא תתפללו אליו ולא תצומו ולא תבקשו תשועתו בעת צרה • אבל תהיה עבדתכ' מחשבה מבלתי מעשה • ומפני זה השאיר השם מיני העבודות ההם והעתיקם מהיותם לנבראים ולענייני' דמיוני' שאין אמתות להם לשמו ית' • וצונו לעשותן לו ית' • וצונו לבנות היכל לו ועשו לי מקדש • ושיהיה המזבח לשמו מזבח האדמה תעשה לי ושיהיה הקרבן לו אדם כי יקריב מכם קרבן ליי' • וששתחוו לו ושיקטירו לפניו והזהיר מעשות דבר מאלו הענייני' והמעשי' לזולתו זובח לאלהים יחרם וגו' • כי לא תשתחוה לאל אחר • והפריש כהנים לבית המקדש ואמר וכהנו לי • והייב שייוחד להם מתנות על כל פנים שיספיקו להם מפני שהם עסוקים בבית ובקרבנותיו והם מתנות הלוים וכהנים • והגיע ההחבולה בזאת הערמה האלהית שנמחה זכר ע"ז והתקיימה הפנה הגדולה באומתנו והוא מציאות השם ואחדותו • ולא יברחו הנפשות וישתוממו בבטל העבודות אשר הורגלו ולא נודעו עבודות זולתם •

ואני

בעפעלות האלהיות ר"ל הפעולות הטבעיות • יתבאר • לך מהם ערמת השם וחכמתו בבריאת ב"ח והדרגת תנועות האברים ושכונתם קצתם לקצתם • וכן יתבאר לך חכמתו ותחבולתו בהדרגת ענייני כלל האיש עניין אחר עניין • והמשל בהדרגת תנועותיו ושכונת האברים • המוח • מה שלפניו רך מאד • ואשר מאחריו קשה מעט • וחוט השדרה יותר קשה ממנו וכל מה שיתפשט יתקשה • והעצבים הם כלי החוש והתנועה • והיה העצבים אשר הצטרך אליהם בהשגת החושים לבד או בתנועה קטנה שאין בה טורח מעט • כתנועת העפעפים • והלחי • נולדו מן המוח • והעצבי' אשר הוצרך אליהם לתנועת האברים יצאו מחוט השדרה • וכאשר א"א לעצבים מפני רכותם ואפילו היוצאים מחוט השדרה להניע הפרקים עשה הש"י תחבולה שיצאו בעצב חוטים ונמלאו החוטים הם בשר ושב ערוק • (אחר כן יצא הערוק מקצה העצב) וכבר החל להתקשות ולהתערב עמו מן החבל חתיכות קשות וישוב מיתר • וידבק המיתר באבר ויחובר בו ואז יוכל העצב להניע האבר על זאת ההדרגה • אמנ' זכרתי לך זה המשל האחד להיותו הנגלה שבפליאות אשר התבארו בספר תועלות האיברים אשר הם כלם מבוארות גלויות למי שהשתכל בהם בשכל זך • וכן הערים השם ועשה תחבולה בכל איש מאישי ב"ח היונקי' להיותו כשיולד בתכלית הרכות ולא יוכל להזון במזון יבש והוכנו לו השדים להוליד החלב מפני שיזון במזון לח קרוב ממזג איבריו • עד שיתגנבו ויתקשו אבריו ראשון ראשון בהדרגה • וכמו זאת ההנהגה בעצמה מן המנהיג ההוא ית' באו דברי' רבים בתורתינו והוא שא"א לצאת מן ההפך אל ההפך פתאום • ולזה א"א לפי טבע האדם שיניח כל מה שהרגיל בו פתאום • וכאשר שלח השם מרע"ה לתתנו ממלכת כהנים וגוי קדוש בידיעתו ית' כמ"ש ובאר אתה הראית לדעת וגו' • וידעת היום והשבות וגו' • ולהנתן לעבדתו כמ"ש ולעבדו בכל לבבכם • ואמר ועבדתם את יי' אלהיכם • ואמר ואותו תעבודו • והיה המנהג המפורסם בעולם כלו שהיו אז רגילין בו והעבודה הכוללת אשר גדלו עליה להקריב מיני ב"ח בהיכלות ההם אשר היו מעמידי' בהם הצלמים ולהשתחות להם ולקטר לפניהם • והעובדים הפרושים היו • או האנשי' הנתונים לעבדת ההיכלות ההם העשויים לשמש ולירח ולכוכבי' כמו שבארנו • לא גזר' חכמתו ותחבולתו המבוארת בכל בריאותיו שיצונו להניח מיני העבודות ההם כולם ולבטלם • כי אז היה מה שלא יעלה בלב לקבלו כפי טבע האדם שהוא נוטה תמיד למורגל • והיה דומה אז כאלו יבא נביא בזמננו זה שיקרא לעבודת השם ויאמר השם ציה אתכם שלא תתפללו אליו ולא תצומו ולא תבקשו תשועתו בעת צרה • אבל תהיה עבדתכ' מחשבה מבלתי מעשה • ומפני זה השאיר השם מיני העבודות ההם והעתיקם מהיותם לנבראים ולענייני' דמיוני' שאין אמתות להם לשמו ית' • וצונו לעשותן לו ית' • וצונו לבנות היכל לו ועשו לי מקדש • ושיהיה המזבח לשמו מזבח האדמה תעשה לי ושיהיה הקרבן לו אדם כי יקריב מכם קרבן ליי' • וששתחוו לו ושיקטירו לפניו והזהיר מעשות דבר מאלו הענייני' והמעשי' לזולתו זובח לאלהים יחרם וגו' • כי לא תשתחוה לאל אחר • והפריש כהנים לבית המקדש ואמר וכהנו לי • והייב שייוחד להם מתנות על כל פנים שיספיקו להם מפני שהם עסוקים בבית ובקרבנותיו והם מתנות הלוים וכהנים • והגיע ההחבולה בזאת הערמה האלהית שנמחה זכר ע"ז והתקיימה הפנה הגדולה באומתנו והוא מציאות השם ואחדותו • ולא יברחו הנפשות וישתוממו בבטל העבודות אשר הורגלו ולא נודעו עבודות זולתם •

ואני

פרק לב

כשתחבונן בפעולות האלהיות ר"ל הפעולות הטבעיות התבאר לך מהם תחבולות האל לתת שהקרבנות הם כוללות מצות רבות שהתורה עד שיקצת ספר מיוחד להם והוא ספר תורת הכהנים לכן רצה הרב לתת טעם לקרבנות ראשונה וגם מפני שכתי דעת הרב שקרבנות הם להרחיק מע"ז וזה עיקר כל התורה כלה לכן התחיל הרב לדבר בקרבנות ולתת שרשה הרב בגדל מכתתו שרבי' לא יקבלו טעמו לכן הקדים ואמר הקדמות כדי שיקבלו טעמו וריחו ואמר כשתתבונן וכו' והכוונה הרב משלים לכל ח"מב' הענייניים בבריאת האיברי' והדרג' תנועותיו אחר הייתו וזכותו ונתנו זאת ההדרגה בעצמם מן המנהיג הנזכר אחר בזה דברים רבים בתורתנו והוא שח"ל לצת' מן הספר ג' הספר וכו' • שהוא נוטה תמיד למורגל כי שהרגל מוגש גדול להשיג השלמו' כמו שביאר הרב פעמים רבות והיה דומ' לו כאלו יבא נביא בזמננו זה שיקרא לעבודת השם ויאמר השם אל תתפללו ולא תצומו ולא תבקשו תשועתו בעת צרה אבל תהיה עבודתכם שיקבלו מעשה כמ"ש הנביא בבריאת הארץ ובמקום אחרו כלבבכם וכו' כי היא עבודה אמתית כמו עבודת השכלים הנבדלי' כי אין אומ' ודברים אלא כל העבודה שכלית הנבחרת אמור זה לא די שלא יקובלו מאמרו אבל היו עושין לו ד' מיתות ב"ד למה שהוא הפך שמורגל וכן הענין בענין הקרבנות ושכן אמרו והיה דומה לו כאלו יבא נביא וכו' כי הוא אמר בכבד לקיים מה שאמ' בקרבנו' והפרים כהנים לעבודת המקדש ואמר וכהנו לי והכלל כי כל מה שהיה נעשה לע"ז העתיק הם המקדש והמזבח והקרבן והעבודות כלם והכהנים שיהיו כלם לשמו ונתקיים הפנה הגדולה • וכו' והעבור שנתקיים הפנה הגדולה והוא מלאות הם ואחדותו ונמחק זכר ע"ז סיו כל הקרבנות לרוח נחוח והוא דעת הרב בקרבנות כי נצטוה עליהם בעבור שהורגלו בהם עע"ז ות"ל להם להסליק מה שהורגלו עליו לכן כדי להרחיקם ממה שהורגלו עליו לזה הקרבנות על שמחק בעולם וזכר עע"ז: ויתקיים הפנה הגדולה והוא מלאות הש"י ואחדותו • ורבים מהחכמים הקשו אם היה אמת שהקרבנות אין להם כוונה בעצמם אבל הרחקות מע"ז למה הקריב בה קרבן ובקול הקרבן ומצבע מעבור מי בה עוד על הארץ ומשולל הבכיה למה הקריב שלה חלב בהיכר פלוני' על ישראל ויעלהו עולה כליל לב' והחכם רמב"ן מקלם הקשה ג"כ למה הקריב אדם הראשון ובן ובכל קרבן ובת ובלעם למה הקריבו קרבנים שעשה הקרבן להרחיק מע"ז • והחכמים המחויקים בדברי הרב היו משיבין על זה התואר שהיקמת שלא היתה ע"ז בעולם בעת לאת בה מן בתיבה כי כל עוד שהדם נמצ' בעוב"ים ע"ז בעוב' מעבור אלה שיהי' לא יעבדה ולכן הקריב בה ומולת' קרבן ואח"ה משה הברבוני אחי אחיי משיב הנה לאמת אם הקרבנות מכוונים בעצמם אם לא כי אין זה מושל עלי הנה בזה שהוא פירוש אבל המושל עלי להכינך דברי הרב ואחי אומר כי לא המקשים ולא הנותירים הקושיא הבינו דברי הרב אם המקשים כי הקשו על מה שלא אמרו הרב ואם הנותירים כי קבלו הקושיא ובטרחו להתיר והביאו מה שהיו ומה שהיה עוב"ים ע"ז בעולם בשהיו עובד ובית' זה כי רבינו משה לא אמ' שטע' הקרבן להרחיק מע"ז כמו שדמו המקשי' והתירו המתירים ואם הוא בנשך ממנו אבל אמר שהעבודה המורגלת לבשר לאלוה הוא העבודות הם לעשותם לו ויתעלה שתחות לו ושיקטירו לפניו כמו שהוא שתפלל אליו אלה שמה שהביא לנוותנו לעשות אלו הנבדלים בהם לעשות לכבודו' ולענייני' הם לאלוה וכאלו הוא מושכל ראשון שאלוה רחוי שיתנבר אלו הקרבנו ולא היינו יכולי' לעזוב לבלתי עבוד בהם מה שלמיהיכו כאלוה ויתע' שכמו שהיינו עובדים בלו העבודו' לכלמי' ולשאות הם ככה נעבוד לשם כדי שיתחמ' כזה אמונתינו לא שנו' הקרבן להרחיק מע"ז אבל נזמו בו לעבוד אלוה בו כמו שהורגלנו לעבו' אלוה בו כמו שנעבדהו בתפילותיו ובתעניותיו ואם נוכל לעבדו בלב לבד והיה עבוד' אמיתית ואי"כ רמב"ן ז"ל שאמ' אם שעם הקרבן הרחקה מע"ז למה הקריב אדם הראשון ובניו ובת ואם לא היתה ע"ז למה הקריב קרבן • התשובה אמיתית על זה שבמה הקריב הקרבן לעבוד ה' בו במנהג ומה שהביא התור' לנמותינו בו מה שהרגל והמנהג מפני שלא נוכל להמנע מלעבוד בו מה שהתנהגנו בו מלהתפלל לפי שהו' ובמו שהיה אם יקבל תפילתנו ונעקותנו ואם נוכל לעבדו בלב כלי דבו' והו' המלוונבעלמו ברחשון עבדו בת בקרבנו ומשולא ומלת' ויתבודדו בעשה הקרבן ויעלה המתשבה בו יתעלה ונשא לבבנו אל כפים אל אל בשמים ע"ז היה התשובה האמיתית על זאת הקושיא לפי שיחוק בדברי הרב ואיני תמה על המקשה כי הוא היה חכם בשקלא ובריא לא בחכמת הדבר אבל אפלא על כל החכמים שרחיתי עניכם וידעו ובתנו לה מקום ומה שיורה אותך על כי כוונת הרב הוא מה שאמרתי לך לא מה שמשבו אלוה להניח מיני העבודות כלם ולבטלם וכו' ומפני זה האחיר הם מיני פעבודות הם לא אמר מפני הרחקת ע"ז ומה הוא אמת שנמשך ממנו אבל אמר שלא יוכלו לסבול להניחם בפעם אחת ולא יוכלו לסבול היום ובמו כן אמרו בתפילה ובמום אלוה בו אל הבנוה הסמית ודמה לנעקה ולתפילה רמה שיתחלף בפחות לו יותר בקרבה אל סבוה הרמשוה ע"כ דברי הרב המבאר • ולחי הנקרא אומר שהמקשים והמתירים הביאו

וסעתיקים מחויקים לבברמים ולעבריים אבל אין לסם לאמתות לאמו ית' פי' הטעים מוקם הטבעודות הנעשים לבוהבים ולבלאים ולוה שלא יעבד אלא לאמו:

פרק לב

ואני יודע שנפשך תברח מזה העניין בחבר בתחלת מחשבה ויכבר עליך ותשאלני בלבך ותאמר לי איך יבאו מצוות ופעולו עצומות מבוארות מאד והושם להם זמנים והם כלם בלתי מכוונים לעצמם אבל הם מפני דבר אחר כאלו הם תחבולה שעשה השם לנו להגיע אל כינתו הראשונה • ואי זה מונע היה אצלו לצוות לנו כוונתו הראשונה ויתן בנו יכלת לקבלה ולא היה צריך לאלו אשר חשבת שהם על צד הכוונה השנייה • שמע תשובתי אשר תסיר מלבך זה החלי ויגלה לך אמתת מה שעוררתיך עליו • והוא שכבר בא התורה כמו זה העניין בשורה והוא אמרו ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים וגו' ויסב אלהים את העם דרך המדבר ים סוף וגו' • וכמו שו"ר סב השם אותם מן הדרך הישרה אשר היה מכוונת תחלה מפני יראת מן שלא היו יכולי לסבלו לפי הטבע אל דרך אחרת עד שתגיע הכוונה הראשונה • כן ציה בזאת המצוה אשר זכרנו מפני יראת מה שאין יכלת לנפש לקבלו לפי הטבע עד שיגיע הכונה הראשונה והיא השגתו יתעלה והנחת עבודה זרה • כי כמו שאין בטבע האדם שיגדל על מלאכת עבודות בחמר ובלבנים ורדומה לדם ואחר כן ירוץ ידיו לשעתו מלבלוכם וילדם עם ילדי הענק פתאם • כן אין בטבעו שיגדל על מיני ובים מן העבורות ומעשים מורגלים שכבר נטו אליהם הנפשות עד ששבו כמושכל ראשון ויניחם כלם פתאום • וכמו שיהיה מחכמת השם להסב אותם בדבר עד שילמדו נבורה כמו שנורע שהחליכה במדבר ומיעוט הנאות הניף מרחיד וכיוצא בדם יולדו נבורה והחכם יולדו רוח לבב • ונולדו גם כן אנשים שלא דרגילו בשפיות ובעבודות • וכל זה היה במצוות אלהיות על יד משה רבינו על פי יי' ידנו ועל פי יי' יסעו • את כשמורת יי' שמרו על פי יי' ביד משה • כן בא זה החלק מן התורה בתחבולה אלהית עד שישארו עם מין המעשה המורגל כדי שתעלה בידם האמונה אשר היא הכונה הראשונה • ושאלתך אי זה מונע היה לשם מצוותינו כוונתי הראשונה ויו"ן לנו יכולת לקבלה • והחייב זאת השאלה השנית ויאמ' לך ואי זה מונע היה לשם שינרם דרך ארץ פלשתי' ויתן להם יכולת להלחם ולא היה צריך לזה הסביב בעמוד ענן יומם ועמוד האש לילה • וכן החייב שאלה שלישית על סבת היעדים הטובים אשר יעד על שמירת המצוות והיעדים הרעים אשר יעד על העבירות • ויאמר אחר שכונת השם הראשונה ורצונו היה שנאמין זאת התורה ונעשה כבל הכתוב בה למה לא נתן לנו יכולת לקבלה ולעשות תמיד • ולא היה עושה לנו תחבולה להשיב לנו אם נעבדהו ולו נקם ממנו אם נמרהו ולעשות דטיבות הרם כלם והנקמות הרם כלם • כי זאת גם כן תחבולה שעשה השם לנו עד שיגיע ממנו אל כונתו הראשונה • ואי זה מונע היה אצלו לתת רצון מעשה העבדה אשר רצה ורחוק העבדות אשר מאסם טבע מוטבע בנו • והתשובה על אלו השאלות השלש וכל מה שהוא ממינם תשובה אחת כוללת • והיא שהאותות כלם אף על פי שהם שנוי טבע ישנה השם איש אחר מאישי הנמצאות אך טבע בני אדם לא ישנהו השם כלל על צד המופת • ומפני זה השרש הגדול אמרו מי יתן והיה לבבם זה וגו' • ומפני זה באר המצוה והאזהרה והגמול והעונש וכבר בארנו זאת הפנה במופתים במקומות רבים מחבורינו • ולא אמרתי זה מפני שאני מאמין ששנוי טבע כל אחר מבני אדם קשה על השם יתע' אך הוא אפשר ונופל תחת היכולת • לא שהוא לא רצה כלל לעשות זה ולא יצרהו לעול כפי הפנות התוריות • ואלו היה מרצונו לשנות טבע כל איש מבני אדם למה שיצרהו יתעלה מן האיש ההוא היה בטל שליחות הנביאים ונתינת התורה כלה • ואשוב אל כונתי ואומר כי כאשר היה זה המין מן העבודה רוצה לומר הקרבנו על צד הכונה השנית • והצעקה והתפלה וכיוצא בהן ממעשה העבודות יותר קרובות אל הכונה הראשונה והכרחיות בהגיע אליו • שם בין שני המינים הפרש גדול • והוא שזה המין מן העבודה רוצה לומר הקרבת הקרבנות אע"פי שרם לשמו יתעלה לא חייב עלינו כמו שהיה בתחלה • רוצה לומר שנקריב בכל מקום ובכל זמן • ולא שנעשה היכל כאשר יזדמן • ושיקריב מי שיזדמן הרפין ימלא את ידו • אבל נאסר כל זה עלינו והושם בית אחת אל המקום אשר יבחר יי' • ואין מקריבין בזולתו אמר השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה • ולא יהיה בדן אלא זרע המיוחד • כל זה העניין למעט זה המין מן העבדו שלא יהיה ממנו אלא מה שלא נזרה חכמתו להניחו לגמרי • אבל התפלה והתחנה היא מותרת בכל מקום • וכל מי שיזדמן

אפודי

בתמונה אשר היה הכונה הראשונה • ר"ל והיה מגילותו ית' לחדותיו והכוחותו מן הם' : חלק מהות לא רצה כלל לעשות זה ולא יצלנו - ר"ל והנה הרב כלל בחלו הדברים המעטים הקצרים סוד גדול והוא סוד עצום ונורא כי הוא יתעלה לא יחתנה ולא יתפעל ; וכן

וכן

סבינו כונת הרב זה ירחק מזה כי אמר הרב בתחלה ח"ח לצאת מן הכפר אל הכפר פתחים ולוח ח"ח לפי טבע בחדם שיעיה כל מה שהתיל וכלאחר שלא בפס מעשה רבינו ונה לעבדו והעבודה כוללת אחר גדלו עליה וכו' מה כל אותם העבודות אחר היו עושים בלעמים שיש מוסלו ית' ושיהיה המקדש לו והמזבח לו והקרבנות לו והעבודות לו ומכהנים לו ולא נורה חכמתו המבוארת בכל בריותיו שיצונו להניח מיני העבודות הם כלם כי לא יעלה כלם אדם לקבלו לפי טבע בחדם בוטה תמיד למורגל ומפניו מאחר הפס מיני העבודות הם והעתיקם מה ות לבנרחים עד מבוחלת מתחבולה אלהית נמתק זכר ע"ז ונתקיימה הכבה הגדולה בתמיתית וכו' ולא יבחרו הנפשות ולא ישתוקמו הלבבות בבטול העבודות אחר הורגלו והרגלו בו אחר הורגלו לעשות לע"ז והנה כל הפרקים אחר קדמו הם הקדמה לזה הפרק והוא כי כונת כל התורה כלה להרחיק מע"ז וגם כי שעיין בפרק מ"ו בסנהדרין טעם הרב לקרבנות בכלל תרחיק כי כלו היתה בעבור הרחקת ע"ז ומ"ש זה החכם כי הוא מושכל ראשון שחלוה ראוי שיעבד בחלו הקרבנות לא ידעתי מחין מלא זה החכם שהוא מושכל ראשון שיקיימו לפניו לחם ובשר ודם ויין וזמן וקטורת כי זאת מהעבודות המפורסמות והמפורסם לא יקוכל אלא כמיקלא רוב הנשים והחרגל והמנהג לא ימלא אלא בהנשים וא"כ אם מה הם הקרבנות בעבור הגדול והמבהל היה ראוי שיזמינו הנשים הרבים שיעשם זה המנהג ואם כוונו הרב וכניו לא ימלא מנהג כי הם היו יחידי בעולם לפה הקריב קרבן ואם היה כמושכל ראשון שהאות יעבד בלו הקרבנו' כמ"ש זה החכם לפה לא הזהיר הקרבנו' שיהיו בכל מקו' כמו שהזהיר התפילה והצעקה הכל לפה הם הקרבנות לחרחיק מע"ז ואין להם סוס כונה אחרת והם הדברים יעבוד כנגד המושכל כמ"ש אם הרעב לא אומר לך כי לי תבל ומלואה לן לא הזהיר הקרבנות לפה הכל תכלית' וכוונתם היה להרחיק מע"ז ועל ידי שיהיו בעבדים המקום מיוחד ומ"ש מעמדים אחת בעמק אלר ע"ז ולא יעבדו מה שאין רחוי לעבוד ואחר שיתבאר תכלית הדיאור הכל מה שהיון הרב הקרבנות הבונתם היה להרחיק מ"ז רחוי הנגם כ אל הקונים אחר הקנו הקדמים והמתירים לא התירוה לא הקדמים הקודמים ולא זה החכם • ותשובה אחרית הוא כי הרב לא נתן טעם לא לקרבנות אדם ולא לקרבנות בהמה ולא לקרבנות הכנו ולא לקרבנות בם אלא נתן טעם לפה הם מה הקרבנות כי אין לפניו לא תכלה ולא שתיה כמו שאמר לא אל זבחיך אוכיחך וכל המומור כלו ח"ל לפה מה הם בהם ונתן טעם הרב לפה שהיו בזמנים הם עובדים האלהות בחלו העבודות ובזה שעבדו לו ולם לא יעבדו בחלו העבודות תשתעם בפסם ותכ"ל ברוח הרגל הם לכן מה בחלו העבודות כדי לחחות הע"ז מעיקרה ולקיים הייחוד הגדול ובשתיון מה שאתחיל הרב בזה הפרק והקדמות אחר עשה תכון כי כונת הקרבנות היה להרחיק מע"ז וזה תחבולה ורמיה גדולה להסיר מזה החולי אחר כל הכתורה תלויה בו וזה לא נתן טעם לחדם הראשון ולא לבם ולא לשמו אל ולפחר שיהיה הטעם הנעבור מחדם והבנו ובם חשבו הם יעבד בחלו הקרבנות ובן בם כתו מחשבו מע"ז בחלו העבודות הרחוים הם לעבוד לנכרחים והחמת בזה כי חדם מעולם לא הקריב קרבן ולם חדם הקריב קרבן כפי דעת הבנתינו ז"ל יש לו סוד ע"כ וזה בח הקריב קרבן והחמת הוא כפי פשוטו כי בכר היה ע"ז בעולם בימי אנוש ובינו הלבנים טעות גדולה כמו שאחר הר"ם בספרו הנכבד משנה תורה בהלכות ע"ז פרק' הראשון ולם טעם הקרבן כדי להרחיק מע"ז הקריב בח קרבן כדי להרחיק מע"ז לבניו ולבדריכם כדרך ה' והנה לחת טעם לבלעם לפה הקריב קרבן ומשמאל ג"כ אין לדרך כי היה מנהג בימים הם להקריב הקרבות כדי להתבודד ולהדבק בפסם בשכל בעלינוכמו שהיו' הזה אנו מצאתיוים ומתפללים לה' כדי שידבק בפעולתינו עם בוינו ותעלה ויעמוד בעקתינו ותפילתינו ויסיר לותנו מכל מקרים ופגע ויתן לנו מבקשות לבבנו ולחדר שבונם זה הלוח שבשוב אל הבדר הרב : עד שיחלרו עם המעשה המורגל כדי שתעלה בהם הם מכונה הראשונה לע"ם שבלו בה מלות ולזוהרות גדולות והיותם בחקוקות מיוחדים כן הדבר בשוה בענין הקרבנות והנה הרב נתן טעם בפלא לפה ישראל הבנו המדבר מ' שבה עם שהיה ליפה' לם לחולכן בפחות מעברי' יום כמו שחקרה תורה אחד עשר יום וכמו שבתה רש"י ולחת הלבתם לחתו בם' שבה ולם חטאים גרם לבם מישוט לחזקם בם" עבל"ה הסליחה והכפרה מעמו אלא רבה לבנו' השבע בכל לבנו' ובן זה • ושחלתך מי זה מונע היה לשם לבייתינו וכו' ותשובה בחלו הבלבם שלבות וכל מה שהוא מעיקם תשובה אחד והוא מחקים בכלם אע"פ שהם שנוי טבע הם אחד מלישי הנחלות הטבע המיוחד לא ישנהו כלל על צד המופת כי אם ישנה הם טבע אדם שבע כל אים מלישי הנחלות בטבע ויתרחק מקרעות בטבע לא יהיה אדם ויהיה מין אחר ומפני זה הרב הגדול אמר מי יתן והיה לבבם זה לבם וחלו היה רצונו לבמות שבע כל אים מלישי הנבחרים ונתינת התורה הם כבל שליחות הנבחרים הם כבל מלישי הנחלות הם הוא לחרחיק מע"ז ואינם מבוטים בעבודה לבה אנו חלו המלות בזמנים ובמקומות מיוחד' ואיזה מוגע היה אצלו לתת לנו כוונתו הראשונה ולתן לנו יכולת לקבלה כי אם היה הדבר כן היה מבר' המין בלו וזה לא נורה חכמתו אם לא שעשה מין אחר • עוד אמ' הרב ותשוב אל כוונתו כי כאחר היה זה המין מן העבודה ר"ל הקרבנות ע"ם הכונה הראשונה בבמות והצעקה והתפילה וכיוצא בהם בחלו הזמן לא היה מצוה בהם אבל התפילה והצעקה ומעשה העבודות הם יותר קרובים מהקרבנות כי הקרבנו' אם לא ר"ל הקרבת הקרבנו' אע"פ שהם לשמו יתע' לא יחייב עלינו כאחר היה בתחילה ר"ל שנקריב בכל מקו' ובכל זמן ולא מיקריב מי שיזדמן בחכן לבלות את ידינו אבל כאחר כל זה עלינו והושם בית אח' ומקום מיוחד ולין מקריבין בזולתו וכו' אבל בתפילה ובתחנה הם בע"מ וכל מי שיזדמן מן הנשים

וכן

וכן הציצית והמזוזה והתפילין הנה כבר התבאר מזה שרקבנות אינם מכוונים אלא בעבור שהרגילו בהם עניין ר׳ שהכוונה הראשונה אמנם הוא שתשגיחו ולא תעבדו אלהים אחרים והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם עוד פירוש הרב בזה הפסוק פירוש אחר מבואר אם כי תחל מה שנשמעו והוא כי אמר לא הים דברי עולה וזבח כי בפסח מצרים אין שבח מבוארת גלויה כמו שיבאר הרב ועוד כי נצטווינו בה בהיותינו במצרים ולכן אמר ביום הוציאי אותם מארץ מצרים ולא אמר בעבור שנצטווינו בה בהיותינו במצרים ולא אמר מה שנצטווינו בה אחרי לם עם שנצטווינו בה אחרי לם עם שמוע תשמעו בקולי וכו׳ שם לו חק ומשפט וכו׳ ובחה הקבלה האמתית שבת ודינים בארבע תפקוד ובכה הדעות והמדות הם הדברים מכוונים בעצמם ושבת מורה על תקון העולם ושלא הפקרת בכחן חק ומשפט הוא לבאור השלל מבני האדם אם כן האמונות והמדות הוא המכוון בעצמם ולכן אמר הכם הראשונה ולולם הקרבנו׳ כמו בהם אמר אם על הכוונה בעצמו כמו שזכרנו ובכל מקום שנכנסל זה ענינו הרי נתבאר מדברי הנביאים׳ שהקרבנות אינם מכוונים לעצמם ; ולמדנו והבינו לאמר ובשתבל בו . ר״ל כי ענייני הקרבנות אינם מכוונים כ״ה הראשונה אלא כונה אחרי לעתיק מן הדעות אחר הוא בלתי ע״ו ונם רמז הרב באמרו והשתבל בו לאחר הלכו ישראל במדבר ק״שנה וכי הם לא ידעה לבנות שבע המזבח והמופתים הם כתיבים ונזמנים מיוחדים לא כוללים ובכלל מראלו שיעוין כל הפ׳ מתחלתו ועד סופו כי כלו מתחתים וכלו מתחדים .

אמר שם טוב כבר פירשתי לך דעת הרב בקרבנו׳ והתרתי הספ׳ אחר האלהים המקדים ע״ז וזה מושל על הפרש לבכון מה שיאחר המאחר ולהתיר הספק מעליו אם אפשר אבל לא בעבור זה דעת הרב הוא דעתי בקרבנות אבל יש לנו דעת אחרת יותר מבלי לחתת מקום שאחר הרב ואחל יודע :

פרק לג

מבלל בוונת התורה השלמה גם כן להרחיק התאות ולבוז בהם ולמעטם בכל יכולת שלא יכוון מהם אלא ההכרחי להרחיק ע״ז ובכל יכולת בכל כוונת התורה השלמה להשלים הנוף כמו שהשלי הגם בהרחק ע״ז בהרחיקו מתאוות וכשתשתבל ג״כ בחלו הכוונות יתבארו לך סבות רבות מן התור׳ כמו כיה ואיסור ערוות והנה הרב בחלו הסני פרקים נתן סבה לכל המצות אשר בתורה אם לו רוכם ; פרק לד

וכן הציצית ·והמזוזה· והתפילין·וזולתן מן העבודות הדומות להן·ובעבר זה הענין אשר גליתי לך נמצא הרבה בספרי הנביאים שמוכיחים בני אדם על רוב השתדלותם והתחזקת׳ להבי׳ הקרבנות · ובארו להן שאינן מכוונין לעצמן כוונת צריכה מאד · ושהשם אינו צריך אליהם · אמר שמואל החפץ לשם בעולות וזבחים כשמע בקול יי׳ · ואמר ישעיה למה לי רוב זבחכם יאמר יי׳· ואמ׳ ירמיה כי לא דברתי את אבותיכם ולא צויתי ביום הוציאי אותם מארץ מצרי׳ על דברי עולה וזבח כי אם את הדבר הזה צויתי אות׳ לאמ׳ שמעו בקולי והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם· וכבר הקשה זה המאמר בעיני כל מי שראיתי דבריו או שמעתים ואמר איך יאמר ירמי׳ על השם שלא צונו בדברי עולה וזבח ורוב המצות אמנם באו בזה · כונת זה המאמר היא מה שבארתי לך וזה שהוא אמר שהכונה הראשונה אמנם היא שתשגיחו ולא תעבדו זולתי והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם · וזאת המציה בהקרבה וכוון אל הבית אמנ׳ היתה בעבור שתעלה בידינו זאת הפנה ובעבורה העתקתי אלו העבודות לשמי עד שימחה שם עבודה זרה ותתקיים פנת יחודי · ובאתם אתם ובטלתם התכלית ההיא והתחזקתם במדה שנעשה בעבודה · והוא שאתם ספקתם במציאותי כחשו ביי׳ ואמרו לא הוא · ועבדתם עבודה זרה וקטרתם לבעל והלוך אחרי אלהים אחרים ובאתם אל הבית וגו׳· ונשארתם מכונים אל היכל יי׳ ומקריבים הקרבנות אשר לא היו מכונים כונה ראשונה · ולי בפירוש זה הפסוק פנים אחרים והוא מביא לזה הענין בעצמו אשר זכרנוהו והוא שכבר התבאר בכתו׳ ובקבלה יחד שתחל מצות שנצטיינו בה לא היו בה דברי עולה וזבח כלל·ואין צרי׳ שתטריד בלל שכבר בפסח מצרים כי הוא היתה לסבה מבוארת גלויה כמו שאני עתיד לבאר · ועוד שהמצוה היתה בארץ מצרים · והמציה הרמוז אליה בזה הפסוק הוא מה שנצטיינו בו אחר יציאת מצרים · ולזה התנה בזה הפסוק ואמר ביום הוציאי אותם מארץ מצרים · כי תחלת צוי שבא אחר יציאת מצרים הוא מה שנצטיינו בו במרה והוא אמרו לנו שם אם שמוע תשמע בקול יי׳ אלהיך וגו׳ שם שם לו חק ומשפט וגומר · ובאה הקבלה האמתית שבת ודינין במרה אפקיד · והחק הרמוז אליו הוא שבת · והמשפט הוא הדינין והוא הסרת העול · וזאת היא הכונה הראשונה כמו שבארנו ר״ל אמונו׳ הדעות האמתיות והוא חדוש העולם· וכבר ידעת שעקר מצות שבת אמנם היא להזק זאת הפנה ולקיימה כמו שבארנו (חלק ב׳ פרק נ״ח) בזה המאמר · והכונה עוד עם אמתת הדעות להסיר העול מבני אדם· הנה כבר התבאר לך שהמצוה הראשונה לא היו בה דברי עולה וזבח אחר שהם על צד הכונה השנית כמו שזכרנו · וזה הענין בעצמו אשר אמרו ירמיהו הוא אשר נאמר בתהלים על צד החוכחה לאומה בסבלה הכונה הראשונה ולא היתה מבדלת בינה ובין הכונה השנית · אמר שמעה עמי ואדברה ישראל ואעידה בך אלהים אלהיך אנכי לא על זבחיך אוכיחך ועולותי׳ נגדי תמיד אם אקח מביתך פר ממכלאותיך עתודים · ובכל מקום שנכפל זה הענין זאת היא הכונה בו והבינוהו מאד והסתכל בו ·

פרק שלשה ושלשים

מבלל כוונת התורה השלמה גם כן להרחיק התאות ולבוז בהם ולמעטם בכל יכולת שלא יכוון מהם אלא ההכרחי · וכבר ידעת שרוב תאות ההמון ושלותם אמנם היא בהרבות · במאכל · ובמשתה · ובמשגל · וזהו המבטל לשלמות האדם האחרון המזיק לו גם כן בשלמותו הראשון המפסיד לרוב ענייני אנשי המדינה והנהגת הבית · כי בהמשך אחר התאוה לבד כמו שיעשו הסכלים יבטלו התשוקות העיוניו׳ ויפסד הגיף ויאבד האדם קודם זמנו הטבעי וירבו האנחות והראגנו׳ותתרבה הקנאה והשנאה והמלחמו׳ לקחת מה שביד זולתו · והמביא לכל זה היות הסכל משיש ההנאה לבד תכלית מכוונת לעצמה · ולזה עשה שם יתעלה תחבילה בתתו לנו מצות שיבטלו זה התכלית וירחיקו מחשוב בה בכל צד ומנע מכל מה שמביא לרוב תאוה ולהנאה לבד · וזה כונה גדולה מכונו׳ זאת התור׳· הלא תשתכל דברי התורה איך שצוה להרוג מי שנראה מעניינו שהוא מרבה בבקשת הנאת המאכל והמשת׳ והיא בן סורר ומורה · והוא אמרו זולל וסובא · וצוה לרגום אותו באבני׳ ולטהר לבערו מן העולם קיד׳ שיגרל ענינו ויתמיד רבים ויפסיד ענייני אנשים טובים ברוב תאותו · וכן מכלל כונית התורה · הרגות · ושיהיה אדם נשמע להבריו·ושלא יהיה קשה בלתי נשמע להבריו · אך יהיה עושה רצון הבריו ועונה אותם ונשמע אליהם בחפצם ושב אל רצונם·כבר ידעת מצותו יתעלה ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד· הסבת ושמע ישרא׳ · אם תאבו ושמעתם · ונאמר במי שנשמע לקבל מה שצריך לקבלו ושמענו ועשינו ונאמר בו על צד המשל משכני אחריך נרוצה · וכן מכוונת התורה דטהורה והקדושה כלומר הרחקת המשגל ולהשמר ממנו ולמעטו בכל אשר יוכל · כמו שאני עתיד לבאר (בפרק מ״ט מזה החלק) שכשצוה השם יתעל׳לקדש האומה לקבל התורה אמר וקדשתם היום ומחר ואמר אל תגשו אל אשה · הנה באר שהקדושה היא הרחקת המשגל · כמו שבאר ג״כ שהנחת שתיית היין קדושה כאמרו בנזיר קדוש יהיה · ולשון ספרא והתקדשם והייתם קדושים זו קדושת מצות·וכמו שקראה התורה עשיית אלו המצו׳קדושה וטהרה · כן קראה העברת אלו המצו׳ועשיית הדברים המונים טומאה · כמו שאבאר אמנם נקוי הבגדים ורחיצת הגוף ונקוי הזיעה והלכלוכים הוא גם כן מכוונת זאת התור׳· אך אחר טהרת המעשים וטהרת הלב מן הדעות הטמאות והמדו׳המגונות · אמנם שיספיק לאדם נקוי הגראה ברחיצה וטהרת הבגדים לבד עם רוב התאוה בתענוגים והשלות במאכלי׳ובמשגל היא בתכלית הגנות · אמר ישעיה בזה המתקדשים והמטהרים אל הגנות אחר אח׳בתוך אוכלי בשר החזיר וגו׳ · אמר שהם יטהרו ויתקדשו במקומות המגולים והמפורסמים · ואחר כן יתיחדו בחדרים ותוך בתיהם במרים והשאתם בהשתלהם לאכיל האסורים החזיר והשקץ והעכבר · ושמא הוא רומז באמרו אחר אח׳בתוך להתיחד במשגל האסור · והעולה מן המאמר שנגליהם מנוקים אבל תוכם הם עם תאותם והגאת גופם ואין זה כונת התורה · אבל הכונה הראשונה ולנקות הנגלה אחר נקוי הנסתר · וכבר העיר שלמה על מי שיכון אל רחיצת הגוף וטהרת הבגדים והמעשים מלוכלכים וחמדות רעות · אמר שלמה דור טהור בעיניו ומצואתו לא ריחץ דור מה רמו וגומר · וכשתשתכל גם כן באלו הכונות אשר זכרנו בזה הפרק יתבארו לך סבות מצות רבות היו סבותיהם נסבלות קודם ידיעת אלו הכונות כמו שאבאר אחר זה :

פרק ארבעה ושלשים

מה שצריך שתדעהו גם כן שהתור' לא תביט לדבר הזר • ולא תהיה התורה כפי העניין המועט • אבל כל מה שירצה ללמדו מדעת או מדה או מעשה מועיל' אמנם יכוין בו העניינים שהם על הרוב ולא יביטו לענייניה נמצא מעט ולא להזק שיבא לאחר מבני אדם מפני השעור ההוא וההנהג' ההיא התורייה • כי התורה היא עניין אלהי ועליך לבחון העניינים הטבעיים אשר התועלות ההם הכוללות הנמצאות בהם יש בכללם ויתחייב מהם נזקים פרטים כמו שהתבאר מדברינו ודברי זולתינו • ולפי זאת הבחינה גם כן אין לתמוה מהיות כונת התורה לא תשלם בכל איש ואיש אבל יתחייב בהכרח מציאות אנשים לא תשלימם ההנהגה ההיא התורייה • כי הצורות הטבעיות המיניות לא יתנו כל מה שראוי בכל איש ואיש כי הכל מאל אחד יתעלה ופעלה אחת) וכולם נתנו מרועה אחד • והלוף זה ומנע • וכבר באר ארנו (בפ"ק ט"ו מה' הלכ') שלנמנע טבע קיים לא ישתנה לעולם • ולפי זאת הבחינה גם כן אי אפשר שיהיו התורות נתונות לפי ענייני האנשים והזמנים המתחלפים כדמות הרפואה אשר רפואת כל איש מיוחדת לפי מזגו הנמצא בשעתו • אבל צריך שתהי' ההנהגה התורייה מיהלשת כוללת לכל ואינ' פ שהיא ראויה לקצת אנשים ולאחרים אינה ראויה • כי אלו היה לפי האנשים היה נופל ההפסד בכל ונתת דבריך לשיעורים • ומפני זה אין ראוי שיקשרו העניינים המכוונים כונה ראשונה מן התורה לא בזמן ולא במקום • אבל יהיו החקים והמשפטים מוחלטים סתם וכוללים כמו שאמר יתעלה הקהל הקה אדות לכם • ואמנם יכוון בהם התקנות הכוללות על הרוב כמו שבארנו • ואחר הקדימי אלו ההקדמות אתחיל לבאר מה שכונתי לבארו :

פרק חמשה ושלשים

ראיתי להלוק המצות כלם לפי זאת הכוונה אל י"ד כללים : הכלל הראשון כולל המצוות אשר הם דעות שרשיות והם אשר ספרנום בהלכות יסודי התורה ומן הכלל הזה עוד התשובה והתעניות כמו שאבאר • ולא יאמר בנתינת הדעות האמתיו' והמועילות כאמונת התורה מה תועלת' כמו שביארנו : הכלל השני כולל המצות הנחלות באסור ע"ז והם אשר מנינו אותם בהלכות ע"ז ודע שכלאי בגדים וערלה וכלאי הכרם הם ג"כ מזה הכלל כמו שיתבאר • וסבת זה הכלל ג"כ ידועה מפני שהיא לאמת הדעו' האמתיו' ולה שארם לנצח בהמון : הכלל השלישי כולל המצות התלויות בתקון המדות ודם אשר ספרנום בהלכות דעות • ודוגע שבטיב המדות תשלם ברבית בני אדם וקבוציהם אשר הוא הכרחי לסדור בני אדם : הכלל הרביעי כולל המצות התלויות בצדקות ובהלואו' ובמתנו' זרעים מלבר הבלאים והערלה • וסבת אלו כולם מבוארת כי תועלתם חוזרת על הכל הלילה כי העשיר היום הוא או זרעו יהיה עני למחר והעני היום הוא או בני יהיה עשיר למחר : הכלל החמישי כולל המצוות התלויות במניעת הועל והחמס והם אשר כלל אותם ספרי נזיקין מהבורינו • ותועלת זה הכלל מבוארת :

הכלל הששי כולל המצות התלויות בדיני(ממונות)כדין גנב וגזלן ודין עדים זוממין ורוב מה שספרנים בספר שופטים • ותועלת כל אלו מבוארת שאם לא יענש החוטא והחיטם לא יסתלק נזק בשום פנים ולא יסתלק הרוצח להרע • ולא כששו' החושבים שדנחת דיני התשלומין הוא המלה על בני אדם אבל הוא אמזריות גמורה והתפסד סדר המדינה • אבל החמלה הוא מה שציוה בו השם יתעלה שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך :

הכלל השביעי כולל דיני ממון התלויים בעסק בני אדם קצתם עם קצתם כהלואה והשכירות והפקדונו' והמקח והממכר וכיוצא באלו והירושו' מזה הבת והם המצות אשר ספרנום בספר קניין ומשפטים • ותועלת זה הכלל מבוארת כי זה השתתפות במטון הכרחי לבני אדם בכל מדינה ואי אפשר בלא נתינת דרכי ישר באלו העסקים ולשינרם שיעור מועיל : הכלל השמיני הוא כולל מצות הימים הידועים כלומר שבתות וימים טובים והם אשר ספרנום בספר זמנים • והתורה באה עלת כל יום מהם וזכרה סבתו ושהוא להגיע אל דעת אמתי או למנוחת נוף או לשניה' יחד כמו שאני עתיד לבאר : הכלל התשיעי כולל שאר העבודו' הכוללו' המעשיות כתפילה וק"ש ושאר מה שספרנים בספר אהבה מלבד המילה • ותועלת זה הכלל היא מבוארת שהוא כלו מעשים שמחזקים הדעות באהבת השם יתעלה ומדה שצריך שיאמן בו ושייוחס אליו : הכלל

פרק לד מה שצריך שתדעהו גם כן שהתורה לא תביט לדבר הזר ולא תהיה התורה כפי העניין המועט וכו' לפה שהתורה כלה לתקן הגוף והנפש וכבר ימצא שלא יתקנם כי לפה שהתורה ידבר כפי לשון בני אדם ויביא לחל' לחשוב שהתורה יעניק לשלמות האחרון כי רבים הם מעשיקים נמה שיראו כתורה מורים על הנבואה יחמיטו בם כי רבים מחכמי העיון יפגעו בזה שהרגלו וגם כן ובאיה הזיק לאדם מקבי עשות המצות כתורות והרבה בזה כי בים נדיק אוכד בגדקו ולזה אם לא תביט ובאה עוזו וכבר ובאה לחל' מזה נזקים גדולים ומה כן מזה כי על פי מעים עדים יקום דבר להרוג ולאמיתת וכבר ובאה זה לדרות אים נדיק תמים שנודע בשעדים שלא עשה מה שהעידו עליו והנה מביאה לחשוב שהתורה אינה לא שלימות הגוף ולא שלמות הנפש לסלק זה הספק בתמים בא זה הפרק והוא פרק בתכלית העלוי והוא אחר מה שצריך שתדעהו וכו' ולא תביט לענין הנמצא על המעט והמ"ם כי התועלת הבא הנה כגון מתי מיגיד מה שידע בהעדת עדות יותר טוב מהרגע המגיע מתנו כי הרגע המגיע מתני הוא בהקרה ועל הדעת והטוב הוא בעצם ועל הרוב הלא תראה כי התורה עניין תלוי ועליך לבחון העניינים הטבעיים הבאים מאת אלוה אחר התועל' הבא הכולל עכ"ז בתחיה מהם נזקים פרטיים בחטר על פני הרבן להשקו' את פני הלוחה ויהיו בהם חנגשים וכבר יחיה אים חכם ונדיק בנפש טוב והנשם אחר בחור בעיו חיים כבר יכה על ראש חכם ונדיק בהיותו מלוש הראש כחרב ויחיתו והנשחה חלבות לא תחנע הטוב הרב בעבור הרע המעט • ולפי זאת הבחינה אין לתמוה מהיות כונת התורה לא תשלם בכל אים כי הצורות הטבעיות לא יתנו לתעמים הצורה הנלוחה הראויה וסבת זה הכרחן הכנת אחתר ככה יקרה בתורה בכל אחתים לא תשלים הכנה התוריה : וחמרו כי הכל מאל אחד ופעולה אחד וכלם נתנו מרועה אחד והלוף זה ומנע • והראון בו זה הדמיון הנעשתי מ"צורות הטבעיות לתורתנו הקדושה הוא אמיתי כי הכל נמשך ממנו ופעולה אחד ליש ואות בתינו הנמנעות וכלם בתנו מרועה אחד והלוף זה ומנע • ר"ל ואות הצורות הטבעיות לא יתנו הלמות בכל אים מבני אדם בלתי אחים והתורה לא תשלים כל אים בכל אחד מבני אדם לא יפקר מים אים זה ומנע • ולנמנע טבע קיי' ולפי זאת הבחינ' ת"ח מיהיו התורות בתוכות לפי עניני האנשים והזמנים המקומות כי יבאו כתורה מלות אחר אח"ח מיהיו הלמות בקצת הזמנים ולא בקצת הענים וג"כ לא יהיה הראוי לקצת אנשים אבל צריך שתהיה הבחינה תוריה מוחלטת כוללת לכל ואח"פ שלא תהיה הראוי לקצת כי אלו היה בתוכה לרחוים ולא לבלתי רחוים היה נופל ההפסד הכלל ונתת דבריך לשיעורים ויהיה הרע המגיע ממנו על הרוב • ולכן אין צריך שיקשרו העניינים המכוונים בכונה ראשונה מן התורה לא בזמן ולא במקום אבל יהיו הם מוחלטים סתם וכוללים כמו שאמר' הקהל הקה אדות לכם • ואמנם יכוון בהם התקנות הכוללות על הרוב כמו שבארנו • ואחר הקדימי אלו ההקדמות אתחיל לבאר מה שכונתי לבארו :

פרק חמשה ושלשים

ראיתי להלוק המצות כלם לפי זאת הכוונה אל י"ד כללים : הכלל הראשון כולל המצוות אשר הם דעות שרשיות והם אשר ספרנום בהלכות יסודי התורה ומן הכלל הזה עוד התשובה והתעניות כמו שאבאר • ולא יאמר בנתינת הדעות האמתיו' והמועילות כאמונת התורה מה תועלת' כמו שביארנו : הכלל השני כולל המצות הנחלות באסור ע"ז והם אשר מנינו אותם בהלכות ע"ז ודע שכלאי בגדים וערלה וכלאי הכרם הם ג"כ מזה הכלל כמו שיתבאר • וסבת זה הכלל ג"כ ידועה מפני שהיא לאמת הדעו' האמתיו' ולה שארם לנצח בהמון : הכלל השלישי כולל המצות התלויות בתקון המדות ודם אשר ספרנום בהלכות דעות • ודוגע שבטיב המדות תשלם ברבית בני אדם וקבוציהם אשר הוא הכרחי לסדור בני אדם : הכלל הרביעי כולל המצות התלויות בצדקות ובהלואו' ובמתנו' זרעים מלבר הבלאים והערלה • וסבת אלו כולם מבוארת כי תועלתם חוזרת על הכל הלילה כי העשיר היום הוא או זרעו יהיה עני למחר והעני היום הוא או בני יהיה עשיר למחר : הכלל החמישי כולל המצות התלויות במניעת הועל והחמס והם אשר כלל אותם ספרי נזיקין מהבורינו • ותועלת זה הכלל מבוארת :

הכלל הששי כולל המצות התלויות בדיני(ממונות)כדין גנב וגזלן ודין עדים זוממין ורוב מה שספרנים בספר שופטים • ותועלת כל אלו מבוארת שאם לא יענש החוטא והחיטם לא יסתלק נזק בשום פנים ולא יסתלק הרוצח להרע • ולא כששו' החושבים שדנחת דיני התשלומין הוא המלה על בני אדם אבל הוא אמזריות גמורה והתפסד סדר המדינה • אבל החמלה הוא מה שציוה בו השם יתעלה שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך :

הכלל השביעי כולל דיני ממון התלויים בעסק בני אדם קצתם עם קצתם כהלואה והשכירות והפקדונו' והמקח והממכר וכיוצא באלו והירושו' מזה הבת והם המצות אשר ספרנום בספר קניין ומשפטים • ותועלת זה הכלל מבוארת כי זה השתתפות במטון הכרחי לבני אדם בכל מדינה ואי אפשר בלא נתינת דרכי ישר באלו העסקים ולשינרם שיעור מועיל : הכלל השמיני הוא כולל מצות הימים הידועים כלומר שבתות וימים טובים והם אשר ספרנום בספר זמנים • והתורה באה עלת כל יום מהם וזכרה סבתו ושהוא להגיע אל דעת אמתי או למנוחת נוף או לשניה' יחד כמו שאני עתיד לבאר : הכלל התשיעי כולל שאר העבודו' הכוללו' המעשיות כתפילה וק"ש ושאר מה שספרנים בספר אהבה מלבד המילה • ותועלת זה הכלל היא מבוארת שהוא כלו מעשים שמחזקים הדעות באהבת השם יתעלה ומדה שצריך שיאמן בו ושייוחס אליו : הכלל

פרק לה לפי זאת הכוונה רציתי לחלק המצות אל י"ד כללים כו' ברם בספרו מסגה תורה חלק חבקיו אל י"ד ספרים הידועים ודרך בחותה חלוקה אחת לחלוקה אחר חלק הנה עם שהבד הסדר בהם פ"ם ר"ל • כמו שבחרנו בחלוקות אחר קדל חמצות הברחיות כמו שבלתין פ"ם יחר לפו בחי שיתרנו הדומים לזה • סכלל הסני כולל כל המצות הרלויות הרלויות בחיסור ע"ז וכו' עם שחלו המצות בלו בסני ספרים במדע בהלכות ע"ז והיסור כלאים וערלה בספר זרעים וסבת זה הכלל ג"כ ידוע מפני שהוא לחרחיק הדעות המוזיקות ולאמת הדעות הרחתיות ולהשחירם לבנת בהמון ולחתר שחתר הרב בכלל הדעות הרחתיות והברחיות והרחקת הדעות המוזיקות הם מבוארי הרחעלת לחתר ג"כ בכל הדברים הרלויים בחדות והרחקת הבוקים ג"כ הם מבוארי חעלת הרחוקה בחדה והוא הכלל הסלישי • בכלל הסלישי כולל על דיני ממון בהבנין בני אדם קצתם עם קצתם וכו' והנה כל שחיבה הרב ע"כ הוא הברחי חתר ח"ח בלתו והוא הדעות הרחתיות והרחקת הדעות המוזיקות ולעשות הדדות הטובות ולהרחיק המנוגות ובתינת דרכים כדי שיתקיים במדינה ולחמנם מה שיבא לחתר זה תיבו כ"כ הברחי ולא מה שבתלה בחלוקות הסורוק והביאות הרחברות ולחנגם בבת ליחורה בעבור כי הפורש הבחלקל והחסגל הוא קלוש : וכבר

פרק לו לא יתנו כל מה שרצוי בכל אים ואים • ר"ל הצורות הטבעיות לא יתנו לתעמים הצורה הנלוחה הראויה וסבת זה הסרון הבנת החמר יתחייב הצורות הטבעיו' לא יעשו הלמותן במקרה כי הלמות מוכן הנעלם לכל מקבל הלמות בכה יקרה בתורה כיים תבשים לא יהלמו בבתינת התורה לבם לגודל הסרנגם עם בית הבתורה מלד עלמם היא הלמה כחתר יעוין אל המקבל הראוי : כי הכל מאל אחד ופעולה אחת • ר"ל זה הדמיון הנעשתי מהצורות הטבעיות לתורתנו הקדושה היא אמיתית כי הכל נמשך ממנו יתע' ופעולה אחת לכם ואיה בתינת הלמו' ו' ולוף זה ומנע • ר"ל הלוף זה והו' הצורות הטבעיות יתנו הלמות הראוי בכל בת מבלי הבנת החמר זה ומנע והתורה ג"כ מתשבים כל מין מבני אדם ולא יפקד מהם אים זה ומנע ולנמנע טבע קיים : פרק לה

פרק לה ואע"פ שעל דרך האמת יכיר לעניינים שכן אדם לחברו • ר"ל עבירות שכן אדם לחברו הוא אם חייב לחברו אי זה ממון או שקנינו אי שכיבו אי שכרו אלו הם עבירות וכל שאר מיני בעבירות הם עבירות שכן אדם למקום ואע"פ שעל דרך האמת יש כתותם העבירו מיכיאו לעניינים שכן אדם לחברו ואתשל מי שחין לי טוב המדו יכיר אל שיכעס ויכה חברו ויפסיד ממונו והוא שאר הרב אחר אמצעות דברים רבחינות כוללות וכו' :

פרק לו מה שנאמר בזה הפרק מבואר בענמן והוא כיאר כי מן הדעות הכרחיות הוא שנאמין שהש"י מכיח הרע בעצם לרשעי' לא מצד מקריות הרעות הנלנ' כלל אלא מצד רשעתם והיו אחרים אם תלכו עמי מקרי והלכתי אף אני עמכם וכו' כי אם אחמינו כני אדם שהש"ית הרע בא לשם מצד מקרין לא ישיבו מן הרעה אשר כדיהם כמו שאמר הכית אותם ולא חלו :

פרק לז

באסור מאכלים ומה שנתלה בהם והם המצות אשר זכרנום בהלכות מאכלות אסורות ונדרים ונזירות בזה הכלל • והכונה בכל זה לפסיק רוב התאוה והשלוה בבקשת הערב ולשום תאות המאכל ומשתה תכלית כמו שבארנו בפתיחת אבות מפירוש המשנה : הכלל הארבעה עשר כולל המצות הנתלות באסור קצת הביאות והם אשר ספרנום בספר נשים ובהלכות איסורי ביאה וכלאי בהמה מזה הכלל • והכונה באלו גם כן למעט המשגל ולמעט מותר תאות הביאה בכל אשר יוכל ולא יעשה תכלית כמעשי הסכלים כמו שבארנו בפירוש מסכת אבות והמילה גם כן בזה הכלל • וכבר נודע שהמצות כולם יחלקו שני חלקים • מצוות שבין אדם למקום • ומצות שבין אדם לחברו • ואשר בין אדם לחברו מאלו הכללים אשר חלקנום וספרנום הם הכלל החמישי והששי והשביעי וקצת השלישי • ושאר הכללים הם בין אדם למקום • והוא שכל מצוה בין שתהיה עשה או לא תעשה ויהיה הכונה בה ללמד מדה טובה או תקון מעשים שהם מיוחדים לאדם עצמו וישלימוהו הן יקראו אותם שבין אדם למקום • ואף על פי שעל דרך האמת יביאו לענינים שבין אדם לחברו אך אחר אמצעות דברים רבים ובבחינות כוללות ואינם באים לנוק אדרים מתחלה והבן זה • ואחר שהגדתי מצוות אלו הכללים אשובה למצו' כל כלל מהם מצו' מצוה ממה שיחשב שאין תועלת בה או שהיה דין שלא יושכל כלל ואבאר עלתה ומקום תועלתה מלבד המעט אשר לא השגתי הכונה בהם עד היום :

פרק ששה ושלשים

המצות אשר כלל אותם הכלל הראשון • והם הדעות אשר ספרנום בהלכות יסודי התורה • סבת כלם מביארת השתכל בהם אחאחת תמצא אמתת הדעת ההיא ושהוא ענין מופתי • וכן כל מה שבא מן הזרון והאזהרה ללמוד וללמד מבואר התועל' כי אם לא תהיה שם חכמה לא יהיה שם מעשה טוב ולא דעת אמיתי • וכבוד חכמי התורה גם כן מבואר התועלת שאם לא יהיו גדולים בעיני בני אדם ומכובדי' לא ישמעו אל דבריהם במה שיישירו אליו מן הדעו' והמעשי' • ובכלל זאת המצוה ג"כ להתנהג בבשת ובענוה ר"ל אמרו מפני שיבה תקום • ומזה הכלל ג"כ המצות אשר צונו להשבע בשמו והזהירנו מהשבע לשקר או לשוא כל זה מבואר העלה שזה כבוד הש' אלה הם מעשי' מביאים להאמין גדולתו • וכן המצוה אשר צונו לצעוק אליו בעת צרה ר"ל והרעותם בהצוצרות וגו' • היא מזה הכלל מפני שהוא פעלה שיתחזק בה הדעת האמתי • והוא שחשש יתעלה משיג ענייניו ובידו לתקנם אם נעבדהו ולהפסידם אם נמרהו • לא שנאמין שהוא מקרה ודבר שאירע • וזהו עניין ההוא אמרו אם תלכו עמי קרי ר"ל שאני כשאביא לכם אלו הצרות לעניש אתכם אם תחשבו בהם שהם מקרה איסיף לכם מן המקרה שהוא במקרה ממה שמחייב התמדתם על דעותם הרעות ועל מעשה העול ולא ישובו מהם כמו שאמר הבית אורם ולא חלו • ולכן צונו להתפלל אליו ולהתחנן לו ולצעוק לפניו בעת צרה • ומבואר היא שהתשובה ג"כ מזה הכלל ר"ל מן הדעות אשר לא יסודר מציאות אנשי התורה אלא בהאמין אותם • שאי אפשר לשום אדם שלא ידמא ויפשע אם שיסכל בדעת שיבחרהו או מדה והוא בלתי נבחרת באמת או לתגבורת תאוה או כעס • ולו יאמין האד' שלא יוכל לתקן זה המעוות לעולם היה מתמיד על טיעותו ואפש' שהיה מוסיף במריו אחר שלא נשאר לו תחבולה אך עם אמונת הם שובה יתקן וישוב לטוב שבענייניים ויותר שרם ממה שהי' קודם שיחטא • ולזה רבו המעשים הקיימים זה הדעת האמתי המועיל מאד ר"ל • הוידוים • והקרבנות על השגגות וכן על קצת הזדונו' • והתעניות • והעניין הכולל לתשובה מכל חטא לסור ממנו • זאת היא תכלית זה הדעת • ואלו כולם תועלתם מבוארת :

פרק שבעה ושלשים

המצות אשר כלל אותם הכלל השני • הם המצות אשר ספרנום בהלכות ע"ז ומבואר הוא שהם כלם להציל מטעו' עבודה זרה ומדעות אחרות בלתי אמתיות התגלגלו עם עבודה זרה • כמעונן • ומנחש • ומכשף • וחובר חבר • ושואל אוב וזולתם מן הכת שלהם • וכשתקרא כל הספרים אשר זכרתי רך יתבאר לך שהכשיף אשר תשמע אותו הוא מפעלות שהיו עושים אותם • הצאבה • הכשדיים • והכלדיים • ויותר היה במצריים • ובכנעניים • היו מביאים להשוב בהם או היו חושבים שבהם יעשו מעשים נפלאים במציאות אם לאיש אחד או לאנשי מדינה • והמעשים הם אשר יעשו אותם המכשפי' אין הרקש נותן אותם ולא יאמין השכל שהם יחייבו דבר כלל • כמו שיכוונו לקבץ צמח ידוע בעת ידוע או ילקח מן הדבר הפלו' מספר הפלוני ומכך מספר כך • והוא שער גדול מאד ואני אכללהו לך בשלש מיני • האחד מהן מה שנתלה בדבר מן הנמצאות צמח אן בעלי חיל או מוצא • וה שני מה שנתלה בהגבלת זמן שיעשו בו המעשי' הם • והשלישי פעולות אנושיות שיעשו • כרקוד • (או טפוח) • או הצוח • או השחיק • או שישכב על הארץ פרקדן • או לשרוף דבר • או לעשן בעשון ידוע • או דברי' דובר בהן מובנים או בלתי מובנים • אלו הם מיני מעש' הכשיף • ויש פעולות כישוף שלא ישלמו אלא בכל אלו הפעולות • באכרם ילקח כך וכך עלה מן הצמח הפלוני • ויקחהו בהיות הירח במעלה הפלונית • בעת שהוא ביתד מזרח או זולתו מן היתדות • וילקח מקרן הבהמה הפלנית או מזיעתה • או משערה או מדמה שיעור כך והשמש בחצי השמים דרך משל או במקו' מוגבל וילקח מן המוצא הפלוני או ממוצאים רבי' • ויותך במולר כן והכבבי' על ערך כך • אחר כן תדבר ותאמ' כך ואתה תעשן בעלין הם וכיוצא בהן לצורה ההיא המורכת ויארע כך • ויש פעלו' כשיף יח שבו חושבי' שהם ישלמו כאח מן המינין הם • ורוב מעשה הכישוף האלו יתנו בהן שיהיו הערשות נשים על כל פני' • כמו שנמצא שזכרו בהוצאת המים שעשרה נשים בתולות ילבשו חלי ובגדים אדומים ויורקדו דוחקות אחת הברתה הולכות לפנים ושבות לאחור וירמזו לשמש והשלמת הפעל ההוא הארוך

וכבר קדם זה בכלל שהוא להרמיק מע"ז כמו שאמר ועבו לי מקדש ולא לע"ז • וכבר קדם זכרו תועלת המצוה בקרבנו' בכלל וזה להרמיק מע"ז היאלך היה הכרחי בזמן הראיה ר"ל בזמן התורה כי לא היו מרוחקים ממנה אם לא נוס הבם בקרבנו' • ואע"פ שע"ד האמת' יכיאו לעניינים שכן אדם לחברו אך אחר אמצעות דברים רבי' ובחינות כוללות המשל בזה התורה נאם שנאמין שהבשם יחר לפי הוא מצוה בדעות ויגיע מזה שלא יעשה אדם שום מזה לאומללים וכן ג"כ מטים המדות הוא שלא יכעס אדם ויתמך מזה שלא יכה את חברו ונם שלא יפסיד ממונו בעת כעסו ושוב המדות הוא שלא יהיה אדם בעל תאוה ולא אוכל ושותה בהמה' ואם יהיה אדם נמשך לאלו הפעולות המגונות ימשך מזה שיגלח את אחת רעהו ויגזל ויעשה אחרים בעבור תאותו כמו שאמרה תורה ימות ואלא ואל ימות חייב וזה"ש הרב והכן זה כי רבים מהמות עם שירחה שהם כן אדם לאמר שהם בין אדם לחברו ובעבור זה נוס הבם ונקי לו מהמות המעשות אחר התועלת לאדם בעצמו מנות בין אדם לאמרים כי כפי שלמות האדם וידיעתו ומדרגתו בדעות ובמדות יהיה בם ואחר שנגיד הרב סבות אלו הכללים שב לתת למות טעם לכל פרט ופרט מהם שב לתת טעם פרטי לכל מצוה ומצוה מלבד המעט מהם אשר לא הגיד הרב התועלת בהם :

פרק לח המצות אשר כלל אותם הכלל הראשון והם הדעות אשר ספרנו בהלכות יסודי התורה כמו לידע שיש אלוי ראשון ואחרון אחד וכשהוא אינו גשם ובלתי משתנה ולידע שהש"י מבטל לבני אדם ומנבאת עשה רצונו ע"ה הוא למעלה מכל הבריאים ולהאמין בנבואה אשר הוא בנבואת אחת ושלא לנסות אותו אלו המצות כלם מבואר התועל' לאמה שהם שלמות הנפש ולא יבקש לנם אדם סבה אחרת ומזה המין לחקור את הש"י ולירא ממנו והנה הוא מבואר התועל' המצות יסודי התורה וכן הוא מבואר התועלת המצות אשר מנה הרב בהלכות תלמוד תורה והם שני מצות לידע ולהלמד ולהלמד בחכמים ואלו הם מבואר התועלת כי אם לא תהיה למיד ולמוד לא תהיה שם חכמה ולא יהיה שם מעשה טוב כי גדולה תלמוד שמביאה לידי מעשה ולא ימצא דעת אמיתי הוא הלמות אחרון אם לא תהיה שם חכמה • הא' מה שנתלה בדבר מן הנמצאות כמו שאם יקח קרן מבהמה פלונית או מזיעתה או משערה או מדמה ומן הים

הנה

ומסות מופתי הרלון בו שהלאותו ותחיותו ועלמותו ותחיותו ותחיותו ולתי נמס שבל הקנה' בהופתה פרק

הנה התבאר לך אתה המעיין לאיה כוונה התורה לאותם הברכות וקללות הנכללים בדברי הברית בייחוד מזולתם לאיה מהם הפכים למקיימים הע"ז וגם כן יתבאר מזה לאיה נתן אלו הנישרים ולא אלתם שלא יתשוב מושב פתיון להם שום טעם אלא הרגיל לבד לו מהם הדברים שיש להם טעם אחר • ויתגדל העניין להגדיל הכוכבים ולעבדם ולזה אמרו לא תלכו בחקת הגוים ואמרו חכמים מהם דרכי האמורי ואמרו כפי כל שיש כו תגיים רפואה לזה מו מזשום דרכי האמורי רוצה לומר רפואה הקדמת לו כפוכות רק בחקות הגויים כי זהו ממנו מפני הכשיפות כי לית תן הם לאיתך. ורמז"ל אל כל מה שנאתי בפרק • ובתן הרב טעם אחר לזה ומזה מזה הפעל מעורר הת"ות ומחכיח לידי זנות לאיה מתעורר הלזה עם הגויים והכשיפים עם הגויים • ואחר זה נתן הרב טעם לאמור הגלה לאיה אחמר פמילי אלוהיהם תעבדון בתם ולא תעבדו תועבה אל ביתך ומבתו כי הרבה מעגיים וכו' ונתן

פרק לן עד שיצאו חמי' לפי מחשבתם • ר"ל וזהו מלאכת הימים שזכרנו בפרק כ"ט מזה החלק: מעשום הגויים • ר"ל מהעבל מלאכת הצלחה הרבה הרבה אלו מהלאכות עד שיעשום הגויים: לאותם הברכות והקללות • ר"ל שמבת כל זה הוא לסיות בפרשו מעבדה העבודות ההם ושלא יהיו שונים בע"ז: בין הלמת וביבלי חיים • ר"ל שהלזמה היה פשתן והב"ק היה לאזר וזהו אמרו לאר ומפשתים יחדיו: ולא

עד שיצאו חמי' לפי מחשבתם • וכן זוכרים שארבע נשים תשכבן על גבן ותנבהנה רגליהן (מסופקות) ויאמרו כך ויעשו כך ודם על זאת ההציעה המגונה ויסור הדבר היורד על המקום ההוא • והרבה מאלו החבלים והשגעונות ולא נמצאם כלל שיתנו בפעלתם אלא נשים • וא"א לפעולת הבישוף מבלתי הבטה בענייני הכבבים • ר"ל שהם יחשבו שזה הצמח מחלק הכוכב הפלוני • וכן כל ב"ח וכן כל מוצא ייחסיהו לכוכב • וכן יחשבו שהפעולו'ההם אשר בעשותם אותם יעשה להם הבשוף הם מיני עבודו לכוכב ההוא ורצהו הפעל ההוא או המאמ' ההוא או העשון ולזה יעשה לנו מה שנרצה: ואחר זאת ההקדמה אשר התבאר לך מקריאת ספריהם חנמצאים עתה בידינו שבבר הודעתים לך שמע דברי • אחרי שכונת התורה כולה וקטבה אשר עליו תסיב הוא הסרת ע"ז ומחות זכרה ושלא יחשב בכבב מן הכבבים שהוא מזיק או מועיל בדבר מאלו הענייני' הנמצאים לבני אדם שזה הרעה הוא הכביא לעבדם • התחייב בהכרח שיהרג כל מבשף הוא עובד ע"ז בלא ספק • אבל בדרכים מיוחדי זריי' בלתי דרכי עבדת הכמון לצ'הות ההם • ולהיות הפעולות ההם כלם אמנם התנה ברובם שיעשום הנשים אמר מבשפה לא תחיה • ועוד לחמלת בני אדם בטבע להרוג הנשים • ולזה באר ג"כ בע"ז לבד • איש או אשה • וכפל ואמר את האיש או את האשה • מה שלא בא כמו זה לא בחלול שבת ולא בזולתו • וסבת זה רוב החמלה עליהם בטבע • וכאשר היו המבשפים חושבים בבישופיהם שהם עושים מעשה ושהם בפעולות ההם מגרשים החיות הרעות מן העורות כאריות והנחשים וכיוצא בהן • ויחשבו ג"כ שהם בבישופיהם ידחו מיני נזקים מצמח האדמה • כמו שנמצא להם פעלו שיחשבו שהם ימנעו ורת הבבר • ופעלות יחרגו התולעת מן הכרמי' עד שלא יפסידם • וכבר האריכו בהריגת תולעת הכרמים ר"ל הצאבה ודרכי האמרי ההם הנזכרי' בספר עבדת הנבטיה • וכן יחשבו שיש להם פעולות ימנעו נפילת עלי האילן ונשירת הפרי • ומפני אלו הענייניים המפורסמים אז כלל בדברי הברית שבעבדת ע"ז ומעשה הבשוף ההם אשר תחשבו שירחיקו מכם אלו הנזקי בהם יחולו הצרות ההם בכם אמר והשלחתי בכם את היה השדה וגו' • ואמר ושן בהמות אשלח בם עם חמת זחלי עפר • ואמ' פרי אדמתך וכל יגיעך וגו' • ואמר כרמי' תטע ועבדת ויין לא תשתה ולא תאגור וגו' • ואמר זתים יהיו לך וגו' • עקר הענייין שכל מה שהתחבמו בו עובדי ע"ז להזק עבודת' ולהעמיד' לעד ולהביא בני אדם להשוב שהם דוחי' נזקי' ידועי' ומביאים תועלות מיוחדות כלל בדברי הברית ואמר שבעבדתה ימנעו התועלו' ההם ויהילו הצרות ההם • הנה התבאר לך אתה המעיין למה כוונה התורה לאותם פרטי הקללות והברכי' הנכללו' בדברי הברית ויוחדם מזולת' • ודע שיעור זאת התועלת הגדולה ג"כ • ולהרחיק מכל מעשה הבישוף הזהיר מעשות דבר מחקותיהם ואפי' במה שנתלה במעשה העבדה וכיוצא בהן ר"ל כל מה שיאמר שהיא מיעיל ממה שלא יגזור אותו העיין הטבעי אבל נורג לפי דעתם • כמנהג הסגלות והכהות המיוחדות • והוא אמרו ובחקותיהם לא תלכו • ולא תלכו בחקות הגוים • והם אשר יקראו' ל"ל דרכי האמורי • מפני שהם סעיפי מעשה הבישפים • שהם דברים לא יגזרם חיקש טבעי • אך הם מושבים למעשה הבשוף אשר הם נסמכים לענייני הכוכבים בהברח • ויתגלגל הענין להגדיל הכבבים ולעבדם ולרוממם • ואמרו בפירוש כל שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי • רוצים בזה שכל מה שיגזרהו העיון הטבעי הוא מותר וזולתו אסור • וכן כאשר נאמר אילן שמשיר פירותיו טוענו באבנים או סוקרו בסקרא • הוקשה על זה המעשה בשלמא טוענו באבנים כי הכי דלוכחיש חילי לא סוקרו בסוקרא אמאי טעמא וכו • הנה התבאר שסקירא בסקרא וכל מה שרומה לזה ממה שלא יגזרהו ההקש הטבעי אסור לעשותו משום דרכי האמורי • וכן אמרו בשליא של מוקדשין הקבר • אמרו אין תולין אותה באילן ואין קוברין אותה בפרשת דרכים מפני דרכי האמורי • ואל יקשה עליך מה שהתירו מהם במסמר הצלוב ושן השועל • כי הדברים ההם בזמן ההוא היו חושבים בהן שהוציא אותם הנסיון והיו משום רפואה • והולכין על דרך תלות הנשב שקירין בערבי פאבינא ובלעז פיאוני'אה על הנכפה • ונתינת צואת הכלב למרסות הגרון • והעישון בחומץ ומרק שיט למרסת המכות הקשות • כי כל מה שנתאמת נסיוני באלו אע"פ שלא יגזרהו ההקש הוא מותר לעשותו • מפני שהוא רפואה ונוהג מנהג שלשול הסנגין המשלשלים • והעלה בידך אלו הנפלאות ממאמרי זה אתה המעיין ושמרם כי לית תן הם לראיתך יגו' • והנה בארנו בחבורנו הגדול שהקפת פאת ראש ופאת זקן אסור מפני שהוא תקון כומרי עבודה זרה • והוא דסבה ג"כ לאסור השעטנז כי כן היה תקון הכומרים ג"כ היו מקבצים בין הצמח ובעלי חיים בלבוש אחד והיה חותם אחד מן המוצאים בידו המצא זה כתוב בספריהם • והוא הסבה ג"כ באמרו לא יהיה כלי גבר על אשה וגו' • תמצאהו בספר טימטוס יצוה שילבש האיש בגד אשה צבועה שיעמד בכבב נוגה ותלבש האשה השרין וכלי המלחמה בעמדה למאדים • ובו ג"כ אצלי סבה אדרת והוא שזה הפעל מעורר התאוה ומביא למיני זנות • ואמנם אסור ההנא' בעבודה זרה מבואר מאד • שפעמים יקרה לשבור אותה וישאירה ותהיה לו למוקש • אפילו אם שברה ויצקה או מכרה לעכ"ום נאסרו דמיה בהנאה • וסבתו כי הרבה פעמים יחשבו הענייניים המקריים סבות עצמיות • כמו שנמצא רוב בני אדם אומרים שאחר ששכן פלוני בזה הבית או קנה זאת הבהמה או זה הכלי העשיר והיסף ממונו וכי היו מבורכים לו • וכן היה אפשר שיקרה לאיש אחר שתצליח סחורתו וירבה ממונו מן הדמים ההם ויחשבהו לסבה ושברכת דמי הצורה ההיא הנמכרת גרמה לו זה ויאמין בה • מה שכינת התורה כולה הפך האמונה ההיא כמו שהתבאר מכל דברי התורה • לזאת היא הסבה בעצמה באסור הנאת צפוי נעבד ותקרובת עבודה זרה וכלים מפני שנגנזל מן המחשבה ההיא • כי היתה אמונתם בהם בזמני' ההם גדולה מאד עד שהיו חושבים שיהיו ומיתו ושכל טוב ורע מאתם רוצה לומר הכבבים • ומפני זה עשתה התורה חוזקים להסיר הדעת ההיא • בברית • וערים • ושביעות המורות • ובאלות הנזכרות • והזהיר להשמר לקחת דבר ממנה וליהנות בה • והודיענו השם יתעלה שאם יתערב מדמיה שום דבר עם ממון אדם יאבד הדבר ההיא כל הממון ההוא ויכלהו • והוא אמרו ולא תביא תועבה אל בתך וגו' • כל שכן שאין להאמין שיש בה ברכה • וכשתעיין בכל המצוות שבאו בעבודה זרה אחת אחת תמצא סבתם מבוארת והיא להסיר הרעות הרעו' ולהתרחק מהם עד הקצה האחרון • וממה שנת יעורר עליו היא שנותני הדעות השקריות שאין עקר להם ולא הועיל בם יערימו ויעשו תחבולה להזק אמונתם • באמרם לבני אדם שמי שלא יעשה הפעלה ההיא המחזקת לאמונה ההיא והמקיימת אותה לנצח תחול עליו המכה הפלונית • ואפשר שת ארע המכה ההיא במקרה יום אחר לאדם אחר ויכוין אל הפעלה ההיא וימשך אחר הדעת ההוא • וידוע מטבע בני האדם בכלל שרוב פחדם ויראתם היא מאברת הממון והבנים • ולזה פרסמו עובדי האש בזמני' ההם שכל מי שלא יעביר בנו ובתו באש ימותו בניו • ואין ספק שמפני זאת ההרחקה יסהר כל אחד לעשותו לרוב המלתו ופחדתו על הבן ולמעוש הפעולה וקלותה שאין שם לא להעבירו על האש • וכל שכן בהיות ענין הבנים הקטני' מסור לנשים ודוע מהירות האמין הנשים לכל דבר והלשת שכלם בכלל • ומפני זה עמדה התורה כנגד זאת הפעלה מאד ועשתה בה מן החזוקים מה שלא עשתה בשאר מיני ע"ז למען מטא את מקרשי ולחלל את שם קדשי • ואחר כן הגיד הנאמן מפי השם ואמר שזה הענין אשר יעשהו להחיות הולד במעשה ההוא יאבד השם עשהו ויכרית זרעו • אמר ונתתי את פני באיש ההוא ובמשפחתו • ודע שרושם הפעולה ההיא נשאר עד היום לפרסומו בעולם • הלא תראה המילדות יקחו הנערים הקטנים בחתול וישימו עשון בלתי טוב דריה על האש ויניעו הנער ההוא על העשון ההיא שעל האש • וזה מין מן ההעבר' באש בלא ספק אין מותר לעשות' • והסתכל רוע ערמת נותן זה הדעה איך השאירו וקיימו בזה הדרשון עד שעמדה כנגדו התור'אפים מן השני' ולא נמחה זכרו ועומד רשומו • וכן עשו עובדי ע"ז בענייני הממון ושמו לחק שיהיה אילן אחד נעבד והיא האשרה ילקח תבואת' יקריבו קצתה ויאכלו שאריתה בבית ע"ז כמו שבארו בדיני האשרה • וכן שמו לחוק שראשית פרי כל אילן שפריו נאכל יעשה בו כן ר"ל שיקריבו קצתו ויאכלו קצתו בבית ע"ז • ופירסמו ג"כ שאי זה אילן שלא יעשה כן בראשית פריו ייבש האילן ההוא ויכלפריו או תמעטבו'אותו או תארע לו מכה • כמו שפרסמו כל ולד שלא יעבירו אותו באש ימות ולפחד בני אדם על ממונם מהרו ג"כ לזה • ועמדה התורה

כנגד

ולא תביט למי שזרע גרעין • ר"ל שיתעכב מעשות פרי יותר מן שביט ולפי זה הטעם מן המצוה היה ראוי שיתעכב עד שיעשו פי' לפי שהתורה לא תתלה וכו' :

פרק לח

תועלת כולם מבוארת וכו' יאמר שתועלת אותה המצות שבכלל אותם הכלל הנ"ל היא מבוארת מעצמה וזה שבלשם כם מדות יתוקן בכם

ענייני חברת בני אדם וזה מבואר מאוד אין תועלת להאריך בביאורו ויאמר שבקצת המצו' גם כן מה שבונתם להקנות מדה טובה ואע"פ שהם קצת מעשים ויחשב בהם שהם גזרת הכתוב ללא תכלית ועל כן יתבאר אחת אחת במקומות כמו שתתלה בם"ד :

פרק לט

כנגד על זה הדעת • ואמר יתעלה בשריפת כל מה שיוציא האילן העושה פרי לשלשת השנים כי קצת יתנו פרי אחר השנה • וקצתם יתנו תחלת תבואתם אחר שנתים • וקצתם אחר שלש וזהו הרוב למי שישב בדרך שבני אדם נוטעין באחר מן השלשה דרכים המפורסמים • והם נטיעה • והברכה • והרכבה • לא תביט למי שיזרע גרעין או עצם שהתורה לא תתלה החקים אלא בדברים שהם על הרוב • ורוב מה שתאחר הנטיעה תחילת תבואתה בארץ ישראל הוא לשלש שנים • ויעד לנו יתעלה אשר באבוד זאת התבואה הראשונה והשחתתה תרבה תבואות האילן אמר להוסיף לכם תבואתו • וצורה באבילת נטע רביעי לפניו' • תחת שהיו אוכלים ערלה בבית ע"ז כמו שבארנו • וממה שזכרוהו גם כן עע"ז הקדמונים בעבודת הנכבשי' שהם היו מעפשים דברים שזכרום וישמרו בהם בוא השמש במעלה ירועה • ומעשה כישוף רבים • והשבו שהדבר ההוא יהיה מזומן ביד כל אחד • וכשישב אדם אילן עושה פרי יזרה סביבו או במקומו מן הדבר ההוא המעופש וימהר להצמיח האילן ולתת פריו מהרה יותר מן הנהוג • וזכרו שזה עניין נפלא מאד ונוהג מנהג חטלסמאו' ושהוא ענין יותר נפלא מכל מיני הכישוף כלם במהר יציאת פרי כל עץ עושה פרי • וכבר ביארתי לך והודעתיך בריחה התורה ממעשה הכישוף כולם • ולזה אסרה התורה כל פרי שיתן האילן הג' שנים מיום נטיעתם ואין צריך אם כן למהר נתינת פריים לפי מה שהיו חושבים • ואחר ג' שנים ויוציאו רוב האילנות הנותנים פרי פרים בארץ ישראל לפי מנהג טבעם • ולא נצטרך למעשה הכשוף ההוא המפורסם אצלם אז • והבן אלו הנפלאות גם כן • ומן הדעות המפורסמות בזמנים ההם אשר השאירום הצאבה שהם אמרו בהרכבת האילן באילן אחר כשיעשה בסולר כך ויע"ש ככך וכך ויאמר עליו בך וכך בעת ההרכבה • יבא מן המורכב ההוא דבר שחושבים עליו שהוא מועיל תועלות גדולות המפורסם מכל מה שזכרוהו • הוא מה שזכרו בתחלת ספר העבודה הנבטי' בהרכבת הזית באתרוג • והאמת אצלי שספר רפואות שגנז חזקיה מזה הבת היה בלא ספק • וכן זכרו עוד שבעת הרכבת מין במין זולתו צריך שיהי' החוטר אשר ירצה להרכיבו ביד נערה יפה ואיש ישגלנה משגל מגונה רוצה בו שלא כדרכה • ובעת חבורם על זה הדרך תרכיב האשה הנטע באילן • ואין ספק שזה היה מפורסם ולא היה שם מי שלא היה עושה כן וכ"ש למה שהתחבר אליו מהנאת המשגל עם התועלות בתועלות ההם • ומפני זה נאסר הבלאים • ר"ל הרכבת אילן באילן • בעבור שנתרחק מסברת ע"ז ומתועבות משגליהן היוצאים מדרך הטבע • ומפני הרכבת אילן נאסר לקיין אי זה שני מיני זרעים שיהיו ואפי' לסמכן זה לזה • אתה תמצא כשתשתכל בפרוש זאת המצות הרכבת אילן לוקין עליה בכל מקום מן התורה מפני שהוא עקר האזהרה • וכלאי זרעים כלומר סמכם זה לזה לא נאסר רק בא"י • וכן זכרו בבאור בספר העבודה ההוא כי מנהגם היה לזרוע שעורה וחרצן יחד והשבו שלא יהיה הכרם טוב אלא בזה • ולכן אסרה התורה כלאי הכרם וצותה לשרוף הכל • כי חקות הגוים כלם אשר היו חושבים שהם כחות וסגולות • ואפילו דבר שלא יהיה בו ריח ע"ז נאסר • כמו שבארנו באמרם אין תולין אותה באילן וכו' • ואסרה דקיותיהם כלם אשר יקראו דרך האמורי • למה שנמשך אליהם מע"ז • כשתסתכל מנהגיהם בעבודתם תמצא • מיני עבודה יפנו בהם לכבבים • ומינים יפנו בהם לשני המאורים הגדולים • והרבה פעמים יבחרו מולדי מזלות לזריעה ועשונים והקפים יקיף אותם הנטע או הזורע מהם מי שיקיף ה' הקפות לה' הכבבים המשרתים מלבד שני המאורי' • ומהם מי שיקיף ז' הקפות לז' המשרתים אשר שני המאורים בכללם • ויחשבו שאלו כלם כחות וסגולות מועילות מאד בעבודת הארמה להביא בני אדם לעבדת הכבבים • ונאסרו חקות הגוים ההם כלם בכלל ואמר ולא תלכו בחקות הגוי וגו' • ומה שהיה מהם יותר מפורסם ויותר פשוט או היה בו ביאור במין ע"ז יחד בו האסור • כערלה • וכלאי • וכלאי הכרם • והתימה אצלי מאמר רבי יואשיה בכלאי הכרם והוא הלכה עד שיזרע חטה ושערה וחרצן במפולת יד • אין ספק אצלי שראה עקר העניין ההוא מדרכי האמורי • הנה כבר התבאר לך בביאור אין ספק בו שאסור • שעטנז • וערלה • וכלאים • היא מפני ע"ז ושאסור חקותיהם הרמוז אליו הוא למה שנמשך אליו מעבודה זרה כמו שבארנו :

פרק שמונה ושלשים

המצות הכולל אותם הכלל השלישי • הם אשר ספרנום בהלכות דעות • ותועלת כלם מבוארת מפני שהם כלם מדות שבהם יתוקן עניין חברת בני אדם • וזה מבואר בעניין שלא אצטרך להאריך בו • ודע שבקצת המצות גם כן מה שהכונה לקנות מדה טובה ואע"פ שהם קצת מעשים ויחשב בהם שהם גזרת הכתוב ללא תכלית ואנרנו נבארם אחת אחת במקומותם • ואמנם אלו אשר בפרסם בהלכות דעות הנה התבאר בכלם בפירוש שהכונה בהם קנות המדות הנכבדות ההם :

פרק תשעה ושלשים

המצות אשר יכללם הכלל הרביעי • הם מה שכלל אותם ספר זרעים מחבורינו • מלבד הכלאים • וכן דין ערכי וחרמי • וכן המצות אשר ספרנום בהלכות מלוה ולוה • ואשר ספרנום בהלכות עבדי' • אלו המצות כלם כשתשתכל בהן אחת אחת תמצאם גלויי התועלת בחמלת העניי' והדלים ולעזור האביונים במיני חלוקי' ושלא יציק לצריך ולא יענה לב איש חלוש בעניינו כאלמנה ויתום וכיוצא בהן • אמנם מתנות עניים עניינם מבואר ג"כ • עניין התרומה והמעשר כבר באר סבתם כי אין לו חלק ונחלה עמך • וכבר ידעת סבת זה כדי שיהיה זה השבט כולו מיוחד לעבודת השם ולידיעת התורה • ולא יתעסק לא בחרישה ולא בזריעה רק יהיה לשם לבד • כמ"ש יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל ישימו קטורה ונומר • ותמצא דברי התורה במקומות רבים הלוי הגר והיתום והאלמנה ימנה אותו תמיד בכלל העניים בעבור שאין לו קניין • אבל מעשר שני צוה להוציאו במזון לבד בירושלים להיות זה מביא בהכרח לעשות ממנו צדקה • מפני שלא היה יכול להוציא רק במאכל ובמשתה יקל על האדם לתתו ראשון ראשון • ויביא להתקבץ במקום אחד שתתחזק האהבה והאחוה בין בני אדם חוזקו • אבל נטע רבעי עם מה שיש בו מריה ע"ז והתלותו בערלה כמה שזכרנו • הוא נוהג מנהג התרומה • והחלה והבכורים וראשית הגז שהוא ליתן ראשית כל דבר לשם לחזק מדת הנדיבות ולמעט תאות המאכל וקנות הממון • וכן זה הענין בעצמו בלקיחת חכהן זרוע ולחיים וקיבה • שלחיים מראשית גוף ב"ח והזרוע הוא הימין והוא תחלת מה שיסתעף מן הגוף גם כן וקיבה ראשית בני מעים כולם •

אבל

והכלאים הנפלאות גם כן ודע לותם איך הענין כנגדם וכאלו לא כח התורה אלא לסתור עורתם כי אברהם הוא המתחיל ותורת משה רבינו הוא המשלים עוד כתב הרב טעם להרכבת האילן ואמרקשנודי ע"ז היו אומרי' שברכבת האילן באילן אחר פיעשה פרי ונשונשן ככך בעת ההרכבה ויאמרו עליו דברים שהוא מוציל תועלת גדולה מפורסם מכל מה שזכרוהו וכן זכרו עוד שבעת הרכבת מין במין זולתו צריך שיהי' החוטר כיד נערה יפה ואיש ישגלנה בהשגל מגונה ובעת חבורם על זה הדרך תרכיב האשה הנטע באילן ואין ספק שהיה מי שלא היה עושה כן וכ"ש למה שיתחבר אליו מהנאת המשגל עם התועלות בתועלות ההם כמה שהוא חדש כי אלו הם מדות יקרות ונכבדות : פרק לט

פרק לח

המנו שכלל אותם הכלל הנ"ה הם אחר שפרנו בהלכו' דעות בדרכיו להדב' ביודעיו לאחו' את הרעי' להאוכ לת הגרים לבוכים את חבירו שלא לטיבו שלא לעשות רע לאומללים כמו שאמר כל אלמנה ויתום לא תענון כל אלו הם מבואר התועלת ואין צריך להאריך בהם כלם שלמות ההדם כמה שהוא חדש כי אלו הם מדו' יקרות ונכבדות : פרק לט

אבל מקרא בכורים יש בו מדת ענוה גם כן שהוא לוקח סל על כתפיו ומודיע חסדי השם וגמולותיו להודיע לבני האדם. שמעבודת השם הוא שיזכור האדם עתות צרתו ועניינו מצוקותיו כשירחיב השם לו. וזאת הכונה חזקה אותה התורה במקומות רבים וחברת כי עבד היית וגומר. מפני שפחד מן המדות המפורסמות לכל מי שגדל בעושר ובנחת. רצוני לומר הבעישה והגאוה ועזיבת הדעות האמיתיות. פן תאכל ושבעת. ואמר וישמן ישורון ויבעט וגומר. ומפני זאת הירא צוה במקרא בכורים בכל שנה לפניו יתעלה ולפני שכינתו. וכבר ידעת ג"כ חזק התורה לזכיר המכות שחלו על המצריים תמיד. למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים. ואמ' ולמען תספר באזני בנך ובן בנך וגומר. ובדין היה לעשות כן בזה הענין מפני שהם ענייניים שמאמתים הנבואה והגמול והענש א"כ כל מצוה שמביאה לזכרון דבר מן הנפלאות או להתמיד האמונה ההיא כבר נודע תועלתה. וכביאור אמר בנכור אדם ובכור בהמה ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו וגומר. על כן אני זובח ליי. ואמנם היות זה מיוחד בבקר וצאן וחמור הוא מבואר. שאו הם הבהמות הבייתות שמגדלים אותם בני אדם. והם הנמצאים ברוב המקומות וכל שכן בא"י וכל שכן אצל ישראל שאנחנו כולנו רועים אביתינו ואבות אבותינו רועי צאן היו עבדיך וגומר אמנם הסוסים והגמלים אינם נמצאים על הרוב ולא בכל מקום השתכל בשלל מדין לא תמצא בו מבעלי חיים רק בקר וצאן וחמור. כי מין החמור לבד הוא הכרחי לבני אדם כולם. וכל שכן למי שיש לו עסק בשדות וביערים ויהי לי שור וחמור. אך הגמלים והסוסים אינם נמצאים על הרוב אלא ביחידים בקצת מקומות אמנם עריפת פטר חמור הוא להיות זה מביא לפדותו בהכרח. ולזה נאמר מצות פדייה קודמת למצות עריפה. ואמנם כל המצות אשר ספרנום בהלכות שמיטה ויובל מהם לחמלה על בני אדם והרחבה לבני אדם כולם כמו שאמר ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל וגומר. ושתיסיף הארץ תבואתה ותתחזק בעמדה שמוטה. ומהם חנינה בעבדים ועניים כלומר השמטת כספים ושמטת עבדים. ומהן עיון בתקון הפרנסה והכלכלה על ההתמדה. והוא היות הארץ כולה שמורה לבעלים אי אפשר בה מכירה לצמיתות והארץ לא תמכר לצמיתות וישאר ממון האדם שמור עליו ועל יורשיו. הנה זכרתי סגרת כל מה שכולל אותו ספר זרעים מחבורינו. מלבד כלאי בהמה ויתבאר טעמו. וכן המצות אשר ספרנום בהלכות ערכין וחרמין כולם הולכים על דרך הצדקות. מדן מה שהוא לבדק הבית. ובכולן ג"כ יגיע לאדם מדת הנדיבות ושיבוז האדם לממון לכבוד השם ולא יקפוץ יד. כי רוב ההפסד הבא במדינות בין בני אדם אמנם הוא מפני החריצות על הממון והרבות ממנו ורוב התאוה להוסיף נכסים וכבוד. וכן כל המצות אשר ספרנום בהלכות מלוה ולוה תשתכל בהן אחת אחת תמצאם כולם חמלה על האביונים ורחמנות וחנינה עליהם. ושלא התבטל תועלת הכרחית במזון ר"ל שלא יחבל רחו' ורכב. וכן כל המצות אשר ספרנום בהלכות עבדים כולם המלה רחמנות וחנינה לאביונים. ומרוב הרחמנות יציאת עבר כנעני חפשי בחסרון אחד מאבריו שלא יתחברו בו העבודות והבטול ואפי' בהפלת שן כל שכן על זולת מהאברים. ואין מותר ג"כ להכותו אלא בשוט או בקנה וכיוצ' בו כמו שבארנו בשנה תורה. ועם זה כשירבה להכותו עד שימיר הו יהרג עליו כשאר בני אדם. ואמרו לא תסגיר עבד אל אדוניו. עם היותו רחמנות יש בזאת המצוה תועלת גדולה והוא שנרגהנו בזאת המדה הנכבדת. והוא שנעזור מי שיעזר בנו ונשמרהו ולא נסגירהו ביד מי שברח מלפניו. ולא די שתעזור מי שיעזר בך אלא שאתה חייב לעיין בתקיניו ותשיב לו ולא תכאיב לבבו בדברי. והוא אמרו יתעלה עמך ישב בקרבך במקום אשר יבחר בטוב לו לא תיגנו. ועיר שחייב זה הדין בפחו' שבבני אדם והוא העבד כ"ש אם יעזר בך איש נכבד שראוי לו. ונגד זה הענין ג"כ שהעיבר המעול כשיעזר בנו לא יעזר ולא ירוחם ולא יחסרו ממנו דין כלל. ואפילו בא להעזר בנכבד שבדברים והגדול שבהם והוא אמרו מעם מזבחי תקחנו למות. הנה זה בא להעזר בש"י ונתלה במה שהו' מיוחס לשמו ולא עזרו אבל צוה להסגירו ביד בעל הדין אשר ברח מלפניו. כ"ש מי שבא להושע באיש מבני אר שאין צריך להושיעו ולא לרחם עליו. שהרחמנות על העבריינים אכזריות הוא על כל הברואים. אלו הם המדות השוות בלא ספק אשר הם מכלל חוקים ומשפטים צדיקים. ולא כמדות הסכלים אשר יחשבו מעלו' שי שובח האיש בהן על עזרו ושמרו מי שיזדמן עושק או עשוק כמו שהוא מפורס בדבריהם ושיריהם. א"כ כל מצוה שבאה בזה הכלל מבוארת העלה גלוית התועלת:

פרק ארבעים

המצות אשר כללם הכלל החמישי. הם אשר ספרנום בספר נזיקין. והם כולם בהסרת העול ומניע ההזק. ולרוב האזהרה על מניעת ההזק חייב האד' בכל נזק שיבא ממונו אי מסבת פעולתו ממה שאפשר לו לשמרו מהזיק ולזה חייבנו בנזקין שיבא מבהמותינו עד שנשמרם וכן אש ובור מפני שהם ממעשה האדם ואפשר לו לשמרם עד שלא יבא מהם נזק. וכללו אילו הרינים מן חישור מה שאעיר עליו. וזה ששן ורגל ברשות הרבים פטור. שהוא עניין שאי אפש לשמרו ומה שיבא מהן מנזק ג"כ שם הוא מעט. ומי ששם דבר ברשות הרבים הוא שפשע בנפשו ונתן ממונו לאבוד. ואמנם יהיה חייב על השן והרגל בשדה הניזק. אמנם הזק הקרן והרוחה לו אשר אפשר לשמרו בכל מקום וא"א להולכים ברשות הרבים להשמר מן הנזק ההוא דינו בכל מקום אחד. ויש בו הפרש בין תם למועד. שאם יהיה המעשה ממי שלא הורגל בו יתחייב חצי נזק. ואם יהיה מעשה הנזק ממי שנמשך עליו ונודע בו יתחייב נזק שלם. ושם דמי העבד בכלל חצי נזק בן הורין בכלל. שאחה תמצא ערכי אדם שמרובה בהן ששים שקלים ורמי העבד כסף שלשים שקלים. והיות הבהמה נהרגת כשתדרוג אדם אינו לקחת דין ממנה כמו שירחיקו עלינו הצדוקים אבל הוא לקחת הדין מפעליה. ומפני זה נאסר ליהנות בבשרה מפני שיפליג בעל הבהמה לשמרה וידע שאם תתרוג גדול או קטון בן הורין או עבד יפסיד דמיה על כל פנים. ואם תהיה מועדת יתחייב כופר מיסף על אבדת דמי. והיא הסכה בעצמה בהרינת בהמה נרבעת מפני שיזהר בעל הבהמה בה וישמרה כשמרו אנשי ביתו שלא תעלם מעיניו. שחמלת בני אדם על ממונם כחמלתם על נפשם. וקצת בני אדם יגדיל ממונו על נפשו. אמנם להשוות ביניהם הוא על הרוב. ולקחת אותנו לעבדים ואת המורינו. וממה שכלל אותו זה הכלל עוד הוא הרינת הרודף. וזה הדין ר"ל שיהרג מי שישתדל לעשות התשא קודם שיעשהו אינו מותר כלל אלא בשני המינין האלו. והוא רודף אחר חברו להרגו. ורודף אחר ערות אדם לגלותה. להיותו עול שא"א לתקן מעותו אחר היותו. אמנם שאר העברות אשר בהן מיתת כ"ד כעבודה זרה ושבת אשר לא יזיק בהן לזולתו אבל הן רשות לא יהרג בהם על המחשבה עד שיעשה. וכבר נודע שאסור תאורה מפני החמדה והחמדה

מפני

קרקאש

פרק מ

פרק לט ולא יחסרו ממנו דין כלל. ר"ל שמי שיעשה איזה עול ראוי לרומו לת המחוייב לו לפי רשעו ולא יחסר לו לת המחוייב. לעשות לו כפי דינו כי הרחמנות על אלו העבריינים אכזריות: ומאמרו מי שיזדמן עושק לו עשוק. ר"ל שמדת אותם הסכלי' היא שמי שמעל לחבר מן הקיתה אחר פועל נכבד וטוב בין זה לחיים עושק ואותם ורשע לו מסיים עשוק מעונה כלא מעשה וזה טעות גמור כי החפלה על הרשעים אכזריות:

פרק מ ואחמנם להשוות על הרוב וכו' ר"ל קצת בני אדם יש שמחמונה חביבה עליהם יותר מנופש אחמנם להשוות ממונם לנופש ומיהיה בעיניהם זה שקול כזה והוא רוב בני אדם כלא ספק וזהו שאחר הפסוק ולקחת אותנו לעבדים ואת חמורינו: כמו שכתב הפי' כדבר רש"ל. ר"ל באמר לא רחיטוהו ופטרוהו כלא לוייה: ואכחנו לא נדע מי הרגו. רוצה לומר ולא הס דברי הזקנים: בהוקת בלות

פרק מ חו מוסכת מקם מהות פלו כמו כמקומות וכן לקו וכורו מרחוי כעבלו מיסחדים עד שלא יכלו מקם כוק כלל וזה מסך הרגל כרשות הרבים פטור מקעבי שהוא ענין אחר הספר לשמרו כי לכל יש רשות להמלך כרשות הרבים וג"כ מהכוק מיכלו מקם הוא מעם הכה

אותה התורה במקומות רבים וחברת כי עבד היית וגומר. מפני שפחד מן המדות המפורסמות לכל מי שגדל בעושר ובנחת. רצוני לומר הבעישה והגאוה ועזיבת הדעות האמיתיות. פן תאכל ושבעת. ואמר וישמן ישורון ויבעט וגומר. ומפני זאת הירא צוה במקרא בכורים בכל שנה לפניו יתעלה ולפני שכינתו. וכבר ידעת ג"כ חזק התורה לזכיר המכות שחלו על המצריים תמיד. למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים. ואמ' ולמען תספר באזני בנך ובן בנך וגומר. ובדין היה לעשות כן בזה הענין מפני שהם ענייניים שמאמתים הנבואה והגמול והענש א"כ כל מצוה שמביאה לזכרון דבר מן הנפלאות או להתמיד האמונה ההיא כבר נודע תועלתה. וכביאור אמר בנכור אדם ובכור בהמה ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו וגומר. על כן אני זובח ליי. ואמנם היות זה מיוחד בבקר וצאן וחמור הוא מבואר. שאו הם הבהמות הבייתות שמגדלים אותם בני אדם. והם הנמצאים ברוב המקומות וכל שכן בא"י וכל שכן אצל ישראל שאנחנו כולנו רועים אביתינו ואבות אבותינו רועי צאן היו עבדיך וגומר אמנם הסוסים והגמלים אינם נמצאים על הרוב ולא בכל מקום השתכל בשלל מדין לא תמצא בו מבעלי חיים רק בקר וצאן וחמור. כי מין החמור לבד הוא הכרחי לבני אדם כולם. וכל שכן למי שיש לו עסק בשדות וביערים ויהי לי שור וחמור. אך הגמלים והסוסים אינם נמצאים על הרוב אלא ביחידים בקצת מקומות אמנם עריפת פטר חמור הוא להיות זה מביא לפדותו בהכרח. ולזה נאמר מצות פדייה קודמת למצות עריפה. ואמנם כל המצות אשר ספרנום בהלכות שמיטה ויובל מהם לחמלה על בני אדם והרחבה לבני אדם כולם כמו שאמר ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל וגומר. ושתיסיף הארץ תבואתה ותתחזק בעמדה שמוטה. ומהם חנינה בעבדים ועניים כלומר השמטת כספים והשמטת עבדים. ומהן עיון בתקון הפרנסה והכלכלה על ההתמדה. והוא היות הארץ כולה שמורה לבעלים אי אפשר בה מכירה לצמיתות והארץ לא תמכר לצמיתות וישאר ממון האדם שמור עליו ועל יורשיו. הנה זכרתי סגרת כל מה שכולל אותו ספר זרעים מחבורינו. מלבד כלאי בהמה ויתבאר טעמו. וכן המצות אשר ספרנום בהלכות ערכין וחרמין כולם הולכים על דרך הצדקות. מדן מה שהוא לבדק הבית. ובכולן ג"כ יגיע לאדם מדת הנדיבות ושיבוז האדם לממון לכבוד השם ולא יקפוץ יד. כי רוב ההפסד הבא במדינות בין בני אדם אמנם הוא מפני החריצות על הממון והרבות ממנו ורוב התאוה להוסיף נכסים וכבוד. וכן כל המצות אשר ספרנום בהלכות מלוה ולוה תשתכל בהן אחת אחת תמצאם כולם חמלה על האביונים ורחמנות וחנינה עליהם. ושלא התבטל תועלת הכרחית במזון ר"ל שלא יחבל רחו' ורכב. וכן כל המצות אשר ספרנום בהלכות עבדים כולם המלה רחמנות וחנינה לאביונים. ומרוב הרחמנות יציאת עבר כנעני חפשי בחסרון אחד מאבריו שלא יתחברו בו העבודות והבטול ואפי' בהפלת שן כל שכן על זולת מהאברים. ואין מותר ג"כ להכותו אלא בשוט או בקנה וכיוצ' בו כמו שבארנו בשנה תורה. ועם זה כשירבה להכותו עד שימיר הו יהרג עליו כשאר בני אדם. ואמרו לא תסגיר עבד אל אדוניו. עם היותו רחמנות יש בזאת המצוה תועלת גדולה והוא שנרגהנו בזאת המדה הנכבדת. והוא שנעזור מי שיעזר בנו ונשמרהו ולא נסגירהו ביד מי שברח מלפניו. ולא די שתעזור מי שיעזר בך אלא שאתה חייב לעיין בתקיניו ותשיב לו ולא תכאיב לבבו בדברי. והוא אמרו יתעלה עמך ישב בקרבך במקום אשר יבחר בטוב לו לא תיגנו. ועיר שחייב זה הדין בפחו' שבבני אדם והוא העבד כ"ש אם יעזר בך איש נכבד שראוי לו. ונגד זה הענין ג"כ שהעיבר המעול כשיעזר בנו לא יעזר ולא ירוחם ולא יחסרו ממנו דין כלל. ואפילו בא להעזר בנכבד שבדברים והגדול שבהם והוא אמרו מעם מזבחי תקחנו למות. הנה זה בא להעזר בש"י ונתלה במה שהו' מיוחס לשמו ולא עזרו אבל צוה להסגירו ביד בעל הדין אשר ברח מלפניו. כ"ש מי שבא להושע באיש מבני אר שאין צריך להושיעו ולא לרחם עליו. שהרחמנות על העבריינים אכזריות הוא על כל הברואים. אלו הם המדות השוות בלא ספק אשר הם מכלל חוקים ומשפטים צדיקים. ולא כמדות הסכלים אשר יחשבו מעלו' שי שובח האיש בהן על עזרו ושמרו מי שיזדמן עושק או עשוק כמו שהוא מפורס בדבריהם ושיריהם. א"כ כל מצוה שבאה בזה הכלל מבוארת העלה גלוית התועלת:

פרק ארבעים

המצות אשר כללם הכלל החמישי. הם אשר ספרנום בספר נזיקין. והם כולם בהסרת העול ומניע ההזק. ולרוב האזהרה על מניעת ההזק חייב האד' בכל נזק שיבא ממונו אי מסבת פעולתו ממה שאפשר לו לשמרו מהזיק ולזה חייבנו בנזקין שיבא מבהמותינו עד שנשמרם וכן אש ובור מפני שהם ממעשה האדם ואפשר לו לשמרם עד שלא יבא מהם נזק. וכללו אילו הרינים מן חישור מה שאעיר עליו. וזה ששן ורגל ברשות הרבים פטור. שהוא עניין שאי אפש לשמרו ומה שיבא מהן מנזק ג"כ שם הוא מעט. ומי ששם דבר ברשות הרבים הוא שפשע בנפשו ונתן ממונו לאבוד. ואמנם יהיה חייב על השן והרגל בשדה הניזק. אמנם הזק הקרן והרוחה לו אשר אפשר לשמרו בכל מקום וא"א להולכים ברשות הרבים להשמר מן הנזק ההוא דינו בכל מקום אחד. ויש בו הפרש בין תם למועד. שאם יהיה המעשה ממי שלא הורגל בו יתחייב חצי נזק. ואם יהיה מעשה הנזק ממי שנמשך עליו ונודע בו יתחייב נזק שלם. ושם דמי העבד בכלל חצי נזק בן הורין בכלל. שאחה תמצא ערכי אדם שמרובה בהן ששים שקלים ורמי העבד כסף שלשים שקלים. והיות הבהמה נהרגת כשתדרוג אדם אינו לקחת דין ממנה כמו שירחיקו עלינו הצדוקים אבל הוא לקחת הדין מפעליה. ומפני זה נאסר ליהנות בבשרה מפני שיפליג בעל הבהמה לשמרה וידע שאם תתרוג גדול או קטון בן הורין או עבד יפסיד דמיה על כל פנים. ואם תהיה מועדת יתחייב כופר מיסף על אבדת דמי. והיא הסכה בעצמה בהרינת בהמה נרבעת מפני שיזהר בעל הבהמה בה וישמרה כשמרו אנשי ביתו שלא תעלם מעיניו. שחמלת בני אדם על ממונם כחמלתם על נפשם. וקצת בני אדם יגדיל ממונו על נפשו. אמנם להשוות ביניהם הוא על הרוב. ולקחת אותנו לעבדים ואת המורינו. וממה שכלל אותו זה הכלל עוד הוא הרינת הרודף. וזה הדין ר"ל שיהרג מי שישתדל לעשות התשא קודם שיעשהו אינו מותר כלל אלא בשני המינין האלו. והוא רודף אחר חברו להרגו. ורודף אחר ערות אדם לגלותה. להיותו עול שא"א לתקן מעותו אחר היותו. אמנם שאר העברות אשר בהן מיתת כ"ד כעבודה זרה ושבת אשר לא יזיק בהן לזולתו אבל הן רשות לא יהרג בהם על המחשבה עד שיעשה. וכבר נודע שאסור תאורה מפני החמדה והחמדה

מפני

בחתלאות ובדרמי. ר"ל בחתלאות וכעניינים דומי' להוכחת הדברים והם יהיו מוכיחות:

פרק מא

שם עונש כל חוטא. ר"ל שהם"י שם עונש כל חוטא כזולתו שיעשה לו כמו שעשה לזולתו שזה כשזה; בשיתנו עונשים הנה ממון. ר"ל

פרק מא

כשאחר הפסוק עין תחת עין שן תחת שן פי' ר"ל ואחר שהעבין הוא שיהלם דמי עינו ושנו ולמי הדברי הרב ז"ל שהוא כשהוא כי הוכחת הרב ליישב פשטי הפסוקים: יש לי במה שנא' בו בתלמוד דעת וכו' ר"ל אם נניח שיהי' הכוונת הפסוק כאחר פי' ר"ל ולא בו דמי עינו ושנו ואז הטעם שלתת בכאן לא יפגיע הנה עם כל זה יש לרב טעם למה הוצרך התורה שיהיה עונש ממון ואותה הטעם יפגיע בפגיעה פיוכ

מפני הגזל הנה בארוהו ז"ל. ואמנם השב אבידה העניין בו מבואר שעם היותו מצוה מעולה בתקון העניינים הוא נ"כ ממה שתועלתו חוזרת חלילה. שאם לא יחזיר אבדת זולתו לא יחזירו לו אבדתו. כמו שאת' אם לא תכבד הוריך לא יכבדוך בניך. וכמו זה הרבה. אמנם היות רוצח בשגגה גולה הוא להשקיט נפש גואל הדם עד שלא יראה מי שבאה התקלה הזאת על ידו. ותלה הזרתו במות האיש אשר הוא הנכבד שבבני אדם והאהוב לכל ישראל. שבזה תנוח דעת הגואל אשר נחרג קרובו. שזה עניין טביעי לאדם כל מי שתקראהו צרה כשתבא נ"כ לזולתו כיוצא בה או גדולה ממנה יסמא בזה על מקרהו ואין כבקרה מות בני אדם אצלנו יותר גדול ממיתת כהן גדול. ואמנם עגלה ערופה תועלת מבוארת. כי המביא אותה היא העיר הקרובה אל החלל ועל הרוב ההורג הוא ממנה וזקני העיר ההיא מעידים עליה השם שהם לא התרשלו בתקון הדרכים ובשמירתם ולתייר כל שואל דרך כמו שבא הפירוש בדברי רז"ל ולא נחרג זה מפני ששכחנו התקוני הכוללים ואנחנו לא נדע מי הרגו. וא"א על הרוב עם החקירה ויציאת הזקנים והעומדים ולקח העגלה שלא ירבו דברי בני אדם ואולי בפרסום העניין יודע ההורג ויאמר מי שידעו או שמע עניינו או רז"הו על זה אמתלאות פלוני הוא ההורג. כי אחר שיעמד אדם ויאמר ואפילו אשה פלוני הרגו לא תערף העגלה. וכבר נודע שמי שידע ההורג וישתוק ממנו וחם העידו השם על עצמם שלא ידעוהו יהי' בזה עזות גדולה ואשם גדול א"כ אפילו אשה אם תדעהו תאבר. ואחר שיודע הגיעה התועלת שאם לא יהרגוהו בית דין המלך יהרגהו שיש לו להרוג באמתלאות ובדרמי. ואם לא יהרגהו המלך גואל הדם יהרגהו ויערים עד שיתנכל עליו להרגו. הנה כבר התבאר שתועלת עגלה ערופה היא לפרסם ההורג. וחזק זה העניין בהיות המקום אשר תערף בו העגלה לא יעבד בו ולא יזרע לעולם. שבעל הארץ יעשה כל תחבולה ויחקר עד שיודע ההורג כדי שלא תערף העגלה ולא תאסר ארצו עליו לעולם:

פרק אחר וארבעים

המצוות אשר כלל אותם הכלל הששי. הם לקחת הדין מן החוטא. ותועלתם בכלל ידועה וכבר זכרנוה. ואמנם פרטיהם ודין כל חלק שבא בהם שמע אותם. שם עונש כל חוטא לזולתו בכל שיעשה בו כמו שעשה בשוה. אם הזיק בגוף יזיק כגופו ואם הזיק בממון יזיק בממונו. ויש לבעל הממון למחול ולהקל. אמנם ההורג לבד לחזק הטאתו אין מקילין לו כלל ולא ילקח ממנו כופר. ולארץ לא יכופר לדם אשר שופך בה כי אם בדם שופכו. ומפני זה אלו חיה הנהרג שעה אחת או ימים והוא מדבר דשכלו טוב ויאמר הניחו הורגי הנה מחלתי וסלחתי לו אין שומעים לו. אבל נפש כנפש בהכרח בחשוות הקטן לגדול והעבד לבן הורין והחכם לפכל. שאין בכל חטאת האדם יותר גדול מזה. ומי שחטר אבר יחוסר אבר. כאשר יתן מום באדם כן ינתן בו. ולא תטריד רעיונך בהיותינו עונשים הנה בממון. כי הכונה הנה לתת סבת הפסוקים ולא סבת דברי התלמוד. ועם כל זה יש לי במה שאמרו בו התלמוד דעת ישמע פנים בפנים. והמכות אשר א"א לעשות כיוצא בם בשוה דינם בתשלומין. רק שבתו יתן ורפא ירפא. ומי שהזיק בממון יזיק כממונו כשעור ההוא בשוה. אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים לרעהו. רוצה לומר הדבר אשר לקח ולקח ממנו כיוצא בו. ודע כי כל אשר יהיה מן העברה והחטא יותר נמצא ויותר קרוב להעשות ראוי שיהיה ענשו יותר קשה. כדי שימנעו ממנו. והענין שאינו נמצא רק מעט ענשו יותר קל. ומפני זה היה תשלומי גנב צאן כפל תשלומי שאר המטלטלים רוצה לומר תשלומי ארבעה ובהנאי שהוציאם מתחת ידו במכר או ששיחטם. מפני שמנהגם היא על הרוב תמיד להיותם בשדות וא"א לשמרם כמו ששומרים הדברים שבתוך המדינה ומפני זה מדרך הגנבים אותם שיסחרו למכרם עד שלא יודעו אתם. או לשחוט אותה בעבור שתשתנה צורתם. ומפני זה היה ענש העניין הנמצא יותר גדול ותשלומי גנבת הבקר הוסיף בו אחד מפני שגנבתן קלה יותר כי הצאן ירעו מקובצים ואפשר לרועה לשומרם ויותר מזה שאיפשר לגנבם הוא בלילה. אמנם הבקר ירעו מפוזרים מאד כבר נזכר זה בספר העברה הנבטיה ואי אפשר לרועה לשומרם ותרבה בהם הגנבה. וכן דין עדים זוממים שיעשה בהם כמו שחשבו לעשותו בשוה. אם חשבו להרוג ידרגו אם חשבו להכו' יוכו אם חשבו לחייב ממון יחויבו ממון בשוה. הכוונה בכל זה להשוות העונש והעברה. וזהו דעניין היות המשפטים צדיקים נ"כ. ואמנם היות הגזלן לא יחויב לשלם דבר נוסף על צד הקנס. שהחומש אינו רק לכפרה על שבועת השקר אבל על גזלתו אינו מוסיף כלום. הוא מפני מיעוט מציאות הגזל. שגזק הגנבה יותר נמצא מן הגזל. שר גנבה אפשר בכל מקום והגזל א"א בתוך המדינה כי אם בקושי. ועוד שרגנבה אפשר בדברים הגלויים ובדברים הבוצנעים והגזל א"א אלא בגלוי. ואפשר לארם להשמר מן הגזלן ולעמוד כנגדו וא"א כן עם הגנב. ועוד שהגזלן ידוע ויבוקש וישתדלו להוציא מידו מה שלקח והגנב אינו ידוע. ומפני אלו הסבות כלם חייבו הגנב קנס ולא חייבו הגזלן קנס.

הקדמה דע שגודל העונש וחזק צערו וקטנותו וקלות סבלו יהיה בבחינת ארבעה דברים. דראשון גודל הרשע שיבא מהם הפסד גדול עונשם גדול והמעשים שהפסדם מועט עונשם מועט. והשני רוב המצאו. שהדבר שהוא נמצא

הנה יתבאר כזה הפרק ג' הדברים גדולי הערך למה רוצה אחר אחרינו לחרגו או אחר נערה מאורסה לכל ענין יהרג ולא במקום כן בסתלת אף שיהיו אמורות מאו וסוד למה הורג בשגגה יהיה גולה עד מות הכ"ג ויסוד עגל ערופה: והוא מנה אחד יותר גדול מע"ז כי מי שעורג נפש עובדו בכ"ת למה שהתיסים הענידי' לנ"ת מקמנו יהיו מיפסדים שיהיו בכ"ת ומי שיתוסר אחר יפוסר אבר כאחר יתן מום כאחד כן יכתן בו ולא תעריך רעיונך בהיותנו עונשים סבה בממון כאחרים ענין תחת ענין ממון כי הכוונה כלה לתת סבת הפסוקים לא סבת דברי התלמוד והפסוק לומר כאחר יכתן מום כאחד כן יכתן בו וא"כ א"א שיהיה ממון ואם כל זה יש לבו בתמה שנא' בו בתלמוד דעת תשמע פנים בפנים והראיון בו כי אם כנים שיהי' כוונת הפסוק כמו שפי' ז"ל יש לרב טעם למה הוצרך התורה שיהיה עונש ממון ואותו הטעם ישמע פנים בפנים כי אחרותו לאחרו לאמרו בכלון אמר החכם רבי משה הנרבוני ז"ל יש לי בתמה שנאחר בתלמוד וכו' רצה בו הרב שאף בדברי התלמוד יש לו דעת שלא יחלק על מ"ש הפסוק וכפי מה שפי' רשיו שפי' שחוסר אחר יתום. אחר וכתו שברת אחרת מיוסר המשפט זה שהם אחרו עין תחת עין אחר אחרו שן תחת שן אמנם מ"ל עין תחת עין ושן ע"ן וכפם תחת עין ר"ל בזה שהעין תחת עין אחר יתנו הדין אבל לא עין וכפם תחת עין אבל יעקרוהו בענין שלא יהרגוהו ואם ח"ו ככה יתוממון ולכנה הם לא קוירו אלא שלא יהי' עין וכפם תחת עין לא שלא יהי' עין תחת עין אם חפצו' כפי אומדן הנפש כבר יתפרנס ממנו המו' הכה זה הסכם עבר ולא בלו למנוע מלחת מום כאחר נתני חלא ר"ל נודע שיעמוד כי כידלי כפי מולתי וכבין נוסו ומזנו ומם שדיקה לזה זנו מה שנ"ל כזה כפי דעת הרב ומאחר התלמוד כפי מדמתיו ע"כ

דברי החכם הנזכר:

אמר שם טוב לדעתי מה שכיון הרב בהאמרו תשמעו פנים בפנים ח"ל לפסינו על דרך האמת חלא על דר הנבואה ואיפשר נ"כ שבאמר ע"ל באומרו כי מה שיכון הרב כי אם הענוה הנזק ובאה מי שאחר אבר עשהו כמרד וכמעל. וכמרמה כן בחוי מעשה בו אבל מי שעשהו פתאום וכעבע או בשונג נמור אין ראוי לעשות לו כאחר עשה או לבד העשה בשונג ישער כמעון אבל אחר הדברים כאחר עשו כן יעשה לכם הה עדון הוסר והמשפט ומ"ש חכמים אתה אומר הוא ע"כ הדרש והדרשה תדרש לשנות אבל כאחר הדברים כאחר עשה כן יעשה לו אם יותר כלון מאה שאחר החכם הנזכר והמלה תכלית המלה מאמר הרב שאמר כי כוונתו היתה לתת סבת הפסוקים לא סבת מה שנאמר בתלמוד כי הפסוקים חיכם המיתיים לא בכל אלא בחלק חלא כפי הקבלם מקבלו דבותינו וכתוב אם שפירשו רבותינו בתלמוד ואם הרב למדנו שאם מלך המשיח יבא ויאמר שפי' הכתוב כפי פשוטו עין תחת עין אמם חייב מיתה לאם שאות סותר את כל התלמוד ולא ידעתי אנה פנה רבינו ומרינו כי לא נקבלמנו ואם יכפר בעדו ובעדינו וכאמר לאם שהיינו בו: והמכות שא"א לעשות כיוצא מהכסבות דיני בתשלומין כמו שאחר רק שבתו יתן ורפא ירפא ומי שגזק בממון יזיקבממון וכשעור ההוא בשוה מעלת

ולא תשריד רשיוני בשיוקינו עונשים כנה בחתון אחרו בכוקי כפ' אחובל כי אחרו עין עחת עין רוצה בו פיסחו שיהיו אלא מיתן ממון למי שיהיו וכן בכל הדברים ואם לעמר בלא יוכלו לעשות לחזק בכוון כמו שעשה לחבירו ואם חקר אל תבירו אז רגלו אפשר בשוקקו הבר בחוק אחרו בחקו אז לחמלם אז לעשות ויאיסו הסיוק ויקר אז הנאר שאחקבו בדרך מיוחות וכן בבבכו על שיבו ואחר אחר לחוקו מ"ל מישעה כ"ו זה לחוק ואחוק כך אמר מישבם לחר בוקו ואר"ם ר"ל בתן שעם הפסוקים מיוחים אם מיוחים עשוכם פוה בפוה זה אם יוה עוסם אפשר לבד פי' בשחבל מחלב בבכוות ואות אוכו יולע ם אור בחבלן קוה קרוב לחזיל: פרק מא

מעלת

נמצא יותר ראוי שימנע בענש חזק אמנם מדה שימצא מעט במעט מן הענש עם מיעוט המצאו מספיק במניעתו • והשלישי רוב החסתה בדבר • שהענין שהאד׳ נסת׳ בו יותר להיות התאוה מביאה אליו מאד או לרוב ההרגל או שיש בהנאתו צער גדול בידוע שלא ימנע ממנו אלא על יראת דבר גדול • והרביעי קלות עשות המעשה ההוא בהסתר ובהעלם בענין שלא ירגיש בו זולתו כי מניעת זה אי אפשר אלא ביראת ענש גדול וחזק ואחר זאת ההקדמה רע שסדר הענש בדברי התורה ארבע מעלות • מעלת חיוב מיתת ב״ד • ומעלת חיוב כרת עם האמונה שזה החטא מן החטאים הגדולים • ומעלת חיוב מלקות • והוא ההכאה ברצועה ולא יאמן בחטא ההוא שהוא מן החטאים הגדולים אבל הוא לאו לבד או מיתה בידי שמים • ומעלת לא תעשה שאין בה מלקות והיא כל לאו שאין בו מעשה • חוץ מנשבע (ומסור) בעבור מה שהוא חייב להאמינו מהגדלת השם יתעלה • ומסור • שלא יביא זה לבזות בקרבנות המיוחסות לשם יתעלה • ומקלל את חבירו בשם • להיות הזק הקללה לחמון יותר גדולה מהזק שנופל בגוף • וזולת אלו מלאוין שאין בהן מעשה ההפסר שבא מאתם הוא מעט ואי אפשר ג״כ להשמר ממנו מפני שהם דברים לבד • ואלו היה בו מלקות לא היה נמלט אדם מהכאת גבו כל השנה • ולא יצויר בהם ההתראה ג״כ • ובמספר ההכאות ג״כ יש חכמה • מפני שיש לתכליתם קצבה • ולאנשים אין קצבה • כי לא יכו כל איש אלא בשיעור סבלו ותכלית ההכאה ארבעים ואפילו סובל מאה • אמנם חיוב מיתות ב״ד לא תמצא אותו בדבר מן המאכלות האסורות • מפני שאין בהם הפסד גדול ואין האדם ניסת בהן מאד כאשר הם נסתים בהנאת המשגל • ובקצת המלאכות כרת • כדם • לרוב תאותם וזריזותם לאכלו בזמן ההוא לשין ממינו עבודה זרה כמו שהתבאר בשמטם • ומפני זה בא בו זה החזוק הגדול • וכן בחלב יש בו כרת • למה שיהנו בו בני אדם וכבר בכד בו הקרבן להגדילו • וכן הכרת בחמץ הפסח • ואוכל ביום הצום • למה שיש בו מן הצער • ולפה שמביא אליו מן האמונה שדם מעשים יחזקו דעות שהם פנות התורה • ר״ל יציאת מצרים ונפלאותיה • ואמונת התשובה כי ביום הזה יכפר עליכם וגו׳ • וכן חייב כרת • בנותר • ופגול • ולשמא שאכל קדש • כמו שחייב באכילת החלב הכונה להגדיל ענין הקרבן כמו שיתבאר • אבל מיתת בית דין תמצאה בענייניים הגדולים אם בהספר אמונה או בהחטא גדול • ר״ל • כע״ז וגילוי עריות • ושפיכת דמים • וכל מה שמביא לזה • ובשבת להיותו מקיים אמונת חדוש העולם • ובנביא השקר • וזקן ממרה • לרוב ההפסד הבא מהם • ומכה אביו ואמו ומקלל אביו לרוב הענות שיש בו והיותו מפסיד סדר הבית אשר הוא החלק הראשון מן המדינה • אבל בן סורר ומורה • הוא בעבור מה שיגיע אליו מעניינו מפני שהוא עתיד להרוג על כל פנים • וגיגב נפש מפני שהוא מביא אותו להריגה • וכן חבא במחתרת אמנם הכנים עצמו להרוג כמו שבארו ז״ל • ואלו השלשה רצוני לומר בן סורר ומורה • וגונב נפש ומכרו • וחבא במחתרת • בידוע שהם שופכי דמים בסוף • לא תמצא מיתת בית דין בדבר אחר אלא באלו הדברים הגדולים • ולא כל העריות במיתת ב״ד אלא מה שהוא מהן יותר קל להעשות ויותר נמצא ויותר מגונה ומביער ומה שהאדם ניסת אליו יותר • ומה שאינו כן הוא בכרת לבד • ולא כל מיני ע״ז ג״כ במיתת בית דין אלא עקרי עבדתה • כמתפלל לה • ומתנבא בשמה • ומעביר באש • וארוב • וידעוני • ומכשף • ומבואר הוא שאחר שאי אפשר מבלתי עונשים ומשפטים • שא״א אם כן מבלתי העמיד שופטים מפוזרים בכל עיר ועיר • וא״א מבלתי ערים • וא״א מבלתי פלך • שיפחדו ויראו ממנו וימנע במינים רבים מן המניעה ויחזק יד השופטים ויסמך אותם • הנה בארתי סכת כל המצות אשר ספרנום בספר שופטים • וצריך שנתעורר על מעט מהם שנזכרו שם לפי ענין זה המאמר • מזה מה שנתלה בזקן ממרא אומר • כי כאשר ירע השם יתעלה שמשפטי זאת התורה יצטרכו בכל זמן לפי התחלף המקומות והחדושים ולפי הנראה מן הענייניים להוסיף על קצתם ולגרוע מקצתם הזהיר מן המגרעות • ואמר לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו כי היה זה מביא להפסד סדרי התורה ולהאמין בה שאינה מאת השם • והיותר ג״כ להחכמי כל דור רצוני לומר בית דין הגדול לעשות סייגים כדי לקיים משפטי התורה האלו בענייניים שיהדשום לשמור התורה וישאירו הסייגים ההם קיימים לנצח • כמ״ש ועשו סייג לתורה • וכן הותר להם ג״כ לבטל קצת מעשה התורה ולהתיר קצת הנזהר ממנו לפי ענין אחר ולפי מאורע אחר • אבל לא יעמידוהו לדורות כמו שביארנו (בסדר פי׳ המשנה) בהוראת שעה ובזאת ההנהגה תחמיד התורה אחת ויתנהג כל זמן ובכל מאורע כפי הצריך לו • ולו היה זה הענין החלקי נמסר לכל אחד מן החכמים היו בני אדם נפסדים לרוב המחלוקת והסתכבות הדעות • והזהיר יתעלה שלא יעשו זה שאר החכמים אלא ב״ד גדול לבד וצוה להרוג מי שיחלוק עליהם • שאם יחלוק עליהם כל מעיין בשלה הכונה המכוונת ובשלה התועלת • ודע שמעשי העבירות יחלק לד׳ חלקים האחד מהם האנוס • השני השוגג • הג׳ המזיד • הרביעי העושה ביד רמה • אמנם האונס כבר נאמר בו שלא יענש ואין עליו חטא בלל אמר יתעלה ולנערה לא תעשה דבר אין לנערה חטא מות • ואמנם השוגג יש בו חטא כי אלו הפלגו להתישב ולהזהר לא באה שגגה לידו אלא שלא יענש כלל ואמנם צריך כפרה ומפני זה מביא קרבן • והלקה התורה בו בין יחוד הדיוט למלך וכהן גדול או מורה הלכה • ולמדנו מזה שכל עושה או מורה הלכה לפי השתכלותו אם לא יהיה בית דין הגדול או כהן גדול הוא מכת המזיד ואינו נמנה בכלל השוגגים ומפני זה יהרג זקן ממרא ואף על פי שעשה והורה לפי ראות עיניו • אבל ב״ד הגדול יש להם להורות כפי ראות עיניהם ואם טעו נעשו שוגגים כמו שאמר ית׳ • ואם כל עדת ישראל ישגו וגו׳ • ומפני זה העקר אמרו רבותינו ז״ל שגגת תלמוד עולה זדון • ר״ל כי המקצר בחכמה ויורה ויעשה כפי קצורו אמנם הוא כמזיד • שאין דין מי שאכל חתיכת חלב הכליות והוא חושב שהוא חלב האליה כמי שאכל חלב הכליו והוא יודע שחלב הכליות הוא לא שאינו יודע שחלב הכליות הוא מן החלב האסור • שזה אע״פ שמקריב קרבן הוא קרוב למזיד • זה אם הוא עושה מעשה לבד • אבל המורה הלכה לפי השתכלותו הוא מזיד בלי ספק • שלא נצל הכתוב בחטא ההוראה כשענה שנגה אלא לב״ד הגדול לבד • אבל המזיד יתחייב הדין הכתוב • או מיתת ב״ד • או מלקות • או מכת מרדות על לאוין שאין לוקין עליה • או חיוב ממון • אבל העבירות ההם שהשוה בהן בין שוגג למזיד הוא לרוב המצאם בקלות • להיותן דברים בעלמא שאין בהן מעשה • ר״ל שבועת הדעות • ושבועת הפקדון • וכן שפחה חרופה יקל עניינה לרוב מציאותן • מפני שהיא משולחת בהפקר • שאינה לא שפחה גמורה ולא בת חורין גמורה ולא אשת איש גמורה כמו שבארה הקבלה בפירוש זאת המצוה • אבל העושה ביד רמה הוא המזיד שיעיז פניו ויעבור כפר הסיא שזה אינו עומד לתאכון לבד ולא לעשות מה שמנעה התורה לעשותו לרוע מדותיו לבד אבל לחלוק על התורה ולעמוד כנגדה מפני זה אמר • את יי׳ הוא מגדף • והוא יהרג בלא ספק • ולא יעשה זה אלא מי שיעלה בלבו דעת אחרת לחלוק בו על התורה • ומפני זה בא הפירוש המקובל בע״ז הכתוב מדבר מפני שהוא חולק על פנות התורה • כי לא עבד אדם כוכב כלל אלא מי שהאמין בו הקדמות כמו שבארנו בחבורינו פעמים • וכן הוא הדין אצלי בכל עבדה שיראה ממנה סתירת התורה או המחלוקת כנגדה • ואפי׳ אבל אדם מישראל בשר בחלב או לבש שעטנז • או הקיף פאת הראש • לבזיון התורה מפני דעת שית׳ אמר ממנו שאינו מאמין שזאת התורה אמת • הוא אצלי הנאמר עליו את יי׳ הוא מגדף ויהרג מיתת כפירה לא מיתת ענש כאנשי עיר הנדחת שיהרגו

מיתת כופרים

לא

מפלגת חיוב מיתות ב״ד וזה הענין הוא מיתון לחטאים הגדולים חוץ מנשבע למה שחייב להחמיר בהגדלת • הש״ית ומפני זה לא החזיק הגדול ואמר רק חזק לבלתי אכול הדם • ואמר׳ כרת ועלה בידך תלו העקרים והחמת כי הם עקרים גדולים והם לחית תוך לרחמי חודשים ; פר׳ מנ

חיוב כרת והוא ההכלה הרצועה • ר״ל כי כל עובר על כרת חייב מלקות וזולת העונש כרת שיש עליו ; כי לא עבד הדם כוכב אלא מי שהאמין בו הקדמות ר״ל כי מי שעובד הכוכב מאמין שהשם ית׳ רוח בגלגל וה״כ יתחייב מזה קדמות העולם וכמ״ש הרב בפר׳ ל״ט זה לשון ומזה נחמיר הלחה כלם קדמות העולם שהמים הנלם הוא הלוה ; פרק מ״ב

פרק מב וכעל סמון הוא הגוזל לותו חייב ככל ר"ל שכל האוכלין חייב שואל חזן ומית' תחמת מלאכה לו כבלין עמו במלאכת ומפטור ככל: למחר שכרם. ר"ל אלא לילין פעולת שכיר: ושלא יוכו לותם. ר"ל כתחרו לא תעשוקו שכר שכיר: ואחרי הבהמה מלאכול ר"ל כמחאר לא תחסום שור בדישו: אמר הכבוד. ר"ל והוא שלמה בספר משלי:

פרק מג טעמו מפורסם ר"ל והוא לתקות בנפשו תקונת החדוש: כבר נודע קה שבו מן הטבחה. ר"ל ויש בו טעם אחר והוא שיהיה הלדם שביעית חייב בה בטבחה וילמוד בתורה

שם טוב

לא מיתת עונש ולזה ממונם בשרפה ואינו ליורשיהם כשאר הרוגי בית דין. וכן אני אומר בעדה מישר שזדו לעבור על אי זו מצוה שתהיה ועשו אותה ביד רמה יהרגו כולם. וראיה לדבר עניין בני גד ובני ראובן שבא בהם ואמר כל העדה לעלות עליהם לצבא ואחר כן באר להם בשעת ההתראה שהם כבר כפרו בהסכים על העבור ההיא וכפרו בתורה כלה. והוא אמרם להם לשוב היום מאחרי יי'. והשיבו הם גם כן אם במרד וגו'. והעלה בידך אלו העקרים גם כן בענשים. וממדה שכלל אותו גם כן ספר שופטים למחות את זכר עמלק. שכמו שיענש האדם האחד ראוי שתענש המשפחה האחת או האומה האחת. בעבור שישמעו שאר המשפחות ויראו ולא ירגילו בהפסד כי יאמרו שמא ייעשה בנו מה שנעשה בבני פלוני. עד שאם יולד בהם איש רע מפסיד אשר לא יחוש לרעת נפשו ולא יסתכל בריב שיעשהו לא יכוז עוזר ממשפחתו שיעזרהו על דעותיו שירצ לעשותם עמלק אשר התחיל להלחם בסיף אמר למחות זכרו בסיף ועמון ומואב שעשו מה שעשו דרך כילות ונרמו חזק בערמה נענשו להרהיקם מן החתון ושיתרחק האדם מאהבתם לא דבר אחר. כל אלו העניני שיעור אלהי לענשין שלא יהיה בו לא תוספת ולא הסרון אלא כמו שבאר יתע כדי רשעתו. וממה שכלל אותו זה הספר התקנת יד ויתד. כי מבונת זאת התורה כמו שהודעתיך הנקיון והזהר מן הכלכוכין והמאוסין ושלא יהיה האדם בבהמות. ובזאת הבונה גם כן הזוק האמנת הנלחמים באילו המעשים שהשכינה שורה ביניהם כמו שאמר בסבת זה. כי יי' אלהיך מתהלך בקרב מחניך. לבתיה. וצונו ית' בפעולות שיזכירו אותנו שהשכינה שורה בתוכנו מפני שנגצל מן המעשים הם ואמר והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר. עד שבעל קרי צוה להוציאו מן המחנה עד שיערוב שמשו ואחר יבא אל המחנה. עד שיהיה בלב כל אדם שהמחנה במקדש יי' ושאינו במחנות הגוים להפסד ולעברירות והזיק זולתם וקחת ממונם לא לדבר אחר אבל כונתינו אנחנו הישיר בני אדם לעבדת השם וסדר ענינידם. כבר הודעתיך שאני אמנם אתן סבת הנראה מן הכתוב. וממה שכלל אותו גם כן זה הספר דין אשת יפת תאר. וידעת אמרם לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע. ועם זה יש בכלל זאת המצוה מן המדות הטובות שצריך שיתנהגו בהם החשובים מה שאעיר עליו. כמו שלבעלי עליו ולא יוכל לסבול ולכוף את יצרו. צריך שייהדנה בחקים נסתר. והוא אמרו אל תיך בית(ך. ואין מותר לו שילחצנה במלחמה. כמו שבארו שם שאין מות לביעלה פעם שניה עד שינוח אבלה ות שקיט דאגתה. ואין מונעין אותה מהתאבל ומן הבכי ולא מהמנע מן הרחיצ כמו שכתו' ובכת' את אביה ואת אמה. כי לבעלי האבל מנוחה בבכייה ועוררם אבלים עד שיהלשו כחות הנופים מסבול המקרה ההיא הנפשי. כמו שלבעלי השמחה מנוחה בשמיני השחוק. ומפני זה חמלה התורה עליה ושם הרשות בידה מכל זה עד שתלאה מן הבכי ומן האבל. וכבר ידעת שהו' ביעלה בניותה. וכן כל השלשים יום תחזיק בתורתה בפרהס ואפי' בע' ולא יחלקו עליה באמונה עד הזמן ההוא. ועם זה אם לאו שיבנה אל חקי התורה לא תמבר ולא יעבר בה. (הנה שמרה התורה) קרבת המשגל ואע' פ שהיא בקצת מדרי ר' ל היותה אז גייה ועם זה אמר. לא תתעמר בה תחת אשר עניתה. הנה התבאר מה שבאלה המצות מן המדות הטובות והתבארו סבות כל מצות זה הספר:

פרק שנים וארבעים

המצות אשר כלל אותם הכלל השביעי. והם דיני ממונות אשר ספרנם בקצת ספר המשפטים וקצת ספר קניין. וסבתם מבוארת. וזה שהם שיעור משפטי יישר בעסקי הנהיגי בני אדם בהכרח. ושיעזרו העוסקים זה את זה להועיל כל אחד את חבירו. וזה שהם שיעור בעסקי הוא הסרויה מכל צד. תחלת זה שלא יהי' שום אונאה במכר אלא הריוח הנהוג הידוע. והניח בהם תנאים שיתקיים בהם המכר. והזהיר אפילו מאונאת דבריים כמו שנזדע. ואחר כך דין ארבעה שומרים. ואפני הישר בו מבואר. והוא ששומר חנם. שאין תועלת לו כלל בזה הענין ואמנם הוא נגמל חסד הוא פטור מן הכל. וכל נזק שיארע הוא מכים בעל הממון. ושואל. שהתועלת כולה שלו ובעל הממון הוא הגומל אותו חייב בכל. וכל הנזקים המתחדשים הוא מכים השומר. אבל נושא שכר. והשוכר. כל א' משניהם רצוני לומר השומר ובעל הממון משתתפי בתועלת. ולזה נחלקו הנזקים בין שניהם. מה שיבא מנזק מפני מעוט השמירה הוא מכים השומר. והוא גניבה ואבידה. כי הגנבה והאבדה באה מפני שלא שמר שמירה מועלת. והנזקים שאין תחבולה למונעם והוא שבורה ושבייה ומתה. הם מכים בעל הממון. ואחר כן הפליג בחמלת השכירי לעוניים. ואמר לשחר שכרם ושלא יגזו אותם בדבר מדינם. ר"ל שיתנהן לו כפי עבודתו. ומן הרחמנות עליו שלא ימנע ואפי' הבהמה מלאכול ממה שהם עושי' בו מן המזונות כפי משפטי זאת המצוה. ומדיני ממונות גם כן הירושות. והם מדה מעולה רצוני לומר שלא אדם והוא הקרוב לו יותר לשארו הקרוב אליו ממשפחתו. וכבר באר שהבנק דם ואח"כ הכת ואח"כ האח ואחר כן אתי אביו). כמו שהוא ידוע. ויבכר הגדול שבבניו מפני שארבתי קודמת ולא ימשך אחר תאותו. לא יוכל לבכר את בן האהובה וגו'. וזאת המדה תשמרה ותחזקה זאת התורה הישרה מאד ר"ל נשיאת פני הקרובים והטיב להם כמו שאמר הנביא ועוכר שארו אמרי. ודברי התורה בצדקית לאחיך לעניך וגו'. והחכמים ז"ל משבחים מאד מדות האדם שיהיה מקרב את קרוביו וינשא את בת אחותו וכבר הודיעתנו התורה בזאת המדה הפלגה גדולה מאד. והוא שהאדם צריך לישא פנים לקרוביו ולקרב מאד כל מי שיש לו עמו אחוה ואפי' הטא לו והמסי. ואפי' היה הקרוב ההוא בחכלית ההפסד אי אפשר צרה ואע"פ שהרע לך אחר כן צריך שתזכור לו מה שקדם אמ' יתעלה לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו וכבר התפרסם ריב מה שהרעו אותנו המצריים אחר כן ראה כמה מדות טובות למדנו מאלו המצוות ושני אלו אינם מזה הכלל השביעי אבל מפני נשיאת פני הקרובים בירושות התגלגל בנו המאמר למצרי ואדומי:

פרק שלשה וארבעים

המצות אשר כלל אותם הכלל השמיני הם אשר ספרנם בספר זמנים וסבת כולם מבוארת בתורה מלבד מעט אמנם עניין השבת וחטורה שלא ימלט ממנו קטן וגדול עם מה שמתמיד ומקים הדעת הנכבד מאד לדורות והיא האמונה בחדוש העולם: ועניין צום כיפור גם כן סבתו מבוארת שהוא נותן דעת התשובה והוא היום שירד בו אדון הנביאים בלוחות שניות ובשרם בכלי הת הטא הגדול והיה היום ההוא לנצח יום תשובה ועבודה גמורה ולזה נאסרה בו כל הנאה גשמית וכל טורח ותועלת הגוף רוצה לומר המלאכות (אין עושים בו רק הרוחים רצוני לומר שיורה בחטאיו וישוב מהם אבל הימים הטובים הם כלם לשמחה ולקבוצים שיש להם הנאה שבני אדם צריכים אליהם ברוב ויש מהם תועלת גם כן בעניין האהב שצרי שתהיה בין בני אדם בקבוצים המדיניים ויחוד הימים ההם

שם טוב

פרק מג ועניין צום כפור סבתו מבואר שהו' נותן דעת בתשובה וכבר התבאר שהוא הכרחי בתשובה לקיו' נפשותינו ולקיום העול' והתורה שעור שכלי והנהגת הפ"י אחר מזון האכל לכל בעל שכל מהנגתו יחוייב

קרקאש

פרק מג בין היום כשחשי והחדש הירחי פי"ר' לגו כי לקיום החדש הירחי בחלק לפנישיות ולקיום הפשם מוסל קחלת היום לאמון ואחר חלוקם מפנעה לפנעה כבל יום ראמון • כי אחר כי חשבון הפנעה מונם חלם הירח ובל בחשם פס' מבושות בקיום • מי אחר וכוה הפכון כי החדש הירחי ר"ל סנוב הירח לנגלל המלנה ומזנו אל הכוקדה מהחל לפנוב מחנה • יהיה בל ר"ל ימים ח' שעות וח"ל ראמונים ויום שמחתי ומוש הפנע הירח לשחם והקדקה בו אחר הקפקה יהיה בעת מוב מרכז נגלל הקפע הירח לגוכ רום נגלל הילבה הנוכה ומכולל לפרם מבקפע הלבבה ומפמם ומרוח על אחל פוגע בחכולו בחקום אחל קבלה בפנישות מבוא לאמון מעת המולל הוא בדוגע נגלגל ומבוא

שהנהגתו תהיה הנהגתו שלמה והרגון כזה שהאדם אם שאינו בעל טבעי טבעי שיהיה לו תדות מקולות ומקבלות מכלות כי פעמים תהיה בעל מחשבה והסתכלות להשלים ומה שחסר הטבע בה בתורה החלמית ומשלמת הסכל בבחינת הדעות המתיות ליתקות בדרך קבלה מעשית חל מקולות הנדות תאר כם יגיע חל המעלות הסכלות • לתמנה מקולות אופר

ההם ישו לו סבה • פסח • ענייני מפורסם • והיותו שבעה ימים • מפני שהקף השבעה ימים הוא הקף בינוני בין היום השמשי והחדש הירחי • וכבר ידעת שלזה ההקף מבוא גדול בעניינים הטבעיים • וכן הוא עוד בעניינים התוריים • כי התור' תתדמה בטבע תמיד ותשלים הענייניים הטבעיים על צד אחד • כי הטבע אינו בעל מחשבה והשתכלות • והתורה שיעור והנהגת השם שתנן השכל לכל בעל שכל • ואין זה כונת הפרק ונשיב למה שאנחנו עתה בו • ושבועות • הוא יום מתן תורה • ולהגדיל היום ההוא נמנו הימים מן המועד הראשון אליו כמי שממתין בי הנאמן ש"ב אוהב • שהוא מונה היום ונם השעורת וזאת הי' סכת ספירת העומר מיום צאתנו ממצרים עד יום מתן תורה שהוא היה הכונה והתכלית ביציאתם באמרו • ואביא אתכם אלי • ולא היה המראה גדול ההוא אלא יום אחד • כן זכרונו בכל שנה יום אחד • אבל אכילת מצה אלו היה יום אחד לא היינו מ"נישים בו ולא היה מתבאר עניינו • כי הרבה פעמי' יאכל האדם מין אחד מן המאכלים שני ימים או שלשה • ואמנ' יתבאר עניינו ויתפרס' בהתמיד אכילתו היקף שלם • כן ראש השנה יום אחד • מפני שהוא יום תשובה הוא והערורה בני אדם משכחתם • ומפני זה יתקע בו בשופר כמו שבארנו במשנה תורה • וכאלו הוא הצעה ופתיחה ליום הצום כמו שהוא מפורסם בקבלת האומה מעניין עשרת ימים שבין ר"ה ליום הכיפורים • ואמנם סכות • אשר הכונה בו הששון והשמחה • הוא שבעת ימים מפני שיתפרסם הענין • והיותו בזה הפרק הנה כארה התורה סבתו • באספך מן השדה • ר"ל עת המניחה והפנאי מן העסקים ההכרחיים • ובכבר זכר ארסטו' במאמר התשיעי מספר המדות שכן היה הענין מפורסם באומות מקדם • אמר בזה הלשון הקרבנות הקדומים והקבוצי' היו אחרי אסוף התביאות והפירות כאלו היו הקרבנות מפני הרוחה זהו לשונו • ועוד שישיבת הסוכה בעת ההיא אפשר לסבלה • אין חום גדול ולא (מטר מצער). ושני המועדים הללו • רוצה לומר • סוכות • ופסח • מלמדים דעות ומדות • אמנ' הדעת בפסח • הזכרת אותות מצרים והתמדתם לדורות • אמנם הדעת בסוכות • להתמיד זכר אותות המדבר לדורות • אמנם המדות • הוא שיהיה האדם זוכר ימי הדעה בימי הטובה בעבור שיברכה להודות לשם ושילמוד מדת ענוה ושפלות • יאבל מצה ומרור בפסח לזכור מה שאירע לנו • וכן יצא מן הבתים לשכון בסכות כמו שיעשו השרויים בצער שוכני המדברות • לזכור שכן היה ענייננו בתחלה • כי בסכות הושבתי את בני ישראל ונו' • ונעתקנו מן הענין ההוא לשכון בבתים המצויירים במקום הטוב שבארץ והשמן שבה בחסד השם וביעודיו לאבותינו • בעבור שהיו אנשים שלמים בדעותם ומדותם • ר"ל אברהם יצחק ויעקב • שזה ג"כ היא ממה שהתורה תלויה עליו ר"ל שכל טוב שהטיב השם לנו ויטיב אמנ' הוא בזכות אברהם יצחק ויעקב אבותינו • מפני ששמרו דרך יי לעשות צדקה ומשפט • אבל צאתנו מסכות למועד שני ר"ל שמיני הג העצרת • הוא להשלים בו מן השמחות מה שאי אפשר לעשותו בסכות אלא בבתים הרחבים ובבנייניים • אמנם ארבעה מינים שבלולב כבר זכרו ז"ל בו קצת סבה על צד הדרשות שדרכם ידוע למי שהבין דרכיהם). וזה שהם אצלם כדמות מליצת השיר • לא שהדבר ההוא הוא ענייו הפסוק ההוא • ונחלקו בני אדם בדרשות לשני חלקים • החלק האחד • ידמה שהם אמרום על צד באור ענין הפסוק ההוא • והחלק השני • היא מבוה אותם ויהשבם לשחוק אחר שהוא מבואר ונגלה שאין זה ענין הפסוק • והחלק הראשון נלחם ונתגבר לאמת הדרשות לפי מחשבתו ולשמרם ויחשוב שהם ענין הפסוק • ושמשפט הדרשות כמשפט הדינין המקובלי • ולא הבינה אחת משתי הכתות שהם על צד מליצת השיר אשר לא יספק ענינם על בעל שכל • והתפרסם הדרך ההוא בזמן ההוא • והיו עושים אותה הכל כמה שיעשו המשוררי' מזמרי השיר • אמרו ר"ל תני בר קפרא • ויתר תהיה לך על אזניך • אל תקרי אזניך אלא אזניך • מלמד שאם ישמע אדם דבר מנונה יתן אצבעו בתוך אזנו • ואני תמיה אם זה התנא אצל אלו הסכלים כן יחשוב בפירוש זה הפסוק ושזאת היא כונת זאת המצוה • ושהיתר הוא האצבע • ואזניך הם האזני • איני חושב שאחד ממי ששכלו שלם יחשב זה • אבל היא מליצת שיר נאה מאד • הזהיר בה על מדה טובה • והוא כי כמו שאסור לומר דבר מגונה • כן אסור לשמעו • וסמך זה לפסוק על צד המשל השיר • וכן כל מה שיאמר במדרשות אל תקרי כן אלא כך • זהו עניינו • וכבר יצאתי מן הכונה אלא שהיא תועלת יצטרך אליה כל בעל שכל מאנשי התורה הרבנים • ואשוב אל סדר דברינו • והנראה לי בארבעת מינים שבלולב • שהם שמחה בצאתם מן המדבר • אשר היה לא מקום זרע ותאנה ונפן ורמון ומים אין לשתות • אל מקום האילנות נותני פרי והנהרות • ולקח לזכרון זה (הנאה שבפירו' האדמה • והטוב שבריחו • והיפה שבעלין • והטיב שבעשבים ג"כ • ר"ל ערבי נחל • ואילו הארבעה מינין הם אשר קבצו שלשת הדברים האלה • האחד מהם • רוב מציאותם בארץ ישראל בעת ההיא והיה כל אדם יכול למצאם • והעניין השני • טיב מראה וערעניותם ויש מהם טובים בריחם והם אתרוג והדס • אבל לולב וערבה אין להם ריח לא טוב ולא רע • והעניין השלישי • עמדם על לחותם ורעננותם בשבעה ימי' מה שאי אפשר זה באפרסקים ורמונים ובאספרגוס וכיוצא בהן •

והרשתכלות וזהו הכנה הלמודית ועל כן תפלים הענייניים הטבעיים ועל זה רמז הרב הנה ואמר לזן זה כונת הפר' • הקרבה הגדול בהנה אלא יום אחד ר"ל ובו יום מתן תורה • יתקע בו בשופר כמו שביארנו • ר"ל פסח תמר הרב שרו ומכים עורו הקינו מתרדמתכם והכירו את בוראכם וכו' • ולא מעט ענינר • ר"ל שהקטנר כזון ההוא הינו מגנר אל אחדים כי הינו קר כל כך ואין בו דבוי על הרוב • פסח אלא כדמות מליצת השיר • ר"ל שרו"ל כשמזכירין איזה פסוק על מי זה מדרש מידרשו אין כונתם שיהיה כונת הפסוק מה שיפרשו בו אבל הוא כדמו' מליצת השיר ותפמכתא •

פרק מד מה שהוא הכרחי לכל בעל דת שיתמינהו הפתכל לאמרו מה שהוא הכרחי הכרחיות ונכר כתב הרב ז"ל כי אמונות הכרחיות ונמ"ש בפרק כ"ם מזה החלק •

פרק מה והכן זאת הפליאה • ר"ל שתורתנו הקדושה קטנה

אשר כלל אותם הכלל התשיעי • הם המצות אשר ספרנום בספר אהבה • וסבת כולם מבוארת • רצוני לומר שכונת העבודות הדם זכרון השם תמיד ויראתו ואהבתו ושמירות המצות כולן • ושיאמין בשם ית' מה שהוא הכרחי לכל בעל דת שיאמינהו והם התפלה וקרית שמע וברכת המזון ומה שנדבק בהן וברכת כהנים ותפלין ומזוזה וציצית וקנות ספר תורה וקרות בו לעתים • כל אלו הם מעשים שיאמרו דעות מעילות • והכל מבוא נגלה אינו צריך לדברי • אחר מפני שהוא כפל דברי לא דבר אחר •

פרק ארבעה וארבעים המצות

פרק חמשה וארבעים המצות

אשר כלל אותם הכלל העשירי • הם אשר ספרנום בהלכו' בית הבחירה והלכות כלי המקדש והעובדי' בו והלכות ביאת המקדש • וכבר הגדנו תועלת זה הכלל על דרך כלל • ודוע שעובדי ע"ז הו' מכוונים לבנות חיכליהן ולהעמיד צלמיהם במקום הגבוה שימצא שם על ההרים הרמים • ולזה

קרקאש

סב' בחוכם פלאר וכן כשלומי וכן הרבוטי ומה ויהיה לקחה שלומה • וכן כמהם פוסה ג' מקומים ומבוא לאמון מעת המולך ובכבוש הכפי • שבעה הקמים אחרים • וכן נשבוע הבלומי ונבוע רבוטי נמלא עת תבורם בכל חנם בשלום בכנרשיות בקירוב וזה כי בלבנה הקלה הקמה ע"ב יום ותחלה הקל"ג מלקים וכל הולך נמנשיות בקרוב • נאחר בחודש המזרב בכם מכן ביו ולאמון בנגרם טוים ומלאה ולמה"ב בהנוש בדר גדרה לוקה אלבנה ברוכם הגלגל ולמה"ב הקדם יוה הקמה אקמה הקלה בין הלבנה ובין הקמה והשמקק הרו"ז ביום הטבעי וכן לאמון המורם בטרבי אל יום אל שנשבו :

פרק מה ולזה כתר אברהם אבינו הר המוריה בהיותו נכון שבחרים כי כל מה שתוכל התורה להשתיר הנכון ולישת פנים למנהג כ"ש אם יש בו צד הדור לשם ישתיריהו ובלבד שלא יפגום בו חסת בכות בע"ז וכשיש בו אחרון שיש בהם תנכי ולא יהי' לך ויתקיי' מציאו' הש"י וסרקת ע"ז וסרקת הבניו' וזה טעם הקדש והחרון והלוחו' ונתן טעם הרב לברוכו' וזה אחרו וכבר נודע וכו' : אמר שם טוב אם שכונה בברכות לברלות שיש מלאכים למה היו הברכות על צורת אש ואשה ר"ל זכר ונקבה ושהיו על זה התיחר כבר בתחלת בתחלת יומא ואמנם כפי דעת הרב נתתר כי יש לד רבוי מלאכים יש לד הרכבה מדבר דומה לתחר ומדבר שדומה לצורה ומצא בהם עליון ותחתון ועלה ועלול ויותר טוב שלכי שם הברכות בתרון על צורת זכר ונקבה והם על צורת אדם ובהם כנפים לצורות כי תכלית התורה והלוחות שסוף לתקן המין האנושי ולעבותם חל מעל ואחרונה היו על צורת אנשים קטנים כי ראוי שיזכיר המין הנושי בתחת התורה כי זה יהיה להם כנפים לעבות למעלה ויהיו פניהם כנגד בכפורת אחר תחתיו היו הלוחות והכן זה כי הוא נפלא ומה שלכו גם כן דעות אחרות כאלו הכרובים אחר נתן טעם הרב וכעבור ירחת בתריכות לא כתבתים • חכל הסל"ן והיות הלח' עליו תמיד לא חדע לו סבה ולהיו יודע לאיזו סבה איחם אותו עד כוסם : אחר שם טוב מה שלר' לי כוה כי הם"י אוה לעשות בית בכית מלך ובית מלך ומלך כל אלו הכרובים אחר אמרנו אנשים שיתקרו את היכלו ואנשים שיעבדוהו בעבודות המיוחדות לאלוק לתקן מלאכו ועשות כל שאחר הדברי' לגר כים כמלך ויש אנשים אחרים שיסורלו לפניו בכל יום ומתמיד בשירה כזה ובקול זמרה ויש בבית המלך מקום אחד מוכן לעשות המתכת ויש ג"כ מקום להקטיר לפניו קטורת סמים ויש שלחן בכיתו ויש ג"כ מקום מוכן אחר בו ויושב המלך אחר לאיכנס אדם שם כי אם המלך' לו ולהכינו עד שלחד וכן רצה השם שיהיה בביתו כל אלו הדברי' אחר לא יתחר לו מלך מלכי אדמה אף כי הוא מלך גדול ואיכו צריך לכל זה ובתוך מזה מתנות כבודה ולויה כמו שהמלך נותן לאנשי משמרתו וזה כדי שלמיכו המלך שהמלך ה' צבאות יושב בהיכלו והוא מלך גדול ונורא על כל העמים כמו שאחר מקדם ה' כיכנו ידיך ה' ימלך לעולם ועד כי זה בבית תפארתם תלכיתו ויגיעתו ולכן מה בכל אלו הדברים והכן זה כי הוא נפלא ונשוא לשם שהיינו בו • בגורתו

אפודי

קטנה וגדולה ע"ז הקדומות הנכונות ועל זה יאחר הרב בכל מקום על ענין ע"ז וכן ואת הפליאה וכבר כתבתי זה בפר' כ"ש מזה המלך: ואחר לא תתחר בתורה ר"ל שידע מרע"ר מקום המקדש מפני מה לא אחר מקומו ואמר הרב ר"ל מזה יעשה לשלם סכות : והוא הרת אלה הרטיסר"ל כי הש"י הרת אל המלאכים שיהיה הרטיסר"ל מעלה גדולה ר"ל שהנפש מתנת מעלה גדולה לבית הזה שהולך שם פנר והמקום הזה מרח : סיות

ולזה בחר אברהם אבי"ע"ה הר המורי' בהיותו הנכון שבהרי' אשר שם יפרסם שם ביחוד יי' • ויחד המערב שקודש הקדשים במערב • והוא ענין אמרם שכינה במערב • ובארו רבותינו ז"ל בגמר יומא שאברהם אבינו ייחד המערב ר"ל בית קדש הקדשי' • וסבת זה אצלי שמפני שהיה הדעת מפורסם אז בעולם עבודת השמש ושהוא האלוה • אין ספק שבני אדם היו כלם פוני למזרח • מפני זה פנה אברהם אבי' למערב בהר המורי' ר"ל במקדש עד שישים אחוריו לשמש • הלא תראה ישראל בעת כופרם ושובם לדעות הקודמות הרעות ההם מה עשו • אחוריהם אל היכל השם ופניהם קדמה והם משתחוים קדמה לשמש • והבן זאת הפליאה • ואין ספק אצלי ג"כ שהמקום אשר יחדו אברהם בנביאה היה ידוע אצל מ שה רבי ואצל רבים שאברהם צוה אותם שיהיה בית עבדה כמו שבאר המתרגם ואמר • ופלח וצלי אברהם המן באתרא ההוא • ואמר קדם יי' הכא יהון פלחין דריא וכולי • ואשר לא התבאר בתורה ולא נזכר בפרט • אבל רמז אליו ואמ' אל המקום אשר יבחר יי' וגו' • יש בי אצלי שלש חכמות • האחת מהן • שלא יהזיקו בו האומות וילחמו עליו מלחמה חזקה בשידעו שזה המקום מן הארץ הוא תכלית התורה • והשנית • שלא יפסידוהו מי שהוא בידם עדה וישחיתוהו בכל יכלתם • והשלישי • והיא החזקה שבהם • שלא יבקש כל שבט היותו בנחלתו ולמשול בו • והיה נופל עליו מן המחלוקת והקטט כמו שנפל בבקשת הכהונה • ולזה באה המצוה שלא יבנה בית הבחירה אלא אחר הקמת מלך שיצוה לבניתו ותסתלק המחלוקת • כמו שבארנו בספר שופטים • וידוע שהאנשים הדם היו בונים היכלות לכוכבים והיו משימים בהיכל ההוא הצורה שהיו מסכימים לעבדה ר"ל צורה מיוחסת לכוכב אחד או לגלגל אחד • וצונו אנחנו שנבנה היכל לשמו יתעלה ונשים בו הארון שיש בו שני לוחות אבני שבהן אנכי ולא יהיה לך • וכבר נודע שפנות אמונת הנבואה קודמת לאמונת התורה • שאם אין נביא אין תורה והנביא לא תביאה הנבואה רק באמצעות מלאך • ויקרא מלאך יי' • ייאמר לה מלאך יי' • זה הרבה מלספור • עד שמשה רבי' תחל נבואתו היה במלאך • וירא אליו מלאך ה' ב' לבת אש • הנה התבאר שאמונת מציאו' המלאכים קודמת לאמונת הנבואה ואמונת הנבואה קודמת לאמונת התורה • וכאשר סבלו אנשי הצאבה מציאות השם יתע' וחשבו שהנמצא הקדמון אשר לא ישיגהו העדר כלל הוא הגלגל וככביו ושכחו שופעות ממנו על הצלמים וקצת האילנות רצונו לומר האשרו' • חשבו שהצלמי' והאילנות הם אשר ישימו דברי הנבואה בפי הנביאים וידברו עמם בחזון ויודיעו אות' מה שיועי' ומה שיזיק • כמו שבארתי לך מדעתם בנביאי הבעל ובנביאי האשרה • וכאשר התבאר האמת לחכמים ונודע במופת שיש נמצא שאינו גוף ולא כח בגוף • והוא האל האמתי ושהוא אחד • ושיש גם כן נמצאות אחרו' נבדלות שאינם גופות והוא ששפע עליו'ם טובו ואורו יתעלה והם המלאכים כמו שבארנו • ואילו הנמצאות כולם הם זולת הגלגל וכוכביו • נודע באמת שהמלאכים ההם הם אשר ישימו דבר אמת בפי הנביאים לא הצלמים והאשרות • הנה התבאר במה שהקדמנוהו שאמונת מציאות המלאכים נמשך אחר אמונת מציאות השם • ובהן תתכן הנבואה והתורה • ולחזק אמונת זאת הפינה ציה הש"י לעשות על הארץ צורת שני מלאכים • לקיים מציאות המלאכים באמונת החמון אשר הוא דעת אמתי שני לאמונת מציאו' השם והוא התחלה לנבואה ולתורה ובטבל עבודה זרה כמו שבארנו ואילו היתה צורה אחת ר"ל צורת כרוב אחד • היה בי הטעאה גם כן שהיו חושבין שהיא צורת האל הנעבד • כמו שהיו עושים עגל' או שהמלאך הוא איש אחד גם כן • והיה מביא לקצת שניות • וכאשר עשה שני כרובים עם ביאור יי' אלהינו יי' אחד • יתבאר קיום הדעת במציאות המלאכים ושהם רבי' • והיה העניין בטוח מתעות בהם בני אדם שיתחשבו שדם אלוה אח שהשם אחד והוא ברא אלו הרבים • וארר כן הושמדה מנורה לפניו • לכבוד ולתפארת לבית • (כי הבית שדולק בו הנר תמיד הנסתר בפרכת) יש לו בנפש מעלה גדולה • וכבר ידעת הזוק התורה באמונת גדולת המקדש ויראתו עד שיגיע לאדם מדת (הענוה והחמלה) ורכות הלבב כשיראהו ואמר • מקדשי תיראו • וסמכי בשמירת שבת לחזק יראת המקדש • והצרך למזבח הקטרת ומזבח העולה וכליהם מביאר • אבל השלחן והיות עליו הלחם תמיד לא אדע בו סבה • ואיני יודע לאיזה דבר איחס אותו עד היום • אבל האזהר' מהיות אבני המזבח גזית שלא יניף עליהם ברזל • כבר ידעת הסבה שנתנו בו באמרם אינו דין שיונף המקצר על המאריך • וזה טוב על צד הדרשות כמו שזכרנו • והסבה בו מבוארת וזה שעע"ז היו בונים מזבחותיהם באבני גזית והזהיר מהדמות בהם • ושיהיה המזבח מאדמה לכרוה מהדמות בהם אמר מזבח אדמה תעשה לי • ואם א"א עשותו כבלתי אבנים יהיו בצורתם דטבעית לא יהצבו • כמו שהזהיר מאבן משכית ומנוטיע כל עץ אצל מזבח יי' • והכונה כולה אחת והיא שלא נעבוד השם כדמות עבודתם ההלקרת אשר היו עושין אותה לנעבדיהם ועל זה העניין הזהיר בכלל ואמר איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם ואעשה כן גם אני לשלא יעשו כן לשם לסבה אשר אמר כי כל תועבת השם אשר שנא עשו לאלהיהם וכבר ידעת פרסים עבודת פעור בזמני הדם אשר היתה בגלוי הערוה מפני זה צוה הכהנים לעשות מכנסים לכסות בשר ערוה בעת העבודה ושלא יעלה למזבח עם כל זה במעלות אשר לא תגלה ערותך עליו ואמנם היו' השמיר' והסביב סביב למקדש תמיד הוא לכבד אותו ולפארו ושלא יהרסו הסכלים גם כן והטמאים אליו ולא בעת האנינו' (וכל מי שלא רחץ גופו) כמו שיתבאר ומכלל הדברים המביאים להגדיל המקדש ולפארו עד שיגיע לנו יראה ממנו שלא יבא אליו לא שכיר ולא טמא ולא מי שלא רחץ ראשו ורצוני לומר פרוע ראש וקרוע בגדי' ושכל עובד יקדש ידיו ורגליו ולהגדיל הבית עוד הגדיל מעל עובדיו ונבדלו הכהני' הלוי' • וצוה להלביש הכהני' בגדי' נאים ומלבושי' יפים וטובים בגדי קדש לכבוד ולתפארת ושלא ישמש בעבוד בעלמום ולא בעלמום לבד אלא הבעורים ג"כ פוסלים בכהני' כמו שהתבאר בתלמוד זאת המצוה ומפני שהחמון לא יגדל אד' אצלם בצורתו האמתי לא בשלמו' איבריו ויופי בגדיו והמכון שתהי' לבית גדול' ותפאר' אצל הכל • אבל בין לוי שאינו מקריב ואין חושבין עליו שהוא מכפר עונות כמו שבא בכהני' • וכפר עליו וכפר עליה • אך הכוונה בו אמיר' השיר לבד הוא נפסל בקול • כי המכון ג"כ בשיר להפעל הנפש בדברי' ההם ולא יפעלו הנפש' רק לקולות ולנגונים הערבי' ועם כלי השיר ג"כ כמו שהיה העניין במקדש תמיד • ואפי' חכרנים ג"כ הכשרים העומדים במקדש מוזהרים משבת בו ומהכנס אל ההיכל בכל עת ומהכנס לקדשי הקדשים כלל אלא כהן גדול ביום הכפורים ד' פעמים ולא יותר • כל זה להגדיל המקדש • וכאשר היו שורתים במקום המקודש בחמות רבות בכל יום ומתחכין בו הבשר ושורפין ורוחצין בו הקרב והכרעים • אין ספק שאלו היו מניחים אותו על זה העניין היה ריחו כריח מקומות הבשר • מפני זה צוה להקטיר בו הקטורת שתי פעמים בכל יום • בבקר ובין הערבים • לרטיב ריחו וריח בגדי כל העובד בו • כבר ידעת אמרם מיריחו היו מריחים ריח הקטרת • וזה ג"כ ממה שמעמיד יראת המקדש • אבל אם לא היה לו ריח ט ב כל שכן אם היה לו שכנגדו • היה מביא בלב האדם הפך ההגדלה • כי הנפש תתרחב מאד לריח השוב ותטה אליו ותתרחק מן הריח הרע ותברח ממנו • אבל שכן המשחה יש בו שני תועלי' • להטיב ריח מה שימשח בו • ולהאמין גדולת הכהן הנמשח וקדושתו וחיוריו ונבדל לטיבו משאר מינו • אדם יהיה • או בגדיו או כלי • הכל שב ליראת המקדש • שהיא סבה ליראתו • מפני התחדש הפעולות בנפש האדם בעת שיכנס אליו ויכו הלבבות הקשים ויכנעו • אשר התחבר השם כל זה ההתחכמות בעצות מרחוק לרכבם ולהכניע בעת שיבאו אל הבית • כדי שיקבלו מצות השם המישרות ויראוהו • כמו שבאר לנו בלשון התורה ואמר • ואבלת לפני יי' אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך וכבכרת בקרך וצאנך למען תלמד ליראה את יי' אלהיך כל הימים •

הנה התבאר לך התכלית המכוונת בכל אלו הפעולות מה היא •

בלורתו פלמיתית שהוא הנעשה מהכלי לאבל בשלמות לחברו עם יופי כגדיו זה יחשבו הקמון שהוא שלמות גדול הפך הנאמר לזה ביקר כל ענין נמשל בכתובות והמכוון שתהיה לבית נדולה ותפארת לנל הכל וכפרט לנל הקמון שהם הכל ובעבורם נעשה הכל: ונשלם הכוונה כין מי שחטו מד בחמת וכין מליסם • והרגון בחמרו מי שחוקו מד בחמת והוא הסכלות הקניני וסה הדעות הנעמדות והדמיונית הכוזבות וכין לאחר שעשו שהוא שדי' לא שעשו הכוזבה שלהם והכוזבה שם הכל והוא הענדר הלוי הקחקה בתור דמות הנשם המקטיל לאור והוא רמז לנורות הקשוכות אשר יחשבו שיתחייב מהם ולהיות חלה

ואמנם סבת האזהרה מעשות כשמן המשחה והקטרת מבוארת מאד • כדי שלא יריחו הריח ההוא אלא שם • ויהיה אז ההפעלו עליהם יותר • ושלא יחשב ג"כ כל מי שימשה בזה השמן או בכיוצא בו יהיה נכבד • ויתחדשו בעבור זה הפסדי גדולים ומחלוקות • אמנם היות הארון נשא בכתף לא על הענלות • מפני ההגדלה בו מבוארים • ושלא תפסד לו תכונה וצורה • ואפי' בהוציא הבדים מן הטבעות • וכן לא תפסד צורת האפוד והחשן ואפי' בהסיר האח' מן האחר • ושתתוקן מלאכת הבגדים כולם באריגה מבלתי התוך עד שלא תפסד צורת האריגה • וכן ההיר כל אדם מעובדי המקדש שלא יתעסקו במלאכת חברו • כי המלאכות והעסקים המטורים לרבי • אם לא ייוחד כל איש למלאכה מיוחדת יפול ההתרשלות והעצלה מן הכל • ומבואר הוא שזאת ההדרגה במקומות אשר נתנו • להר הבית דינים • ולהיל דינים • ולעזרת נשים דינים בפני עצמם • ולעזרה דינים אחרי • וכן עד קדש הקדשים • שזה כולו תוספת הגדלה ונתינת יראה יתרה בלב כל מכוין אליו • הנה כבר זכרנו סבות חלקי זה הכלל כלו:

פרק ששה וארבעים המצות

אשר כלל אותם הכלל העשתי עשר • הם אשר מפורנים בשאר ספר עבודה ובספר קרבנות • וכבר זכרנו תועלתם בכלל • ועתה אתחיל לתת טעם כל אחת ואחת לפי השגתי • ואומר כי כבר אמרה התורה כפי מה שפירש אונקלוס שהמצריי היו עובדי' מזל שלה • מפני זה היו אוסרי' לשחוט הצאן • והיו מואסי' רועי צאן • אמר הן נזהב את תועבת מצרים • וכן היו כתות מן הצאבה עובדים לשדים • והיו הוש בים שהם ישובו בצורת העזים • ולזה היו קוראים לשדים שעירים • וכבר התפשט הדעת הזה מאד • ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים אשר הם זובחים • ולזה היו אוסרים הכתות ההם גם כן אכילת העזים • אבל שחיטת הבקר במעט שהיו מואסים אותו רוב עובדי ע"ז • וכולם היו מגדילים זה המין מאד • ולזה תמצא אנשי הודו עד היום לא ישחטו הבקר כלל • ואפי' בארצות אשר ישחטו שאר מיני בעלי חיים • ובעבור שימהה זכר אלו הדיעות אשר אינם אמתיות • צונו להקריב אלו השלשה מינים לבד • מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם • עד שיהיה המעשה אשר חשבוהו תכלית המרי • בו יתקרבו אל השם • ובמעשה ההוא יכופרו הדעות הרעות • כן מרפאים הדעות הרעות אשר הם חלי הנפש האנושי בהפך אשר בקצה האחרון • ומפני זאת הכונה בעצמה צונו לשחוט בכש בפסח ולהזות דמו במצרים על השערים מחוץ • לנקות עצמנו מן הדיעות ההם ולפרסם שכנגדם • ולהביא להאמין שהמעשה אשר תחשבו בו שהוא סבה ממיתה • הוא המציל מן המות • ופסח יי' על הפתח ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגוף • גמול פרסים העבדה בעשות כל מה שהיו מרחיקין אותו עובדי ע"ז • זהו הטעם בבחירת השלש המינין האלה לבד לקרבן • מחוכר אל היות אילו השלשה מינין גם כן נמצאים מאד • ולא כמעשה עובדי ע"ז שהיו מקריבים האריות והדובים והבהמות המדבריות כמו שזכר בטמטם • ומפני שרוב בני אדם לא היו יכולים להקריב בהמה • צוה להקריב קרבן נ"כ ממין העוף • מן הנמצא באר' ישר' יותר • ומן הנאה והקל למוצאו • והם תורים ובני יונה • ומי שלא תמצא ידו די העוף • יקריב לחם עשרו באי זה מין שיהיה מעשה הלחם המפורסם בזמנים ההם • אם מאפה מחבת • או מאפה מרחשת • ומי שיכבד עליו הלחם האפוי יקריב סולת • וזה כלו למי שירצה • ואחר כן באר לנו שזה המין מן העבודה ר"ל הקרבנות • אם לא נעשהו כלל אין דשא עלינו כלל • אמר וכי תדור לנדור לא יהיה כך חטא • ומפני שיעוברי ע"ז לא היו מקריבים לחם • אלא שאור • והיו בוחרים להקריב העניניי המתוקים ומלכלכים קרבניהם ברבש • כמו שהוא מפורסם בספרים אשר ספרתי לך • וכן לא תמצא בדבר מקרבנותם מלח • מפני זה הזהיר השם מהקריב כל שאור וכל דבש • וציה בהתמדת המלח על כל קרבנך תקריב מלח • וצוה להיות הקרבנות כולם תמימים על הטוב שבענייניהם • שלא יבא להקל בקרבן ולבזות במה שהקריבו לשמו יתעלה • כמו שאמר הקריבהו נא לפחתך וגו' • ולזה הטעם גם כן הזהיר מהקריב מה שלא ישלמו לו שבעת ימים • להיותו חסר במינו והיותו נמאס • מפני שהוא כנפל • והוא הטעם באמר אתנן זונה ומחיר כלב לפחותו שניהם • והוא הטעם בהקרבת הגדול מן התורים ואפרוחי יונים • אי זהו הטוב שבהם • מפני שהגדול שביונים אין בו עריבות • והוא הטעם בהיות המנחות כלולות בשמן ומן הסולת • כי זהו השלם והערב • ונבחרה הלבונה • לשוב ריח עשנה במקומות אשר בהם ריח הבשר הנשרף • ומפני הגדלת הקרבן • ושלא יהיה נמאס ונבזה • צוה להפשיט העולה • ולרחיץ הקרב והבריעי • אע"פ שכולם נשרפין • ותמצא זאת הכונה ישמרה תמיד • ויזהיר ממנה • באמרכם שלחן יי' מנוגע הוא וגיבי נבזה אכלו • והוא הטעם גם כן שלא יאכל קרבן ערל • ולא טמא • ולא יאכל אחר שנטמא ולא יאכל אחר זמנו • ולא בשיחשב עליו מחשבת רעה • ושיאכל במקום מ"ו וחד • אבל העולה שהיא כולה ליי' לא תאכל כלל • ומה שיקריב בשביל הטא • והוא הדשאת והאשם • יאכל בעזרה • ובים שחיטתו ולילו לבד • אבל השלמים אשר הם למשה מהם • והם קדשים קלים • יאכלו בכל ירושלים לבד • ויאכלו ממדרת היום לא אח"כ • מפני שאחר כך יקבלו זוהמא ויפסדו • ומפני הגדלת הקרבן • וכל מה שהוא מיוחד לשמו ית' חייב עלינו שכל מי שיהנה מן הקדש מעל • וצריך כפרה • ותוספת חומש • אע"פ שהוא שוגג • וכן אין מותרת עבדה בקדשים • ולא נזתם מפני הגדלת הקרבן • ועל צד הסייג חייב דין התמורה • כי אלו היה מותר להמיר הרע בטוב • היה ממיר הטוב ברע ויאמר שזהו יותר טוב • על כן נגזר בו ויהיד הוא ותמורתו יהיה קודש • אבל מה שצונו בו מהיות הפורה דבר מקדשיו מוסיף חומש טעמו מבואר • כי אדם קרוב אצל עצמו וסבעו לעולם לנטות אל הכילות ולהוס על ממונו • ולא היה מרקדק בדמי ההקדש ולא היה מראה אותו בכל הצריך עד שיעמד על אמתת דמיו • על כן חייבו להוסיף עד שיסבר לזולתו בשויו • כל זה כדי שלא יבוז מה שנקרא בשמו יתעלה ומה שיתקרב אליו בן • אבל טעם שריפת מנחת כהן מפני שכל כהן יש לו להקריב קרבני בעצמו • ויהיה אם כן מביא מנחה ואוכל אותה הוא בעצמו וכאלו לא עשה דבר • כי מנחת יחיד לא היה קרב ממנה אלא לבינתה וקומץ • ולא די מעוט זה הקרבן אלא שיאכלנו מי שהביאו • ולא יראה א"כ עבודה כלל • מפני זה היא נשרפת • אמנם החקים המיוחדים בפסח • והוא שיאכל צלי אש לבד • ובבית אחד • ועצם לא תשברו בו • כל אלו פעמים מנוא' • כי כמו שהמצה מפני החזון (שלא היה שם פנאי) לעשות תבשיל ולתקן מאכלי' • ואפי' להתאחר לשבור עצמותיו ולהוציא מה שבהן נאסר • כי כבר זכר עקר הענין בכל אלו • והוא אמרם ואכלת' אותו בחפזון • ואין עם החפזון פנאי לשבר העצמות • ולא לשלוח ממנו מבית לבית ולהמתין השליה עד שישוב • שאלו כלם מעשה ההתרשלות והפנאי • והכונ' היתה להראות החפזון והמהירות כדי שלא יתאחר אחר מהם ולא יוכל לצאת עם המון העם ויוכלו להזיקו • והתנכל לו וצוה לעשות העניניי' ההם לנצח • לזכרון איך היה הענין • כמו שאמ' ושמרת את החקה הזאת למועדה וגו' • אבל היותו בלתי נאכל אלא למנויו • הוא לזרז ללוקחו • ושלא ישען כל אחד על אהבו ועל קרובו ועל מי שנזדמן ולא ירגיש בו מתחלת הזמן • ואמנם היותו אסיר לערלים • כבר באריהו הלל שאמרו הם בטלו מצות מילה כשארך עמדם במצרים להדמות למצריים • וכאשר צוה אותנו במצות הפסח והתנה בו שלא ישחט אלא אחר מילת עצמו ובניו ובני ביתו ואז יקרב לעשותו • מלו כלם והיה דם מילה מתערב בדם פסח לרב הגמולים כמו שזכרו • ואל זה רמז באמרו • מתבוססת בדמיך • דם פסח ודם מילה: ודע • כי הדם היה טמא מאד בעיני הצאבה • ועם כל זה היו אוכלים אותו מפני שהיו חושבים שהוא מזון השדים • וכשאכל אותו מי שאכלו כבר השתתף עם השדים ויבואוהו ויודיעוהו העתידות כמו שיראו החמון ממעשי השדים • והיו שם אנשים שהיה קשה בעיניהם אכילת הדם כי הוא דבר שימאסהו טבע האדם • והיו שוחטים בהמה ומקבלים דמה בכלי או בחפירה ואוכלים כשר השחושה ההיא סביב דמה • והיו מדמין במעשה ההוא שהשדים יאכלו הדם אשר הוא מזונם והם יאכלו הכשר • וכזה תהיה האהבה והאחוה והדעות להם • בעבור שאכלו כלם על שולחן אחד ובמושב אחד • ויבאו להם השדים ההם לפי מחשבת בחלום ויגידו להם העתידות ויועילו להם • אילו כלם דיעות שהיו נמשכין אחריהם בזמנים ההם ובחרי' אותם • והיו מפורסמות

לא היה ספק לאחד מן

היות המצרים והסיבות סביב למקדש ר"ל שבכל יום ויום ובכל לילה היו הכהני' מקיפים את הר הבית מן הקיול ולפנים שב' ושמרתם את משמרתי ז' אם היה לו שכנגדו • ר"ל אם היה לו ריח רע ז' כל זה התחכמות וכעצות מרחוק ר"ל למעלת המקדש וכליו ושוכרין כדי שיכבנו לבבם אל האם יתעלה וידלו מחכמו ז'

פרק מו וטהרה הדם ומקה אותו מטהר • ר"ל ותורתנו הקדושה טהרה הדם לטהות בו עם היות שרחקה אותו כאמלה • לטהרות כי הכונה כלה היתה למחות הדעת הבטוי הנמשך מע"ז: וכאשר

פרק מו וכן הוא כלי מפני שהוא לבשיר לעוות ע"ז • פי' הטולם בקרקון על שם הטולם • על הרוח כי מעמדים ותלו בלבד הלדם דעות בלתי אמתיות • וכשחבלו הקרבנו כלו הוא ויבטל אותם הדעות • ויחלקם חכמתו הסקלקות בחורה • וכלו הרשע שהוא הקטל ויעבדו ולא יהיו • על לב לנטלם • וזהו הדבר המבוקש מחבו והיאר בעבור הפש מיעבד הלדם מכל מחשבה לון אמתות לם • והוא אלהים בע"ז הו מחשבה בעבודת הכבבים לו אלהים בלם מרשיבו ורשו

מורה נבוכים חלק שלישי

אפודי

וכתב התמיד מריים ר"ל כתב התמיד מרי ישרל
וכו' ; והוא מקל על הספק והעמידה יר"ל שספוק
לזה היה מזיה אחלוה לילה הפסק ; ומזה הענין
כמכוער שם יריו לפניו ויודע בהרור מציאותו ית'
מנוקה מכל נגיעות ; כתחילת זה המאמר ר"ל בפ'
מעשה חלק ראשון ; ודע זאת הפליאה ג"כ . ר"ל
שזה ג"כ להעתיק דעת בספר קדוש מאמונ'הנאמנה
והוא לפקריים קרבן ללבנה ;

פרק

מן החמון באשתתם . ובאה התורה השלימה ליודעיה . להסיר אלו החליים הנאמנים ואסרה אכילת הדם . ועשתה חזוק באסורו כמו שעשתה בע"ז בשוה . אמר ית' ונתתי פני בנפש האכל את הדם . כמ"ש בנותן מזרעו למלך ונתתי את פני באיש ההוא . ולא בא זה הלשון במצו' שלי שית מלבד ע"ז ואכיל דם שאכילתו היתה מביאה למין ממיני ע"ז והיא עבוד' חשדים . ושהרה הדם ושמה אותו מטהר מה שיגיע בו . והזית על אהרון ועל בניו וקדש הוא ובגדיו . וצותה להזותו על המזב' . ושמה העבר' כלה לשופכו שם לא לאספו . ואמ' ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר . דם כל בהמה שתשחט אע"פ שאינה קרבן אמ' על הארץ תשפכנו כמי' . אח"כ הזהיר מלהתקבץ סביבו ולאכול שם אמר ולא תאכלו על הדם וכאשר התמיד מריים ונמשכו אחרי המפורסם אשר גדלו עליו ולתחבר אל השדי' באכלם סביב הדם . צוה יתעלה שלא יאכל בשר תאוה במדבר כלל . אבל יהיה כל שלמים . ובאר לנו סבתו כדי שישפך הדם על המזבח ולא יתקבצו סביבו . ואמר למען אשר יביאו בני ישראל וגו' . ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים . אבל נשאר עניין החי' והעוף . מפני שלא יבא קרבן מחיה כלל ולא יקרב עוף להפר האחוה בין מי שאחזם שד באמת . ובין שריהם . ודע שזמן זאת האמונה היה קרוב לימי משה רבינו . והיו בני אדם נמשכים אחריה מאד דברים נמצאי' ער שעבדו דמיונות . לשון ספרי לא דיין שהם עובדי' המה ולבנה כוכבי' ומזלות . אלא שעברו בבואה שלהם . ובבואה הוא שם ידברו ויראו . ואמנם במדינות וביישוב אינן נראין . עד שמי שירצה מאנשי המדינות לעשות דבר מאלו השגעונות . יצא מן המדינה ליערות הדעות ההם ג"כ . ועוד שהיה כבר מאד קרוב לנמנע שיבא כל מי שירצה לאכל בשר בהמה לירושלם . מפני אלו הטעמים לא אסר בשר תאוה אלא במדבר : ודע שכל מה שהיה החטא יותר גדול היה קרבנו ממין פחות יותר . ומפני זה היה שגגת ע"ז שעירה לבד . ושאר חטאת יחיד היה קרבן שגגתו שעיר . אבל כהן גדול וצבור אין שגגתן מעשה גמור אך היא הוראה . ומפני זה הבדיל קרבנם בפרים . ובע"ז שעירים . וכאשר מינו בהיותו זכר מן הצאן . הלא תראה העולה מפני שהיא כולה כליל . עלה חלק מינה ולא תהיה אלא זכר . ולפי זאת הכונה חסר חנוי וחלק הטוב ממנחת חוטא ומנחת סוטה . מפני שהיא ג"כ לחשד חטא . והוהיר מהקריבה בשמן ולבונה ודסר ממנה זה הנוי . להיות מביאה בלתי טוב ונאה במע שיו . וכאילו יעירהו זה לתשובה ושיאמר לו לגנות מעשיך היה קרבנך יותר חסר מכולם . והסוטה שמעשיה יותר מגונים מן השוגג היות הקרבן ליום השמיני של מלואים ענל בן בקר לחטאת . לכפר על מעשה העגל . וכן חטאתו של יום הכפורים פר בן בקר לחטאת לכפר על מעשה העגל . ולפי זה העניין אשר זכרוהו יראה לי שהטעם בהיות החטאות כולן ליחיד ולצבור שעירים . ר"ל הרגלים ושעירי ראשי חדשים ושעירי יום הכפורים ושעירי ע"ז . סבת כל אלו אצלי היות רוב מריים וחטאתם אז בהקריבם לשעירים . כמו שבאר הכתוב ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים . אבל החכמי' ז"ל שמו טעם היות כפרת צבור לעולם בשעירים . בעבור שהחטא עדת ישראל כלה היה בשעיר רמז למכירת יוסף הצדיק . שנאמר בענינו וישחטו שעיר עזים . ולא יהיה זה הטעם חלוש בעינך . כי כונת כל אלו הפעולות לישב בנפש כל חוטא וכל איש מרי שצריך לזכור ולהזכיר חטאו תמיד . כמו שנאמר וחטאתי נגדי תמיד . ושצריך כפרה על החטא ההוא הו' זרעו וזרע זרעו בעבודה שתחי' ממין המרי ההוא . רוצה בזה שאם יהיה המרי במטון יפזר ממונו בעבודה . ואם יהיה המרי בהנאת גופו ייגע גופו ויטריד הו בעבודת הענוי והצום ולקום בלילות . ואם יהיה המרי במדה מן המדות יעמד כנגדה בהפך המדה ההיא . כמו שבארנו בהל' ר' עו' וזולתם . ואם יהיה המרי בעיון ר"ל שיאמין רעת בלתי אמתי לקוצר יד שכלו והתרשלו מן החקירה ומהתיחר לעיון . יעמד בנגדו בפנות מחשבתו מכל דבר מענייני העול' רק במו שכל לבד . ויחשוב וידקדק במה שצריך שיאמן באמת . כאמרו ויפת בסתר לבי ותשק ידי לפי . והוא משל על הדפסק ועמידה אצל הספק . כמו שבארנו בתחלת זה המאמר . כמו שתראה שנעשה באהרן באשר נכשל במעשה העגל . היה קרבנו וקרבן כל מי שקם מזרעו תחתיו פר ועגל . וכאשר היה המרי בשעיר עזים היה העבדה בשעיר עזים . וכאשר יתישבו אלו העניינים בנפש יהיה מביא בלא ספק להיות המרי קשה בעיני האדם ויזהר ממנו ער שלא יכשל אדם בו ויצטרך לכפרה ארוכה וטורח ואפשר שלא תשלם הכפרה . וישמר האדם בעבור זה מן החטא מתחלת העניין ויברח ממנו . וזאת תועלת מבוארת מאד . והעלה בידך זאת הכונה ג"כ : ותנה ראיתי להעיר תנה על עניין נפלא מאד ואע"פ שפשוטו יראה שאינו מענין המאמר והוא אמרו בשעיר חטאת ראש חדש לבד חטאת ליי' . מה שלא נאמר בשעירי הרגלים כולם ולא בזולתם מן החטאות . ושעמו מבואר אצלי מאד והוא שאלו הקרבנות אשר יקריבום הצבור לפרקים ר"ל המוספים הם כולם עולות . ובכל יום ויום מהם שעיר עזים אחד לחטאת והוא היה נאכל . אבל העולות כולם נשרפות . ולזה באר בהן אשה ליי' . ולא אמר חטאת ליי' ולא שלמים ליי' מפני שהיו נאכלים . ער שהחטאות שהיו נשרפות לא היו ראוים שיאמר בהן אשה ליי' כמו שאבאר שעמו בזה הפרק . ולזה לא יצוייר שיאמר בשעירים חטאת ליי' . בהיותם נאכלים לא נשרפים כולן . וכאשר הששו שידמו בשעיר ראש חדש שהוא קרבן ללבנה . כמו שהיו עושים המצריים מהקריב ללבנה בראשי החדשים באר בו שזה למצות השם לא ללבנה . ואין לחוש זה החשש בשעירי הרגלים ולא בזולתם אחר שהימים ההם אינם ראשי חדשים . ואין להם סימן טבעי יבדילם אבל התורה נתנה אות' בהסכמה . אבל ראשי החדשים של לבנה אינה מהנחת התורה . והאומות היו מקריבים בהם לירח . כמו שהיו מקריבים לשמש בעת זריחתו ובעת בואו במעלות ידועים . כמו שהחפרסם בספרים ההם . ומפני זה חדש הלשון בזה השעיר . ונאמר בו עולה ליי' . להסיר המחשבות ההם הנתלות בלבבות ההם החולים חליים נאמנים . ודע זאת הפליאה גם כן ודע שכל חטאת שיאמן בו שהוא מכפר חטא גדול או חטאים גדולים . כמו חטאת העלם וביוצא בו . הם נשרפים כולם מחוץ למחנה לא על המזבח כי לא ישרף על המזבח אלא העולה והדומה לה . ומפני זה נקרא מזבח העולה כי שריפת העולה ריח ניחוח ליי' . וכן כל אזכרה ריחניחוח וכן הוא בלא ספק . מפני שהוא להסיר דעות ע"ז כמו שבארנו .

אמנם

לפי לחוכתם כם וחכו לחרו ריחות לה מיקבל הכם מן פריח וחכו מלחרו ; ל' חכל קרבנוחיכם חיכו מנקם חכם מלא הריח הרלון בו וזיסר החטאים ודיומדו לוחם הדשות מסו תחוחיקים בהם וסות טבורת מלליים והכבנים והקרבנו' ומפני זה מקקבל מל כם לל בכם בנלחכו מבנבריים מו' כח המחקוח נגבר מסות עוב לו וכח הרחוניות כיון יצח הכבנות בנגון וכלו סות כי בכל בחות גוסות לפר בסם מחיבו יקחרב בסם ל הכם :

אמנם שריפת אלו החטאות · הכונה בהם שזה החטא כבר נמחה זכרו ונעדר כמו שנעדר זה הנוף הנשרף · ולא נשאר מן המעשה ההוא זכר · כמו שלא נשאר לזה החטאת זכר · אבל אבד בשרפה · ואין ענשם ריח ניחוח לי׳ אבל הפכו ר׳ל עשן נמאס ונתעב · ומפני זה נשרפים חוץ למחנה · והלא תראה מנחת סוטה מה נאמר בה מנחת זכרון מזכרת עון · לא שהיא דבר מרצה · וכאשר היה שעיר המשתלח לכפרת הטאים גדולים כולם · עד שאין הטאת צבור שיכפר מה שהוא מכפר · וכאלו הוא נושא כל החטאי · מפני זה לא נרצה לזביח׳ ולא לשריפ׳ ולא להקבר כלל · אלא הרחיקו תכלית ההרחקה ויושלך בארץ גזר · ר׳ל שאין בה ישוב · ואין ספק לאדם שהחטאים אינם משאות שיעתקו מגב איש אחד לגב איש אחר · אבל אלו המעשיה כולם משלים להביא מורא בנפש עד שתתפעל לתשובה · כלומר שכל מה שקדם ממעשינו נקינו מהם והשלכנום אחרי גויינו והרחקנום תכלית ההרחקה : אבל הקרבת היין אני נבדיך בו עד היום · איך ציוה להקריבו · וכבר היו עובדי ע׳ז מקריבים אותו · ולא נראה לי בו טעם · אבל זה נתתי לי בו טעם · שאמר · כי הטיב שבדברים לכה התאוה אשר מבועה הכבד · היא הבשר · והטוב שבדברים לכה החיונית אשר מבועה הלב · הוא היין · וכן הבה אשר מבועה המוח והיא הנפשיית · יערב לה הדיגון בכלים · ומפני זה התקרב כל בה אל השם בנאהב שכדברים לו · והיה הקרבן הבשר והיין ושמע קול ר׳ל השיר · וטעם תועלת(החג)הזה · ידוע למה שיגיע לאדם מן הקבוץ ההיא · מהתחדש התורה בהפעלות ההיא והתאהב בני אדם וחברה קצתם אל קצתם · וכל שכן מצות הקהל אשר טעמה מפורש · למען ישמעו · (וכן דמ׳) מעשר שני להיציאו שם כמו שבארנו · וכן ומעשר רביעי ומעשר בהמה · יהיה שם אם כן בשר מעשר ויין נסך רבעי ומעות מעשר שני · כדי להרבות המזונות שם · ולא הותר למבור דבר מאלו ולא לאחרו מזמן לזמן · אלא כמו שאמר יתעלה שנה שנה · ועל כרחו יעשה בהם צדקה · וכבר הזהיר על הצדקה במועדים ואמר ושמחת בחגיך אתה ובנך ובתך וגו׳ · הנה זכרנו טעם פרטי זה הכלל והלקים רבים מהם :

פרק שבעה וארבעים

המצות אשר כלל אותם הכלל השנים עשר · והם אשר ספרנום בספר טהרה · ואע׳פ שכבר זכרנו תועלתם בכלל · אני מוסיף עליהם ביאור ואתן טעם זה הכלל כראוי · ואח׳כ אתן טעם מה שהתבאר לי טעמו מפרטיו · ואומר שזאת תורת השם אשר נצטוה בה משה רבי׳ והתיחסה אליו · לא בא רק להקל העבירות והטורחים · וכל מה שאיפשר שתרמה בקצתם שיש בו צער או טורח גדול · אינו רק מפני שאינך יודע המנהגים ההם והדעות הנמצאו׳ בימים ההם · ראה ההפרש אשר בין שישרוף האד׳ את בנו לעבוד׳ אליהו · ובין שישרוף בן אינה לעבוד׳ אליהו · כתוב בתור׳ כי גם את בניה׳ ואת בנותיהם ישרפו באש לאליהם · זאת היתה עבודתם לאלהיהם ומעבודתיה בכיוצא בזה לשרוף בן יונה או מלא כף סולת · ולפי זה הענין הוכיח השם אומתינו בעת מריבה · עמי מה עשיתי לך ומה הלאיתיך ענה בי · ונאמר עוד בזה הענין · המדבר הייתי לישראל אם ארץ מאפליה מדוע אמר עמי רדנו לא נבא עוד אליך · ר׳ל אי זו מצות טורח היתה להם בזאת התורה עד שיצאו מכללה וכבר

פרק מז יחסר מה שבנפש · ר׳ל שיחסר מורגלת הנפש : לפילו הטהר מלאו הטמאות וכו׳ · ר׳ל כשיזכו יהיה טמא כיומו כמו שהיה בלתם הקודם לו : ידיעת אחרים לון אדם ככבם לעורה · ר׳ל אמר זה בהפסקת יומא דפרק אמר להם בחומנה : עם רוקק המליאות · ר׳ל כי מליאות אחר הפרה הוא מעט מפני שהוא מעט מליאות מן הנדות לפי לטמן זה ירחה כי כל טומאה שמעט מליאותה תהיה טהרתם יותר רחוקה ולמעלה כתב הרב וכל אחר תהיה הטומאה יותר בעבלת תהיה הטהרה מחמה יותר כבדה והיה זה יותר נזה וכבר הביא זה רבי׳ שמואל ן׳תבון׳ ל׳ לכן תקון הרב בגמר ללמוד המכר הראשון כן וכל אחר תהיה הטומאה יותר מעטה המליאות יהיה הטהרה מחמה יותר כבדה : פרק מח

כו שיתעורר לבטן כל מה שאחר הרב כי בלתו בו דברים שהם מתוקים מדבש ונופת צופים ולכן ראוי שיהיו נזהרין בו כמו שאחר נם עבדך מהר הם :

פרק מז ואחרי כן אתן טעם מה שיתבאר לי טעמו מפרטיו למה שהיה בה שומת׳ וטהרה יש בה מקצתו הענים עד שיחשוב חושב שהם מקנת ומקי׳ לא טובים והם למשל

על קהל עדת ישראל כלה הרב לבאר ראשונה שאין הדבר כן אבל הם חנות קלות בערך לזמנים אחר היו מתכתים בתכלית הכבדות והמשא הזה היה בזמן שעורה וזהו לשר שתש ל ואמר שזאת תורת הנשי אחר נלטוה בה מר׳ עד שיתיחסה אליו וכו׳ ובכל אחר יהיה הטומאה יותר המליאות תהיה הטהרה מחמה יותר כבדה ומחמה יותר חזק בעליו׳ הנתנים וכ׳ש בקרבו׳ והשבני׳ היה יותר נמלא מכל טומאה :

אמר הם טוב יש בכאן להקשות על הרב חזק אחר שבאמת הנתנים היה יותר מכל טומאת׳ שהרי זה הבא ולד׳ ונדה שבמלאתו׳ ות׳ ונ׳כ חזק אחר מכל מה שהיה נמלא׳ ות׳ שהרת׳ ות׳ הנשי הרחוק אחר שהנדה היה נמלא׳ ות׳ שהרת׳ ות׳ לה קרבן אבל הדבר הוא בהפך שהטהרת זב ונדה וילדת לא היה קרבן אחר הוא שהיה יותר נמלא׳ ות׳ מכל טומאת׳ שהרי זב ונדה וילד׳ ונדה שבמלאתו׳ ות׳ ונ׳כ חזק אחר מכל מה שהיה נמלא׳ ות׳ שהרת׳ ות׳ הנשי הרחוק אחר שהנדה היה נמלא׳ ות׳ שהרת׳ ות׳ לה קרבן אבל הדבר הוא בהפך שהטהרת זב ונדה וילדת לא היה קרבן אחר הוא שהיה יותר נמלא׳ ות׳ מכל טומאת׳ שהרי זב ונדה וילד׳ בעבור שהנמלאת יותר נמלאת כי אם היה טומאת הנדות מהיה קרבן היה ראוי היה לכל אשה בבשים רבי׳ אי׳ תעשר רב כדי לשקל מעלים לרוב מליאותה לא נזה אותם בקרבן אבל יחסר כי הזבות והנדות אם יותר נמלאים מהנע שמתי׳ מפני זה לריכה ד׳ ימים ואפר ינע בטמאים יום אחד לבד ונתן טעם למה זב ונדה וילדת לריכה קרבן והנדות לא הוצרכו קרבן מפני שאלו מעט מליאות מן הנדו׳ לבתן׳ מהבלים : והמליאות ליש פנים לעבוד׳ המפורסם אשר ת״ל מבלעדיו כי הזכיר הנידול אבו כמו דבר שבעי אי׳ים בו הוסם נחל כתו הדבר הטבעי כי הם מעורת בל״אבה בענין הטומאה והטהרה דבר נחול כמו מה שתשבו׳ הרה כמו הפרש יש בין זה וכן תחרו כל המלאכות אחאים עשה לבעלה נדה עושה לבעלה ולא אסר מחמה אלא בעלתה כל ימי נדתה וכן המפורסם שבדעותם בחזקנו זה שכל מה שיבדל מן הנקי אבר לו נמורן לו דם הוא טמא ומפני זה כל ספר תנלם שמא וכל מעביר תער על בשרו ישבו׳ ל׳ במים חיים וכיוצא׳ אלו הטורחים אל״ם רבו׳ מאד ואנחנו אין לנו טומאה אלא למקדש ולקדש ובמה שבדל יש בין זה וכן זה :

אמר

קראנו השם יתעלה : ואמר מה מצאו אבותיכם בי עול כי רחקו מעלי וגו׳ · כונת אלו הפסוקים כולן ענין אחד · זאת היא הקדמה גדולה לא תסיר משכלך · ואחריה אומר כבר בארנו שהכונה כולה היתה במקר׳ להתחדש בו התפעל׳ לבא אליו ושיירא ויפחד באמרו · את מקדשי תראו וכל דבר נכבד כשית׳ איר האדם לראותו יחסר מה שבנפש ממנו וימעט מה שהיה מגיע בגללו מן ההתפעלות · כבר העידו החכמים ז׳ל על זה הענין ואמרו שאין טוב להכנס למקדש בכל עת שירצה · וסמכו זה לאמרו הוקר רגלך מבית רעך · ומפני שהיתה זאת הכונה · הזהיר הש׳ית השמאים להיכנס למקדש עם רוב מיני הטומאות · עד שכמעט שלא תמצא אדם טהור רק מעטים · כי אם יצל ממגע נבלה לא יצל ממגע אחר משמנה שרצי׳ הנופלים תמיד בבתי׳ ובמאכלי׳ ובמשקים · והרבה פעמי׳ ירמסם האדם דרך הליכתו · ואם יצל מזה לא יצל ממגע נדה׳ או זבה או זב או מצורע או משכבת · ואם יצל מאלו לא יצל משכיבת אשתו או מקרי׳ ואפילו הטהור מאלו הטומאות לא הותר לו להכנס למקדש עד שיעריב שמשו · ולא הותר לו להכנס בלילה במקדש פי׳ אפילו משיעריב שמשו כמו שהתבאר במדות ובתמיד · ובלילה ההוא ישכב עם אשתו על הרוב או תתחדש לו סבה מסבות הטומאה וישכי׳ ביומו כאתמולו ויהיה זה כולו סבה להתרחק מן המקדש ושלא ידרכו בו בכל עת · וכבר ידעת אמרם אין אדם נכנס לעזרה לעבודה ואפילו טהור עד שהוא טובל · באלו הפעולות תתמיד היראה ויגיע ההתפעלות המביא לכניעה המבוונת · וכל אשר תהיה הטומאה יותר נמצאת יהיה הטהרה ממנה יותר כבידה וזמנה יותר ארוך · ההתאהל עם המתים וכ׳ש הקרובים היא יותר נמצאת מכל טומאה ואין לה טהרה אלא עם אפר פרה עם רוחק מציאותה ואחר שבעת ימים · והזיבות והנדות יותר ממגע טמאים · מפני זה צריכין שבעת ימים ואשר יגע בהם יום אחר · ולא תשלם טהרת זב וזבה ויולדת אלא בקרבן · מפני שהוא מעט מציאו׳ מן הנדו׳ ואלו כולן ג׳כ דברים מבוערים נמאסים ר׳ל בזה ונדה ומצורע ומת ובלה ושרץ ושכבת זרע : יעלו בידינו מאלה המשפטי׳ תועלות גדולות ורבו׳ אחת מהן להתרחק מן הביעור והמיאוס והשנייה שמירת המקדש והשלישית לישא פנים למנהג המפורסם כי היה מטורה הצאבא הגדול בענין הטומאה מה שתשמעהו עתה והרביעי להקל הטורח ההוא מעל האדם ושלא ימנעהו ענין הטומאה והטהרה מעסק מעסקיו : כי זאת המצוה של טומא׳ וטהרה אינה נתלית רק במקר׳ וקדשיו לא בזולת׳ : בכל קדש לא תגע ואל המקד׳ לא תבא אבל לזולת׳ אין הטא עליו אם ישאר טמא כל אשר יגע בו ויאכל הולין טמאין כמו שיבאר · והמפורסם מדעת הצאבה עד זמנינו זה בארצות המזרח ר׳ל שארית(המזרחי׳) שהנדה תהיה בבית בפני עצמה · וישרפו המקומות אשר תלך עליהם · ומי שמדבר עמה יטמא · ואפילו אם עבר רוח על הנדה ועל הטהור ישמא · ראה כמה בין זה ובין אמרנו כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה · ולא יאסר ממנו רק בעיולה כל ימי טומאתה ומן המפורסם שבדעותם עד זמנינו זה · שכל מה שיבדל מן הגוף משער או צפורן או דם הוא טמא · ומפני זה כל ספר אצלם טמא · מפני שהוא נוגע הדם והשער · וכל מעביר תער על בשרו ישבו׳ במים חיים · ואנחנו אין לנו טומא׳ וטהרה אלא בקדש ובמקדש · אמנם אמרו יתעלה והתקדשתם והייתם קדושים · אינם בענין טומאה וטהרה כלל · לשון ספרא זו קדושת מצוה · וכן מה שאמר קדושים תהיו אמרו זו קדושת מצות · ומפני זה קרא העברה על המצות גם כן טומאה · אמר באבות המצות ועקריהם שהם · ע׳ז וגלוי

פרק מז כמשה שמוא בטבע מירוש בבשבע מלאים להבדל מאמו : פרק מח

אמר שם טוב ומה יאמר הרב בטבילת הזכר והנדה במים קרים בימי בסתיו אשר בו מהטורת מה שלא יעלם ואולם הרב יתן סבת הפסוקים לא סבת מה שנאמר מהתלמוד כי הטבילה לאלו הוא בלבד מגזירה סוה ודעת הרב שכל מה שבלמד בגזרה מזה הוא מדברי סופרים כמו שביאר הוא בספרו הנכבד ספר המצות ואולי יאמר כי היה להרחיק התלה מי שילבה לשכב עם אשתו לא יהיה תלה בקושי גדול כדי לבטל תגזורת היצר וגם כן לחכמה על בעלה והראשון עקר בפי דעת הרב הנה יתבאר שמלת סומלה בלמדה בשתוף על שלשה ענייני בחמר על מדות חדש ועל עברו במלות המעשה כמו שפיכות דמים ועלו עריות וכן עברו ג"כ בשאר המלות המעשיות לו דעת שלמנת ע"ו כי המלמדים בה הוא יותר שמא וכן המלמדים מה שהוא בכן דעות התורה ועל הזהמין ועל הבלבלוים טומאת הבולים ועל אלו העניינים המדומים מגנע מת ובבלה וטרן ובשבת ורע ועל זה המין ר"ל מגע פלוני על כתפו ומזה המין האחרון אין דברי תורה מקבלין טומלה ותועלת זאת התמונה מבואת להרחיק שלדם מלטון הרע שהוא שבה להבסד המדינה וזאת התמונה היא מהתמונות הכרחיות ובבר ידעת ענינים עוד אמר הרב כי נוס להרחיק הגרעת בעבור שהיא מתדבקת ולכל כני אדם מולשים אותה ובבדלים ממנה ובמעט שהיא בטבעבקשני במשלת אחד יתמיקו כי מרוב שבה בעונות הוא מטמא מה שבגע בו והבן אמרו אשר יאתן בוכי מרוב מה שבגע מעונות הוא מטמא וכן הענין בשעירים הנשרפים כי בעבור מופלא העונות יהיה הנגע בהם שמא הנה זכרנו בזה הכלל טעמי מה שידענו לתת בו טעם כפי הבר לנו:

פרק מה וחל תקשה על אמרים על קן צפור ינעינו רחמיך כי זה אחת משתי הדעות ר"ל דעת מי שחושב שאין טעם לתורה אלא הרצון לבד ואנחנו נמשכנו אחר דעת השני:

אמר שם טוב הבלא מהרב במה שאמר שהוא אחד מהדעות וכו' עם היות זה הטעם הלבה אולת האמת וכפר בסבת הרב בהלכות תפלה שהאומר על קן צפור יגיעו רחמיך משתיקין אותו וסיא אומר בכאן הבן זה אולי יהיה זה כפי סבת הספירה והאמת כי הרב נתן סבה כפי שירלה מהכתוב לא סבת מה שנאמר בתלמוד:

אחר

אפודי

פרק מה כמו שביאר לו. ר"ל בפרק כ"ו מוז החלק: ואנחנו נמשכנו אחר הדעת השני. ר"ל שיהיו המלות בתורות ע"פ החכמ' ויהיה לבם תבלי מכוונת והוא האמתי ואחר מה שאמרנו בזה הפרק הוא מבואר:

פרק מט

עריות. ושפיכות דמים. אמר בעבודה זרה. כי מזרעו נתן למלך למען טמא את מקדשי ולחלל את שם קדשי. ובגלוי עריות. אל תטמאו בכל אלה. ובשפיכות דמים ולא תטמאו את הארץ. הנה התבאר שמלת טומאה נאמרת בשתוף על שלשה עניינים. נאמרת (על מדות) האדם ועברו על המצוה בו ממעש' או דעת. ועל הזיהומים ועל הליכלוכים. שמאתה בשוליה. ועל אלו העניינים המדומים. ר"ל מגע דבר פלוני או משא דבר פלוני או לשאת דבר פלוני על כתפיו. ועל זה המין האחרון אמרו אין דברי תור' מקבלין טמא'. וכן הקרושה נאמר בשיתוף על שלשת עניינים שכנגד אלו השלשה. ומפני שאי אפשר להטהר מטומאת מת אלא אחר שבעת ימים ובמציאות אפר הפרה ג"כ והיו הכהנים צריכים תמיד להכנס אל המקדש להקריב. הזהיר כל כהן משומאת מת לבד. רק להכרח גדול אשר יכבר עניינו על הטבעים. ר"ל להמנע מקרוב אל האבות ואל הבנים ואל האחים ולעמוד עמהם ולגנוע בהם. ולרוב הצדק להיות כהן גדול במקדש תמיד. לאמרו והיה על מצחו תמיד. הזהר מלטמא למת כל עקר ואפילו לאלו הקרובים. הלא תראה איך זאת האזהרה אינה כוללת הנשים. בני אהרן ולא בנות אהרן. מפני שאין הנשים צריכות בהקרבה. ומפני שאי אפשר שלא ישנה אדם מישראל ויכנס למקדש טמא. או יאכל קדשים והם טמא. או אפשר שיעשה זה במזיד כמו שיעשו הרשעים העבירות הגדולות והם מזידים. צוה מפני זה להקריב קרבנות שיכפרו על טומאת מקדש וקדשיו. קצתם לזדון וקצתם לשגגה לפי מיניהם. והם שעירי הרגלי ושעירי ראשי חדש'. ושעיר המשתלח. כמו שהתבא במקומותיו. כדי שלא יעלה בלב המזיד שלא עשה רעה גדולה כשטמא מקדש יי'. רק ידע שנתכפר לו בשעיר אמר ולא ימותו בטומאתם. ואמר ונשא אהרן את עון הקדשים. ונכפל זה העניין הרבה. אבל טומאת צרעת כבר בארנו עניינה. ורבותי' ז"ל נ"כ בארוהו. והודיעו אותו. והעקר המוסכם עליו שהוא עונש על לשון הרע. ושהשנוי אל בגדיו ואח"כ לגופו. וזהו מופת מקובל באומה כמי סושה. ותועלת זאת האמונה מבוארת מצורף אל היות הצרעת מתדבקת וכל בני אדם מואסים אותה וברלים ממנה וכמעט שהוא בטבע. אך היות שהרתה בעץ ארז ואזוב ושני תולעת ושתי צפורים כבר נודע טעמם במדרשות ואמנם אינו נאות בכונתינו. ואני לא ידעתי עד היום טעם אחר מהם. ולא טעם עץ ארז ואזוב ושני תולעת בפרה אדומה. וכן אגודת אזוב שמזיס בה דם הפסח איני מוצא דבר שאסמך עליו ביחדו אלה המינים. וטעם קרא פרה אדומה הטאא מפני שהיא משלמת שהרת טומאת מת להכנס למקד' ולאכול בקדשים אח"כ. כונת הענין שהוא אחר שנטמא נאסר עליו להכנס למקדש ולאכול קדשי' לעולם. לולא זאת הפרה שנשאה זה החטא. כציץ שהיא מרצה על הטומאה. וכשעירים הנשרפים. ומפני זה היה העוסק בפרה ובשעירים הנשרפים מטמא בגדים. כשעיר המשתלח אשר יאמן בו כי מרוב מה שנשא מן העונות הוא מטמא מי שנגע בוקהנה כבר זכרנו מזה הכלל טעמי מה שידענו לתת בו טעם כפי מה שנראה לנו:

פרק שמונה וארבעים המצות

אשר כלל אותם הכלל השלשה עשר. הם אשר ספרנום בהלכות מאכלות אסורות ובהלכות שחיטה. ובהלכות גדרים ונזירות. וכבר בארנו בזה המאמר שאסרתו התורה עלינו מן המאכלים מזונם מגונה. ואין בכל מה שנאסר עלינו מה שיספק שאין הזק בו רק החזיר והחלב. ואין הענין כן כי החזיר יותר לח ממה שצריך. ורב הפסולת והמותרות. ורוב מה שנאסרו התורה לרוב לכלוכו ומזונו בדברים הנמאסים. וכבר ידעת הקפדת התורה על ראיית הלכלוכים ואפילו בשדות במחנה כל שכן בתוך המדינה. ואלו היתה מותרת אכילת החזיר היו השוקים עם הבתים יותר מלוכלכים מבית הכסא כמו שתראה ארצות הצרפתים היום כבר ידעת אמרם פי חזיר כצואה עוברת דמי. וכן חלב הקרב משביע ומפסיד העכול ומוליד דם קר מדובק. ושרפתו היתה יותר ראוי' מאכילתו. וכן הדם והנבילה קשים להתעכל ומזונם רע. וידוע שר' טרפה תחלת נבלה היא. ודע שאלו הסימנים רוצה לומר העלאת גרה ושסיעת פרסה בבהמות. וסנפיר וקשקשת בדגים. אין מציאותם סבת ההתר ולא העדרם סבת האסור. ואמנם הם סימן יודע בו המין המשובח מן המין המגונה. וטעם גיד הנשה כתוב. ואמנם טעם אבר מן החי הוא היותו מקנה ומלמד אכזריות. ועוד שכן היו עושים אז מלכי הגוים. וגם לעבודה זרה היו עושים כן: ר"ל שהיו הוחכין מן הבהמה אבר ידוע ואוכלים אותו ואמנם איסור בשר בדלב עם היותו מזון עב מאד בלא ספק ומוליד מלוי רב אין רחוק אצלי שיש בו ריח עבודה זרה אולי כך היו עושין בעבודה מעבודתיה או בחג מחגיהם ומה שמחזק זה אצלי זכר התורה אותו שני פעמים תחלת מה שצותה עליו עם מצות החג שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך כאלו אמר לבעת חגיכם ובואכם לפניו לא תבשל מה שתבשל שם על דרך פלוני כמו שהיו דם עושים זהו הטעם החוק אצלי בעניין ואמנם לא ראיתי זה כתוב במה שראיתי מספרי הצאבה ואמנם מצות שחיטת בהמה היא הכרחית מפני שהמזון הטבעי לבני אדם הוא מין הזרעים והצומחים בארץ ומבשר בעלי חיי' והטוב שבבשר רוא מה שהותר לנו לאכלו וזה מה שלא יסופק בו רופא וכאשר הביא הכרח טיב המזון להריגת בעלי חיים כונה התורה לקלה שבמיתות ואסרה שיענה אותם בשחיטה רעה ולא בנחירה ולא יחתוך מהם אבר כמו שבארנו. וכן אסר לשחוט אותו ואת בנו ביום אחד להשמר ולהרחיק לשחוט משניהם הבן לעיני האם כי צער בעלי חיים בזה גדול מאד אין הפרש בין צער האדם עליו וצער שאר ב"חי אהבת האם ורחמיה על הולד אינו נמשך אחר השכל רק אחר פעל הכח המדמה הנמצא בריב בעלי חיים. כמו שנמצא באדם. והיה זה הדין מיוחד בשור ושה. מפני שהם מותר לנו אכילתם מן הבייתות הנהוג לאכלם (והם אשר תכיר מהם האם את הולד) וזהו הטעם ג"כ בשלוח הקן. כי הביצים אשר שכבה האם עליהם והאפרוחים הצריכים לאמם על הרוב אינם ראוי' לאכילה. וכשישלח האם והלך לה לא תצטער בראות לקיחת הבנים. ועל הרוב יהיה סבה להניח הכל. כי מה שהיה לוקח ברוב הפעמים אינו ראוי לאכילה. ואם אלו הצערי הנפשיי חסה תורה עליהם בבהמות ובעופות כל שכן בבני אדם. ולא תקשה עלי באמרם על קן צפור יגיעו רחמיך וגומר. כי הוא לפי אחת משתי הדעות אשר זכרנום ר"ל דעת מי שחושב שאין טעם לתורה אלא הרצון לבד. ואנחנו נמשכנו אחר הדעת השני. וכבר זכרנו באור התורה לטעם כסוי הדם והיותו מיוחד בחיה טהורה ועוף טהור. ועם מה שצותנו התורה מאיסור המאכלים האסורים צותנו ג"כ בנדרי אסר. והוא כי כשיאמר אדם זה הלחם אסור עלי או זה הבשר אסור עלי. נאסר עליו לאכלו. כל זה לדרגיל לקנו' מדות

ההם תפקות. ולחסום

תאות

פרק מה ולא תקשה עלי מאמרם על קן צפור יגיעו רחמיך פי' אחרו רז"ל משתתקין אותו שבראלם מזה שלין על דרך דרשנות והשמיטים מלעבי ג"ם שמאמרם זה נמשך אחר החיוב בהכל כפי פרלנו. ואנחנו נמשכנו אחר הדעת השני פי' שכל שתלוים בם לטם שעם ושכם מבואר לו בלקי מבואר:

דרך כא

אמר שם טוב נפלאתי מקרב לחם לא נתן טעם
לאיתר נדרים ושבועות ואולי סיב מפני
אלא מוכרו בכתוב כי איתר נדרים מורקים בחוץ
ולבוזות הרב לתת סבת הפסוקים לא מבת מה
מבאחר בתלמוד ו"ם מרבר לא וכרו אלא במקום ח'
מן המקו' הוא חלקת רחוק על כל סאר הדברים:
פרק מט ולמנוע אלו הרעות העצומות
ולהכיח תועלת הכוללת ורוח
ידיעת היחסים כאמרה הקדשה והקדש ולא נמנעת
לד איתר לתגל רק כיחד הקם ולישת אותה
במפורסם:

אמר שם טוב נפלאתי מקרב לחם לא נתן טעם
לקדש ולקדשה בעבור למנוע הכיחה
ובתחילה אחר אינם עושה פרי כי: המעשה אחר
הוא תרפה לנו היה בעבור קיום
המין ומבואר שהקדש והקדשה אינם
עושים פרי כרוב ולא יולדו ואחרים כמו שאמרה
כרות שפכה וסרים לבת בקהל ואם הטעם' רחוי כמו
הטעמים שהכיח: שאלו כלם ערות נוף ח'לערות
שורש ונבוך ואחין כפורש ונבוך להיות בחד נהול
ובחד קטן בהיותם בני אם אחד וגולמו מבדרים
ח' היו כפורש ונבוך: הוא

אשר כלל אותם הכלל הארבע' עשר
הם אשר ספרנום בספר נשים·והלכות
איסורי ביאה·וכלאי בהמה·ומצות מילה מזה הכלל·וכבר הקדמנו להגיד תכלית כונת זה הכלל·ועתה
אחל לבאר פרשיו ואומר·מן הידוע כי צריך אדם לאוהבים כל ימיו · וכבר ביאר זה ארים"טו במאמר
חתשיע' מספר המדות·אם בעת בריאותו והצלחתו יהנה בחברתם·ובעת צרתו יצטרך אליה'ובזקנותו
וחולשת גופו יעזר בהם · וזאת האהבה נמצאת בבנים יותר ויותר גדולה וכן בקרובים · ולא תשלם
האהבה והאחוה והעזר בקרובים רק כיהסים · עד שהמשפחה האחת כשיקבצה אבי אב אחד ואפילו
אבי אב רחוק·יהיה כיניהם בעבורו אהבה ועזר קצתם לקצתם וחמלת קצתם על קצתם אשר היא אחת

פרק תשעה וארבעים המצות

מכונו התורה הגדולו·ומפני זה נאסרה הקדשה למה שיש בהתרה מהפסר היחס·והיות הנולד ממנה נכרי לבני אדם כלם לא ידע לעצמו קרוב
ולא יכירהו א'מקרוביו·וזהו הרע שבעניינו לו ולאביו·ועניין אחר גדול בטעם איסו'הקדשה והו'מניעה רוב תאות המשגל והתמדתו כי בהתחלף
נופי הקדשו'תוסיף התאוה·כי לא יתעורר האד'לגוף אחר שהרגיל בו תמיד·כי התעוררו לנופי'מתחדשו'חלוקי הצורו' והעניני'ובאסו'הקדשות
ת עלות גדול מאד והיא מניע'הקשר'·כי אלו היתה הקדשה מותר'·היו באים אל אשה אחת אנשי'רבים בעת אחד לפי המקר'ולא היו נמלטים
מהמחלקת · וברוב רפעמים היו הורגים זה את זה או היו הורגים אותה · כענין הנורע מאז · ובית זונה יתנוררו · ולמנוע אלו הרעות העצומות
ולהביא התועלת הכוללת והיא ידיעת היחסים נאסרה הקדשה והקדש· ולא נמצא צד התר למשגל רק ביחד אשה ולישא אותה בפורסם · כי
אלו היה די לו ביחודה לבד · היו רוב בני אדם מביאים קדשה לבתיהם זמן אחר מוסכם בין שניהם ויאמר שהיא אשתו · ומפני זה צוה לעשות
(מעשה) אחר שיירדה אליו בו והוא האירוס ן · ושיפרסם הדבר והוא הנשואין ויקח בועז עשרה אנשים ונו' ופעמים שלא יהיה ביניהם הסכמת
אהבה ושלום ולא יסידר עניין ביתם ותיתר לו לנרשה · ואלו היתה מתגרשת בדבור לבד או בהוציאה מביתו·היתה האשה מחזרת אחר פשיע'
ויוצאה ואומרת כי גרושה היא· או כשתזנה עם אדם ואמר היא והנואף שכבר נתגרשה ולזה נצטווינו שלא יתכן לגרש רק בספר שיעיד
עליו וכתב לה ספר כריתות ומפני שחשד הזנות והספקות הנופלות בו על האשה רבית מאד · נצטווינו בדיני סוטה · אשר הענין ההוא מביא
לכל אשה בעולה שת שמור עצמה בתכלית השמור · כדי שלא יחלה לב בעלה עליה מפני פחד מי סוטה · שאף רוב הנקיות הבטוחות בעצמה
היו פוחדות עצמן מן המעשה ההוא אשר יעשה בה בכל ממונן · ואף המות טוב מן הבושת הגדול ההוא · והוא פריעת ראש האשה · וסתירת
שערה · וקריעת בגדיה ער שיתגלה לבה והקפתה בכל המקרש לעיני הכל נשים ואנשים ובפני בית דין הגדול · וימנעו מפני זה הפחד חליים
גדולים מפסידים סדר בתים רבים · ומפני שכל נערה בתולה היא עומדת להנשא לכל מי שיזדמן · לא חייב המפתה אותה רק שישאנה · כי
הוא הטוב לה בלא ספק ויותר רופא מחצה ויותר מתקן ענינה משישאנה זולתו · ואם לא תרצה בו היא או אביה יתן המוהר · והוסיף בענוש
האונס לא יוכל לשלחה כל ימיו · ואמנם טעם היבום כתוב · כי היה מנהג קדום קדים מתן תורה · והשאירהו התורה·וצותה לעשות החליצה ·
מפני שתמיע שום תהם היו מגינים במנהגי הזמנים ההם · ואולי יברח מן הגנות ההוא · ויבם מבואר הוא זה בתורה ככה יעשה לאיש וגו'·ונקרא
שמו בישראל וגו': ואפשר ללמוד ממעשה יהודה מדה חשובה ויושר משפט· וזה מאמרו הקח לה פן נהיה לבוז הנה שלחתי הגדי הזה · ובאור
זה שבעילת קדשה קודם מתן תורה היה כבעילת האדם אשתו אחר מתן תורה · ר'ל שהיה מעשה מותר לא היה אדם מרחיק אותו כלל· ונתינת
שכר המותנה עליו לקדשה אז בנתינת כתובת אשה לה עתה בעת הגרושין ר'ל שהוא דין מדיני האשה שחייב עליו לתתו · ומאמר יהודה תקח
לה פן נהיה לבוז · מלמד איתנו שעניני המשגל כולם ואפי' המותר מהם הוא בשת עלינו לדבר בו · וראוי לשתוק ממנו ולהסתירו · ואפי' אם
יגרום הפסד ממון · כמו שתראה יהודה עשה באמרו טוב שנפסיד וישאר לה מה שבידה · משנתפרסם לבקש וגוסיף בושת · זאת היא המדה
אשר למדנו מן הענין ההוא ואמנם היושר אשר למדנו ממנו הוא אמרו לנקות עצמו מגזלת' ושרוא לא שנה ולא בטל מה שהסכים עמה עליו
הנה שלחתי הגדי הזה · אין ספק שהגדי ההוא היה טוב במינו מאד · ומפני זה רמז אליו ואמר · הזה · וזהו היושר אשר יירשו מאברהם יצחק
ויעקב · שלא ישנה אדם כדבורו · ולא יחליף תנאו · ושיתן לכל איש חקו משלם · ושאין הפרש בין מה שיהיה בידו ממתן חברו·ע'ד הלואה·
או ע'ד פקדון·או על אי זה צד שיתחייב לו משכירות או זולתו ושכתובת כל אשה כדין כל שכר שכיר ואין הפרש בין כובש שכר שכירו ומי
שיכבוש חקי אשתו ואין הפרש בין עושק שכיר או מתעולל עליו להוציאו מבלי שכירות או שיעשה כן עם אשתו עד שיוציאנה מבלי מוהר :
הלא תשתכל ברוב יושר אלו החקים ומשפטים צדיקים איך שפטו במוציא שם רע · והוא כי אין ספק כי זה האיש הרע לא אהב אשתו אשר
הוציא עליה שם רע·ולא מצאה חן בעיניו · ואלו היה רוצה לגרשה כדין כל מגרש אשתו לא היה לו מונע מזה·אך היה מתחייב לתת לה חוקה
הראוי לה · ושם לה עלילות דברים כדי להפטר ממנה בלא תשלומין· והוציא עליה דבה ודבר שקר להחזיק בחקה שיש לה עליו והוא המשים
כסף·כי זהו מוהר הבתולות הקצוב בתורה·ומפני זה גזר עליו הש'י לשלם מאה כסף·[כי זהו מוהר הבתולות] נמשך אחר העקר אשר ירשיענו
אלהים ישלם שנים לרעהו·וכדין ערים זוממין כמו שבארנו·כן זה המוציא שם רע השב לרפסידה המשים כסף הראוים להתן לה· ישלם מאה·
זהו ענשו על שהיה כובש הוקת הראוי לה והשתדלו להחזיק בו · והיה ענשו על שפחת מעלתה והוציא עליה קול הזנות שהיו פוחתין מעלתו
כשהבוהו ברציעה·באמרו ויסרו אותו·והיה ענשו על בחירתו התאוה ובקשו ההנאה לבד·שנתחיי להחזיק בה עולמית·לא יוכל שלחה כל ימיו
כי לא חביאו אל כל זה רק היותה כעורה בעיניו · כן ירפאו המדות הרעו'כשיהיה רופאם המצוה האלהית·לא יסירו אופני היושר · מבוארים
גלויים בכל דיני זאת התורה עם ההשתכלות הטוב·השתכל איך השוה בין דין מוצא שם רע אשר חשב להחזיק בחוק הראוי עליו לתתו ובין דין
גנב שלקח ממון חבריו·ושם דין עדי זוממין אשר זמם להויק ואע'פ שלא בא ההזק כדין מי שהזיק וחמס ר'ל גנב ומוציא שם רע·הדין בשלשתן
תורה אחת ומשפט אחד·הפלא מאד מתוכן משפטי הש'י כמו שתתמה מתוכן מעשיו·אמר הצור תמים פעלו·יאמר כי כמו שמעשיו בתכלית
השלמות כן משפטיו בתכלית היושר·אבל דעותינו קצרי יד מלהשיג שלמו'כל מעשיו ויושר כל משפטיו · וכמו שנשיג קצת נפלאו'מעשיו·
באיברי ב'ח ותגיעת הגלגלים·כן נשיג יושר קצת משפטיו·ואשר יעלם ממנו משני המינים יחד הוא יותר מן הנגלה לנו הרבה מאד: ואשוב אל
כונת הפרק·ואמנם אסור הערוות הענין בכלם שב למעשה המשגל ולמאוס בו ושלא יוצה ממנו כי אם מעט מזער·אם אסור זכור ואיסור בהמה
מבואר מאד·אחר שהענין השבעי נמאס להעשות רק לצורך כל שכן הענין היוצא חוץ לשבע ולבקש ההנאה לבד · והעריות מן הנקבות כלם
יקבצם ענין אחר · והענין ההוא הוא שכל אחת מהן נמצא'על הרוב עם האיש שנאסרה עליו תמיד בביתו · והיא ממהרת לשמוע לו לעשות
רצונו · וקריבה להמצא אליו לא ישרת להזמינה · ואי אפ שור לשופט להרחיק על אדם כשימצאו אלו עמו · ואלו היה דין הערוה כדין הפנוי' ר'ל
שיהיה מותר לישא אותה ושלא יהיה בה מן האיסור רק שאינה אשתו · היו רוב בני אדם בבשלון זנותם תמיד ·

תאות המאכל והמשתה·אמרו נדרים סיג לפרישות ומפני שהנשים ממהרות לבעוס לקלו' הפעלותם
וחולשת נפשם. אלו היה ענין(שבועותיהם ברשותם היה בזה צער גדול בבית ומחלקת והפסד סדר ·
בהיות זה המין מן המזון מותר לאיש ואפו'לאשה·וזה אסור על הבת ומותר לאם·וכפני זה סמך הענין
לבעל הבית בכל מה שיש לו בו נוק או תועלת·הלא תראה שמי שהיא ברשות עצמה ואינה נמשכת
אחר בעל הבית להנהיגה דינה כדין האנשים בנדרים · ר'ל מי שאין לה בעל ומי שאין לה אב או מי
שבגרה·ושעם נזירות מבואר מאד והוא הפרישות מן היין אשר הפסיד מן הראשוני' והאחרונים רבים
ועצומים כל הרוגיו וגם אלה בין שנו · ובא מדין הנזירות מה שתראה מאיסור כל אשר יעשה מגפן
היין·להרחקה יתירה עד שיספיק לאד'ממנו הדב'הצריך · כי דנשמ'ממנו נקרא קדוש·והושם בכדרג'
כהן גדול בקדושה· עד שלא ישמא אפילו לאביו ולאמו כמוהו · זאת הגדולה מפני שפירש מן היין :

צהל

שם טוב

מורה נבוכים חלק שלישי

קיז קרקאש

הוא אומר לבנו על דרך המוסר כשתתקשה ותכאב לך לבית המדרש וקרית ושאל וישאלוך ולו יסור מעך כאב כי המתת לזה סוף דבר ויתעסק בדבר אחר ממנו תחזיר כל
שכן לם יהיה בדברי תורה כי ימצאו בה הגאולות ויתעשו אחר ההגאלות ויתפארו ולו יסור הכאב והתלות כלי ספק ותמה בחזרו ממנו זה בלתמת גדול הוא ולחרים טו
אמר בלשונו זוקם המקום אחר הוא הכת הרכיה לבחור המחכל והמשגל והוא קורא בספרין הלנשים בבודרים המשגל ולחכילת מיני המשיל רפתותים
ומשם דומין לחדרים ולבהמות וילרך לשון הגרותם זה תמצא כתוב בספר מדות אחר בו ובספר הכללה : והראיה שיות דין זה כולל לזולת שור וחמור כמו שאחרון כל מיני

אפודי

פרק נא

מיני בהמה אלא מדבר בכתוב בהם :

אמר שם טוב טעם הרב באיסור הרכבת בהמה הוא טעם נכלא עם שאין צורך בו כי טעמו מבואר כי כל מה שבולד מכל הרכבה הוא דבר בלתי עשוי פרי ולפי ש מלא פרי מהם והוא פגרד ואמלבפרד לא יעשו פרי וכן הרכבת פילון בשאינו מינו עם שיעשה פרי אותו הפרי לא יעשה פרי ולכן אסרם אותו התורה כי כל מה שברא הב"ה בעולמו כתן בו כח להוליד דומיו רלה שיהיו קיימין לעולם כ"ש אסר הרא אלהי' לעשות ושלא יכרת גזעם עוד אמר הרב וכן המילה אצלי אחד מטעמיה למעט המשגל לאחלים באסר כפי היכולת כי באסר כשיוסיף דמו ויוסר מכסהו מתחלת בריאתו יחלש ובכיאור אמרו אחכמים ז"ל הנבעלת לערל קשה לפרוש ממנו ולא נתנה מצוה זו להשלי' חסרון הבריה' כי יתכן תועלת בעור הבו' לאחר הה' רק להשלים חסרון שמקדו' ומוקי הגוף הוא הנופני המגיע לאחר הוא המכוון אסר לא יפסד דבר מן תשובלת שבהם עמידת האיש ולא יתבטל בעבורה תולד' אבל תחסר בו התולה ויעיר על המורך .

אמר שם טוב עדין יש להקשו' לם כל מה שיעשה הטבע הוא לתכלית מה והו' מיושר מתחלה שכלית יותר גדולה לם היה אותו האסר מזיק לעדות היה ראוי שלא יעשה אותו האסר ואותו העור ויהיה מכוון אל תכלית הרוחני יותר מתכלית הגשמי ולם הויית סמין בכל עבין שיהי' הוא יותר שלם ויות' מכוון למה התורה בזה להסירו כי הוא הפך כוונתו בתחלת הבריאה . והתשובה בזה כי בטבע כוון לעשות זה האסר יותר שלם מזה שיוסר ולא כמלא זה העור בשאר המינים למה שיש בו קיום מין האדם גדול לם בעבור הנלה בהמשך לו בעבור שהוא מבקש לזה האסר אסר בו קיום המין ולזה אין ראוי להסירו אבל רלה הב"ה לזכות לת ישראל ולתת להם התורה כדי שיזכו לחיי העו"ל הזה והעולם הבא ולכה שיהיו טהורים וקדושים מזה הפועל המגונה אבל כל אחר עמי' אסר הקדוש' איבה ממלת בהם הראוי להם שיהיו כלתי בטולם ולכן בכראי כל המין אחמוני על מורה' : בתמרו הבה נא ידעתי מרוב נגיעות לת הכיר בה עד עתה כל מי שיחול יכנס בברית אברהם להתמין שיחוד לשיות לך לאלהים לזרעך אחריך לם כן המילה יש בו תועלת ובלתמונות ובמדות ושיה סבה נם כן לרוב אהבה הנמצלת בין בני ישראל לקנתם ולתמ' הרב שהטע' אחרון חזק בראיה ושיה שלמות התורה וקיומה לת תבלסרק במילה כי שלמות התורה הוא בשני דברים בתדו' ובדעות ולולי שבני הדברים תכלול המילה והשלישית כי הקטן יכוון לו יולדיו בעת לדתו כי עדין לת תתחזקה הסורה הדמיוני' המביאה לאהוב אותו כי הסורה הדמיונית נוספת תמיד בראיה ויהיה גדלתו ואחר כך תתחיל להתחסר סמרה דמיונית ויהיה הבכו כפי הבכל אם הכולד הוא אותו אהבת הדמיון כאלו תתמר כי עד עשרה שנים תגדל האהבה הדמיונית ואחר כך תתחסר ויהיה הבכו כפי הבכל אם הכולד הוא אותו לאהוב ואלו היה כימול אחר שנתים או שלש היה מכיח לבטל המילה ומעשות

ובאשר נאסרה בעילתן כל עיקר ונמנעו לנו מניעה גדולה ר"ל במיתת בית דין ובכרת . ושאין שם שום צד התר על בעילתם . יש לבטוח בזה שלא יכוין האדם אליהם ושלא יהרהר בהם כלל . והיות הערוה ממחר' וקרובה להמצא כאשר זכרנו מבואר מאד . וזה כי הארם כשיהיה לו אשה . מן הידוע שאמה וזקנת ה ובתה ובת בתה ואחותה נמצאות עמו ברוב העתים פעמים תעמוד עם אחי בעלה ואביו ובנו . וכן מציאות האדם על הרוב עם אחיותיו ודודותיו ואשת דודו והיותו גדל עמהם הוא מבואר מאד . ואלו הם כל העריות של שאר בשר . זהו אחד מן הענייניים אשר בעבורם נאסר שאר בשר . ואמנם הענין השני הוא אצלי להזהיר במדות הבשת . כי היות זה המעשה בין השרש והענף עזות גדולה מאד . רצוני לומר לבעול האם או הבת . ונאסר על שרש וענף שיבעול אחד מהם את חברו . ואין הפרש בין שיבעול השרש או הענף או שיתקבצו שרש וענף בבעילת גוף שלישי . רצוני לומר שיתגלה גוף א' גילוי משגל לשרש וענף . ומפני זה נאסר לקבץ בין אשה ואמה ולבעול אשת האב ואשת הבן . שאלו כלם הם גלוי ערות גוף אחד לערות שרש וענף . והאחים כשרש וענף וכאשר נאסרה האחות נאסרה אחות האשה ואשת האח . שהיא התקבץ שני אישים שהם כשרש וענף בבעילת גוף שלישי . וכאשר החמיר באיסור קבוץ האחים ושם אותם כשרש וענף וגם בגוף אחר . אסר מפני זה בעילת אחות האם ג"כ שהיא במקום האם ואחות האב שהיא במקו' האב . וכמו שלא נאסרה בת אחי האב ולא בת אחות האב כן לא נאסרה בת האח ולא בת האחות הקש אחר . ואמנם היות אחי האב מותר באשת בן אחיו והיותר בן האח אסור באשת אחי אביו . הוא מבואר לפי הטעם הראשון . כי בן האח נמצא על הרוב בבית אחי אביו ושייכותו עם אשת אחי אביו כשייכותו באשת אחיו . ואמנם אחי האב אינו נמצא כן בבית בן אחיו ואין שייכות לאחי האב עם אשת בן אחיו . הלא תראה שהאב בעבור שהוא שייך עם אשת בנו כשייכו' בנו באשתו היו שני האסורין שוין ובמיתה אחת . וטעם איסור בעילת נדה ואשת איש מבואר אין צריך לבקש לו טעם . וכבר ידעת שאסור לנו ליהנות בערוה על אי זה צד שיהיה ואפילו בראיית העין והוא שיכוין ליהנות כמו שבארנו בהלכות איסורי ביאה . ושם ביארנו שאין מותר בתורתינו להרהר במשגל כלל וגם לעורר הקושי כלל ושהאדם כשיתקשה מבלתי כונה ראוי לו שישיב רעיוניו למחשבה אחרת . וישתכל בדבר אחר עד שיסיר הקושי . אמרו החכמים ז"ל במוסריהם המשלימים החסרי . בני אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש . אם ברזל הוא נמוח . ואם אבן הוא מתפוצץ . שנאמר הלא כה דברי כאש נאם יי' וכפטיש יפוצץ סלע . הוא אומר לבנו דרך מוסר כשתתקשה ותכאב . לך לבית המדרש ותקרא והלוק ושאל וישאלוך יסיר ממך הכאב ההו' בלי ספק . ותמה מאמרו מנוול . כי זה באמת נוול גדול הוא . ואין המוסר הזה מצד התורה לבד כי הענין הזה גם כן אצל הפילוסופים . כבר הודעתיך דברי ארי' סטו בלשון אמר זה החוש אשר הוא הרפה לנו . ר"ל חוש המשוש . המביא לבחור המאכל והמשגל . והוא קורא בספריו האנשים הבוחרים המשגל ואכילת מיני התבשילי . הפחותי . וירחי' פה ויאריך לשון בגנותם ובפחיתות ויתלוצץ עליהם . ומצא זה בספר המדות אשר לו . (ובספר ההגדה והספור) . ולפי זאת המדה החשובה אשר ראוי לכוין אליה ולהחזיק בה . הזהירו חכמים ז"ל מהסתכל בבהמה ועוף בשעה שנזקקין זה עם זה . וזהו הטעם אצלי באסור כלאי בהמה . כי בידוע שלא ית עורר איש ממין א' לבעול איש ממין אחר על הרוב אם לא יראיבוהו עליו בידים . כמו שתראה אלו הפחותים מולידי הפרדים עושים תמיד . ומאמר התורה שישפיל איש מישרא' מעלתו לזה המעשה . למה שבו מן הפחיתות והעזות (שיתעסק) בדברים שמאסרה התורה לזכרם כל שכן לעמוד עליהם ולעשותם רק בעת הצורך ואין צורך לזאת ההרכבה . ויראה לי כי טעם אסור קבוץ שני מיני באי זה מעשה שיהיה אינו רק להרחיק מהרכבת שני מינים . ר"ל לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו . כי אם יקבין בין שניהם פעמי' ירכיב אחד מהם על הברו . והראיה על זה היות הדין הזה כולל לזולת שור וחמור . אחר שור וחמור ואחר כל שני מינין אא שדבר הכתוב בהוה וכן המילה אצלי אחד מטעמים למעט המשגל ולהחליש זה האבר כפי היכול' עד שימעט במעש' הזה . וכבר חשבו שזאת המילה היא השלמת הסרון יצירה . ומצא כל חולק מקום לחלוק ולומר . איך יהיו הדברים הטבעיים הסרים עד שיצטרכו להשלמה מחוץ . עם מה שהתבאר מתועלת העור ההוא לאבר ההוא ולא נתנה מצוה זה להשלים חסרון הבריאה . רק להשלים חסרון המדות והנזק ההוא הנופני המגיע לאבר ההוא . הוא המכוון . אשר לא יפסד בו דבר מן הפעולות שבהם עמידת האיש ולא תבטל בעבור הולדה . אבל תחסר בו התאוה היתרה על הצרך והיות המילה מחלשת כח הקשי . ופעמים שתחסר ההנאה . הוא דבר שאין ספק בו . כי האבר כשישפך דמו ויוסר מכסהו מתחלת בריאתו יחלש בלי ספק . ובבאור אמרו החכמי' ז"ל הנבעלת לערל קשה לפרוש ממנו . זהו החזק בטעמי המילה אצלי . ומי היה מתחיל בזה המעשה רק אברהם אבינו עליו השלום . אשר נודע מיראת הטאו מה שזכרו החכמים ז"ל באמרו . הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה . ויש במילה עוד ענין אחר צריך מאד . והוא שיהיה לאנשי זאת האמונה כלם . רצוני לומר מאמיני יהוד' הנם . אות אחד נשמי שיקבצם . ולא יוכל מי שאינו מהם לומר שהוא מהם והוא נכרי . כי פעמים יעשה האדם כן כדי להגיע אל תועלת או כדי להתנכל על אנשי זה הדת . אך זה הפעל כלומר המילה לא יעשהו אדם בי או בבניו רק מתוך אמונה אמתית : כי אין זה שרט בשוק או כויה בזרוע אבל ענין שיהיה קשה מאד . וידוע גם כן רוב האהבה והעזר הנמצא באנשים שהם כלם בסימן אחד ושהוא על צורת ברית . וכן זאת המילה הוא הברית אשר כרת אברהם אבינו על אמונת יהוד' השם . וכן כל מי שימול יכנס בברית אברהם להאמין היחוד . להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך . וזה גם כן ענין חזק כראשון בטעם המילה . ואפשר שהוא יותר חזק מן הראשון . (ושלמות זאת התורה וקיומה לא תשלם כי אם במילה . ויש בהיותה בימי הקטנות שלש חכמות . הראשונה שאלו הונח הקטן ערלה . אפשר שלא היה עושה . והשנית . שלא יכאב בכאב הגדול לרבות עורו והילשה דמיונו . כי הגדול יפחד וירעד מן הענין שידמה היותו קודם היותו . והשלישית . שהקטן יכוון לו יולדיו בעת לידתו . שלא התחזקה עדיין הצורה הדמיונית המביאה לאהוב אותו יולדיו . כי הצורה הדמיונית ההיא נוספת תמיד בראיה . והיא גדלה עם גדולתו . ואחר כן תתחיל להתחסר ולהמחות ג"כ ר"ל הצור' הדמיונית כי אין אהבת האב והאם את הבן בעת לידתו כאהבתם אותו

ומצות מעשה מושל וכחו שלימות האדם בעת שקולו אדם ציור המושכלות לעצות
המעולות כפי השכל ישתבח השם על זה כי חלו לא הוכחו היינו רעים מהם כי סבת
לתכן הנוף והנפש תכרת המעשים והדעות כלתי תמתיות וזו מה שיתחרבנו מי טיש
לו מלמות וידע אחתת מתמר מתמר השם ית' לא תמרתי לזרע יעקב תהו בקשוני והרלין

קרקאש

כאיש אשר בדרישת
זה הסעדים נמצאו
עפרים רבים ולמר
סרוחה מדעת סרב
הסלם מבחת מיטים
דבקות האדם עם
הסם לא ראשונו לו
מין תמונו הראשון
והנכם חלמנו ובריא
בן יסורים אם סיס
מסבבלים אשר הסם
בחדרנם השלוגים
ריסנים וירחים לו
אם סיס בחדרנם
לחשם אחנם ראחנו
מהסינמו הרשם
המחוקק בעת
הטרלו לוח הקדם
ליער הסם ואלה
לחשול תעל כפ"ל
מאחר בל"ם ורוח
אלהים בנפש את
שבריא בן יסורים
ובכן ישמוד חשל
לנם ואחר לנם כפ
לאחר אלהים לאם
לאקם שובריה את
אחנות ה אלה אלנינחו
כי עזבנם את ה'
ופוח ישנוד אחקם
ונרנחוהו בחלר בית
ה' והחוקונו וכן
בחלה בחסת אחחב
מהרנש את בכיחים
וא"ל לזחר לחוקם
הבכחים אלה כיד
דבקו' בחם אם כלם
ואת אחקנם וכן
אחלה אלים מברת
אחבי אחת אחחב
עם הרוחו דבק בחם
בקבלת הדבקות
אלה הים לו בחסן
לא בחאכל ולא
בחשקה ולא בעסק
מן הסחקי' והרוחתו
אדוחת קשיד בקוחם
לו אחת הסם
חזנחה ובחכבת לבת
ארבו ואם הם לעשו'
בזה סיכח דבכיח
סוזקה אבי ויש לו
לחשיר לשלם שלחו
מן הבכבה ולא
ישחוק כל בכם הם
לי עליו שבנה ר"ל
על זיכו ויה בכבר
הקבחר מן הסחוקי'
בחבני ארל הקבים
בחחרוחם בארבו
בדבורו בעת בחחרו
לו בה אחר אחלך
ארבה ולא רבם לרבר
לזחר לחלך חם
אחים אלוזה לזחר
לבלוחרו וכו' אחשה
אחר בכל אלים לא
יקום אחחבה כי חוק
ראות בר אבחר לו
בחרחים הבבחים
לרבה אלו ולזחר לו
בבריים אלו ויש לי
קחם גדול בזה לוך
בזה הקבחר ולם
בלבורו הסם הקים
אחחרו ובארבו אבי
ארו חחבר' ואחבים'
בזה לו לרל'לקוחם
הסם ולזן לו לבחר
שיהרנוהו כי כחו
הבקבלל בל ב' ארו
אחחים ובקבלב
הבלחו בן יכול
לבקבלל אלה יוכלו
לבלרם לו בדרוחו אל
אחלך ובאחת לא
דבקוחו אחר בחו
הבחוקים אחר בחו
לאוחם אחר רלו
לבבריחו לרבה אל
אחלך אלה בלבחו
ובם כל זה לבם
לרבה כחו בבבחר
עד

מן התוסף' . והזהיר מלישא פצוע רכא וכרות שפכה ישראלית . מפני שהיא בעולה נפסדת ולבטלה . והנשואין ההם יהיו מבשול
לה ולתובעיה וזה מבואר מאד . ולהתרחק מעריות אסר לביעול ממזר בת ישראל . להודיע הנואף והנואפת שאם יעשו יפסידו
בזרעם הפסד שאין לו תקנה . ולפחיתות בני הזונים ג"כ תמיד בכל לשון ובכל אומה פאר זרע ישראל מהתערב בהם ממזרים .
ולשעלת הכהנים נאסרה להם זונה וגרושה וחללה . וכהן גדול אשר היא הנכבד שבכהנים נאסרה עליו אפילו אלמנה ואפי בעולה .
וזה כלו שיעמו מבואר . ואם נאסר התערב ממזרים בקהל השם כ"ש עבדים ושפחות . ואסור התון הגוי' כבר נכתב טעמו בתורה .
ולקחת מבנותיו לבניך . וכל מה שנעלם טעמו מרוב החוקים אינו רק להרחיק מע"ז . ואלו הפרטים אשר נעלם ממני טעמם ולא
ידעתי תועלתם . הוא מפני שאין הדברים הנשמעים כדברים הנראים לעין . ובעבור זה אין זה השיעור אשר ידעתי אני מדעות
וחמחות שמם . ואלו ידענו פרטי המעשים ההם ושמענו חלקי אותם הדעות . היה מתבאר לנו הטעם ואפני החכמה בחלקי מעשה
הקרבנות והטמאות וזולתם ממה שלא ידעתי טעמו אבל אין לי ספק בזה כי הכל היה למחות הדעות ההם בלתי אמתיו מלב האדם .
ולבטל המעשים ההם שאין בם מועיל אשר כלו הימים בתהו והבל ובטלו הדעות ההם מחשבת האדם מהקור ציור מושכל ומעשות
מע שה מועיל . כאשר בארו לנו נביאינו ואמרו . כי אחרי התהו אשר לא יועילו ולא יצילו כי תוהו המה . ואמר ואחרי אשר לא
יועילו ואמ' ירמיהו אך שקר נחלו אבותינו הבל ואין בם מועיל הסתכל כמה גדול זה ההפסד . ואם הוא דבר שצריך להשתדל האדם
בכל יכלתו להסירו אם לא הוא ודוב המצות כמו שבארנו אינם רק להסיר הדעות ההם ולהקל הטרחים הנדולים הכבדים והעמל
והצער שהיו עושים האנשים ההם לעבודת אלהיהם וכל מצות עשה או לא תעשה שיש בם מכך טעמו אינו רק רפואת חולי מן
החוליי ההם אשר לא הונחנו לדעתם היום ישתבח השם על זה זהו מה שיאמינהו מי שיש לו שלמות ידע אמתת מאמר הש' לא
אמרתי לזרע יעקב תהו בקשוני הנה זכרתי פרטי המצו כלם אשר כלל אות זה הכלל והעירותי על טעמם ולא נשא' מהם דבר שלא
נתתי בו טעם רק חלקי מעטי ואע"פ שיעד האמ' כבר נתתי גם בהם טעם יקל לאיש תבונ להוציאו מכח דברינו : (כשלמו טעמי המצות)

פרק חמשים יש

כאן דברים שהם סתרי תורה גם כן כבר נכשלו בהם רבים וצריך לבארם והם אלו הספורי אשר
ספר בתורה אשר יחשבו רבי שאין תועלת בזכרם בספרו הסתעף המשפחות מן נח ושמותם
ומקומות אשר יחשבו רבי שאין תועלת בזכרם בספרו הסתעף המשפחות מן נח ושמותם
ומקומות הישבותיו הפחות רק בדקדוקי אותיות המקומות . אמרו היה ישב ודורש בהגדות של דופי היה אומר לא היה לו למשה לכתוב
אלא ואחות לוטן תמנע . ואני אודיעך כלל אחד . ואשוב אחר כן אל הפרטים כאשר עשיתי בטעמי המצות : דע כי כל ספור
שתמצא אתו כתיב בתורה הוא לתועלת הכרחית בתורה אם לאמת דעת שהוא פנה מפנות התורה או לתקון מעשה מן המעשים .
עד שלא יהיה בין בני אדם יעל וחמס ואני אסיר לך הספק כאשר היתה פנת התורה שהעולם מחודש ואשר נברא תחלה היה איש
אחד ממין האדם והוא אדם הראשון ולא היה באירך הזמן אשר מאדם עד משה רבינו רק אלפים וחמש מאות שנה בקרוב ואו בא
להם זה הספור לבד היה הארם מספק בדבר כי נמצאו אז בני האדם מפוזרי בקצוות הארבלה ומשפחות חלוקות ולשונות חלוקים
רחוקי מאד והוסר הספק הזה ביחסם כלם וזכרון השתעפם וזכור שמות המפורסמי מהם פלוני בן פלוני ושנותיהם ולהגיד מקום שכנם
והשנים המביא להתפזרם בקצות הארץ והטעם המביא להחלק לשונות' ושמתחלה היו במקום אחד ושפה אחת לכולם . כי כן ראוי
להיותם בני איש אחד : וכן עניין ספור המבול וספור סדום ועמורה ללמוד מהם ראיה על הדעת האמתי והוא אך פרי לצדיק אך יש
אלים שופטים בארץ וכן ספיר מלחמת תשעת המלכי להודיע המופת בנצוח אברהם באנשי' מתי מספר ואין מלך עליהם ד' מלכים
גדולי' ועו' תודיענו איך הם לבבי על קרובי בעבור שנגדל על אמונתו ומטר נפשו לסבב המלחם' כדי להצילו והודיענו ג"כ בהסתפקותו
ישובע נפשו והיותו בו לטמון ומתפאר בטוב המדות והוא אמרו אם מחוט ועד שרוך נעל : אמנם ספור משפחות בני שעיר ויחסם
בפרט הוא מפני מצוה אחת והוא שהש' צוה לאחות זכר עמלק לבד ועמלק אמנם היה בן אליפז מן תמנע אחות לוטן אך שאר בני
עשו לא צוה להרגן וכבר נתחתן עשו עם בני שעיר כמו שהתבאר בכתיב והוליד מהם ומלך עליהם ונתערב זרעו בזרעם ושבו
ארצות שעיר כלם והמשפחות ההם מיוחסות למשפחה הגוברת אשר הם בני עשו וכ"ש זרע עמלק כי הוא היה הגבור שבהם ואלו
לא התבארו היחסים ההם ופרטיהם היו כולם נהרגים בפשיעה לכן באר הכתוב משפחותיה' ואמ' שאו שתראו אותם בשעיר ומלכו'
עמלק אינם כלם בני עמלק אבל הם בני פלוני ובני פלוני ונתיחסו לעמלק (להיות אמם מעמלק) זה כלו יישר מהשם עד שלא תהרג
משפחה בתוך משפחה אחרת כי הנזרה לא היתה רק על זרע עמלק וכבר בארנו אופני ההכמה בה : וטעם ספרו המלכים אשר מלכו
בארץ אדום כי מכלל המצוות לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא ואלו המלכים אשר זכר אין אחד מהם מאדום .
הלא תראה שהוא מיחס אותם ומיחס ארצותם פלוני ממקום פלוני ופלוני ופלוני והקרוב אצלי שהיו מנהגיהם ועניניהם מפורסמים
ר"ל עניני המלכים ההם אשר לאדום ושהם הבניינים בני עשו והשפילות והזכירם השם בהם כאלו אמר בחנו באחיכם בני עשו שהיו
מלכיהם פלוני פלוני ופלוני ומעשיהם היו מפורסמים כי לא המליכה אומה איש שאינו מיחסה שלא צייר אותה צער גדול או קטון .
סוף דבר כמו שאמרתי לך מרוחק הדעות הצאבה ממנו היים כן דברי הימים ההם נעלמו ממנו היום ואלו ידענום וידענו המקרים
אשר קרו בימים ההם היה מתבאר לנו בפרט טעם רוב מה שנזכר בתורה : וממה שצריך שתדעהו כי אין בחינת הספורים
הנכתבים בבחינת הענייניים הנראים כי בענינים הנראים מביאים פרטים לדברים צריכים מאד (א"א לזכרם מפני האריכות)
ובשיתבונן האדם בספורים ההם יחשוב שיש בהם אריכות או כפל דברים ואו היה רואה מה שסופר היה יודע צרך מה שנאמר ומפני
זה כשתראה בתורה ספורים בזולת המצות ותחשוב שהספור ההיא אין צורך לזכרו או שיש בו אריכות אינו רק להיותך בלתי רואה
הפרטים המביאים לזכור מה שנזכר . ומזה סדר זכר המסעות יראה מפשוטו של עניין שזכר מה שאין תועלת בו כלל ומפני זאת
המחשבה העלה על הלב אמר ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם ע"פ יי' ומקום הצורך אין גדול מאד מפני שכל המופתים

ואחר כן תתחיל לתתחסר ולהמחות . רוצה לומר מה שאחר שהתחסה הדמיוניה
מתגדלת כל חסר יגדל הולך לא תחסוה שהתחסה תגדל יום בכל עת הגדל הולך
עד יום קומו לא כי חבל התחסה הדמיונית הנה נותחלת לתתחסר אחר זמן ידוע
כחלו תאחר שהתחסה תגדל עד שיעים הכן כן עשרה שנים ה"ב יחסר התחסה הנה
הדמיונית עד עשרה שני' כפי המשל שלקחנו :
ישתבח השם ויתעלה על זה . רוצה לומר כי
קוטב התורה תסוב על המחות הדעות ההם
הכוונות אשר הם עבודה זרה בחמת . ופם
כשלמו טעמי המצות :

פרק נ

בחמשים מתי מספר ואין מלך
עליהם . ר"ל שהמלכים הנזכרים
עליו השלום רדף את המלכים ההם בחמשים
מעט והם חביביו וילידי ביתו ולא היו על
החמשים ההם מלך שיתקשר הכתם וחפילו
שכי נלא את הארבעה מלכים גדולים : כחלו
אחר בחנו בחמיכם בני עמו . רוצה לומר כי
שמו עליהם מלך ומלכי' נכרים שליל' מיהם הם
ומחתם המלכים הפיסום לכן כח זה הספור
הנכבד לנגלות לנו שאין ראוי שנעשה תנמנו
כך שנמיה עלינו מלך נכרי אחר לא תחיינו הוא
כי זה הרע בני' לחי ששם עליו מלך נכרי והנו
שנותה צורה השלם' שום אחי עליך מלך מקרב
אחיך ומו : כי לא המלכ' אים שאינו מוחמה .
ר"ל שאין לך תוחה בעל' שהמלכה אים שאינו
מיחסה' שלא נער אותו שהמלכנע' גדול הו קטן :

פרק נא

והוא בן שנה . ולא אהבת בן שנה כאהבת בן שש .
ואלו הינה שנתים ושלוש . היה מביא לבטל המילה
לחמלת האב ואהבתו אותו . אבל סמוך לילדתו
הצורה ההיא הרגיונית חלושה מאד . וכל שכן אצל
האב אשר הוא מצווה בזאת המצוה . והיות המילה
בשמיני . הוא מפני שכל בעל חיי' כשיולד הוא חלוש
מאד בתכלית לחיותו . וכאלו הוא עדיין בבטן . עד
סוף שבעה ימים . ואז ימנה מראי איר העולם .
הלא תראה כי גם בבהמות שמר זה הענין . שבעת
ימים יהיה עם אמו . כאלו קודם זה הוא נפל . וכן
האדם אחר שהשלים שבעה ימול . והיה הענין קצוב
ולא נתת דבריך לשיעורין : וממה שכלל אותו גם כן
זה הכלל האזהר מהפסי כלי המשנלמכל דבר מבעלי
חיים . נמשך אחר עקר הקים ומשפטים צדיקים .
ר"ל שישות אדם הדברים כלם . לא ירבה במשגל
כאשר אמרנו . ולא יבטל ג"כ לגמרי . אבל צוה ואמ'
פרו ורבו . כן הבלי הזה יחלש במילה ולא יעקר
בחתוך . אבל יונה הענין הטבעי על טבעו וישמר

חלק שלישי

בחמשים מעט מלכים הנה זכר הרב פרטי המצות כלם
לזכר כלל לותם זה הכלל ולא נשתר בהם דבר
אלא כלל לותם בכלן נשלמו טעמי המצות :

פרק נ

יש בכלן דברי' שהם סתרו תורה
וכו' כבר ידעת כי תורה יכלול ג'
דברים נתינת דעות ומצות מעשים וספורים
והדעות כבר ביאר הרב לותם ונם קומעשים
נשתר לבאר הספורים שיחסה שלין בהם מוס
תועלת לספרם לא הרב לבאר כל הספורים
אשר יראה שלין בהם מוס טעם כדי שתשלם
ביאור תורה כולה בחמוכות והמעשים שהם
המצות והספורים והו תקרו יש בכלן דברים
שנראה שהם סתרי תורה וכו' ואלו לא זה
הסיור לבד היה לותם מספק בדבר ויחס' לין
לותם העולם מחודש והם כבי הדם הראשון
לין נמלאו בני הדם מפורים בקצות הארץ
כלם ומשפחות חלוקות ולשונות חלוקות מאד
לין היה זה עם מעוט הזמן אשר עבר הכל זה
נמנע הם כן העולם לינו מחודש :

המר

מן הטבע . ולא יבטל ג"כ לגמרי . אבל יבטל המילה . ולא יעקר
פרו ורבו . כן הבלי הזה יחלש במילה ולא יעקר
בחתוך . אבל יונה הענין הטבעי על טבעו וישמר
מן התוסף' . והזהיר מלישא פצוע דכא וכרות שפכה ישראלית . מפני שהיא בעולה נפסדת ולבטלה . והנשואין ההם יהיו מבשול
לה ולתובעיה וזה מבואר מאד . ולהתרחק מעריות אסר לביעול ממזר בת ישראל . להודיע הנואף והנואפת שאם יעשו יפסידו
בזרעם הפסד שאין לו תקנה . ולפחיתות בני הזונים ג"כ תמיד בכל לשון ובכל אומה פאר זרע ישראל מהתערב בהם ממזרים .
ולשעלת הכהנים נאסרה להם זונה וגרושה וחללה . וכהן גדול אשר היא הנכבד שבכהנים נאסרה עליו אפילו אלמנה ואפי בעולה .
וזה כלו שיעמו מבואר . ואם נאסר התערב ממזרים בקהל השם כ"ש עבדים ושפחות . ואסור התון הגוי' כבר נכתב טעמו בתורה .
ולקחת מבנותיו לבניך . וכל מה שנעלם טעמו מרוב החוקים אינו רק להרחיק מע"ז . ואלו הפרטים אשר נעלם ממני טעמם ולא
ידעתי תועלתם . הוא מפני שאין הדברים הנשמעים כדברים הנראים לעין . ובעבור זה אין זה השיעור אשר ידעתי אני מדעות
וחמחות שמם . ואלו ידענו פרטי המעשים ההם ושמענו חלקי אותם הדעות . היה מתבאר לנו הטעם ואפני החכמה בחלקי מעשה
הקרבנות והטמאות וזולתם ממה שלא ידעתי טעמו אבל אין לי ספק בזה כי הכל היה למחות הדעות ההם בלתי אמתיו מלב האדם .
ולבטל המעשים ההם שאין בם מועיל אשר כלו הימים בתהו והבל ובטלו הדעות ההם מחשבת האדם מהקור ציור מושכל ומעשות
מע שה מועיל . כאשר בארו לנו נביאינו ואמרו . כי אחרי התהו אשר לא יועילו ולא יצילו כי תוהו המה . ואמר ואחרי אשר לא
יועילו ואמ' ירמיהו אך שקר נחלו אבותינו הבל ואין בם מועיל הסתכל כמה גדול זה ההפסד . ואם הוא דבר שצריך להשתדל האדם
בכל יכלתו להסירו אם לא הוא ורוב המצות כמו שבארנו אינם רק להסיר הדעות ההם ולהקל הטרחים הנדולים הכבדים והעמל
והצער שהיו עושים האנשים ההם לעבודת אלהיהם וכל מצות עשה או לא תעשה שיש בם מכך טעמו אינו רק רפואת חולי מן
החוליי ההם אשר לא הונחנו לדעתם היום ישתבח השם על זה זהו מה שיאמינהו מי שיש לו שלמות ידע אמתת מאמר הש' לא
אמרתי לזרע יעקב תהו בקשוני הנה זכרתי פרטי המצו כלם אשר כלל אות זה הכלל והעירותי על טעמם ולא נשא' מהם דבר שלא
נתתי בו טעם רק חלקי מעטי ואע"פ שיעד האמ' כבר נתתי גם בהם טעם יקל לאיש תבונ להוציאו מכח דברינו : (כשלמו טעמי המצות)

פרק חמשים יש

ומקומות' וכן בני שעיר החורי וספר המלכים אשר מלכו בארץ אדום בעת שלא מלך מלך בבני ישראל . ואמר ואחרי אשר
מרבה מושבותיו הפחות רק בדקדוקי אותיות המקומות . אמרו היה ישב ודורש בהגדות של דופי היה אומר לא היה לו למשה לכתוב
אלא ואחות לוטן תמנע . ואני אודיעך כלל אחד . ואשוב אחר כן אל הפרטים כאשר עשיתי בטעמי המצות : דע כי כל ספור
שתמצא אתו כתיב בתורה הוא לתועלת הכרחית בתורה אם לאמת דעת שהוא פנה מפנות התורה או לתקון מעשה מן המעשים .
עד שלא יהיה בין בני אדם יעל וחמס ואני אסיר לך הספק כאשר היתה פנת התורה שהעולם מחודש ואשר נברא תחלה היה איש
אחד ממין האדם והוא אדם הראשון ולא היה באירך הזמן אשר מאדם עד משה רבינו רק אלפים וחמש מאות שנה בקרוב ואו בא
להם זה הספור לבד היה הארם מספק בדבר כי נמצאו אז בני האדם מפוזרי בקצוות הארבלה ומשפחות חלוקות ולשונות חלוקים
רחוקי מאד והוסר הספק הזה ביחסם כלם וזכרון שמות המפורסמי מהם פלוני בן פלוני ושנותיהם ולהגיד מקום שכנם
והשנים המביא להתפזרם בקצות הארץ והטעם המביא להחלק לשונות' ושמתחלה היו במקום אחד ושפה אחת לכולם . כי כן ראוי
להיותם בני איש אחד : וכן עניין ספור המבול וספור סדום ועמורה ללמוד מהם ראיה על הדעת האמתי והוא אך פרי לצדיק אך יש
אלים שופטים בארץ וכן ספיר מלחמת תשעת המלכי להודיע המופת בנצוח אברהם באנשי' מתי מספר ואין מלך עליהם ד' מלכים
גדולי' ועו' תודיענו איך הם לבבי על קרובי בעבור שנגדל על אמונתו ומטר נפשו לסבב המלחם' כדי להצילו והודיענו ג"כ בהסתפקותו
ישובע נפשו והיותו בו לטמון ומתפאר בטוב המדות והוא אמרו אם מחוט ועד שרוך נעל : אמנם ספור משפחות בני שעיר ויחסם
בפרט הוא מפני מצוה אחת והוא שהש' צוה לאחות זכר עמלק לבד ועמלק אמנם היה בן אליפז מן תמנע אחות לוטן אך שאר בני
עשו לא צוה להרגן וכבר נתחתן עשו עם בני שעיר כמו שהתבאר בכתיב והוליד מהם ומלך עליהם ונתערב זרעו בזרעם ושבו
ארצות שעיר כלם והמשפחות ההם מיוחסות למשפחה הגוברת אשר הם בני עשו וכ"ש זרע עמלק כי הוא היה הגבור שבהם ואלו
לא התבארו היחסים ההם ופרטיהם היו כולם נהרגים בפשיעה לכן באר הכתוב משפחותיה' ואמ' שאו שתראו אותם בשעיר ומלכו'
עמלק אינם כלם בני עמלק אבל הם בני פלוני ובני פלוני ונתיחסו לעמלק (להיות אמם מעמלק) זה כלו יישר מהשם עד שלא תהרג
משפחה בתוך משפחה אחרת כי הנזרה לא היתה רק על זרע עמלק וכבר בארנו אופני ההכמה בה : וטעם ספרו המלכים אשר מלכו
בארץ אדום כי מכלל המצוות לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא ואלו המלכים אשר זכר אין אחד מהם מאדום .
הלא תראה שהוא מיחס אותם ומיחס ארצותם פלוני ממקום פלוני ופלוני ופלוני והקרוב אצלי שהיו מנהגיהם ועניניהם מפורסמים
ר"ל עניני המלכים ההם אשר לאדום ושהם הבניינים בני עשו והשפילות והזכירם השם בהם כאלו אמר בחנו באחיכם בני עשו שהיו
מלכיהם פלוני פלוני ופלוני ומעשיהם היו מפורסמים כי לא המליכה אומה איש שאינו מיחסה שלא צייר אותה צער גדול או קטון .
סוף דבר כמו שאמרתי לך מרוחק הדעות הצאבה ממנו היים כן דברי הימים ההם נעלמו ממנו היום ואלו ידענום וידענו המקרים
אשר קרו בימים ההם היה מתבאר לנו בפרט טעם רוב מה שנזכר בתורה : וממה שצריך שתדעהו כי אין בחינת הספורים
הנכתבים בבחינת הענייניים הנראים כי בענינים הנראים מביאים פרטים לדברים צריכים מאד (א"א לזכרם מפני האריכות)
ובשיתבונן האדם בספורים ההם יחשוב שיש בהם אריכות או כפל דברים ואו היה רואה מה שסופר היה יודע צרך מה שנאמר ומפני
זה כשתראה בתורה ספורים בזולת המצות ותחשוב שהספור ההיא אין צורך לזכרו או שיש בו אריכות אינו רק להיותך בלתי רואה
הפרטים המביאים לזכור מה שנזכר . ומזה סדר זכר המסעות יראה מפשוטו של עניין שזכר מה שאין תועלת בו כלל ומפני זאת
המחשבה העלה על הלב אמר ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם ע"פ יי' ומקום הצורך אין גדול מאד מפני שכל המופתים

אמר שם טוב כל מה שאמר הרב כולו הפרק כלם דברים נפלאים למתן ויסרים לעולמי דעת ודרכים הקטן על דרך למה פרשת חליצה כתובה שני פעמים ובמסכת שבת פעמים תכלת הבשמים י"ב פעמים והיה לי כשאלתי קרקן בחסון ביומו וכן בקריבו כל הבשמים כל אחד כי אמו וכן בכלל תדין מי יתן ואחדא הסבה בחסד בחני אחר מסבון הכל ולסלק כל אלו הספקות אמר הרב ומה שתדעהו כי לין פחיקת הספורים הנלאים בכתבי' בפחיקת הספורים הנלאים כי בענין הנראים פרטים מביאים לדברים נרכים מן אל לזהרם ח"ת רק לחריכות וכשיתבונן תדם בספורים הכם יתפסו שיש בהם תריכות לו בפל דבר ואלו היה רואה מה שנעבר היה יודע מה שנעבר ומפני זה כשתראה ספורים כתורה בזול' המלות ותתבונן שהספור

אפודי

פרק נא כזה כפר יכאר הנגב המתבודד איך ראוי שיבנה בו ויש בו דברי' רבים לקטים מאבובל"ר ן' אל סיאנ הפרק כולל ובכלל אחד: איזה דבר הוא ראוי לעסק בעבוד' שעושה מי שיעסק בחתמות לו זה דבר הוא: תאר יבאר הסורך בקצת העיבים להרגש ור"ל ושם עובדי ע"ז: כמוסכל

המופתים אינם אמתיים רק מי שראם · אך לעתיד ישוב זכרם ספור · ואפשר שיכזיבם השומע · וידוע שאי אפשר להיות וגם לא יצוייר שיהיה מופת עומד קיים לדורות לבני אדם כלם · וממופתי התורה מן הגדולים שבהם · עמוד ישראל במדבר ארבעים שנה והמצא בו המן בכל יום והמדבר החוא כמו שזכר הכתוב · נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים · והם מקומות רחוקים מאד מן הישוב · בלתי טבעיים לאדם · לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון ומים אין לשתות ואמר בהם גם כן ארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם · וכתוב בתורה להם לא אכלתם יין ושכר לא שתיתם · ואלו כלם מופתים גדולים גלוים נראים · וכאשר ידע השם יתעלה שאפשר לפקפק באלו המופתים בעתיד · כמו שמפקפקין בשאר הספורים ויחשב שעמידתם היתה במדבר קרוב מן הישוב שאפשר לאדם לעמוד בו · (האדם) כאלו המדברות ששוכנים בהם הערביים היום · או שהם מקומות שאפשר להרוש בהם ולזרוע ולקצור · או להזון באחד הצמחי אשר היו שם · או שמטבע המן לרדת במקומות ההם תמיד · או שיש במקומות ההם בארות מים · ומפני זה הסיר המחשבות ההם כלם · וחזק ענייני אלו המופתים כלם בבאור המסעו' ההם שיראו אותם הבאים וידעו גודל המופת · בעמוד מין האדם במקומו' ההם ארבעים שנה · ולזה הטעם בעצמו · החרים יהושע מי שיבנה יריחו לעולם · להיות המופת ההוא קיים עומד · כי כל מי שיראה החומ' ההיא שוקעת בארץ · יתבאר לו שאין זה תכונת בניין שנהרס אבל נשקע במופת · וכן אמרו על פי יי' יחנו ועל פי יי' יסעו · היה מספיק בספור · ויעלה בלב האדם מתחלת מחשבת · כי כל מה שבא אחריו בזה העניין הוא הארכת דברים אין צריך · ר"ל אמרו ובהאריך הענין וגו' · ויש אשר יחיד' הענן וגו' או יומים וגו' · ואני אודיעך טעם אלו הפרטים כלם · וטעמם הוא לחזק הענייין ההוא · לסלק בו מה שהיו האומות הושבים אז ומה שיחשבו עד היום · שישראל תעו בדרך ולא ידעו אנה ילכו · כאמרו נבוכים הם בארץ · וכן קוראי אותו הערביים עד היום · ר"ל המדבר החוא קוראים אותו מדבר התעיה · ויחשבו שישראל תעו ולא ידעו הדרך · והתחיל הכתוב לבאר ולחזק כי המסעו' ההם שהיו בלתי מסודרות · ושובם בקצתם פעמים · והיות זמן עמידתם בכל מסע חלוק זה מזה · עד שהיה מעמדם במסע אחד שמונה עשרה שנה · ובמסע אחד יום אחד · ובאחר לילה אחת · הכל בשיעור אלהי · ולא היה תעיה לדרך · רק לפי העלות עמוד הענן · ומפני זה פרט הפרטים ההם כלם · וכבר בארה התורה כי הדרך ההוא קרוב וידוע וסלול · ר"ל הדרך אשר בין חורב אשר באו אליו בכונה כמו שצוה הש"י · תעבדון את האלהי' על ההר הזה · ובין קדש ברנע אשר היא התחלת הישוב · כמו שבא בכתוב · והנה אנחנו בקדש עיר קצה גבולך · והדרך ההוא מהלך אחד עשר יום · כאמרו אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר עד קדש ברנע ואין זה מה שאיפשר לתעות בו ארבעים שנה · אבל טעם העכוב הוא מה שכתוב בתורה · וכן כל עניין שיעלם ממך טעם זכרו · יש לו סבה חזקה · והנהיג הענין כלו על העקר אשר הערונו ז"ל עליו · כי לא דבר רק הוא מכם ואם רק הוא מכם הוא:

פרק אחר וחמשים זה

הפרק אשר נזכרהו עתה אינו כולל תוספ' עניין על מה שכללו אותו פרקי זה המאמר · ואינו רק כדמות התימה · עם באור עכידת משיג האמתיות המיוחדות בשם יתע' אחר השגתו אי זה דבר הוא · והיישירו להגיע אל העביד' ההי' אשר היא התכלי אשר יגיע אליה האדם · והודיענו איך תהיה ההשגחה בו בעולם הזה עד שיעתק אל צרור החיים · ואני פותח הדברים בזה הפרק במשל שאשאהו לך · ואומר כי המלך הוא בהיכלו ואנשיו כולם קצתם אנשי המדינה וקצת חוץ למדינה ואלו אשר במדינה מהם מי שאחוריו אל בית המלך ומגמת פניו בדרך אחרת · ומהם מי שרוצה ללכת אל בית המלך ומנמתו אליו ומבקש לבקר בהכלו ולעמוד לפניו אלא שעוד היום לא ראה פני חומת הבית כלל · מן הרוצים לבא אל הבית מהם שהגיע אליו והוא מתהלך סביבו מבקש למצא השער · ומהם מי שנכנס בשער והוא הולך בפרוזדור · ומהם מי שהגיע עד שנכנס אל תוך הבית והוא עם המלך במקום א' שהוא בית המלך · ולא בהגיעו אל תוך הבית יראה המלך או ידבר עמו · אבל אחר הגיעו אל תוך הבית א"א לו מבלתי שישתדל השתדלות אחרת ואז יעמוד לפני המלך ויראהו מרחוק או מקרו' או ישמע דבר המלך או ידבר עמו והנני מפרש לך זה המשל אשר חדשתי לך · ואומר אמנם אשר הם חוץ למדינה · הם כל איש מבני אדם שאין לו אמונת דת לא מדרך עיון ולא מדרך קבלה · כקצות התורך המשוטטים בצפון · (וחבושיים) המשוטטים ברורים והדומים להם מאשר אתנו באקלימים האלה ודין אלו כדין בעלי חיים שאינם מדברים ואינם אצלי במדרגת בני אדם · ומדרגתם בנמצאות למטה ממדרגת האדם ולמעלה ממדרגת הקוף · אחר שהגיע להם תמונת האדם ותארו והכרה יותר מהברת הקוף · ואשר הם במדינה אלא שאחוריהם אל בית המלך · הם בעלי אמונה ועיון · אלא שעלו בידם דעות בלתי אמתיות · אם מטעות גדולה שנפל בידם בעת עיונם · או שקבלו ממי שהטעם · והם לעולם מפני הדיעות ההם כל אשר ילכו יוסיפו רוחק מבית המלך · ואלו יותר רעים מן הראשונים הרבה · ואלו הם אשר יביא הצרך בקצת העתים להרגם ולמחות זכר דעותם שלא יתעו זולתם · והרוצים לבא אל בית המלך ולהכנס אצלו אלא שלא ראו בית המלך כלל · הם המון אנשי התורה רצה לומר עמי הארץ העוסקים במצות · והמגיעים אל חבית ההולכי סביבי הם התלמידי' אשר הם מאמינים דעות אמתיות ומדרך קבלה ולומדי מעשה העבודות · ולא הרגילו בעיון שורשי התורה ולא חקרו כלל לאמת אמונה · ואשר הכניסו עצמם לעיין בעקרי הדת כבר נכנסו לפרוזדור · ובני האדם שם הלוקי המדרגות בלא ספק · אבל מי שהגיע לדעת מופת כל מה שנמצא עליו מופת · וידע מן הענייינים האלהיים אמתת כל מה שאפשר שתידע אמתתו · ויקרב לאמתת מה שאי אפשר בו רק להתקרב אל אמתתו · כבר הגיע עם המלך בתוך הבית · ודע בני שאתה המשל ערין בן זומא מבחוץ · ובשת בין הענייינים הטבעיים כבר נכנסת בפרוזדור הבית · ובשתשלים הטבעיות ותבין האלהיות כבר נכנסת עם המלך אל החצר הפנימית ואתה עמו בבית אחר · וזאת היא מדרגת החכמים והם חלוקי השלמות: אבל מי שישים כל מחשבתו אחר שלמותו באלהיו והוא נוטה כלו אל השם יתעלה והוא מפנה מחשבתו מזולתו וישים פעולות שכלו כולם בבחינת הנמצאות ללמוד מהם ראיה על הש"י לדעת הנהגתו אותם על אי זה צד אפשר שתהיה הם אשר באו אל בית המלך וזאת היא מדרגת הנביאים יש מהם מי שהגיע מרוב השגתו ופנותו מחשבתו מכל דבר זולתי הש"י עד שנאמר בו ויהי שם עם יי' ונום' ושאל ויענה וידובר עמו במעמד ההוא המקודש ומרוב שמתתו במה שהשיג להם לא אבל ומי לא שתה כי התחזק השכל עד

ספורים כתורה בזול' המלות ותתבונן שהספור שהוא לין בו מורך לספרו לו שים בו תריכות לוכור מה שהוזכר והרב לא זכר תלו לתם שלא ידע כהם פוס טעם לו יכי' טענים חלוק וכפל זה הענין כסוף הפרק ואמר כל ענין שיעלם ממך טעם זכרו יש לו סבה חוקה והנכון הענין כלו על זה העקר תאר הטירונו עליו כי לא דבר רק הוא מכם ואם רק הוא מכם על זה ועל כיוצא בו אמר דוד גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך:

פרק נא אחר שהרב דבר בכל סתרי התורה כין בחמונות וכין בפלו' וכין בספורי' רצה אחר כך לבאר איזהו תכלית האדם והכלתתנותך יגיע אל זה התכלית ואין יכיה אדם אחר שיגיע אל זה התכלית מוסנת בעולם הזה ואיך הוא נגזל מכל מקרה ופגע עד שיעתק אל דור הקיים כי זהו התכלית אחמיתי ויהוא מוסג בחלו הקיים ולבאר זה המשיל משל נאה וכבד · לאדם ולחבד זכרם כדי שלא ישנו לזולתם כמו שאמ' ית' לא תחיה כל נפש למען תאר לא יעלה אתכם לעשות ככל תועבותם · אמר שם טוב רבים מהחכמים הרבנים חמרו כי זה הפר' לא כתבו הרב ואם כתבו לריך בביאה והיותר רחוי לו הסרפה כי איך אמ' כי היודעי' מדברי' הטבעיים הם במדרגה גדולה מהעוסקים בדת וכל מכן כי אחר עליה' שהם עם המלך בחבר הפנימית אם כן הפילוסופי' עוסקי' הטבעיות והאלהיות יש להם מדרגה יותר גדולה מהעוסקי' בתורה ורחיתי בהקדמת לאחרי' בתחלת נעורותי פי' כאם שפי' זה הפרק באופן שיסלק הספק כי החכמים הרבנים לא ידעו ולא יכינו זה הפרק ואמר כי הרב עשה ג' חלוקות בעוסקי' בתורה וכנגדם עשה ג' חלוקות בעוסקי' בחכמה אחר שהגיעו אל הבית אלו ואלו סתין הרחפון הגיעו' אל הבית הולכי' סביבו הם התלמודיי' אשר ידעו התורה בדרך הקבלה ולא יתעסקו בעיון הרשי פלוה ואחוזו' וכנגד או הם החכמי' אחר למדו הלמודיות והגיון עוד זכר המין הב' והם אנשי התור' אשר יתעסקו לעיין בעקרי הדת והם יסודי התור' שזכר הרב בהלכו' מדע ועל אלו אמר כבר נכנסו בפרוזדור וכני הדם חלוקי הדעות וכנגד אלו עשה חלוקה אחרת בחכמי' וז"ל וכשתבין בענייניה שהבעיים בכר בנכנס בפרוזדור עוד עשה חלוק ג' בחכמי התור' והם העוסקים בפעל' הרכבה ודע ג' מעמ' הראשית כי כבר הגיע אל המלך בתוך הבית וז"ל אבל מי שבגיע לדעת מופת בענייני הלהיים וכו' וכנגד אלו עשה חלוקה לחלק בחכמי' אחר וכשתסלי הטבעי' ותבין האלהיות כבר נכנסת עם המלך אל החצר הפנימי · ויש מהם מי שבגיע מרוב השגתו ופנותו מקשת מכל

קרקאש

שבר שמוכנו בחמרים וכן בחמולל אחר שהשקעל אל שהול ולא הוצילם הקלנו ונגזרה גזרה לבטל מלכותו בשם שהחר לו הסם לבר לשחיר לת דוד אחר אחר אחר ואמש שהול וכרבני ואין כחל והות הוא הוא בשלוחתו ואין לת בשם פות הקבולם בשלמו אחר לוש הסם לשמותה לו הסבולם הקרם ולת הוא לוחר לו אחר אחר לתר ואחר לתו לות בכלו הוכה דבכות הוקת הבר אחר מבלשות והות הוא בנות גדול ונכבד בקבלו הסרך ונבק שמו והולך בשלוחתו · ופנם לתוכו בנות אחל לחשם חמכו כלך בשלוחו הסם אחת שהוא לו חוכהסות אמר הוא בכים בסרחל אחר הוא בסרחל ברבע ובקת של מזבח חוכה הם אחר ס' הסם כן כולר לבית דוד אחיהו אמו חנת עליך מת הסבר הבמות המקטרים עליך ובכה יד ירבנם בשחר תקטיר הבמות כ"ם הות הסו לו לבשות הסם ולת לחחול אחר אלך ולא הוא תשרך לחקבולה לו ישבם לם ילכו. והנם רחוקו בקלמוד כמה גדולים בכבוש בסרנו של קדושת הסם ואם הוא בקבו בו כמו שבראם כר' עקובה בשם הסדר הסרקין מת הסרו בחרקות של בראל הוא חכון ביחוד הפר"ת ולחור שמש ישראל אי' אלהינו אי' אחל · ובוד יש לו הם' גדול בזה הוא הסבלהסיד הבולם הסם בחוב' בבריים הוחקים לפי חם בחבר לו כמי כח הבלו אין לת הוקילו לדקה ותסידות ובשבת לבלילו מן הבשבים בשת הבלבר' לשבת חבשקי בבון כחו בחחל ובחחקה לו לעשקים אחרים בחשבר לו ושול בחסי' הבלם הבשבת בקרים יום ולילם ובחר בחלו' ובחר מן הבבר ווידע הסם בקבלם ולת ידע הסם בחוקת הוא זה בחר לפי הבלבר הקדוש הבחרת שקקובנו ובחבר בקלים בשבולם ובחרי ולם בחחר הוא בחם אבנחר כמו כן כול לחר הוא בחל' הבלבר' בל הקדם' חתו הוא בם הבלבם לבטלם אחר הלו הבן בחלו הבשבות הבשבת בכבם: ובחם הבחבן מחחים בקרים אחובה בלחם · ובבשבחן הסם בלחבלבו ובבחבו חסולבו בן יודע הסם בחופם

לו

שם טוב מורה נבוכים חלק שלישי

מכל דבר אולת מצ"ו כי כשלאו מעיני השמים ונחרך וכל לחלם וכל דבר נשמע לו הוא עם הש"ו כמו שאומר ויסיה מם עם ס' יחלל ויענם וידבר ויזרוק עמו במפקד
הראת המקודש ומרוב שמחתו בתה משמרת לחם לא תאכל ומים לא שתה כי מתחזק השכל עד שמתבטל כל כח שבגוף) ר"ל מוש המשוש כי לא הרגיש מוש רעב ולכן לא
תאכל: זכל אחר יוסיפו לחשוב בו ולעמוד אצלו תוסיף עבודתם ולזו התכלית האחרון לאדם ראשונה שידע את הש"ו ולא תפסר לדעתו אם לא למד החכמות כלם ואחר שידע
מציאות ובנה מחשבתו מכל דבר ודבר כן לעיון בתחדות השבח בחוקן מיסיה לפני ס' תמיד) וזאת העבודה לא יפסק

אפודי

שנתבטל כל כח עב שבגוף. ר"ל מיני הוש המשוש.
ויש מן הנביאי' מי שיראה לבד. ויש מהם מי שיראה מקרוב. ומהם מי שיראה מרחוק באמרו מרחוק יי' נראה לי. וכבר הקדמנו לדברי במרדנות הנבואה: ונשוב אל עניין הפרק. והוא להזהיר שישים האדם מחשבתו בשם לבדו אחר שהגיע אל ידיעתו כמו שבארנו. וזאת היא העבודה המיוחדת במשיגי האמתות. וכל אשר יוסיפו לחשוב בו ולעמוד אצלו תוסיף עבודתם. אבל מי שיחשוב ביי' וירבה לזכרו מבלי חכמה אבל הוא נמשך אחר קצת דמיון לבד או נמשך אחר אמונה שמסרה לו זולתו הוא אצלי עם היותו חוקלבית ורחוק ממנו בלתי זוכר הש"ם באמת ולא חושב בו. כי הדבר ההוא אשר בדמיונו ואשר יזכר בפיו אינו נאיה לנמצ' כלל אבל היא דבר בדוי שבדהו דמיונו כמו שבארנו ברבינו על התארים. ואמנם ראוי להתחיל בזה המין מן העבודה אחר הציור השכלי. והיה כאשר תשיג השם ומעשיו כפי מה שישכלהו השכל. אחר כן תתחיל להמסר אליו ותשתדל להתקרב לו ותחזק הדבוק אשר בינך ובינו והוא השכל. אמר אתה הראתה לדעת וגו' ואמר וידעת היום והשבות אל לבבך וגו' ואמר דעו כי יי' הוא האלהים. והנה בארה התורה כי זאת העבודה האחרונה אשר העירונו עליה בזה הפרק. לא תהיה לא אחר ההשגה. אמ'לאהב' את יי' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם. והנה בארנו פעמים רבות כי האהבה היא כפי ההשגה. ואחר האהבה תהיה העבודה. ההיא אשר כבר העירו ר' ז'ל עליה. ואמרו זו עבודה שבלב. והיא אצלי שישים האד' כל מחשבתו במושכל הראשון ולהתבודד בה כפי היכולת. ולזה תמצא דוד ע"ה שצוה שלמה בנו והזהירו מאד בשני הענייניים האלה. ראצוני לומר להשתבה בהשגתו. ולהשתדל בעבודתו אחר ההשגה. אמר ואתה שלמה בני דע את אלהי אביך ועבדהו אם תבקשני ימצא לך ואם תעזבנו יזנחך לעד. והאזהרה לעולם היא על ההשגות השכליות לא על הדמיונות. כי המחשבה בדמיונות לא תקרא דעה. ואמנם תקרא העולה על רוחכם. הנה התבאר כי הכונה אחר ההשגה היא להמסר אליו. ולהשים המחשבה השכלית בחשקי תמיד. וזה נשלם על הרוב בבדידות ובהתפרדו. ומפני זה ירב' כל חסיד להפרד ולהתבודד ולא יתחבר אם אדם רק לצורך הכרחי: הערה. הלא בארתי לך שזה השכל אשר שפע עלינו מהשם יתע' הוא הדבוק אשר בינינו ובינו. והרשות נתונה לך אם תרצה לחזק הדבוק הזה תעשה. ואם תרצה להחלישו מעט מעט עד שתפסקהו תעשה. ולא יתחזק זה הדבוק רק בהשתמשך בו באהבת הש' ושתהיה כונתך אליה כמו שבארנו). והלשתו תהי בשומך מחשבתך בדב זולתו. ודע שאת' ולו היית החכם שבבני אדם באמתת החכמה האלהית. כשתפנה מחשבת' למאכל צריך. או לעסק צריך. כבר פסקת הדבוק ההוא אשר בינך ובין השם ית' ואינך עמו אז וכן הוא אינו עמך. כי היחס ההוא אשר בינך ובינו כבר נפסק בפעל בעת ההיא. ומפני זה היו מקפידים החסידים על השעות שהיו בטלים בהם מלחשוב בשם והזהירו ממנו ואמרו. אל תפנו. אל מדעתכ'. ואמר דוד שויתי יי' לנגדי תמיד כי מימיני בל אמוט. הוא אומר איני מפנה מחשבתי ממנו. וכאלו הוא יד ימיני אשר לא ישכחה האדם כהרף עין לקלות תנועתה. ומפני זה לא אמוט כלומר לא אפול. ודע שמעשה העבודות האלו כלם. כקריאת התורה. והתפלה. ועשות שאר המצוות. אין תכלית כונתם רק להתלמד ולהתעסק במצות הש' ולהפנות מעסקי העולם. וכאלו אתה התעסקת בו יתעלה ובטלת מכל דבר זולתו. אבל אם תתפלל בחנעת שפתיך ופניך אל הכותל ואתה חושב במקדך וממכרך. ותקרא התורה בלשונך ולבך בבנין ביתך. מבלי בחינ' במה שתקראהו. וכן כל אשר תעשה מצוה תעשה באברך. כמי שיחפור הפירה בקרקע או יחשוב עצים מן היער. מבלי בחינת ענין המע"שה. הדוא לא מי שצוה לעשותו ולא מה תכלית כונתו. לא תחשוב שהגעת לתכלית. אבל תהיה אז קרוב ממי שנאמר בהם. קרוב אתה בפיהם ורחוק מכליותיהם: ומכאן אתחיל להיישיר על תכונת ההרגל והלמוד. עד שתגיע לזאת התכלית הגדולה. תחלת מה שתתחיל לעשות שתפנה מחשבתך מכל דבר כשתקרא ק"ש ותתפלל. ולא יספיק לך מן הכונה בק"ש בפסוק ראשון ובתפלה בברכה ראשונה. וכשתרגיל על זה ויתחזק בידך שנים רבים. תתחיל אחר כך כל אשר תקרא בתורה. ותשמענה שתשים כל לבבך. וכל מחשבתך להבין מה שתשמע או שתקרא. וכשיתחזק זה בידך גם כן ומן אחר. תרגיל עצמך להיות מחשבתך לעולם פנויה בכל מה שתקראהו משאר דברי הנביאים. עד הברכות כולם. תכוין בהן להבין מה שתהגה בו ולבחון עניינו. וכשיזדכר לך לא העבודו' ותהיה מחשבתך בהם בעת שתעשם נקיה מן המחשב' בדבר מעניני העולם הזה אחר כן מהטריד מחשבתך בצרכיך או במותרי מאכלך. וסיף דבר תשים מחשבתך במילי דעלמא. בעת אכלך או בעת שתותך או בעת היותך במרחץ או בעת ספרך עם אשתך ועם בניך הקטנים או בעת ספרך עם המון בני אדם אלו זמנים רבים ורחבים המצאת'לך להשוב בהם בכל מה שתצטרך אליו מעניני הסמוך והנהגת הבית ותקנת הגוף ואמנם בעת מעשה העבודות התוריות לא תטריד מחשבתך אלא במה שאתה עוש' כמו שבארנו אבל בעת שתהיה לבדך בפני עצמך מבלתי אחר. ובעת הקיצך על מטתך הזהר מאד מלשום מחשבתך בעתים הנכבדים ההם בדבר אחר אלא בעבודה ההיא השכלית והיא להתקרב אל השם ולעמוד לפניו על הדרך האמתית אשר הודעתיך לא על דרך ההפעליות הדמיוניות זאת התכלית אצלי אפשר להגיע אליה מי שיכין עצמו לה מאנשי החכמה בזה הדרך מן ההרגל: אבל בהגיע איש מבני אדם מהשגות האמתיות ושמחתו במה שהשיג לעניין שיהיה בו מספר עם בני אדם ומתעסק בצרכי גופו ושכלו כלו בעת ההיא יהיה עם הש"י והוא לפניו תמיד בלבו. ואע"פ שגופו עם בני אדם על הדרך שנאמר במשלי השיריים אשר נשאו לאלו העניינים. אני ישנ' ולבי ער קול דודי דופק. זאת המדרגה איני אומר שהיא מדרג' כל הנביאי' רק אומר

שהי'

מומשכל קרתזון ולהתבודד ר"ל כלל ית' כל הוית' המשכיל והמושכל והשכל והוא ראשון לכל המציאות יתר שהתבודד בו ית' ; המתחבר השכלית בחשקו תמיד ר"ל והוא הש"י ; עד הברכות כלן תכוין בהם וכו' ר"ל שתפילו שהברכות כשתקרום בספרי הנביאים תכוין עניינים וכלי זה לד יכולו מקנו יתע' ית' ותחלטות הנרקים השמיים ובתחלטות פעל כן וכן ; והתבאר

קרקאש

לו בדרך קבלה ופס פוחרים (הקרים והחכוון) ולכם יש לכם נחול אחר כהו' ובזה הפחרות בפסם כו' אחד לבי אלוהי אלפי משלקי' אחנם להבינו גבול הקפאתה ולעמוד על המתקפה עד אלה הקלא חדרכים המוכנלי' והמשוערי' הראוחדים ונקח בדרם בנדר אחיתי עד אלה יוכל ידם לחלקן של אגדר הבהלה לא הן הבקוק אלה הן כחוש הפשרים הלם עטלים בפסו ובפני דבסים כחוני ואל פס"י נפש רבם אחקלם לאוחיהם מעור אלוחיהם נבחלה לבי קרבינו ובקפארבינו ויסים הבנחנו עלינו כאם בקל' ערוחם מקרשינו ובקוש הבנרים לחקוים באחר לימינו חון' אלהי לגון הרב אחר בכלם לי שקם שון כבלה ואחר אחר לפסאנין כן' כחם מעשה בזם הטרון גנר' מוחלנת לחקם הנחקק ל' יסודם חרי"ו הו' בזם הקוחר אם הכר כן אנחן אלה הקנחת ובקנת יוחרם הוחרם ואחר עוד כי כל מה מחשקים ל' שמואל הן קנון ובכם כנלם אחם הרון בכלה אחר הבים הלוי לבחנים בלח' לי שחם אחינו הבחם נחוחם ל"ל לבי לבשם לא נשם הרב בחנרקבנאחם הבחם מוחלנת חבל כחלם מחנינן כך אלה אחר חלן נחם בר הנחק הנבול הבלונוב לבטל הנחנם הבם מחרנו הוחל ובחקם הלחם הבם הלחם הן הבחם אל הבנחל עגד מחינו הבם חם מחפנר לבטנו מחנו בחרכו' הוחנים הוחנים בנם הנקבקוחם בחנים הבם חלנם בבנלם חיחל בלחנו' זם חלנלך לל"ח הוחינו הרשות בחם הלחר ובקנחר הבוד חם הבלו לבי הנחם הנבר הבחקינו אחנם בנלו בנרוח הוחרים הלחנו' הוחנים בנרוח הבחנם הנבנחם הנחם לא ידנו כלר הם חוחר הבנם הבנחנם ולם נחלם לבנוח הבנחנם הנחם הנחנם הנחנם הנחנ

ופתבאר בספר בזה ולפי לדעת ר"ל שלפי לפי הפילוסופים זאת הנסגחה ממנו
יתע' תהיה לחיתה כי בפי אחר ידע בסידור כימוס הנמלות ידע בעצמותו יתע'
מזה שלפי אחר הוא ידע בעצמותו יתע' עצמותו ית' ידע בו ויהיה מוסגת ממנו ית'
בפי הסגתו וחכמתו: ח"ח מיקרה לו לאיש מין מפיני הרעות ר"ל בעת דבקות
הלוש בשלם עם הש"י ח"ח מיקרה לו לאיש מין מפיני הרעות אחמוטיות אחר הם העדר
ההסגחה אבל הסגתו לו לחיתה: שלמה אבל
מרעות תמונות נופביות ח"ח מיגבל אם לא
בבנוחה לו בחלוט לודק ובלב' מיהיה הרעות
הם אפסריות לא מחוייבות כי המיתה היא
המוייבת לפי' בעת דבקות הנבית בשם ית'
מת הגבית הנשיקה ונהוא מקה: ואחרון וכו'
פרק נב

שהי' מדרג' מרע"ה הנאמר עליו • ונגש משה לבדו
אל יי' ונאמר בו ויהי שם עם יי' • ונאמר לו ואתה פה
עמוד עמדי • כמו שבארנו מענייני אלו הפסוקים •
וזאת נ"כ מדרגת האבו' אשר הגיעה הקרבתם אל הש'י
עד שנודע שמו בהם לעולם אלהי אברהם אלהי יצחק
ואלהי יעקב זה שמי לעולם • והגיע מהתאחד דעותם
בהשגתו שכרת עם כל א' מהם ברית קיימת • וזכרתי
את בריתי יעקב וגו' • כי אלו הארבעה ר"ל האבות ומ"ר • התבאר בהם מן ההתאחדות בשם
ר"ל השנתו ואהבתו מה שהעיד עליו הכתוב • וכן השגחת השם בהם ובזרעם אחריהם גדולה
והיו עם זה מתעסקים בהנהגת בני אדם והרבו מומין ומשתדלים במקנה ובכבוד • והוא אצלי
ראיה שהם כשהיו עושים המעשים ההם לא היו עושים אותם רק באבריהם לבד ולבותם
ודעותם לא יסורו מלפני השם • ויראה לי כי אשר חייב היותו אל הארבעה עומדים על תכלית
זה השלמות אצל השם והשגחתו עליהם מתמדת ואפי בעת התעסקם להרבות המומן • ר"ל
בעת המרעה ועבודת האדמה והנהגת הבית • היה מפני שתכלית כוונתם היתה בכל המעשי'
ההם להתקרב אל הש'י קרבה גדול • כי תכלית כונתם כל ימי חייהם להמציא אומה שתדע
השם ותעבדהו • כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו • הנה התבאר לך כי
כונת כל השתדלותם היתה לפרסם יחוד השם בעולם ולהיישיר בני אדם לאהבתו • ומפני זה
זכו לזאת המדרגה • כי העסקים ההם היו עבודה גדולה גמורה • ואין זאת מדרגה שיחשוב
כיוצא בי להיישיר להגיע אליה • אבל המדרגה ההיא אשר קדם זכרה לפני זאת אפשר
להשתדל להגיע אליה בהרגל ההיא אשר זכרנוהו • ואל השם נשא תחנה ותפלה להסיר
ולהרחיק המונעים המבדילים בינינו ובינו • ואע"פ שרוב המונעים ההם הם מאתנו כמו
שבארנו בפרקי זה המאמר • עונותיכם היו מבדילים בינכם לבין אלהיכם • והנה נגלה
אלי עיון נפלא מאד יסורו בו ספקות ויתגלו בו סודות אלהיות • והוא שאנחנו כבר בארנו
בפרקי השגחה • כי כפי שיעור שכל כל בעל שכל תהיה ההשגחה בו • והאיש ד"שלם
בהשגתו אשר לא יסור שכלו מה' תמיד תהיה ההשגחה בו תמיד • והאיש השלם ההשגוה
אשר תפנה מחשבתו מהשם קצת עתים • תהי' ההשגחה בו בעת חשבו בשם לבד • ותסור
ההשגחה ממנו בעת עסקו • ולא תסור ממנו אז כסורה ממי שלא ישכיל כלל • אבל תמעט
ההשגחה ההיא • אחר שאין לאיש ההוא השלם בהשגתו בעת עסקו שכל בפעל • ואמנם
הוא אז משיג בכח קרוב • והוא דומה בעת ההיא לסופר המהיר בשעה שאינו כותב •
ויהיה מי שלא השכיל השם כלל כל עיקר • כמי שהוא בחשך ולא ראה אור כלל • כמו שבארנו
ובאמרם • ורשעים בחשך ידמו • ואשר השיג וכונתו כלה על מושכלו • כמי שהוא באור
השמש הבהיר • ואשר השיג והוא מתעסק • דומה בעת עסקו למי שהוא ביום המעונן שלא
תאיר בו השמש מפני העב המבדיל בינו ובינו • ומפני זה יראה לי כי כל מי שחמצאהו רעה
מרעות העולם מן הנביאים או מן החסידים השלמים • לא מצאהו הרע ההוא רק בעת השכחה
ההיא • ולפי ארך השכחה ההיא או פחיתות הענין אשר התעסק בו יהיה עוצם הרעה ואחר
שהענין כן כבר הסיפ הגדול אשר הביאו חפילוסופים לשלול השגחת השם מכל איש
ואיש מבני אדם ולהשוות ביניהם ובין אישי מיני שאר בעלי חיים • והיתה ראיית על זה מצא
החסידים והטובים רעות גדולות • והתבאר הסיד בזה • ואפי לפי דעתם • ותהיה השגח' הש'י
מתמד כמי שהגיע לו השפע ההוא המזומן לכל מי שישתדל להגיע אליו ועם הפנות מחשבת
האדם והשינו הש'י בדרכים האמתיי' ושמחתו במה שהשיג א"א שיקרה אל איש ההוא מן
ממיני הרעות כי הוא עם השם והשם עמו • אבל בהסיב מחשבתו מהשם אשר הוא אז נבדל
מהשם • השם נבדל ממנו • והוא אז מזומן לכל רע שאפשר שימצאהו • כי הענין המביא
להשגחה ולהשלמיד המקרה היא השפע ההוא השכלי • וכבר נבדל קצת העתים מן ההסיד
ההוא הטוב • או לא הגיע כללו הסיד ההוא הרע • ולזה אירע לשניהם מה שאירע • והנה
התאמתה אצלי זאת האמונה נ"כ מדברי התורה אמר ית' והסתרתי פני מהם והיה לאכול
ומצאוהו רעות רבות וצרות ואמ' ביום ההו' הלא על כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה
ומבואר היא שהסתרת הפנים הזאת אנחנו סבתה • ואנחנו עושים זה המסך המבדיל בינינו
ובינו והוא אמרו ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה ואין ספק
כי רין היחיד כדין הצבור • הנה התבאר לך כי הסבה בחיות איש מבני אדם מופקר למקרה
ויהיה מזומן לאכול בבהמות • הוא היות נבדל מהשם • אבל מי שאלוהיו בקרבו לא יגע
בו רע כל עקר • אמר הש'י אל תירא כי אתך אני אל תשתע כי אני אלהיך • ואמ' כי תעבור במי'
אתך אני ובנהרות לא ישטפוך • כי כל מי שהבי' עצמו עד ששפע עליו השכל ההוא תדבק בו
ההשגחה וימנעו ממנו הרעות כלם אמר יי' לי לא אירא מה יעשה לי אדם • ואמר הסכן נא
עמו ושלם • ואמר פנה אליו ותשלם מכל רע • התבונן בשיר של פגעים • תראה שהוא מספר
ההשגחה ההיא הגדולה והמחסה והשמירה מכל הרעות הפוגעות הכוללות והמיוחדו באיש
אחר זולתי שאר בני אדם לא מה שהוא נמשך מהם אחר טבע המציאות ולא מה שהו' מהם
מצער בני אדם • אמר כי הוא יצילך מפח יקוש מדבר הוות באברתו יסך לך ותחת כנפיו
תחסה צנה וסוחרה אמתו לא תירא
מפחד

כמו רחקן לו בעת ספרך עם אשתך וכיון הקטני' לו ספרך עם המון בני אדם אלו
ומכיס רחני' ורדיס המלאתי לך לאשתך כהם בכל מה שתלטרך אליו מענייני הבמון
ותקון הבית ותקון הגוף אבל בעת מעמד העבודות התוריות לא תטריד מחשבתך
אלא כמה שאתה עושה כמו שביארנו ובכה דעת סרב כי מצות ציריכות כולה לבנינו
אל התכלית האחרון אבל בסגנת התכלית
הראשון והוא הפחיות הגוף אינם ציריכות כ וכה
כי הון זן לדקה ומעשר אלוי לגר ליתום
ולאלמנה אף אלא יתנשו בכולה ויתקנעבי
ויתום ואלמנה עוד טוב רבעית אבל בעת
שתהיה בפני עצמן אחר לשום מחשבתך
בעתים בהכבדים הם בדבר אלא בעבודה
הנה הבלית ואיה לדתקרב אל הש' ולעמוד
לפני על הדרך אמתיתי ולא ע"ד הסתפלות
הדמיונית זאת התכלית אבלי תיפסד לבנינו
אלא מי שיכון עצמו לה מאנשי אמונה כזה
הדרך מן הרגל ומכה אחרו רבותינו מאחר
בכבד אבו לו מה שאמר נ"כ בכל זה בעוד
בלילה והמהלך בדרך יחידי ומפנה לבו לבטלה
הרי זה מתחייב בנפשו כי אין הבעות הם שעות
מיוחדות בנפש להתקרב אל הש"י ולעמוד לפניו
ואם בלבו הבעות הוא מתעסק בדברי' בטלים
ה"ז חומרי לנפש והבה זאת העבודה אחר רמזו
עליה היא מיפסרת לאנשי שחבקה בש"ם
ובכר' לי שזאת העבודה יכלול ידיעת החכמות
כלם אז רוכם וידיעת התורה כלה • ואח"כ
בעשות המעשים התוריים כלם לרגיע אל
זה תכלית ויוכל האדם לעבריה מחשבתו
בדרכי הגוף אלישות היום ואלישות היום אחר
לעיון בתפלה ובאחר הדברים המעשיים
ואלישות היום לריך אחרי אחרי האדם ולבים
מחשבתו בשם ית' ולעיין בתוריו הבכבדים
ובחקדותו ובמלאכיו ובכבכנתו לעולם ע"ח
הרב מדרגה יותר גדולה ממנה ויותר לקשה
ראשונה ובלבדבם ויצחק ויעקב שניה ח"ל
אבל הגיע אים מבני אדם מהסגת אחמתיות
ושמחתו בזה שמסיג לענין שיהיה בו מספר
עם בני אדם ומתעסק בדברי הגוף ובכלו
בעת הזה יהיה עם הש"י והוא לבנו תמיד
בלבו ואע"פ שנופו בני אדם על הדרך, שנאמר
בטבלים הסיריים אחר בשאו לאלו הענינים
אני יבל ולבי ער קול דודי דופק ואת המדרג'
אינו אומר שהיה אבל מדרגת כל הבכיאים רק היה
מדרגת מרע"ה בלאמר ונגש משה לבדו אל ה' •
והם לא יגשו ואמר ויהי שם עם ה' ואמ' לו
ואתה פה עמוד עמדי כמו שבארנו מענייני
הבפוקים ודע כי כמו שבאלו מי שיקרה ק"ש
ומי שמתפלל ואין לו כונה כלל אבל כמו
שאמר סרב כונתו בדבריו ויעשה המלות
כמי שיחבור אבריה לו יחשוב בעצים מן
הער כן יאמלו הים ע"ש הפלא ועל זה הדרות
שיתעסק בדברי גופו ושבלו כלו בעת הזה
יהיה עם השם וכמו שיאמלא הים שמעולם אין
לו זכירה מהשם ואינו מכוון אלוי בשום פנים
ובשום עת כן יאמלא הים שיהיה תמיד שבלו
דבק עם השם לא יסרד ממנו אפילו כרגע עין
אפי' בעתים המיוחדים לעשות בדברי גופו ואין
זה מה שאמר סרב שיכון שיהיו פעולותיו כלם
לעבודת השם כי זה מדרגת החכמים אבל
שיהיה הדבק שבלו עם השם והוא השכל בפעל
ויעשה בדברי גופו ואחריו ועיניו ולבו תמיד אל
ה' וזאת מדרגה עליונה עד מאד וש"ן כאמר
כמו שאמר סרב אני ישבה ולבי ער וזו היא
מדרגת מרע"ה וזאת נ"כ מדרגת החכמות וכו'
הנה יתבאר לדבר כונת השתדלות היא לפרסם
יחוד השם בעולם ולהיישיר בני אדם לאהבתו
ומפני זה זכו לזאת המדרג' והיה הסגת' ביותר
גדולה שיתפאר אתמלא כי העסקים ההם היו
עבודה גמור גדולה וכמו שבבלו הם בעבודה
מפאר בני אדם כך נבדלו בהסגת הש"י עליה'
מפאר בני אדם כך נבדלו בהסגת הש"י עליה'
להשתדל להגיע אל ההרגל אחר זכרנו לפש
נפלא תחנה ותפלה להסיר ולהרחיק המונעים
המבדילים ביניכו וביכו אע"פ שרוב המונעים
הם מאתנו כמו שביארנו בפרקי זה המאמר
ביאור הדבר אחר שהיה הסגת אל הש"ל
מדרגה מרע"ה בלאמר ונגש משה לבדו אל ה'
ואמר ויהי שם עם ה' ואמ' לו ואתה פה עמוד
עמדי כמו שבארנו מענייני אלו הפסוקים
ואמר ג"כ מדרגת האבו' אשר הגיעה הקרבתם
אל הש' עד שנודע שמו בהם לעולם אלהי אברהם אלהי יצחק
ואלהי יעקב זה שמי לעולם • והגיע מהתאחד דעותם
בהשגתו שכרת עם כל א' מהם ברית קיימת • וזכרתי
את בריתי יעקב וגו' • כי אלו הארבעה ר"ל האבות ומ"ר • התבאר בהם מן ההתאחדות בשם
ר"ל השנתו ואהבתו מה שהעיד עליו הכתוב • וכן השגחת השם בהם ובזרעם אחריהם גדולה
והיו עם זה מתעסקים בהנהגת בני אדם והרבו מומין ומשתדלים במקנה ובכבוד • והוא אצלי
ראיה שהם כשהיו עושים המעשים ההם לא היו עושים אותם רק באבריהם לבד ולבותם
ודעותם לא יסורו מלפני השם • ויראה לי כי אשר חייב היותו אל הארבעה עומדים על תכלית
זה השלמות אצל השם והשגחתו עליהם מתמדת ואפי בעת התעסקם להרבות המומן • ר"ל
בעת המרעה ועבודת האדמה והנהגת הבית • היה מפני שתכלית כוונתם היתה בכל המעשי'
ההם להתקרב אל הש'י קרבה גדול • כי תכלית כונתם כל ימי חייהם להמציא אומה שתדע
השם ותעבדהו • כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו • הנה התבאר לך כי
כונת כל השתדלותם היתה לפרסם יחוד השם בעולם ולהיישיר בני אדם לאהבתו • ומפני זה
זכו לזאת המדרגה • כי העסקים ההם היו עבודה גדולה גמורה • ואין זאת מדרגה שיחשוב
כיוצא בי להיישיר להגיע אליה • אבל המדרגה ההיא אשר קדם זכרה לפני זאת אפשר
להשתדל להגיע אליה בהרגל ההיא אשר זכרנוהו • ואל השם נשא תחנה ותפלה להסיר
ולהרחיק המונעים המבדילים בינינו ובינו • ואע"פ שרוב המונעים ההם הם מאתנו כמו
שבארנו בפרקי זה המאמר • עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם • והנה נגלה
אלי עיון נפלא מאד יסורו בו ספקות ויתגלו בו סודות אלהיות • והוא שאנחנו כבר בארנו
בפרקי השגחה • כי כפי שיעור שכל כל בעל שכל תהיה ההשגחה בו • והאיש ד"שלם
בהשגתו אשר לא יסור שכלו מה' תמיד תהיה ההשגחה בו תמיד • והאיש השלם ההשגוה
אשר תפנה מחשבתו מהשם קצת עתים • תהי' ההשגחה בו בעת חשבו בשם לבד • ותסור
ההשגחה ממנו בעת עסקו • ולא תסור ממנו אז כסורה ממי שלא ישכיל כלל • אבל תמעט
ההשגחה ההיא • אחר שאין לאיש ההוא השלם בהשגתו בעת עסקו שכל בפעל • ואמנם
הוא אז משיג בכח קרוב • והוא דומה בעת ההיא לסופר המהיר בשעה שאינו כותב •
ויהיה מי שלא השכיל השם כלל כל עיקר • כמי שהוא בחשך ולא ראה אור כלל • כמו שבארנו
ובאמרם • ורשעים בחשך ידמו • ואשר השיג וכונתו כלה על מושכלו • כמי שהוא באור
השמש הבהיר • ואשר השיג והוא מתעסק • דומה בעת עסקו למי שהוא ביום המעונן שלא
תאיר בו השמש מפני העב המבדיל בינו ובינו • ומפני זה יראה לי כי כל מי שחמצאהו רעה
מרעות העולם מן הנביאים או מן החסידים השלמים • לא מצאהו הרע ההוא רק בעת השכחה
ההיא • ולפי ארך השכחה ההיא או פחיתות הענין אשר התעסק בו יהיה עוצם הרעה ואחר
שהענין כן כבר סר הסיפ הגדול אשר הביאו חפילוסופים לשלול השגחת השם מכל איש
ואיש מבני אדם ולהשוות ביניהם ובין אישי מיני שאר בעלי חיים • והיתה ראיית על זה מצא
החסידים והטובים רעות גדולות • והתבאר הסיד בזה • ואפי לפי דעתם • ותהיה השגח' הש'י
מתמד כמי שהגיע לו השפע ההוא המזומן לכל מי שישתדל להגיע אליו ועם הפנות מחשבת
האדם והשינו הש'י בדרכים האמתיי' ושמחתו במה שהשיג א"א שיקרה אל איש ההוא מן
ממיני הרעות כי הוא עם השם והשם עמו • אבל בהסיב מחשבתו מהשם אשר הוא אז נבדל
מהשם • השם נבדל ממנו • והוא אז מזומן לכל רע שאפשר שימצאהו • כי הענין המביא
להשגחה ולהשלמיד המקרה היא השפע ההוא השכלי • וכבר נבדל קצת העתים מן ההסיד
ההוא הטוב • או לא הגיע כלל לחסיד ההוא הרע • ולזה אירע לשניהם מה שאירע • והנה
התאמתה אצלי זאת האמונה נ"כ מדברי התורה אמר ית' והסתרתי פני מהם והיה לאכול
ומצאוהו רעות רבות וצרות ואמ' ביום ההו' הלא על כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה
ומבואר היא שהסתרת הפנים הזאת אנחנו סבתה • ואנחנו עושים זה המסך המבדיל בינינו
ובינו והוא אמרו ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה ואין ספק
כי רין היחיד כדין הצבור • הנה התבאר לך כי הסבה בחיות איש מבני אדם מופקר למקרה
ויהיה מזומן לאכול בבהמות • הוא היות נבדל מהשם • אבל מי שאלוהיו בקרבו לא יגע
בו רע כל עקר • אמר הש'י אל תירא כי אתך אני אל תשתע כי אני אלהיך • ואמ' כי תעבור במי'
אתך אני ובנהרות לא ישטפוך • כי כל מי שהבי' עצמו עד ששפע עליו השכל ההוא תדבק בו
ההשגחה וימנעו ממנו הרעות כלם אמר יי' לי לא אירא מה יעשה לי אדם • ואמר הסכן נא
עמו ושלם • ואמר פנה אליו ותשלם מכל רע • התבונן בשיר של פגעים • תראה שהוא מספר
ההשגחה ההיא הגדולה והמחסה והשמירה מכל הרעות הפוגעות הכוללות והמיוחדו באיש
אחר זולתי שאר בני אדם לא מה שהוא נמשך מהם אחר טבע המציאות ולא מה שהו' מהם
מצער בני אדם • אמר כי הוא יצילך מפח יקוש מדבר הוות באברתו יסך לך ותחת כנפיו
תחסה צנה וסוחרה אמתו לא תירא
מפחד

היא התכלית אחר זה הודיע הרב אלף תהיה הסגתם בו בעולם וכוונת הרב כזה כי אין לדיק ורע לו כמה הוא לדיק אבל ילך לפניו לדקן ואחר
כך יעתק אל הרור הטוי' כמו שאמר וכבוד ה' יאספך והנו כוונת הרב עד סוף הפרק הנה נגלה לנו עתה ענין נפלא מאד ויסור מחמו ספקות ויתגלו לנו סודות אלהיות והוא
שאחמתי בהמנו בפרקי זה המאמר כי כפי שיעור שכל כל בעל שכל תהיה ההסגחה בו ולמה שאלו ד' אחבות ומפסק היו שכלם גדול והיו דבקי' עם השם תמיד היתה ההסגחה
בהם ולכן היה הגז' את השם על מקום והנילו מחרב פרעה ועליו אמר ה"כ מכות רבות ולאמבות והסגים בו והנילו מיד פרעה ומיד עבדיו ומכל אבקי חרן מצרים והסגים
עליו בהלבר הסגחה בפלאה עד שכל הקמים עליו נכרתו בקרם וכעדתו ואבדו מן העולם וכן הסגים בעניני אחבות לאמה שהיו כלם תמיד עם השם אם כן מזה יתבאר לורת
ההסגחה אלף היה ובאים הבלם בהסגתו אחר יהיה מתמשכתו מהשם קצת העתים תהיה ההסגחה בו בעת אמצו בשם לבד ותסור ההסגחה מהתעסקו ולא תסור ממנו
בהזרה אין מתי שלא ישכיל כלל לא מקום הרע הוא רק בעת השכחה הזאת ולפי אורך השכחה הזאת אחר יתעסק בו יהיה עוצם הרעה:

תמר

פרק נב

ובכן זה אחד' מי
הסחם ישוב הרלות
אחר הוא רוחה בכח
בטבל רוחה וכו
ובוכו הדברים
הבראים בכח בראה
בטבל ובאור הבל
בעצמו אחבוב
אחבו אחבו בשמם
אחר הוא הבנים
בטוראים הראים
בטבל בן אחור
הסופבת אחם"כ אחר
הוא הבטבל הפובל
והוא אחוצים
שבלינו אן הכם אל
הבטבל ובו ובוכו
הדברים אחוכבלים
לבו בכח אוכבלים
בטבל ובאור הבוא
בטבו זה הבטבל אחר
הוא הבנם הבלינו
אחוצים אוכו אן
בכח אל הבטבל
ובאחבלבוכו בטבו
הם"ו בבינוכו אחבנם
לבו אחוכבלים
הראחונים אחר בם
אן בטבל הבטבל
בעבלו אחבנו בשמם
אחבו אחבו בשמם
אחר הוא הבנם

אמר

פרק נר

ונועל של קנות משלו'שדות וזקניו ראכם כי בשעה אכחה כי סרב אחר ויקנה כאחים כשנת וקנה לכך הוא לקבל משלות הארוים' את רגנים רלנו ולאחנו ונא כוכל לנגיש לשוף דשה קרב מוריגו אים שם לכרר'ברחים אים גלוים פתנים ואם כשפר בכמון הוקלקבוהה מדבר בשוחות בעלאים כי הכם מרלא'שפן לו לשוחת וזקיניו ראכם ונישיטים חכמים מכלל חכם מחכמה מן מחקמות מן בעל מדון עם חכמים מו עם חכיוון בגלגלות ברחיגו ברוג המקומות זוכר חוזקים לכסה ונרחם חעניים אים אחכים כי אחכים עם רוגב עניים בשלוחקה ברוב כחיים אחר הכקנה ולנו זקנך ומוכיך ואחר ובראו אמלם לעיני זקני הקיר ואם ולכם ראיתו בשפרים לפני הוקנו'ואם' והגלאו אוקו אל זקני הרו ואם' ה'חמשים ראה עם זקני עדו ובראו ונלכו אם קדוה אחר עליך ואמקו עליים אל אחר ואלהים בדרים כמו כן ברוב אחר אחים בדרים אל אחכמה ואחר נחקי הכוחים אמלחה ואמנו אחר הכוח אחר אל אחים אם אל אחר בכוח אל אחר בעל אל אחר בעל אל אחר בעל

אפורי

פרק נג כלומר דבר מחלקין בו ר"ל מחלת חסד תחתר על הפלגת הטבעין אם על הפלגת הרע כלומרו על טבעין הרעות חסד כלומר בחלש וכשבר בתכלי' הפלגה אם הטבעין גמילו' הטוב חסד ולחסד וכן רבים • לגגיע כל בעל חק לחקו • ר"ל מחלת לדקה תקחר מחר מי מיעשים חקו הרחוי לו: מחר מיסרע תוכו לו מרירו וכיולה בו: ולקח לכל בחלת מהמלאות הרחוי לו ר"ל והטבעין הטבי מיתחר מלא לדק' הוא בחר מבוקן מה מרחוי • כפי הרחוי לו לחיה בחלת מיסרי' כחי מיסרת אר זה מלה הו מיטל הוא הדם חן הרע מחוכן לו זוא חבני מעלת מדוקן ומלוקים: ויסיה חסד הו נקחה ר"ל מחלת חסדים אחר על בחר מדן חס הרחוי לדון ויסיה חסד חן הטבעין הרחמין ר"ל מעשה פעל טוב ומעשה בעבור רע מעשה ובו בחקה: הטובות המלטרפות והרעות הגדולות המלטרפות ר"ל המסודרות חסם בחקלם לא בעלם:

פרק נד אחר ולא המעשה ר"ל רו ר"ל בעשות ויחסם מלחם חבל הדם מרחמו ר"ל מעלתם בחקמם יוחר מחרש"ם כי כבר אחר מחרש"ם הוא אם בחשבון לא בחוקה כי הוא רולה בלומרו חבל הדם וכן' עלת הוא לו בעלמו הוא מלמות ר"ל מיין לחד' בחה מעות אל מלמות מהשגיר הקמיהים המרומי': מלון קומלת גדמים גדולה: ר"ל מזה המלמות והות הגבורים לון בו מומלת גדמים גדולה לון מומלת מעשית גופנית הכח המומלת בעברת כי לון אם מזה מומל' בעשיה: מלמלמי

לך כי הכונה היתה מכל דברי התורה הזאת תכלית אחת • והיא לירא'ת ש'הנכבד והנור' • והיות זה התכלית מגעת במעשים תדעהו מאמרו בזה הפסוק • אם לא תשמור לעשות הנה התבא'שהיא תגיע מן המעשים שהם עשה ולא תעשה אבל הדעות אשר למדתנו התורה והם השגת מציאותי'ת • ואחדותו הדעו' ההם ילמדונו האהבה כאשר בארנו פעמים וכבר ידעת רוב האזהרה שהזהירה התורה על האהבה ואהב' את יי' אלהיך בכל לבבך ובכל נפש'ך ובכל מאוד'ך כי שתי התכליות והם האהבה והיראה יגיעו בשני הדברים • האהבה תגיע בדעות התורה הכוללות השגת מציאו' הש'י על אמתתה והיראה תגיע בכל מעשה התורה כמו שבארנו והבן זה הביאור:

פרק שלשה וחמשים

זה הפרק כולל פירוש ענייני שלשה שמות שהוצרכנו לפרשה והם חסד ומשפט וצדקה • וכב' בארנו בפרוש אבות שחסד ענייני ההפלגה באי זה דבר שמפליגים בו • ושמש'ו בו בהפלגת גמילו'ת הטוב יותר • וידוע שגמילות הטו'ב כולל שני ענינים • הא'מהם לגמול טוב מי שאין לו חק עליך כלל • והשני להטיב למי שראוי לטו'בה יותר ממה שהיה ראוי • ורוב שמש ספרי הנבואה במלת חסד היא בהטבה למי שאין לו חק עליך כלל • ומפני זה כל טיבה שתגיע מאתו ית' תקר' חסד • חסדי יי' אזכיר • ובעבור זה המציאו' כלו ר"ל המצאת הש'י אותו הוא חסד • אמ' אמרתי עולם חסד יבנ' ענינו בנין העולם חסד הוא • ואמ' ית' בספור מדותיו • ורב חסד • ומלת צדקה • היא נגזרת מצדק • והוא הישר • והישר הוא להגיע כל בעל חק לחוקו ולתת לכל נמצא מן הנמצאו' כפי הראוי לו • ולפי הענין הראשון לא יקראו בספרי הנבואה החוקי' שאתה חיי' בהם לזולתך כש'תשלם צדקה • כי כשתפרע לשכיר שכרו או תפרע חובך לא יקרא צדקה • אבל החוקים הראוים עליך לזולתך מפני מעלו' המדו' כרפואת מהץ כל לחוץ יקרא צדק • ומפני זה אמר בהשבת המשכון ולך תהי' צדקה • כי כשתלך בדר'ך מעלו' המדו' כבר עשית צדק לנפשך המשכלת כי שלמת לה חוקה • ומפני זה תקרא כל מעלת מדות צדקה • אמר והאמין ביי' ויחשבה לו צדקה • ר"ל מעלת האמונה • וכן אמרו עליו השלום וצדק' תהי' לנו • אבל מלת משפט • הוא לדין כמה שראוי על חנדון יהיה חסד או נקמה • כבר התבא' שחסד נופל על גמילו' חסד גמו' וצדק' על טיבה שתעש' אותה מפני מעלו' מדו' להשלים בה נפ'ש'ך • ומשפט פעמי' שתהיה תולדתו נקמה ופעמי' שיהי' טוב • וכבר בארנו בהרחקת התארים • כי כל תאר שיתואר בו הש'י בספרי הנביאים הוא תאר מעשיו • והיה לפי המציאו הכל נקר' חסיד • ולפי רחמיו על הענייני ר"ל הנהגתו ב'ח בכחיתיהם יקרא צדיק • ולפי מה שיתחדש בעול' מן הטיבו' המצטרפות ומן הריעו' הגדולו' המצטרפי' אשר חייב אותם הדין הנמשך אחר החכמ' יקרא משפט • והנה נכתבו בתור'ה הנ' שמו' • השופט כל האר' צדיק וישר הוא ורב חס • וכונתנו היא בפרש ענייני אל ג' השמו' הצעה לפר' הבא אחר זה:

פרק נד שם

חכמה נופל בלשון עברי על ד' דברי' • הוא נופל על השג' האמתו' אשר תכלית בוונתם השגתו ית' שמו • אמ' וחכמה מאין תמצא ונו' • ואמ' אם תבקשנו כבסף • וזה הרבה • ונופל על ידיעת המלאכו' אי זו מלאכה שתהיה • וכל חכם לב בכם • וכל אשה חכמת לב • ונופל על קנות מעלו' המדות • וזקני יחכם • בישישי' חכמה • כי הדבר שיקנה האד' בחכמ' בזקנה לבר הוא ההכנה לקבל מעלות המדות • ונופל על הערמה והתחבולה • הבה נתחכמה לו • ולפי זה הענין אמר • ויקח משם אשה חכמה • ר"ל בעלת ערמה ותחבולה • ומזה הענין חכמים המה להרע • ואפשר שיהיה ענין החכמה בלשון העברי מורה על הערמה ושמוש המחשבה • פעמים יהיה הערמה ההיא וההתחכמות או לקנות מעלות שכליות • או לקנות מעלו' מדות או ללמוד מלאכת מעשה • או יהיה ברעות ובמדות מנוונות הנה התבאר שחכם יאמר לבעל המעלו' השכליו' ולבעל מעלות המדות ולכל בעל מלאכת מעשה ולבעל תחבולות במעשי' מנוונים ובדעו': ולפי זה הביאור יהיה החכם בכל התורה על אמתתה נקרא חכם משני פני' • מצד מה שכללה התורה ממעלו' השכליות • ומצד מה שכללה ממעלו' המדו' • לא שמפני השכליו' אשר בתורה מקובלות בלתי מבוארו' בדברי הנביאו' ודברי חכמי' שמשימי' ידיעת התורה מין א' • והחכמה הנמורה מין אחר • החכמה ההיא הנמורה היא אשר התבא' בה במופת מה שלמדנוהו מן התורה ע"ד הקבלה מן השכליו' ההם • וכל מה שתמצא בספרים מהגדל' החכמה והשיבותה ומיעוט קוניה • לא רבים יחכמו • וההחכמה מאין תמצא וכיוצ' באל' הפסוקי' הרבה כלם על החכמה ההיא אשר תלמדנו המופת על דעות התורה • ואמנ' בדברי החכמי' ז"ל הוא ג' כ הרבה מאד ר"ל שגם הם משימים ידיעת התורה מין אחד וישימו החכמה מין אחר • אמרו ז"ל על מרע"ה • אב בהתורה • אב בנביאים • ובא בשלמה ויחכם מכל האד' • אמרו ולא ממשה • כי הוא ריצה באמרו מכל האדם מכל אנשי דורו ומפני זה תמצא שהוא זוכר הימן וכלכל ודרדע בני מחול החכמי' המפורסמי' אז: וזכרו החו' ל ג' כ שהאד' נתבע בידיעת התורה תחלת • ואח' כ הוא נתבע בחכמה • ואח' כ הוא נתבע במה שראוי עליו מתלמודה של תורה • ר"ל להוציא ממנו מה שראוי לעשות • וכן ראוי שיהיה הסדר שיודעו הדעות ההם תחלה ע"ד קבלה • ואח' כ יתבארו במופת • ואח' כ ידוקדקו המעשים המטיבים דרכי האד' • וזה לשונם ז"ל בהיות האדם נתבע על אלו הענייני הנ' על הסדר הזה • אמרו כשאד' נכנס לדין • תחלה אומרי' לו קבעת עתי לתורה • פלפלת בחכמה • הבנת דבר מתוך דבר • הנה התבאר לך שידיעת התורה אצלם מין אחד • והחכמה מין אחר • והיא לאמת דעות התורה בעיון האמתי: ואחר מה שהצענוהו לך שמע מה שאומר • כבר ביארו הפילוסופי' הקדומי' והא ארוני • שהשלמיות הנמצאי' לאדם ד' מינים: הראשון

כי הסתקום אסר הוא אוכה בו ובאמו חלוים רשים לו בכר לו מלחמות ולא מתקומו טרם ינינו אלו הרעות ולך לו אל מרן אחרת ולכל • והנבור נבנוקרים לו יקרון מפעמים רבות ויהיה זה החכם בחכמה בגדולה אחר אלא אסר אל הסקבל לאותם הרעות כמו מיפנבו בו לאמתים לו חיות רשות ולא יוכל לקבל ונבור נבנוקרו יקבר על אל אלמנים ויכלל אם • ומעבור בעבורים לו יקרון עליו אל אד מים לו קנוימים רבים ומעבר וכבסים וכבוד ויקבה אוהבים רבים בחמוזנו ומתקק דברו של מהוה לו מבם לבבל מרעות רבות ויהיה מחבלים לפי אבל מי ולא יקח מקח טוב לעצמו בלי אם דרך ויקבן בסלה • ובן אבל מסמון ים יקרון לכל מ' ולא לפי מסדר המוכח ואחר מבקוה ל' ויקבל חבס בחבקתו ל' ויקבל הנבור נבנוקרו ל' ויקבל מעבר כמבדו ומתמ' מחם ם' מבל מ'

אפורי

לך כי הכונה היתה מכל דברי התורה הזאת תכלית אחת • והיא לירא'ת ש'הנכבד והנור' • והיות זה התכלית מגעת במעשים תדעהו מאמרו בזה הפסוק • אם לא תשמור לעשות הנה התבא'שהיא תגיע מן המעשים שהם עשה ולא תעשה אבל הדעות אשר למדתנו התורה והם השגת מציאות'ית • ואחדותו הדעו' ההם ילמדונו האהבה כאשר בארנו פעמים וכבר ידעת רוב האזהרה שהזהירה התורה על האהבה ואהב' את יי' אלהיך בכל לבבך ובכל נפש'ך ובכל מאוד'ך כי שתי התכליות והם האהבה והיראה יגיעו בשני הדברים • האהבה תגיע בדעות התורה הכוללות השגת מציאו' הש'י על אמתתה והיראה תגיע בכל מעשה התורה כמו שבארנו והבן זה הביאור:

פרק שלשה וחמשים

זה הפרק כולל פירוש ענייני שלשה שמות שהוצרכנו לפרשה והם חסד ומשפט וצדקה • וכב' בארנו בפרוש אבות שחסד ענייני ההפלגה באי זה דבר שמפליגים בו • ושמש'ו בו בהפלגת גמילו'ת הטוב יותר • וידוע שגמילות הטו'ב כולל שני ענינים • הא'מהם לגמול טוב מי שאין לו חק עליך כלל • והשני להטיב למי שראוי לטו'בה יותר ממה שהיה ראוי • ורוב שמש ספרי הנבואה במלת חסד היא בהטבה למי שאין לו חק עליך כלל • ומפני זה כל טיבה שתגיע מאתו ית' תקר' חסד • חסדי יי' אזכיר • ובעבור זה המציאו' כלו ר"ל המצאת הש'י אותו הוא חסד • אמ' אמרתי עולם חסד יבנ' ענינו בנין העולם חסד הוא • ואמ' ית' בספור מדותיו • ורב חסד • ומלת צדקה • היא נגזרת מצדק • והוא הישר • והישר הוא להגיע כל בעל חק לחוקו ולתת לכל נמצא מן הנמצאו' כפי הראוי לו • ולפי הענין הראשון לא יקראו בספרי הנבואה החוקי' שאתה חיי' בהם לזולתך כש'תשלם צדקה • כי כשתפרע לשכיר שכרו או תפרע חובך לא יקרא צדקה • אבל החוקים הראוים עליך לזולתך מפני מעלו' המדו' כרפואת מהץ כל לחוץ יקרא צדק • ומפני זה אמר בהשבת המשכון ולך תהי' צדקה • כי כשתלך בדר'ך מעלו' המדו' כבר עשית צדק לנפשך המשכלת כי שלמת לה חוקה • ומפני זה תקרא כל מעלת מדות צדקה • אמר והאמין ביי' ויחשבה לו צדקה • ר"ל מעלת האמונה • וכן אמרו עליו השלום וצדק' תהי' לנו • אבל מלת משפט • הוא לדין כמה שראוי על חנדון יהיה חסד או נקמה • כבר התבא' שחסד נופל על גמילו' חסד גמו' וצדק' על טיבה שתעש' אותה מפני מעלו' מדו' להשלים בה נפ'ש'ך • ומשפט פעמי' שתהיה תולדתו נקמה ופעמי' שיהי' טוב • וכבר בארנו בהרחקת התארים • כי כל תאר שיתואר בו הש'י בספרי הנביאים הוא תאר מעשיו • והיה לפי המציאו הכל נקר' חסיד • ולפי רחמיו על הענייני ר"ל הנהגתו ב'ח בכחיתיהם יקרא צדיק • ולפי מה שיתחדש בעול' מן הטיבו' המצטרפות ומן הריעו' הגדולו' המצטרפי' אשר חייב אותם הדין הנמשך אחר החכמ' יקרא משפט • והנה נכתבו בתור'ה הנ' שמו' • השופט כל האר' צדיק וישר הוא ורב חס • וכונתנו היא בפרש ענייני אל ג' השמו' הצעה לפר' הבא אחר זה:

פרק נד שם

חכמה נופל בלשון עברי על ד' דברי' • הוא נופל על השג' האמתו' אשר תכלית בוונתם השגתו ית' שמו • אמ' וחכמה מאין תמצא ונו' • ואמ' אם תבקשנו כבסף • וזה הרבה • ונופל על ידיעת המלאכו' אי זו מלאכה שתהיה • וכל חכם לב בכם • וכל אשה חכמת לב • ונופל על קנות מעלו' המדות • וזקני יחכם • בישישי' חכמה • כי הדבר שיקנה האד' בחכמ' בזקנה לבר הוא ההכנה לקבל מעלות המדות • ונופל על הערמה והתחבולה • הבה נתחכמה לו • ולפי זה הענין אמר • ויקח משם אשה חכמה • ר"ל בעלת ערמה ותחבולה • ומזה הענין חכמים המה להרע • ואפשר שיהיה ענין החכמה בלשון העברי מורה על הערמה ושמוש המחשבה • פעמים יהיה הערמה ההיא וההתחכמות או לקנות מעלות שכליות • או לקנות מעלו' מדות או ללמוד מלאכת מעשה • או יהיה ברעות ובמדות מנוונות הנה התבאר שחכם יאמר לבעל המעלו' השכליו' ולבעל מעלות המדות ולכל בעל מלאכת מעשה ולבעל תחבולות במעשי' מנוונים ובדעו': ולפי זה הביאור יהיה החכם בכל התורה על אמתתה נקרא חכם משני פני' • מצד מה שכללה התורה ממעלו' השכליות • ומצד מה שכללה ממעלו' המדו' • לא שמפני השכליו' אשר בתורה מקובלות בלתי מבוארו' בדברי הנביאו' ודברי חכמי' שמשימי' ידיעת התורה מין א' • והחכמה הנמורה מין אחר • החכמה ההיא הנמורה היא אשר התבא' בה במופת מה שלמדנוהו מן התורה ע"ד הקבלה מן השכליו' ההם • וכל מה שתמצא בספרים מהגדל' החכמה והשיבותה ומיעוט קוניה • לא רבים יחכמו • וההחכמה מאין תמצא וכיוצ' באל' הפסוקי' הרבה כלם על החכמה ההיא אשר תלמדנו המופת על דעות התורה • ואמנ' בדברי החכמי' ז"ל הוא ג' כ הרבה מאד ר"ל שגם הם משימים ידיעת התורה מין אחד וישימו החכמה מין אחר • אמרו ז"ל על מרע"ה • אב בהתורה • אב בנביאים • ובא בשלמה ויחכם מכל האד' • אמרו ולא ממשה • כי הוא ריצה באמרו מכל האדם מכל אנשי דורו ומפני זה תמצא שהוא זוכר הימן וכלכל ודרדע בני מחול החכמי' המפורסמי' אז: וזכרו החו' ל ג' כ שהאד' נתבע בידיעת התורה תחלת • ואח' כ הוא נתבע בחכמה • ואח' כ הוא נתבע במה שראוי עליו מתלמודה של תורה • ר"ל להוציא ממנו מה שראוי לעשות • וכן ראוי שיהיה הסדר שיודעו הדעות ההם תחלה ע"ד קבלה • ואח' כ יתבארו במופת • ואח' כ ידוקדקו המעשים המטיבים דרכי האד' • וזה לשונם ז"ל בהיות האדם נתבע על אלו הענייני הנ' על הסדר הזה • אמרו כשאד' נכנס לדין • תחלה אומרי' לו קבעת עתי לתורה • פלפלת בחכמה • הבנת דבר מתוך דבר • הנה התבאר לך שידיעת התורה אצלם מין אחד • והחכמה מין אחר • והיא לאמת דעות התורה בעיון האמתי: ואחר מה שהצענוהו לך שמע מה שאומר • כבר ביארו הפילוסופי' הקדומי' והא ארוני • שהשלמיות הנמצאי' לאדם ד' מינים: הראשון

שם טוב מורה נבוכים חלק שלישי

אמר שם טוב לחם פוס אסבר הכבוד הוא ביאור הקורה על אחתקה וכולל מלות הארות והסבלות קודש זה הספר יקרא הכם בולל לחת ויהיה תכם בולל לחת הפלמיות • וגם בלחם ותחכם מכל אדם ולא תחתם והרלון כו כי אם נאחר שהתחתם טבון ח' ודיעות הקורה עכון אחר אין אחרנו שחתם הוא לא מרלה אב בקורה אב בחכמה של ודיעת הקורה הכם תחתם לחם מחתם לחם אב בחכמה לחם אבו אב בקורה לא לחם אבו אב בקורה אב בחכמה לא לחם דעת בקורה בעכון לחתי יותר הכם בקורה אב בחכמה לחם אבו אב בקורה אב בחכמה לחם אבו אב בקורה אב בחכמה לחם אבו אב